МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КУЧМЕНКО ВІТАЛІЙ ОЛЕКСАНДРОВИЧ

УДК: 351:323.28

ДИСЕРТАЦІЯ

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ІМПЕРАТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ

Спеціальність 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку

25 – Державне управління

Подається на здобуття наукового ступеня
доктора наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело
_____ В.О. Кучменко

Науковий консультант:
Грицишен Димитрій Олександрович,
Доктор наук з державного управління, професор

Житомир – 2025

АНОТАЦІЯ

Кучменко В.О. Євроінтеграційні імперативи трансформації державного управління антитерористичною безпекою України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. Державний університет «Житомирська політехніка», Житомир, 2025.

Антитерористична безпека є найбільш важливішою складовою національної безпеки окремої країни та міжнародної безпеки в цілому. Адже, тероризм вже багато десятиліть як перестав бути злочином в певній країні, а є транснаціональним злочином та загрозою для країн та регіонів, тому як у 2024 році кількість країн, які постраждали від тероризму зросла з 58 до 66. За даними звіту Глобального індексу тероризму (GTI), який щорічно оприлюднюється Інститутом економіки та миру, у 2024 році у світу було скоєно 3492 терористичні акти у 66 країнах світу, в результаті яких загинуло 7555 осіб. Варто зазначити, що кількість терактів у Західній Європі подвоїлася у 2024 році (до 67 атак), переважно через зростання атак одиноких виконавців та сплеск насильства на ґрунті ненависті після конфлікту на Близькому Сході. В той же час в Україні питання підвищення рівня антитерористичної безпеки також є вкрай важливим, особливо в умовах повномасштабного вторгнення, адже активізувалися диверсійно-терористичні групи. Так, у 2024 році за даними звітності Національної поліції України було скоєно 57 випадків диверсій та терористичних актів; 316 осіб затримано за статтями шпигунство, диверсія, умисне знищення майна, що часто пов'язані з агентурною діяльністю; 50 диверсійно-розвідувальних груп викрито.

Все це актуалізує науковий пошук вирішення назрілих симптомів суспільної проблеми та системних проблем державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів. Тому, є безумовна вимога

Європейського Союзу до інтеграції кандидатів на вступ до ЄС передбачають сукупність положень інституційного, правового, організаційного та безпекового характеру. Відповідно система державного управління підлягає трансформаційним процесам в частині посилення міжнародного співробітництва, реформування архітектури антитерористичної безпеки та удосконалення правового забезпечення.

Здійснено бібліометричний аналіз досліджень з питань протидії тероризму, що вказує на великий і стійкий інтерес науковців до цієї важливої теми. Спостереження за кількістю публікацій, авторами та фінансуванням вказують на широкий спектр дослідницьких напрямків, що охоплюють багато предметних галузей.

Розроблену типологію тероризму, що також може еволюціонувати та трансформуватися під впливом розвитку соціально-економічного, політико-правового, глобального середовища. Розроблена типологія включає наступні класифікаційні ознаки: 1) за критерієм суб'єкта терористичної діяльності; 2) за критерієм мотивації; 3) за тактикою злочинця; 4.) за програмними цілями терористичних організацій; 5) за територіальним поділом; 6) за напрямом терористичної дії; 7) за методами протидії тероризму; 8) з точки зору об’єкта нападу; 9) за ознакою здійснення.

Систематизовано та кластеризовано сучасні теорії тероризму за п’ятьма основними вимірами (філософсько-етичним, соціально-культурним, психологічним, політологічним і комунікативним) із застосуванням принципів відбору інтердисциплінарності, дуальності тероризму й контртероризму, контекстуальної релевантності, що дозволяє створити комплексну пояснювальну модель тероризму як динамічного суспільного феномену.

Встановлено, що сучасна архітектура кризового реагування, яка сформувалася в процесі еволюції від Маастрихтського до Лісабонського договорів, базується на трирівневій системі управління (стратегічний, оперативний, технічний рівні), що забезпечує необхідну вертикальну та

горизонтальну координацію дій. Доведено, що ключовим інструментом адаптивності цієї моделі є механізм Інтегрованого політичного реагування на кризи (IPCR), який дозволяє ефективно мобілізувати ресурси Спільної політики безпеки та оборони.

Проведене дослідження трансформації безпекової парадигми Європейського Союзу засвідчило фундаментальний перехід від об'єкто-орієнтованого захисту до комплексної концепції системної стійкості, що нормативно закріплено у Стратегії Союзу безпеки на 2020–2025 роки через законодавчу синергію Директиви 2022/2557 про стійкість критичних суб'єктів, Директиви 2022/2555 про кібербезпеку та Регламенту 2022/2065 про цифрові послуги. Доведено, що ефективність нової архітектури базується на автоматичній крос-секторальній взаємодії та функціонуванні транскордонних механізмів реагування на кшталт EU-CyCLONe.

Встановлено, що сучасна система антитерористичної безпеки України перебуває у стані фундаментальної трансформації, зумовленої необхідністю протидії державному тероризму з боку рф, що вимагає зміни парадигми від поліцейської функції до інтеграції в систему національної оборони. Критичний аналіз виявив низку системних дисфункцій, зокрема недостатню міжвідомчу координацію, фрагментарність інформаційних ресурсів та вразливість внутрішньої безпеки, для подолання яких обґрунтовано Стратегічну програму розвитку на 2025–2030 роки.

Дослідження діяльності суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу (Італія, Іспанія, Франція, Німеччина) вказує на приділення значної уваги до даного питання з боку держави. Варто наголосити, що система протидії тероризму в даних країнах реалізується в наступних напрямках безпекової діяльності: розвідувальна; слідча, оперативна, штурмова діяльність; протидія фінансуванню тероризму. Це дозволило обґрунтувати багатоваріативність реалізації напрямів трансформації державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграційних процесів.

Здійснено правову оцінку кримінальних кодексів країн-членів ЄС (Іспанія, Італія, Франція, Німеччина), що визначає їх спільні та відімнні риси. Зокрема спіальними рисами є криміналізація злочинів, які пов'язані із тероризмом, при чому покаранню підлягають злочини, які власне пов'язанні із діяльністю терористичних організацій та здійсненням терористичних актів, так і злочинів які скоєні для їх забезпечення, зокрема фінансування, сприяння, підбурювання. До відмінних рис віднесено: 1) у французькому кримінальному законодавстві встановлено, що тероризм визначається як кваліфікуюча ознака, тобто будь-який злочин буде вважатися терористичним, якщо його метою було залякування населення, держави або окремої особи; 2) Кримінальним Кодексом Італії передбачено спеціальну обтяжуючу обставину для загальних злочинів (в той же час передбачено терористичні злочини), якщо злочин скоєно з терористично метою то покарання збільшується на 50 %; 3) найбільш сурові покарання щодо тероризму міститься в кримінальному праві Іспанії, в то й же час в даній країні криміналізовані такі діяння як вихваляння тероризму та приниження його жертв.

Здійснено комплексний аналіз архітектури антитерористичної безпеки України в контексті євроінтеграції, за результатами якого встановлено нерівномірний характер імплементації європейських стандартів, передбачених Угодою про асоціацію. Виявлено, що попри успішну гармонізацію законодавства у сфері протидії фінансуванню тероризму завдяки впровадженню ризик-орієнтованого підходу, прогрес у реалізації Директиви 2017/541 про боротьбу з тероризмом залишається фрагментарним: від середнього рівня у нормативній площині, де зберігаються прогалини щодо кваліфікації окремих діянь, до критично низького у технічному вимірі, що зумовлено застарілістю інформаційних систем та відсутністю їх інтеграції з європейськими платформами.

Проведено комплексний порівняльний аналіз інституційної архітектури протидії тероризму та організованій злочинності України та ЄС через призму концептуального переходу від пострадянської парадигми «державної безпеки» до європейської моделі «безпеки людини», що дозволило вперше системно виявити

та категоризувати три типи інституційних дисфункцій: структурні (гібридність моделі СБУ), процесуальні та культурні (застаріла корпоративна спадщина). На відміну від попередніх досліджень, що фокусувалися на формально-юридичній гармонізації законодавства, запропонований підхід розкриває глибинні політекономічні механізми консервації неефективних інституцій та обґрунтовує концепцію «асиметричної інтеграції», коли оперативна співпраця (SIENA, EMPACT, CARIN) випереджає стратегічну інституційну конвергенцію, створюючи ризики імітаційної євроінтеграції без фундаментальної трансформації безпекової культури. В дослідженні систематизовано європейські координаційні механізми як альтернативну модель для реформування українського Антитерористичного центру, що пропонує концептуальну рамку поетапної інтеграції через створення проміжних інституційних форм, які поєднують оперативну ефективність вертикальної координації з демократичною підзвітністю горизонтальних мережевих структур.

Розроблено комплексний міжнародно-правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою в умовах інтеграції в європейський безпековий простір, що ґрунтується на ключових напрямках міжнародної співпраці з міжнародними інституціями протидії тероризму та фінансуванню тероризму та взаємодії з правоохоронними, розвідувальними, військовими, фінансовими суб’єктами протидії тероризму країн-членів ЄС, та включає: вихідні положення (об’єкт, предмет, мету та завдання); об’єктні характеристики взаємодії та суб’єктний склад; напрями розвитку з Євроюстом (розроблено правові, організаційні, інформаційні та процесуальні положення) та Європолом (обґрунтовано утворення центру взаємодії з Європолом, та встановлені правові, організаційні та безпекові аспекти співпраці).

Ключові слова: тероризм, антитерористична безпека, національна безпека, державне управління антитерористичною безпекою, євроінтеграція, європейський безпековий простір, розвідувальна діяльність, суб’єкти протидії тероризм, фінансування тероризму.

ABSTRACT

Kuchmenko V.O. European integration imperatives for transforming the state management of anti-terrorist security of Ukraine. – Qualifying scientific paper. Manuscript.

Dissertation for the degree of Doctor of Science in Public Administration in the specialty 25.00.05 - Public administration in the field of state security and public order protection. Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, 2025.

Anti-terrorist security is the most important component of the country's national security and international security as a whole. After all, terrorism has ceased to be a crime in a particular country for many decades, but it is a transnational crime and a threat to countries and regions, as in 2024 the number of countries affected by terrorism increased from 58 to 66. According to the report on the Global Terrorism Index (GTI), which is published annually by the Institute for Economics and Peace, in 2024 there were 3,492 terrorist acts in 66 countries around the world, resulting in 7,555 deaths. It is worth noting that the number of terrorist attacks in Western Europe doubled in 2024 (to 67 attacks), mainly due to the increase in attacks by lone perpetrators and a surge in hate violence after the conflict in the Middle East. At the same time, in Ukraine, the issue of increasing the level of anti-terrorist security is also extremely important, especially in conditions of a full-scale invasion, as sabotage and terrorist groups have become more active. Thus, in 2024, according to the reporting of the National Police of Ukraine, 57 cases of sabotage and terrorist acts were committed; 316 people were detained under the articles of espionage, sabotage, intentional destruction of property, which are often associated with agent activities; 50 sabotage and intelligence groups were exposed.

All this actualizes the scientific search for solutions to the urgent symptoms of the social problem and systemic problems of state management of anti-terrorist security in the context of European integration processes. Therefore, the requirements of the European Union for integration provide for a set of provisions of an institutional, legal, organizational and security nature. Accordingly, the state management system is subject to transformational processes in terms of strengthening international cooperation, reforming the architecture of anti-terrorist security and improving legal support.

A bibliometric analysis of research on counterterrorism has been carried out, indicating a great and sustained interest of scientists in this important topic. Observations of the number of publications, authors and funding indicate a wide range of research directions covering many subject areas.

A typology of terrorism has been developed, which can also evolve and transform under the influence of the development of the socio-economic, political and legal, global environment. The developed typology includes the following classification features: 1) by the criterion of the subject of terrorist activity; 2) by the criterion of motivation; 3) by the tactics of the criminal; 4) by terrorist organizations program goals; 5) by territorial division; 6) by the direction of terrorist action; 7) by methods of counterterrorism; 8) from the point of view of the object of the attack; 9) by the feature of committing the act.

Modern theories of terrorism are systematized and clustered according to five main dimensions (philosophical-ethical, socio-cultural, psychological, political science and communicative) using the principles of interdisciplinarity, duality of terrorism and counterterrorism, contextual relevance, which allows creating a comprehensive explanatory model of terrorism as a dynamic social phenomenon.

It is established that the modern architecture of crisis response, which was formed in the process of evolution from the Maastricht to the Lisbon treaties, is based on a three-level management system (strategic, operational, technical levels), which provides the necessary vertical and horizontal coordination of actions. It is proven that the key tool for the adaptability of this model is the Integrated Political Crisis Response (IPCR) mechanism, which allows for the effective mobilization of the Common Security and Defense Policy resources.

The study of the transformation of the European Union security paradigm has demonstrated a fundamental transition from object-oriented protection to a comprehensive concept of systemic resilience, which is normatively enshrined in the Security Union Strategy for 2020–2025 through the legislative synergy of Directive 2022/2557 on the resilience of critical actors, Directive 2022/2555 on cybersecurity

and Regulation 2022/2065 on digital services. It has been proven that the new architecture effectiveness is based on automatic cross-sectoral interaction and the functioning of cross-border response mechanisms such as EU-CyCLONe.

It has been established that the modern anti-terrorist security system of Ukraine is in a state of fundamental transformation, due to the need to counter state terrorism by the Russian Federation, which requires a paradigm shift from a police function to integration into the national defense system. Critical analysis revealed a number of systemic dysfunctions, including insufficient interdepartmental coordination, fragmentation of information resources, and vulnerability of internal security, to overcome which the Strategic Development Program for 2025–2030 was justified.

The study of the anti-terrorist security entities activities in the European Union member states (Italy, Spain, France, Germany) indicates that the state pays significant attention to this issue. It is worth noting that the system of countering terrorism in these countries is implemented in the following areas of security activity: intelligence; investigative, operational, assault activities; countering terrorist financing. This allowed us to substantiate the multivariate implementation of the transformation areas in the state management of anti-terrorist security in Ukraine in the context of European integration processes.

A legal assessment of the criminal codes of the European Union member states (Spain, Italy, France, Germany) was carried out, which determined their common and distinctive features. In particular, the common features are the criminalization of crimes related to terrorism, whereby both crimes that are actually related to the activities of terrorist organizations and the commission of terrorist acts, and crimes committed to ensure them, in particular financing, assistance, incitement, are subject to punishment. The distinctive features include: 1) French criminal law establishes that terrorism is defined as a qualifying characteristic, that is, any crime will be considered terrorist if its purpose was to intimidate the population, the state or an individual; 2) The Italian Criminal Code provides for a special aggravating circumstance for general crimes (at the same time, terrorist crimes are provided for), if the crime is committed with a terrorist

purpose, the punishment is increased by 50%; 3) the most severe penalties for terrorism are contained in the criminal law of Spain, while at the same time, such acts as praising terrorism and humiliating its victims are criminalized in this country.

The study conducted a comprehensive analysis of Ukraine's anti-terrorist security architecture in the context of European integration, which revealed the uneven nature of European standards implementation stipulated in the Association Agreement. It was found that despite the successful harmonization of legislation in the field of countering terrorist financing through the introduction of a risk-based approach, progress in the implementation of Directive 2017/541 on combating terrorism remains fragmented: from an average level in the regulatory sphere, where gaps remain in the qualification of certain acts, to a critically low level in the technical dimension, which is due to the obsolescence of information systems and the lack of their integration with European platforms.

A comprehensive comparative analysis of the institutional architecture of countering terrorism and organized crime in Ukraine and the EU was conducted through the prism of the conceptual transition from the post-Soviet paradigm of "state security" to the European model of "human security", which allowed for the first time to systematically identify and categorize three types of institutional dysfunctions: structural (hybridity of the SSU model), procedural and cultural (outdated corporate heritage). Unlike previous studies that focused on the formal and legal harmonization of legislation, the proposed approach reveals the deep political economic mechanisms of the ineffective institutions preservation and substantiates the concept of "asymmetric integration", when operational cooperation (SIENA, EMPACT, CARIN) outpaces strategic institutional convergence, creating risks of imitation European integration without a fundamental transformation of security culture. The study systematizes European coordination mechanisms as an alternative model for reforming the Ukrainian Anti-Terrorism Center, offering a conceptual framework for phased integration through the creation of intermediate institutional forms that combine the operational efficiency of vertical coordination with the democratic accountability of horizontal network structures.

A comprehensive international legal mechanism for state management of anti-terrorist security in the context of integration into the European security space has been developed, which is based on key areas of international cooperation with international institutions for countering terrorism and terrorist financing and interaction with law enforcement, intelligence, military, and financial entities for countering terrorism of EU member states, and includes: initial provisions (object, subject, goal, and task); object characteristics of interaction and subject composition; directions for development with Eurojust (legal, organizational, informational, and procedural provisions have been developed) and Europol (the establishment of a center for interaction with Europol has been justified, and legal, organizational, and security aspects of cooperation have been established).

Keywords: terrorism, anti-terrorist security, national security, state management of anti-terrorist security, European integration, European security space, intelligence activities, counter-terrorism actors, terrorist financing.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

Монографії

1. Вплив COVID-19 на національну безпеку, соціально-економічне середовище країни та здоров'я населення : *монографія* / за заг. ред. А.В. Височиної, Н.Є. Летуновської. – Суми : СумДУ, 2022. – 529 с. *Особистий внесок: розкрито особливості національної безпеки з позиції біологічних загроз.*

2. Протидія фінансуванню тероризму в системі управління національною безпекою України: *монографія* / За загальною редакцією В.В. Євдокимова, Д.О. Грицишена. – Житомир: Видавничий дім «Бук-Друк», 2023. 232 с. *Особистий внесок: розкрито кримінально-правову характеристику злочинам пов'язаним із фінансуванням тероризму*

Статті, які опубліковані у наукових виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus/ Web of Science

3. Batrachenko T., Lehan I., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Mazurenko O. Cybercrime in the context of the digital age: analysis of threats, legal challenges and strategies. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024. Vol. 6. 2024ss0212. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/msj/article/view/1860/1057 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями еволюції терористичних загроз в умовах інформатизації суспільних відносин.*

4. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Salamakha I., Serohina N., Savitskyi V. The Role of Defense Forces in Ensuring National Military Potential: A Comparative Analysis of Countries. *Economic Affairs*. 2024. Vol. 69 (1). Pp. 725-734 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено місце тероризму в системі загроз національні безпеці.*

5. Kryshtanovych M., Lyubomudrova N., Bondar H., Motornyy V., Kuchmenko V. An Intelligent Multi-Stage Model for Countering the Impact of Disinformation on the Cybersecurity System. *Ingénierie des Systèmes d'Information*. 2023. Vol. 28 (1). Pp. 41-47 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями протидії кіберзлочинності як виду терористичних загроз.*

6. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Melnyk V., Hrab M. The role of international institutions in stabilising the global legal order: Assessing impact and effectiveness. *Multidisciplinary Reviews*, 2024. Vol. 7(10), 20242747. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/3840/1985 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями розвитку міжнародно-правового механізму державного управління національною безпекою.*

7. Kuchmenko V., Biloshytskyi O., Hovda R., Shevchenko S. Sokha, S. The Role of the Prosecutor's Office in Legal Relations: Analysis of Functions and Impact on the Judicial System. *Economic Affairs.* 2024. Vol. 69 (Special Issue). Pp. 53-60 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями розвитку правових систем в умовах євроінтеграції.*

8. Rohozian Y., Hrechana S., Kuzmenko O., Derzhak N., Kuchmenko V., Plietnov M. Sustainable Development Management of Local Territories in the Eastern Ukraine in Conditions of Military Conflict: Identification Criteria. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9 (3). Pp. 425-442 **(Scopus, Web of Science)** *Особистий внесок: розкрито особливості управління безпекою територій.*

9. Vasylchyshyn, O., Storozhenko, L., Babkova, T., Kuchmenko, V., Kovalchuk, V. Social media as a factor in the transformation of public administration, justice and legality. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. Vol. 7. 2024spe039. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/3829/1714 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями трансформації системи публічного управління в сучасних умовах.*

10. Свірко С., Власюк Т., Довгалюк В., Кучменко В., Тростенюк Т. Розвиток міжнародних бюджетних принципів в умовах сучасних світових суспільних трендів: безпекова, стратегічна та інформаційна детермінанти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Вип. 2(55). С. 299–316 **(Scopus, Web of Science)** *Особистий внесок: встановлено напрями розвитку фінансового забезпечення безпекової функції держави.*

Статті, які опубліковані у наукових фахових виданнях України

11. Кучменко В.О., Козловська Л.Ф. Роль громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки під час збройного конфлікту. *Національні інтереси України*. 2025. Вип. 8(13). С. 915-923. *Особистий внесок: визначено напрями взаємодії із громадським суспільством в умовах криз.*

12. Kuchmenko V. Assessment of Ukraine’s counterterrorism security based on the Global Terrorism Index. *Public Policy and Accounting*. 2025. №1(11). Pp. 56–63.

13. Кучменко В.О. Правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах Євроінтеграції. *Економіка, управління та адміністрування.* 2025. №2(112). С. 206–217.

14. Кучменко В.О. Інституційна структура безпекового простору Європейського Союзу в умовах розширення. *Держава та регіони.* Серія: «Публічне управління та адміністрування» 2025. №2. С. 158-166.

15. Слюсар В., Кучменко В., Оксютович М., Слюсар М., Коршак В. Гносеологічний потенціал сучасних соціально-психологічних теорій тероризму та контртероризму. *Society and Security*. 2025. № 4 (10). С. 64–70. *Особистий внесок: визначено вплив теорій тероризму на національну безпеку.*

16. Кучменко В.О. Оцінка антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* Науковий журнал 2025. Вип. 45. С. 316-327.

17. Кучменко В.О. Система протидії тероризму в Європейському Союзі як основа трансформації державного управління антитерористичною безпекою України. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* Науковий журнал 2025. Вип. 46. С. 276-285.

18. Кучменко В.О., Єнічев М.І. Місце інформаційної безпеки як важливої складової національної безпеки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Том 35(74) № 4. С.159-163. *Особистий внесок: встановлено особливості забезпечення інформаційної безпеки держави.*

19. Кучменко В.О., Чупахіна Н.Ю. Механізми підвищення довіри громадян до інститутів публічної влади в умовах війни. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. Вип. 9(17). С.673-681. *Особистий внесок: визначено особливості довіри громадян до безпекових інституцій.*

20. Кучменко В.О., Ковальчук В.В. Проблеми протидій міжнародному тероризму як об’єкт наукових досліджень: розвиток публікаційної активності. *Society and Seciruty*. 2024. № 1(2). С. 46-58. *Особистий внесок: представлено результати бібліографічного аналізу досліджень з проблем протидії тероризму.*

21. Кучменко В.О., Бондаренко О.В. Забезпечення національної безпеки як основна функція держави. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2024. Вип. 41. С. 184-187. *Особистий внесок: обґрунтовано особливості безпекової функції держави*

22. Свірко С., Довгалюк В., Кучменко В., Тростенюк Т., Сидоренко О. Організація залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги у сфері оборони. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2024. №1(32). С. 253-275. *Особистий внесок: встановлено вплив фінансової підтримки зарубіжних країн на безпекову функцію держави.*

23. Свірко С.В., Довгалюк В.В., Кучменко В.О., Тростенюк Т.М. Військові бюджети країни G20: структура та напрями удосконалення. *Економіка, управління та адміністрування.* 2024. Вип. 2 (108). С.65-77. *Особистий внесок: визначено напрями удосконалення військових бюджетів.*

24. Svirko S., Dyka O., Dovgalyuk V., Ksendzuk V., Kuchmenko V., Trostenyuk T. Public budget security administration: development of primary mechanisms. *Public Policy and Accounting*. 2024. Vol. 2(10). Pp. 18–32. *Особистий внесок: обґрунтовано напрями розвитку механізмів забезпечення бюджетної безпеки держави.*

25. Кучменко В.О., Тишкул Я.А. Оцінка сучасного стану національної безпеки України. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Вип. 4. С. 25-30. *Особистий внесок: визначено впив терористичних загроз на національну безпеку,*

26. Кучменко В.О., Безбах Р.В. Історичні особливості розвитку державної служби в Україні. *Наукові праці МАУП*. Політичні науки та публічне управління. 2023. № 2(68). С. 88-93. *Особистий внесок: визначено еволюцію підходів до функцій державної служби.*

27. Кучменко В.О., Яцкулинець Т.М. Основи діджиталізації в публічному управлінні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.* Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Том 34 (73) № 4. С.70-75. *Особистий внесок: встановлено ризики та загрози діджиталізації державного управління.*

28. Кучменко В., Шляхов М. Огляд особливостей сучасного розвитку публічного управління в Україні. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти.* Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування» 2023. № 4. С. 104-109. *Особистий внесок: визначено особливості публічного управління в умовах сьогодення.*

29. Кучменко В.О., Фесенко П.В. Вплив конфлікту інтересів на розвиток державної служби в Україні. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 3(69). С. 85-90. *Особистий внесок: визначено напрями врегулювання конфлікту інтересів на державній службі.*

30. Кучменко В., Булдиркаєва А. Лідерство на державній службі. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2023. №2. С. 50-55. *Особистий внесок: визначено вплив лідерства на розвиток державної служби.*

31. Ахромкін Є. М., Кучменко В. О., Заблодська Д. В. Оцінка прозорості та відкритості українських міст. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 3(47). С. 6–13 *Особистий внесок: визначено вплив прозорості українських міст на їх безпеку.*

Статті, які опубліковані в інших наукових виданнях

32. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Melnyk V., Hrab M. The Influence and Effectiveness of the Activities of International Organizations in the Formation, Provision and Strengthening of the World Legal Order. Journal of Law and Sustainable Development. 2023. № 11(11). e2004. URL:: https://ojs.journalsdg.org/jlss/article/view/2004/830. *Особистий внесок: визначено напрями функціонування міжнародних поліцейських організацій.*

33. Gricishen D.O., Kuchmenko V.O., Zablodska D.V. Economic security of the region in the context of its positioning. Economics and law. Section «Economics»: Socio-economic Problems of Regional Development. Economics and Law. 2021. № 4(63). Pp. 94-100. *Особистий внесок: встановлено особливості економічної безпеки регіону в умовах трансформації економічних відносин.*

34. Кучменко В., Ватульєв М. Цифрова трансформація публічного управління в умовах воєнного стану. Молодий вчений. 2025. Вип. 4 (135). URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-4-135-14. *Особистий внесок: визначено напрями використання цифрових технологій на державній службі.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

35. Свірко С., Власюк Т., Дикий А., Кучменко В., Тростенюк Т. Економічна безпека як важлива складова національної безпеки України: стан та проблеми нормативно-правового забезпечення. Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю заснування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, 31 травня 2024 р. – 01 червня 2024 р.). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. Т.2. 294 с. С. 62-65. *Особистий внесок: обґрунтовано правове забезпечення економічної безпеки.*

36. Свірко С., Кучменко В., Сидоренко О., Загурський В. Розвиток принципів належного врядування в контексті євроінтеграційних процесів. Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (м. Івано-Франківськ, 31 травня 2024 р.) / за наук. ред. проф. І.І. Чудика, Д. І. Дзвінчука, І. П. Лопушинського; упоряд. Л. С. Мосора. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2024. С.789-793. *Особистий внесок: встановлено вплив належного урядування та євроінтеграційні процеси в Україні.*

37. Ахромкін Є.М., Кучменко В.О. Використання ризик-орієнтованого підходу задля економічної безпеки України. Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів: матеріали збірника Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 01 лютого 2023 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2023 С. 15-18. *Особистий внесок: визначено особливості управління економічною безпекою на основі нових підходів.*

38. Ахромкін Є.М., Кучменко В.О. Безпековий аспект розбудови територій зі спеціальним режимом господарювання в умовах мілітарного впливу. Розвиток України в умовах мілітарного впливу: соціально-правові, економічні та екологічні аспекти: тези Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 28 березня 2023 р.). К.: Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної Академії наук України», 2023. Т. 2. С. 201-205. *Особистий внесок: обґрунтовано особливості забезпечення безпеки територій.*

39. Кучменко В.О. Зарубіжний досвід визначення типології тероризму як загрози національній безпеці. Національна безпека в умовах війни, післявоєної відбудови та глобальних викликів XXI століття: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 7-8 грудня 2023 р.). Житомир: «Житомирська політехніка». 2023. С. 242-245.

40. Свірко С.В., Кучменко В.О. Фінансове забезпечення в системі державного управління: реалії, виклики та перспективи. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 червня 2022 р.). Київ, 2022. С. 309-312. *Особистий внесок: обґрунтовано особливості фінансового забезпечення державного управління.*

41. Кучменко В.О. Стан системи державного управління в Україні. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 11-15 травня 2020 р.). Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. С. 752.

42. Свірко С.В., Кучменко В.О. Формалізація механізмів державного управління в умовах розбудови місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 7 грудня 2021 р.). Полтава, 2021. С. 397-401. *Особистий внесок: визначено впив безпекових факторів на державне управління.*

43. Кучменко В.О. Механізми децентралізованого управління: Європейський досвід. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 15-17 травня 2019 р.). Житомир: ЖДТУ, 2019. С. 679.

44. Кучменко В.О., Мельник А.С. Проблеми формування культури державної служби в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: тези III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Херсон, 19 листопада 2019 р.). Херсон: ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», 2019. С.143-145. *Особистий внесок: визначено особливості управління кадрами державної служби.*

ЗМІСТ

ВСТУП ……..... 22

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ……...……...…… 35

1.1. Публікаційна активність з проблем державного управління антитерористичною безпекою України ……... 35

1.2. Типологія тероризму як об’єкту державного управління та загрози національній безпеці …… 54

1.3. Розвиток теорій тероризму як підґрунтя трансформації державного управління антитерористичною безпекою …… 102

Висновки до 1-го розділу …… 129

РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ПРОСТІР …… **132**

2.1. Інституційна структура безпекового простору Європейського Союзу в умовах розширення …… **132**

2.2. Система протидії тероризму в Європейському Союзі як основа трансформації державного управління антитерористичною безпекою України ……..…….. **149**

2.3. Методологія державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграції ……... **165**

Висновки до 2-го розділу …… 176

РОЗДІЛ 3. АНАЛІТИЧНА ДІАГНОСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ …… 178

3.1. Оцінка стану антитерористичної безпеки України та країнах світу на основі глобального індексу тероризму …….. 178

3.2. Кримінально-правові наслідки реалізації заходів забезпечення антитерористичної безпеки …… 196

3.3. Оцінка системних проблеми державного управління антитерористичною безпекою …..…….. 207

Висновки до 3-го розділу …… 224

РОЗДІЛ 4. АРХІТЕКТУРА ДЕРЖАНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ КРАЇН ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ …… 227

4.1. Оцінка антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу …….. 227

4.2. Структура системи державного управління антитерористичною безпекою країн-членів Європейського Союзу .. 251

4.3. Державне регулювання антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу …….. 309

Висновки до 4-го розділу …… 330

РОЗДІЛ 5. МЕХАНІЗМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ …… 334

5.1. Правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграції …….. 334

5.2. Інституційний механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграції …….. 355

5.3. Міжнародний механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграції …….. 371

Висновки до 5-го розділу …… 392

ВИСНОВКИ ……..…… 396

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ …… 404

ДОДАТКИ ……..…….. 450

ВСТУП

Актуальність теми. Антитерористична безпека є однією з ключових складових національної безпеки держави та важливим елементом системи міжнародної безпеки загалом. Тероризм упродовж останніх десятиліть вийшов за межі окремих держав і набув характеру транснаціональної загрози. У 2024 р. кількість держав, які зазнали терористичних атак, збільшилася з 58 до 66. Згідно з даними звіту Глобального індексу тероризму (GTI), який щорічно оприлюднюється Інститутом економіки та миру, у 2024 р. у світі було зафіксовано 3492 терористичні акти в 66 країнах, унаслідок яких загинуло 7555 осіб[1]. Варто зазначити, що у 2024 р. кількість терористичних атак у Західній Європі подвоїлася, досягнувши 67 інцидентів, що зумовлено насамперед зростанням кількості атак, скоєних так званими «одинокими виконавцями», а також ескалацією насильства на ґрунті ненависті, яка активізувалася на тлі загострення конфлікту на Близькому Сході.

Водночас в Україні питання підвищення рівня антитерористичної безпеки набуває особливої актуальності, насамперед в умовах повномасштабного збройного вторгнення, що супроводжується активізацією діяльності диверсійно-терористичних та агентурних мереж. За даними звітності Національної поліції України, у 2024 р. було зафіксовано 57 випадків диверсій та терористичних актів, 316 осіб затримано за статтями, пов’язаними зі шпигунством, диверсіями та умисним знищенням майна, які у більшості випадків мають ознаки організованої агентурної діяльності. Крім того, протягом зазначеного періоду було викрито 50 диверсійно-розвідувальних груп, що додатково підтверджує високий рівень загроз внутрішній безпеці держави та необхідність посилення інституційних механізмів державного управління у сфері антитерористичної безпеки[2].

---

[1] *Global Terrorism Index.* Vision of Humanity. URL: https://www.visionofhumanity.org/maps/global-terrorism-index/#/

[2] *Річні звіти Національної поліції України.* Національна поліція України. URL: https://npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist/richni-zviti

Наведені тенденції актуалізують необхідність поглиблення наукового пошуку шляхів подолання назрілих проблем державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів. Вимоги Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері інтеграції охоплюють комплекс інституційних, правових, організаційних і безпекових положень, спрямованих на забезпечення належного рівня внутрішньої та зовнішньої безпеки держав-членів і країн-кандидатів. У зв'язку з цим система державного управління зазнає трансформаційних змін, що проявляються в посиленні міжнародного співробітництва, реформуванні інституційної та функціональної архітектури антитерористичної безпеки з урахуванням стандартів ЄС, удосконаленні правового забезпечення.

Вагомий внесок у формування сучасного наукового знання у сфері державного управління антитерористичною безпекою здійснено у працях вітчизняних учених, зокрема Д. Грицишена, Л. Сергієнко, С. Свірко, В. Торічного, О. Кравчука, А. Помази-Пономаренко, І. Драгана, С. Лисака, В. Ковальчука, К. Малишева, А. Дикого, О. Грабчука, І. Грабчук, Т. Барановської, І. Супрунової, В. Ноніка, В. Чумака, С. Шатрави, В. Писаренка, К. Бисаги, В. Мокляка, А. Бабія, В. Гожія, Д. Дорохіна, Ю. Ірхи, А. Бабенка, М. Фрідман-Козаченко, В. Підгородинського, І. Позігуна, Є. Короткова та ін.

Найбільш цитованими сучасними дослідниками теорії та практики тероризму є: L. Zedner, J. Zhuang, V. Bier, W. Rees, A. Richards, A. Kruglanski, S. Fishman, S. Carvin, R. Popp, T. Armour, T. Senator, K. Numrych, F. Ragazzi, G. LaFree, L. Dugan, A. Richards тощо. При формуванні євроінтеграційних імперативів трансформації державного управління антитерористичною безпекою заслуговують на увагу праці французьких дослідників: J. Alix, T. Balzacq, V. Codaccioni, J.-C. Cousseran, P. Hayez, F. Ocqueteau, R. Zinigrad, S. Sawyer, E. Benbassa, C. Troendlé, S. Bourdon, M. Suc, M. Guéguin; іспанських учених: F. Reinares, J. Torregrosa, J. Thorburn, R. Lara-Cabrera, D. Camacho, H. Trujillo, C. Carvalho, G. Bello-Orgaz, E. Martínez-Cámara, J. Del Ser, A. Alcaraz, M. Politzer;

італійських дослідників: A. Orsini, F. Marone, M. Aldighieri, S. Allievi, L. Vidino, M. Vergani, V. Patanè, L. Cervi, S. Tejedor, M. Gracia, A. Alietti, D. Padovan, A. Beccaro, S. Bonino, P. Cariello, M. De Simoni, S. Iezzi; німецьких учених: G. Steinberg, D. Koehler, V. Fiebig, H. Marcks, M. Fielitz, L. L. Laloire, C. Illgner, K. Leimbach, U. Backes, E. Jesse, J. Banerjee, A. Beelmann, A. Pfahl-Traughber. Сучасні теорії тероризму та етапи їх еволюції викладені у працях таких науковців, як R. Girard, N. Chomsky, S. Huntington, F. Fanon, M. Hardt, A. Negri, K. Lorenz, F. Benslama, A. Geifman, D. Koehler, J. Horgan, D. Rapoport, P. Neumann, L. Richardson, W. Frindte, N. Haußecker, G. Weimann, C. Winn, S. Žižek та ін.

Попри наявність значної кількості наукових досліджень з питань трансформації державного управління антитерористичною безпекою, актуальними та недостатньо розробленими залишаються такі питання теоретичного, організаційного та методологічного характеру: 1) формування теоретичного підґрунтя антитерористичної безпеки на основі сучасних теорій тероризму, з урахуванням трансформацій суспільних відносин у світі, а також національних особливостей культурного розвитку, політичної системи, правових традицій та характеру економічної діяльності держави; 2) розробка теоретико-методологічних положень трансформації державного управління антитерористичною безпекою, які мають ґрунтуватися на особливостях системи протидії тероризму в ЄС з метою їх подальшої інтеграції в інституційну архітектуру європейського безпекового простору; 3) оцінка та впровадження досвіду країн-членів ЄС щодо підвищення ефективності та результативності державного управління антитерористичною безпекою як основи виконання євроінтеграційних вимог; 4) адаптація інституційного, правового та міжнародного механізмів державного управління антитерористичною безпекою для інтеграції в європейський безпековий простір.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного університету «Житомирська політехніка» за темами: «Забезпечення економічної безпеки

територіальних виробничих комплексів» (номер державної реєстрації 0120U103443); «Інноваційні механізми публічного управління та адміністрування» (номер державної реєстрації 0121U111051); «Розвиток методології та інструментів судової економічної експертизи для оцінки економічних збитків» (номер державної реєстрації 0125U001630); «Розробка інструментів державного фінансового аудиту та державного експортного контролю» (номер державної реєстрації 0125U002795). У межах тем автором проведені дослідження, пов'язані з розробкою методологічних та організаційних положень трансформації державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертації полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та організаційних положень, а також розробці практичних рекомендацій щодо трансформації державного управління антитерористичною безпекою України відповідно до євроінтеграційних імперативів.

Завдання дослідження полягають у такому:

– оцінити публікаційну активність з проблем державного управління антитерористичною безпекою в Україні та світі;

– визначити ознаки тероризму, а також структуру і зміст типології тероризму як загрози національній та міжнародній безпеці;

– обґрунтувати склад та змістовні властивості теорій тероризму як підґрунтя трансформації державного управління антитерористичною безпекою;

– розкрити ключові властивості інституційної структури безпекового простору ЄС в умовах його розширення як концептуальної основи формування євроінтеграційних імперативів державного управління антитерористичною безпекою України;

– окреслити напрями розвитку системи протидії тероризму в ЄС як підґрунтя трансформації державного управління антитерористичною безпекою України;

– визначити напрями трансформації методології державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграції;

– проаналізувати стан антитерористичної безпеки України на основі глобального індексу тероризму;

– надати кримінально-правову характеристику забезпечення антитерористичної безпеки України;

– проаналізувати системні проблеми державного управління антитерористичною безпекою;

– оцінити сучасний стан антитерористичної безпеки країн-членів ЄС;

– обґрунтувати особливості структури системи державного управління антитерористичною безпекою країн-членів ЄС;

– визначити особливості державного регулювання антитерористичною безпекою країн-членів ЄС;

– розробити правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою України відповідно до євроінтеграційних імперативів;

– визначити напрями трансформації інституційного механізму державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграції;

– обґрунтувати складові розвитку міжнародної співпраці в контексті запобігання та протидії тероризму.

Об'єктом дослідження є система державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграційних процесів.

Предметом дослідження є сукупність теоретико-методологічних положень, інституційних механізмів, управлінських інструментів та євроінтеграційних імперативів трансформації державного управління антитерористичною безпекою України.

Методи дослідження. З огляду на комплексний, системний і багаторівневий характер об'єкта дослідження, а також з урахуванням необхідності розв'язання сукупності теоретичних, методологічних і організаційно-управлінських проблем державного управління

антитерористичною безпекою України відповідно до євроінтеграційних імперативів, у дисертації застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів пізнання суспільних явищ та процесів.

Ідентифікацію передумов та розвиток теоретичних положень, що ґрунтуються на оцінці публікаційної активності (п. 1.1), визначенні властивостей і розробці типології тероризму (п. 1.2), а також формуванні складу та змістовних характеристик теорії тероризму (п. 1.3), здійснено із застосуванням методів бібліометричного та бібліографічного аналізу, теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу, групування, моделювання та систематизації. Методи правового аналізу, порівняння, систематизації, групування, абстрагування, аналогії, індукції та дедукції застосовано під час дослідження інституційної структури безпекового простору ЄС (п. 2.1) та системи протидії тероризму в ЄС (п. 2.2). Системний підхід, методи теоретичного узагальнення та абстрагування використано при розробці теоретико-методологічних положень державного управління антитерористичною безпекою України (п. 2.3). Для оцінки сучасного стану антитерористичної безпеки України (п. 3.1) та країн – членів ЄС (п. 4.1) застосовано методи статистичного аналізу, систематизації, групування, порівняння та узагальнення. Методи кримінологічного та статистичного аналізу використано для надання кримінально-правової характеристики забезпечення антитерористичної безпеки України (п. 3.2). Аналіз системних проблем державного управління антитерористичною безпекою (п. 3.3) здійснено із застосуванням методів правового аналізу, структуризації, індукції та дедукції, аналізу і синтезу. Методи порівняння, правового аналізу, систематизації, аналогії та структуризації використано при оцінці діяльності суб’єктів протидії тероризму (п. 4.2) та правового забезпечення їх функціонування в країнах – членах ЄС (п. 4.3). Інституційний (п. 5.1), правовий (п. 5.2) та міжнародний (п. 5.3) механізми державного управління антитерористичною безпекою розроблено із застосуванням системного підходу, а також методів порівняння, групування, узагальнення, аналогії, структуризації, аналізу та синтезу.

Інформаційною базою дослідження стали наукові джерела, зокрема монографічні праці, наукові статті вітчизняних і зарубіжних учених, присвячені проблемам державного управління антитерористичною безпекою, євроінтеграції та міжнародної безпеки, а також матеріали науково-практичних конференцій і семінарів. Важливу складову інформаційної бази становлять офіційні документи, зокрема нормативно-правові акти України, ЄС, Європейського парламенту та країн – членів ЄС (Німеччини, Франції, Італії, Іспанії), що регулюють питання запобігання та протидії тероризму. Крім того, у дослідженні використано матеріали міжнародних наукометричних баз даних Scopus та Web of Science, а також довідкові й інформаційно-аналітичні видання міжнародних організацій, що забезпечило репрезентативність емпіричної бази та достовірність отриманих результатів.

Використання технологій штучного інтелекту. Технології штучного інтелекту (ChatGPT; Gemini) у межах дисертаційного дослідження використовувалися виключно як допоміжний інструмент для вирішення окремих технічних і пошукових завдань, зокрема: 1) у пошукових цілях під час вивчення систем безпеки ЄС та антитерористичної безпеки країн-членів ЄС, особливостей правового регулювання та кримінальної відповідальності за терористичні злочини, результатом чого було отримання посилань на офіційні вебресурси суб'єктів протидії тероризму та відповідні нормативно-правові акти; 2) для перекладу нормативно-правових актів з французької, німецької, італійської та іспанської мов українською мовою; 3) для пошуку наукової літератури, зокрема праць німецьких, італійських, французьких та іспанських учених, що досліджують проблематику тероризму та протидії йому.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретичних, методологічних та організаційних положень, а також розробці практичних рекомендації щодо трансформації державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів.

Основні положення наукової новизни полягають у наступному:

вперше:

- систематизовано та кластеризовано сучасні теорії тероризму за п’ятьма основними вимірами (філософсько-етичним, соціально-культурним, психологічним, політологічним і комунікативним) із застосуванням принципів інтердисциплінарності, дуальності тероризму й контртероризму, контекстуальної релевантності, що дозволило створити комплексну пояснювальну модель тероризму як динамічного суспільного феномену;

- розроблено комплексний міжнародно-правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою в умовах інтеграції України до європейського безпекового простору, який ґрунтується на ключових напрямах міжнародної співпраці з інституціями протидії тероризму та фінансуванню тероризму, а також на взаємодії з правоохоронними, розвідувальними, військовими та фінансовими суб’єктами протидії тероризму країн-членів ЄС та включає: вихідні положення (об’єкт, предмет, мету та завдання); об’єктні характеристики взаємодії та суб’єктний склад; напрями розвитку з Євроюстом (розроблено правові, організаційні, інформаційні та процесуальні положення) та Європолом (обґрунтовано необхідність утворення центру взаємодії з Європолом та встановлення правових, організаційних і безпекових аспектів співпраці);

- обґрунтовано багатоваріативний підхід до реалізації напрямів трансформації державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграційних процесів, що ґрунтується на вивченні зарубіжного досвіду країн-членів ЄС та передбачає виокремлення таких основних напрямів безпекової діяльності: розвідувальної (реалізується службами внутрішньої та зовнішньої розвідки); слідчої, оперативної, штурмової діяльність (реалізується правоохоронними та військовими організаціями, що функціонують в умовах одноособового або подвійного підпорядкування Міністерству внутрішніх справ України та Міністерству оборони України); протидії фінансуванню тероризму (реалізується спеціальними органами, наділеними поліцейськими, військовими та адміністративними повноваженнями);

удосконалено:

- типологію тероризму, що охоплює такі класифікаційні ознаки: 1) за критерієм суб'єкта терористичної діяльності – державний та антидержавний; 2) за критерієм мотивації – політичний і неполітичний; 3) за тактикою злочинця – регресивний, оборонний і наступальний; 4) за програмними цілями терористичних організацій – прямий каузальний, непрямий каузальний і пропагандистський; 5) за територіальним поділом – внутрішньодержавний, міжнародний і сепаратистський; 6) за напрямом терористичної дії – екологічний, кібертероризм, псевдопартійний, міський партизанський, небулярний (фанатичний), мафіозний, хаотичний, організована злочинність і релігійний; 7) за методами протидії – політичний, військовий, варіативний; 8) з точки зору об’єкта нападу – вибірковий і систематичний; 9) за ознакою здійснення – політичний, кримінальний, психологічний, військовий.

- модель нормативно-правового узгодження відсутності конституційного закріплення «антитерористичного режиму» шляхом формування спеціального правового механізму для забезпечення легітимності застосування спеціальних заходів протидії тероризму без запровадження воєнного стану та відповідність міжнародним стандартам у сфері захисту прав людини. Зазначену модель обґрунтовано на основі тривимірного аналізу імплементації Директиви (ЄС) 2017/541 про боротьбу з тероризмом крізь призму законодавчого, інституційного та техніко-правового вимірів, що дозволило виявити критичні прогалини у правовому регулюванні, зокрема у частині визначення публічного підбурювання до тероризму, вербування, здійснення поїздок з терористичною метою;

- комплексну методологію державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграції, яка на відміну від існуючих підходів системно поєднує класичні методи державного управління з євроінтеграційними вимогами та передбачає функціональну диференціацію суб'єктів реалізації за дев'ятьма напрямами. Запропоновано інтегровану модель методологічних підходів, що охоплює системний, інституційний, процесний, ситуаційний, євроінтеграційний

та ризик-орієнтований підходи у їх взаємодії та взаємодоповненні, що дозволяє забезпечити адаптацію національної системи антитерористичної безпеки до стандартів ЄС при збереженні її ефективності у протидії специфічним загрозам в умовах гібридної війни;

- модель реформування системи координації антитерористичної діяльності через трансформацію Антитерористичного центру при СБУ з вертикально-ієрархічної структури радянського типу в горизонтальну міжвідомчу платформу за аналогією з європейським комітетом COSI або механізмом IPCR, що дозволить підвищити оперативність та ефективність реагування на гібридні загрози через децентралізацію повноважень та посилення ролі експертно-аналітичної складової;

набули подальшого розвитку:

- обґрунтування, що сучасна архітектура кризового реагування ЄС, сформована в процесі еволюції від Маастрихтського до Лісабонського договорів, базується на трирівневій системі управління (стратегічному, оперативному, технічному рівнях) й забезпечує ефективну вертикальну та горизонтальну координацію дій суб'єктів безпекової політики, а ключовим інструментом її адаптивності визначено механізм Інтегрованого політичного реагування на кризи (IPCR), який дозволяє оперативно мобілізувати інституційні, політичні та ресурсні можливості Спільної політики безпеки та оборони ЄС;

- ідентифікація напрямів становлення та розвитку наукового знання у сфері антитерористичної безпеки, що ґрунтується на застосуванні бібліометричного аналізу досліджень з питань протидії тероризму, у результаті чого встановлено: 1) широкий спектр дослідницьких напрямів вивчення тероризму, які охоплюють різні предметні галузі та наукові дисципліни; 2) лідерські позиції США та Великої Британії у дослідженнях проблематики тероризму, що зумовлено наявністю активних наукових центрів і провідних університетів, які спеціалізуються на цій тематиці; 3) ключову роль мультидисциплінарного підходу та міжнародного наукового співробітництва у забезпеченні ефективної протидії тероризму та розробці комплексних стратегій реагування на відповідні загрози;

- напрями трансформації національної системи антитерористичної безпеки в умовах еволюції загроз – від локального екстремізму до повномасштабного державного тероризму рф, що дозволило аргументувати необхідність концептуального переходу від традиційної правоохоронної моделі до інтегрованої системи національної оборони, зорієнтованої на комплексну протидію гібридним загрозам. Виявлено критичні дисфункції міжвідомчої координації, зумовлені фрагментарністю інформаційних ресурсів та відсутністю єдиної автоматизованої платформи обміну даними між СБУ, МВС та іншими суб'єктами сектору безпеки і оборони, що створює інформаційні прогалини та суттєво обмежує можливості оперативного реагування;

- обґрунтування, що ефективність нової безпекової архітектури ЄС, яка відображає фундаментальний перехід від об'єкто-орієнтованого захисту до комплексної концепції системної стійкості та нормативно закріплена у Стратегії Союзу безпеки на 2020–2025 рр. – забезпечується законодавчою синергією Директиви (ЄС) 2022/2557 про стійкість критичних суб'єктів, Директиви (ЄС) 2022/2555 про кібербезпеку та Регламенту (ЄС) 2022/2065 про цифрові послуги, базується на автоматичній кроссекторальній взаємодії та функціонуванні транскордонних механізмів реагування, зокрема EU-CyCLONe, тоді як для України імплементація відповідних європейських стандартів, започаткована прийняттям Закону України № 1882-IX, у поєднанні з унікальним національним досвідом трирівневого фізичного захисту енергетичної інфраструктури, виступає стратегічною основою формування сучасної системи оборони та повоєнного відновлення відповідно до принципу «відбудувати краще»;

- правова оцінка кримінальних кодексів країн-членів ЄС (Іспанія, Італія, Франція, Німеччина), що дало змогу виокремити їх спільні (криміналізація злочинів, які пов'язані із тероризмом, при чому покаранню підлягають злочини, які власне пов'язанні із діяльністю терористичних організацій та здійсненням терористичних актів, так і злочинів які скоєнні для їх забезпечення, зокрема фінансування, сприяння, підбурювання) та відмінні риси: 1) у кримінальному

законодавстві Франції тероризм визначається як кваліфікуюча ознака, відповідно до якої будь-який злочин визнається терористичним, якщо його метою є залякування населення, держави або окремої особи; 2) Кримінальним кодексом Італії передбачено спеціальну обтяжуючу обставину для загальнокримінальних злочинів (поряд із наявністю самостійних терористичних складів), відповідно до якої вчинення злочину з терористичною метою зумовлює підвищення санкції до 50 %; 3) кримінальне законодавство Іспанії характеризується найбільш суворими санкціями за терористичні злочини, а також криміналізацією таких діянь, як публічне вихваляння тероризму та приниження гідності його жертв. Зазначені підходи свідчать про різноманітність моделей кримінально-правового реагування на терористичні загрози в ЄС, що створює підґрунтя для гнучкої та поетапної адаптації української системи антитерористичної безпеки з урахуванням національних особливостей і євроінтеграційних зобов'язань.

Практичне значення одержаних результатів. Результати, що полягають в удосконаленні державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграції, можуть бути використані в практичній діяльності органів державної влади, правоохоронних органах та безпекових інституціях у межах їхніх повноважень, визначених законодавством. Зокрема, це стосується органів, відповідальних за формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії тероризму зовнішньоекономічної діяльності та забезпечення національної і регіональної безпеки.

Основні теоретичні та методологічні положення дослідження доведено до рівня конкретних розробок, які використовуються: Бюро економічної безпеки України (акт впровадження від 03.07.2025 р.), Управлінням інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Житомирської обласної військової адміністрації (довідка про впровадження №410/02-07 від 23.07.2025 р.), Департаментом кіберполіції відділу протидії кіберзлочинам в Житомирській області (довідка про впровадження №38/108-2025 від 08.08.2025 р.), Житомирським районним управлінням поліції №1 Головного управління

Національної поліції в Житомирській області (довідка про впровадження №б/н від 29.07.2025 р.), Управлінням Служби безпеки України в Житомирській області (довідка про впровадження №б/н від 12.08.2025 р.). Окремі теоретичні й практичні положення впроваджені в освітній процес Державного університету «Житомирська політехніка» (довідка № 44-18.00/262 від 25.02.2025 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Наукові розробки, висновки та пропозиції, що містяться у роботі, належать особисто автору. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використано лише ті положення, які є результатом особистої роботи здобувача. Внесок автора в спільних працях полягає у вивченні комплексу питань, пов'язаних зі удосконаленням системи державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дослідження, викладені в дисертації, доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на 10 міжнародних та всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях, що відображено в публікаціях [35–44].

Публікації. Основні положення дисертаційної роботи опубліковано в 44 наукових працях, у тому числі: 2 розділи у колективних монографіях; 8 статей у наукових виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, 21 стаття у наукових фахових виданнях України, 3 статті в інших наукових виданнях; 10 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Основний зміст викладено на 382 сторінках друкованого тексту. Робота містить 34 таблиці та 58 рисунків. Список використаних джерел нараховує 394 найменування розміщених на 46 сторінках.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

1.1. Публікаційна активність з проблем державного управління антитерористичною безпекою України

Відкриття можливостей для вчених з різних країн отримати доступ до міжнародних наукометричних баз даних призвело до зростання інтересу до проведення наукового картографування наявних публікацій у обраній тематиці досліджень. Кількість наукових публікацій у світовому науковому просторі зараз вираховується тисячами одиниць, і ця кількість постійно зростає. Вже неможливо бути в курсі всіх опублікованих матеріалів, досліджувати тенденції та парадигми без створення відповідної методології. Ця проблема стає особливо актуальною як для досвідчених науковців, так і для молодих вчених, які тільки починають своє вивчення певної галузі.

Феномен тероризму є багатоаспектним явищем. Дослідженням поняття тероризм та протидія тероризму займалися такі відомі вчені: В. Євдокимов, Д. Грицишен, О. Олійник, Т. Власюк, Л. Сергієнко, І. Супрунова, Т. Барановська, І. Грабчук, О Грабчук, А. Дикий В. Малий, С. Лисак, А. Ігнатенко, М. Гуцало, В. Ємельянов, В. Ліпкан, В. Жданов, У. Лакер, І. Александер, Б. Дженкинс, Р. Клайн та ін. Проте, не зважаючи на значну кількість наукових праць, на сучасному етапі залишається багато невирішених проблем у теорії протидії тероризму, що потребує подальшого дослідження та систематизації.

Алан Прічард, британський бібліотекар та вчений, який став всесвітньовідомим, уперше в 1969 році ввів термін «бібліометрія». Він визначав бібліометрію як «застосування математичних і статистичних методів до книг та інших медіа комунікацій» з метою «пролити світло на процеси письмової комунікації та характер і хід розвитку даної дисципліни» [14].

Бібліометричні дослідження є однією з ключових галузей наукометрії, яка вивчає взаємозв'язки між науковими публікаціями та досліджує якісні та кількісні аспекти наукової діяльності. Суть бібліометричних досліджень проявляється у використанні методів математики та статистики для аналізу наукових публікацій, цитувань, структури досліджень, а також розвитку наукових дисциплін та різних наукових шкіл. Загалом, бібліометрія є інструментом для аналізу та вимірювання наукової продуктивності та впливу, сприяння розвитку наукових досліджень і прийняття обґрунтованих рішень у сфері наукової політики. Крім того, бібліометричні дослідження можуть сприяти розвитку співпраці між науковими групами та країнами, сприяючи обміну знаннями та інноваціями.

Scopus та Web of Science (WoS) є двома основними та найбільш відомими наукометричними базами даних. Використання вищезгаданих наукометричних баз надає дослідникам та аналітикам доступ до достовірних та об’єктивних даних, що дозволяє проводити високоякісний бібліометричний аналіз різних типів документів, які містяться в них, задля виявлення тенденцій та закономірностей досліджуваної області науки.

Для проведення бібліометричного аналізу тероризму ми обрали такі наукові бази даних, як Scopus та Web of Science, здійснили пошук та зібрали відомості про наукові публікації, пов'язані з цією тематикою. У процесі проведення бібліометрії ключовим є аналіз динаміки публікацій зі сформованої вибірки за пошуковим запитом «terrorism».

Динаміка зростання кількості публікації з проблем тероризму в Scopus та Web of Science представлено на рис. 1.1.

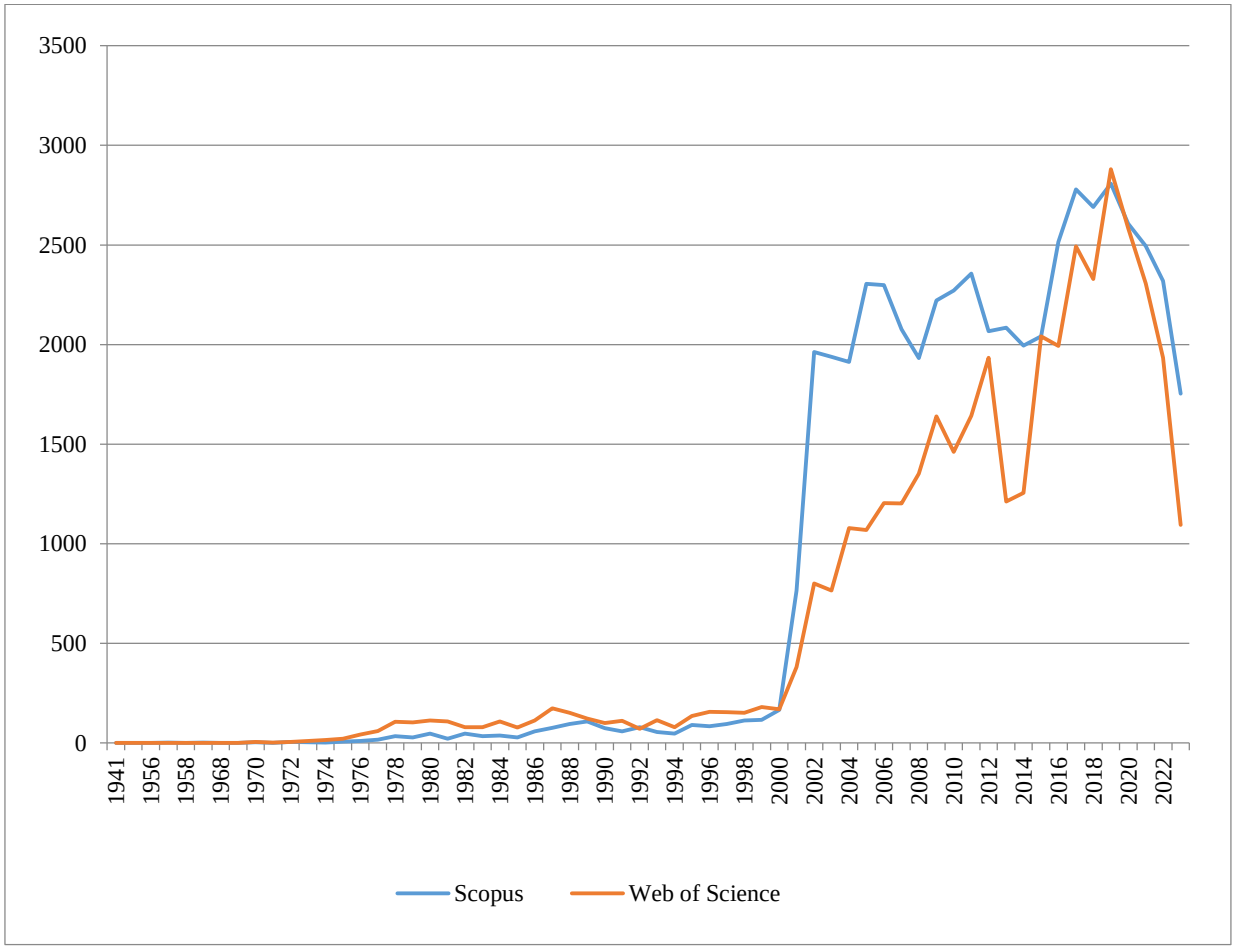

Рис. 1.1. Кількість публікацій за пошуковим запитом «terrorism», що індексуються наукометричними базами Scopus і Web of Science, за 1941-2023 р.,

Результати аналізу публікаційної активності з питань тероризму засвідчили суттєве зростання наукового інтересу до даної проблеми протягом останніх 20 років (рис. 1.1). До 1970 рр. кількість публікацій, присвячених тероризму знаходилася приблизно на однаковому рівні, відносно низькому, і приблизно була на рівні однієї чи двох публікацій на рік. Вже з 1970 року ми можемо прослідкувати тенденцію до збільшення уваги науковців до досліджуваної проблеми. Так, в період з 1970 року до 1980 року в рік вже виходило близько сотні різних досліджень. В період з

1980 року до 2000 року тенденція до зростання інтересу збереглася і продовжила зростати. На даному етапі, ми можемо зазначити, що у наукометричній базі Web of Science було проіндексовано значно більшу кількість документів, порівнюючи з Scopus. Найбільш активно питання тероризму почали досліджуватися починаючи із 2001-2012 років. Однією із причин даної ситуації можна вказати, що впродовж початку 2000-х років до 2012 року світ став свідком різних терористичних подій, включаючи напади 11 вересня 2001 року в США, та інші терористичні акти на різних континентах, такі як: теракти в Мадриді в 2004 році, теракт у Лондоні в 2005 році, теракт в Мумбаї в 2008 році. Ці події викликали обурення та спонукали країни та міжнародні організації до подальших заходів для боротьби з тероризмом і підвищення рівня безпеки. Вони також підкреслили важливість міжнародного співробітництва в боротьбі з цією загрозою. Важливо зауважити, що тероризм залишається серйозною глобальною проблемою, і багато країн продовжують боротися з цією загрозою на різних рівнях. В період з 2014 року по 2019 рік зафіксована найбільша публікаційна активність. Протягом періоду з 2013 по 2019 роки сталися численні терористичні акти у різних частинах світу, такі як теракти в Парижі 2015 року, теракти в Брюсселі 2016 року, теракт в Манчестері 2017 року, теракт в Ніцці 2016 року та теракти в Сирії та Іраку, пов'язані з діяльністю різних екстремістських груп, включаючи Ісламську державу (ISIS). Ці події свідчать про тривалу та складну природу тероризму, що впливає на безпеку та стабільність багатьох країн у світі, і нагадують про необхідність посилення міжнародних зусиль для боротьби з цією загрозою та попередження подібних подій у майбутньому.

Наступним кроком ми проведемо аналіз публікацій, що присвячені проблемі тероризму за географічним розподілом (рис. 1.2).

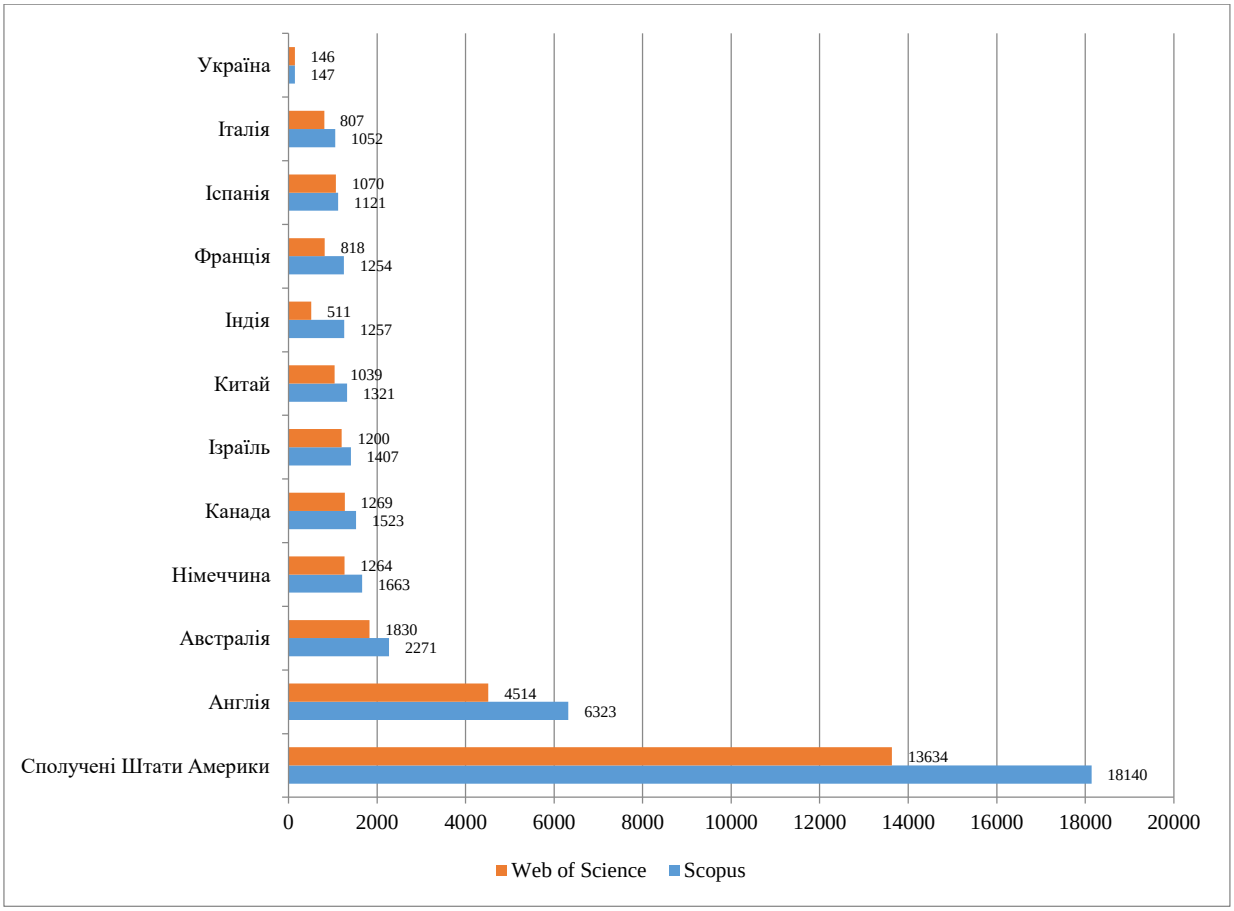

Рис. 1.2. Кількість публікацій в географічному вимірі за пошуковим запитом «terrorism», що індексуються наукометричними базами Scopus і Web of Science, за 1941-2023 рр., од.

Сполучені Штати Америки виступають як лідери у проведенні досліджень про тероризм завдяки своїм значним ресурсам, науковій інфраструктурі, геополітичній ролі та досвіду у боротьбі з тероризмом. Їхній вплив у світовій політиці та безпеці, особливо після терактів 11 вересня 2001 року, спонукає до інтересу у проведенні досліджень для розробки стратегій та політики проти тероризму. Крім того, США активно співпрацюють з іншими країнами та міжнародними організаціями, що сприяє обміну досвідом та інформацією, а їхній глобальний вплив у багатьох сферах дозволяє впливати на дослідження та розвиток політики щодо тероризму на світовому рівні. На другому місці за кількістю

публікацій знаходиться Велика Британія. У країні існує значна кількість впливових наукових установ, університетів та центрів, спеціалізованих у дослідженні питань безпеки та тероризму, такі як: Royal United Services Institute for Defence and Security Studies (RUSI), Centre for the Study of Terrorism and Political Violence (CSTPV) у Університеті Сендрюса, International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence (ICSR) в Лондонському університеті King's College, Oxford Research Group (ORG) та Institute for Strategic Dialogue (ISD). До лідерів країн з дослідження тероризму, також відносяться Австралія (2271 публікація у Scopus та 1830 у WoS), Німеччина (1663 публікацій у Scopus та 1264 у WoS), Канада (1523 публікацій у Scopus та 1269 у WoS), Ізраїль (1407 публікацій у Scopus та 1200 у WoS), Китай (1321 публікація у Scopus та 1039 у WoS), Індія (1257 публікацій у Scopus та 511 у WoS), Франція (1254 публікацій у Scopus та 818 у WoS), Іспанія (1121 публікація у Scopus та 1070 у WoS) та Італія (1052 публікації у Scopus та 807 у WoS).

Варто відмітити, що науковці з України, також, активно долучаються до дослідження проблеми тероризму, та публікують свої праці з даного питання у журналах, що індексуються у міжнародних наукометричних базах даних.

Отже, тероризм є дуже важливою проблемою, яка існує протягом декількох десятиліть і не втрачає актуальності. Доцільно звузити вивчення тероризму до протидії тероризму, щоб зосередитися на більш конкретному та спеціалізованому аспекті, що дозволяє докладніше досліджувати стратегії, заходи та політику, спрямовані на запобігання та реагування на терористичні загрози. Цей підхід полегшує покращення аналізу, розробку ефективних політичних рішень, визначення пріоритетних завдань та залучення уваги до необхідних досліджень і дій для забезпечення безпеки та протидії тероризму.

За пошуковим запитом «countering terrorism» проведемо аналіз публікацій у наукометричних базах Scopus і Web of Science (рис. 1.3).

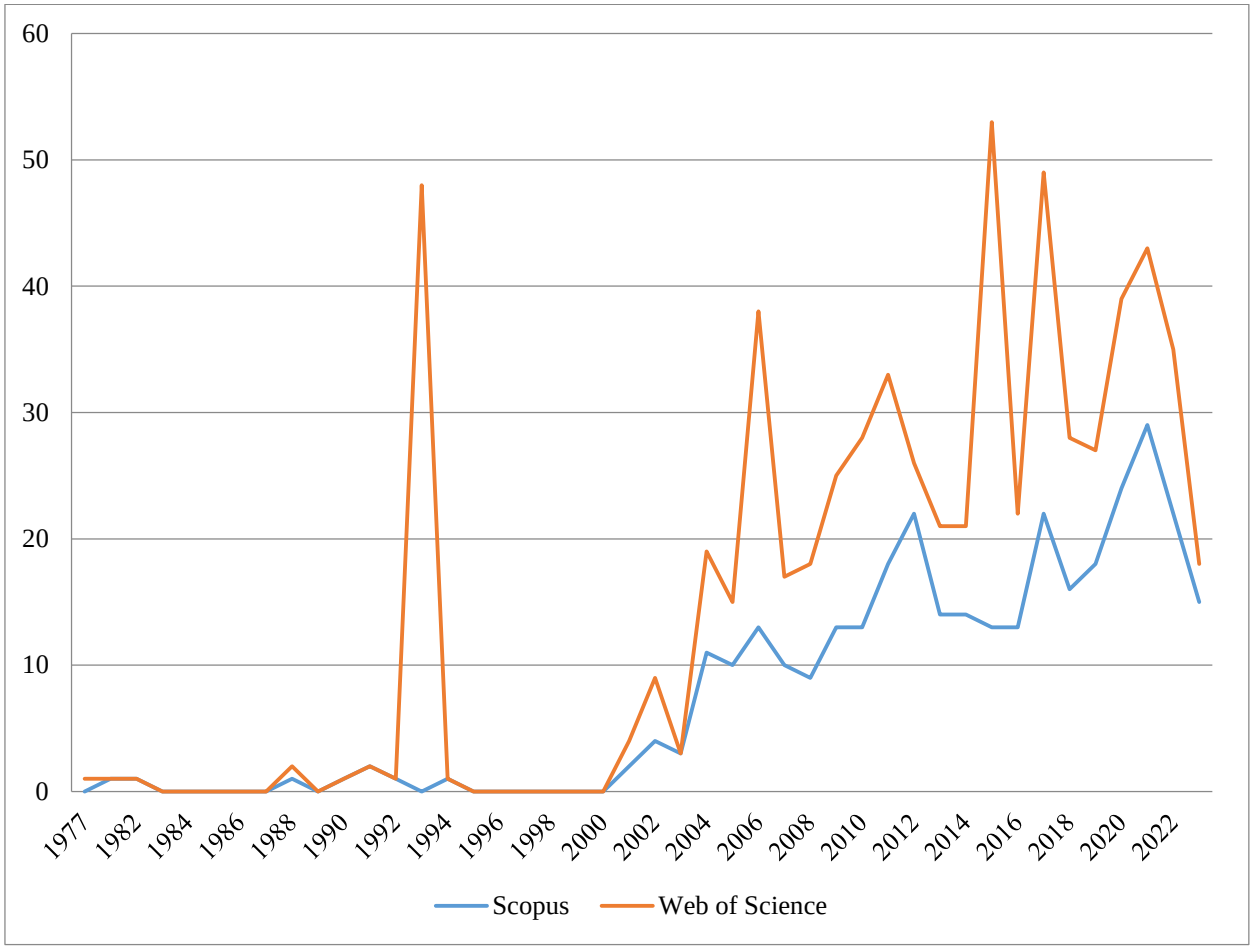

Рис. 1.3. Кількість публікацій за пошуковим запитом «countering terrorism», що індексуються наукометричними базами Scopus і Web of Science, за 1977-2023 рр., од.

У процесі проведення бібліометрії ключовим є аналіз динаміки публікацій зі сформованої вибірки. За результатами, відображеними на рис. 1.3 можна простежити, що впродовж 1977-2000 рр. середньорічна кількість статей, які індексувалися в базі Scopus та Web of Science, не перевищувала 1-2 одиниць. Значний скачок публікаційної активності був у 1993 році в наукометричній базі Web of Science. Це може бути пов'язано з кількома факторами. По-перше, цей рік був свідком страшних терористичних подій, зокрема, першого бомбового вибуху в Парку

Всесвітньої Торгівлі у Нью-Йорку, що привернуло світову увагу та збудило інтерес до теми протидії тероризму. По-друге, ріст терористичних загроз та поширення діяльності терористичних груп у світі спонукали дослідників активніше вивчати цю тематику. По-третє, зростання кількості наукових і дослідницьких центрів, що спеціалізуються на проблемах протидії тероризму, сприяло збільшенню публікацій та досліджень у цій галузі. Усі ці фактори разом сприяли різкому зростанню публікаційної активності і створили підґрунтя для подальшого розвитку досліджень з протидії тероризму. Загалом, інтерес науковців до протидії тероризму почав зростати на початку 2000-х років. Найбільша кількість публікацій в рік зафіксована у базі Web of Science у 2015 році та становить 40 документів, у базі Scopus – 29 документів у 2021 році. На разі ми бачимо, що інтерес вчених до досліджуваного питання зберігається, хоча динаміка часто змінюються під впливом багатьох факторів, що постають перед суспільством. Динаміка досліджень залежить від різних чинників, включаючи терористичні події, розвиток нових методів та технологій для протидії тероризму, а також зміни в політиці та стратегіях безпеки. Однак залишається очевидним, що проблема тероризму є об'єктом постійного інтересу для наукової спільноти, оскільки вона становить серйозну загрозу суспільству та безпеці у всьому світі.

Наступним кроком ми проведемо бібліометричний аналіз за допомогою інструменту Google Books Ngram Viewer, який відображає графік, що показує, які пошукові запити траплялися в книжковому полі за вибрані роки. Отже, аналіз за допомогою Google Books Ngram Viewer доповнить наше дослідження, надаючи важливий контекст та інформацію про поширення теми протидії тероризму в літературі поточного зазначеного періоду.

Загалом, даний інструмент дозволяє провести аналіз з 1800 року до 2019 року включно. У нашому випадку ми проаналізували період з 1937 року, оскільки перші публікації з протидії тероризму зафіксовані саме в цьому році.

Рис. 1.4 показує тенденцію з 1937 по 2019 рік за ключовим поняттям «countering terrorism». Враховуючи, що перші публікації з цією тематикою датуються 1937 роком, обраний нами період аналізу повністю охоплює важливий відрізок часу в розгляді проблеми боротьби з тероризмом. Дослідження досягло свого піку в 2008 році і до 2012 року прослідковувся спад.

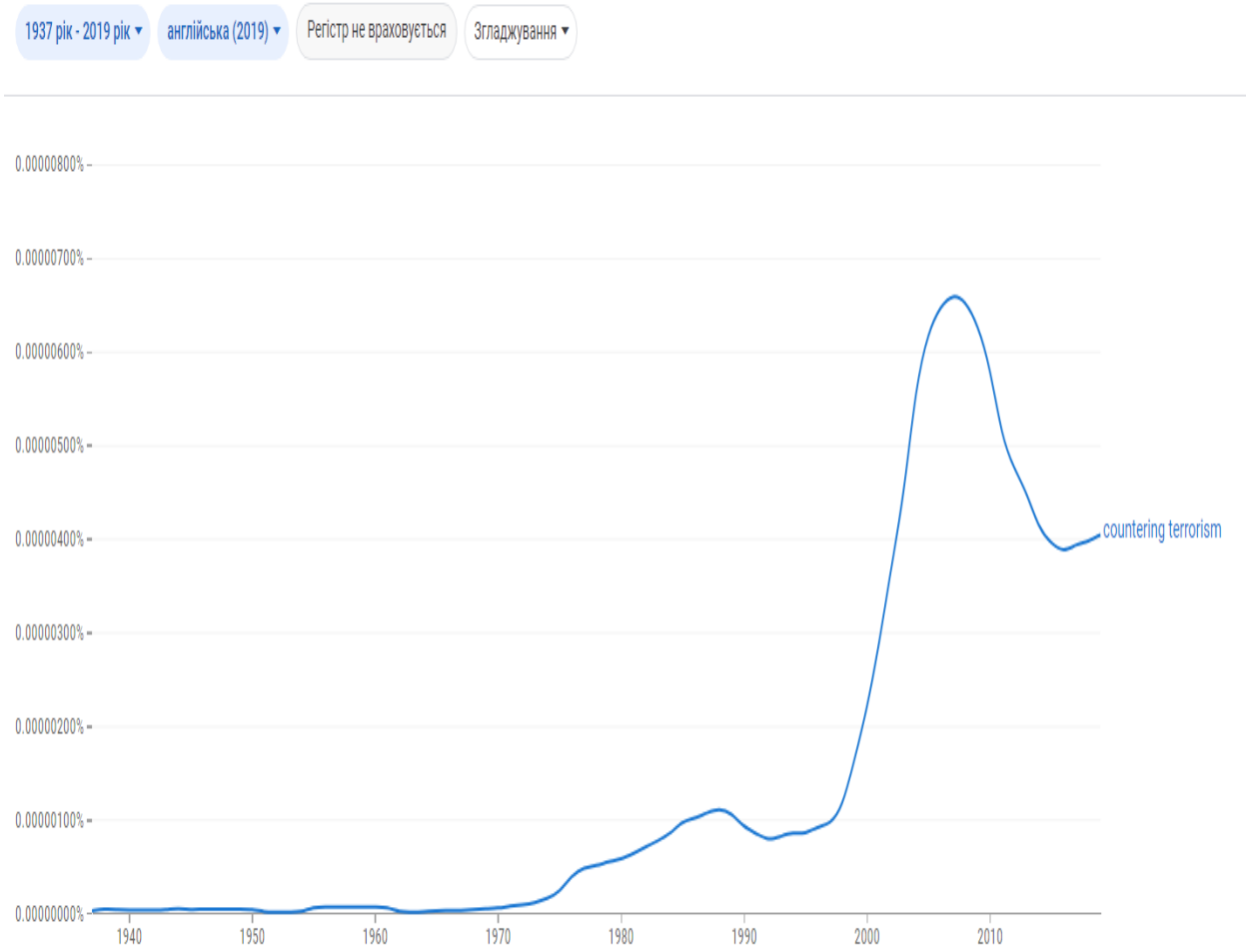

Рис. 1.4. Бібліометричний аналіз статей за ключовим поняттям «countering terrorism»

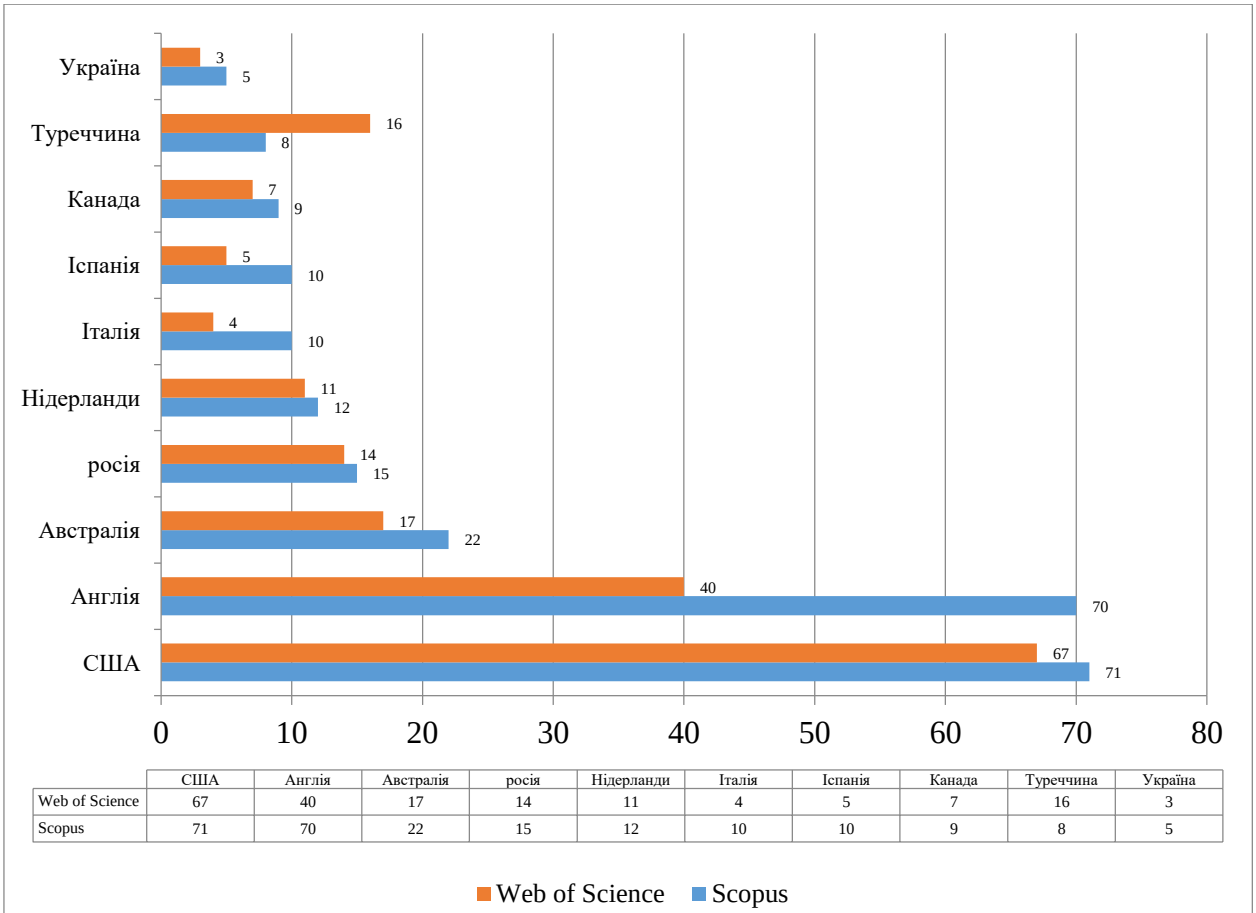
(Джерело: складено авторами за даними Google Books NGram viewer)

Звернемо увагу на роботу Oktavianus J., Davidson B. в якій науковці розглядають детально природу колективних дій громадян в Інтернеті, спрямованих на протидію тероризму після терактів в Індонезії. Зокрема, це дослідження висвітлює процеси формування кадрів, суспільні настрої та акторів, залучених до руху. Аналіз 10 000 твітів із хештегом #KamiTidakTakut (ми не боїмося) показав, що учасники переважно використовували мотиваційні фрейми, щоб спонукати інших брати участь у боротьбі з тероризмом і кидати виклик терору, зміцнюючи колективну ідентичність. Автори наголошують, якщо твіти були переважно в позитивному тоні, то значна кількість твітів висловлювала негативні настрої, зокрема критику руху. Крім того, більшість твітів надійшли від громадян, а деякі – від ЗМІ, організацій громадянського суспільства, державних установ та громадських діячів. Дане дослідження збагачує літературу про колективні дії в Інтернеті в контексті тероризму та пропонує практичне розуміння розробки громадських антитерористичних кампаній [14].

Наступним кроком проведемо аналіз масиву публікацій за географічним виміром (рис. 1.5).

Аналіз рисунку 1.5 свідчить про те, що найбільша кількість наукових робіт була надіслана до наукометричних баз даних Scopus /WoS із США (71 публікація/67 публікацій), Англії (70 публікацій/40 публікацій), Австралії (22 публікації/17 публікацій), Нідерландів (12 публікацій/11 публікацій).

Цікавою є робота наших співвітчизників Тищенкової С., Черняк Н., Чаплинської Ю., Солдатенко О., у якій науковці навели результати комплексного дослідження проблеми протидії тероризму в умовах глобального соціально-економічного та правового простору. Зокрема, провели аналіз щодо визначення сутності та джерел виникнення тероризму з подальшим обґрунтуванням двох його видів – зовнішнього тероризму та вірусного тероризму.

	США	Англія	Австралія	росія	Нідерланди	Італія	Іспанія	Канада	Туреччина	Україна
Web of Science	67	40	17	14	11	4	5	7	16	3
Scopus	71	70	22	15	12	10	10	9	8	5

Рис. 1.5. Кількість публікацій в географічному вимірі за пошуковим запитом «countering terrorism», що індексуються наукометричними базами Scopus і Web of Science, од.

Для розкриття сутності одного з видів тероризму ввели поняття «незавершений історичний гештальт», основним змістом якого є умови та фактори, сприятливі для розвитку терористичних вогнищ. У роботі встановлено причинно-наслідкові зв'язки між зростанням терористичної загрози в окремих країнах Африки, Європи та Азії та станом соціально-економічного розвитку цих країн. У статті висвітлено сучасні тенденції визначення місця розташування терористичних вогнищ за їх характером. Вченими було зроблено висновок, що атмосферний тероризм має більш-менш стійку структуру та локалізується на території держав, що опинились у кризових умовах, тоді як вірусний тероризм не має постійної локалізації, є непередбачуваним, мобільним та швидко поширюється [1].

Також, варто звернути увагу на статтю Лєбєдєвої Н.А., метою якої є розгляд тенденцій розвитку ЗМІ як протидії тероризму в Україні. Новизна дослідження для міжнародної наукової спільноти полягає в описі українського досвіду протидії інформаційному тероризму. У цьому дослідженні йдеться про посилення комунікаційної складової антитерористичної діяльності, удосконалення інформаційної політики держави, залучення громадянського суспільства та потенціалу суспільного телебачення до системи протидії інформаційному тероризму [15].

Загалом, це свідчить про великий інтерес та активність дослідників із різних країн у галузі наукових досліджень та публікацій з питань протидії тероризму. Сполучені Штати, Велика Британія, Австралія та Нідерланди відзначаються як лідери у цій області, що свідчить про їхню високу академічну і дослідницьку активність у боротьбі з тероризмом та розробці стратегій протидії йому. Наявність такого багатства наукових робіт і публікацій з цієї тематики обіцяє подальший розвиток політики та стратегій у сфері безпеки та боротьби з тероризмом.

Переважна більшість праць опублікована в журналах, що індексуються одночасно двома базами даних. Загалом на ТОП-10 (табл. 1.1) найбільш цитованих статей вибірки припадає 1257 цитуваннь в базі Scopus та 628 цитувань в базі Web of Science. При цьому усі найцитованіші статті були опубліковані до 2015 р., відколи фіксується перший сплеск публікаційної активності щодо проблематики протидії тероризму. Високий рівень цитованості у поєднанні з передуванням трендам мейнстриму вказує на те, що саме завдяки цим публікаціям було закладено фундамент для подальших досліджень у даній сфері. Висока цитованість цих робіт свідчить про їхню важливість у формуванні академічного дискурсу та підґрунтя для подальших досліджень у даній галузі. Це також вказує на стійку актуальність теми протидії тероризму, яка продовжує залишатися в центрі уваги дослідників та академічної спільноти.

Таблиця 1.1

Топ-10 публікацій з найбільшою кількістю цитувань

№	Назва	Автор	Рік	Джерело	Кількість цитувань	
					Scopus	Web of Science
1.	Security	Zedner L.	2009	Security	372	-
2.	Balancing terrorism and natural disasters - Defensive strategy with endogenous attacker effort	Zhuang J and Bier V.M.	2007	Operations Research	325	280
3.	Transatlantic counter-terrorism cooperation: The new imperative	Rees W.	2006	Transatlantic Counter-Terrorism Cooperation: The New Imperative,	94	-
4.	The problem with 'radicalization': the remit of 'Prevent' and the need to refocus on terrorism in the UK	Richards A.	2011	International Affairs	92	69
5.	Psychological Factors in Terrorism and Counterterrorism: Individual, Group, and Organizational Levels of Analysis	Kruglanski A.W., Fishman S.	2009	Social Issues and Policy Review, 3(1),	80	57
6.	The Trouble with Targeted Killing	Carvin S.	2012	Security Studies	54	61
7.	Countering terrorism through information technology	Popp R., Armour T., Senator T., Numrych K.	2004	Communications of the ACM	69	-
8.	Countering terrorism and radicalisation: Securitising social policy?	Ragazzi F.	2017	Critical Social Policy	67	65
9.	Research on terrorism and countering terrorism	LaFree G., Dugan L.	2009	Crime and Justice	58	50
10.	From terrorism to 'radicalization' to 'extremism': Counterterrorism imperative or loss of focus?	Richards A.	2015	International Affairs	46	46

Джерело: побудовано автором за даними бази даних Scopus та Web of Science

Структурний аналіз публікацій з предметними галузями дозволяє поглибити розуміння передумов формування наукової продукції, які відбиваються на динаміці показника кількості статей. Вивчення анотацій та назв журналів, в яких публікувалися статті зі сформованої вибірки, дає підстави стверджувати, що дана проблематика цікавить не лише фахівців з державного управління в області протидії тероризму, на долю яких припадає близько 55% усіх публікацій вибірки, але й представники інших наук (рис. 1.6).

Так, за даними Scopus предметним галузям, які пов'язані з інженерією, відповідає майже 10% публікацій вибірки. Також, до дослідження протидії тероризму долучилися вчені з таких предметних областей, як комп'ютерні науки (8%), мистецтво та гуманітарні науки (5%). На психологію, економіку, економетрику та фінанси, екологію та фармацевтичну галузь припадає по 3% публікацій.

На рисунку 1.7 відображена предметна структура публікацій, що індексуються наукометричною базою Web of Science. Найбільша кількість робіт опублікована в межах наступних предметних галузей: державне право – 23%, міжнародні зв'язки – 20% всіх робіт; хімія – 10%; юридична медицина – 9%; кримінологія, пенологія – 7%; технології – 5%; математичні методи в соціальних науках – 4%; комп'ютерні науки, інженерія та соціальні науки – по 3%; соціологія – 2%, на інші галузі науки припадає не більше 1% публікацій з досліджуваної проблеми.

Аналіз бібліометричних даних показує, що ця тема привертає увагу дослідників із різних галузей знань, включаючи право, міжнародні відносини, хімію, медицину, кримінологію, технології, математику, соціологію та багато інших.

Це свідчить про те, що проблематика протидії тероризму є мультидисциплінарною та привертає увагу дослідників з різних наукових галузей. Мультидисциплінарний підхід дозволяє отримати комплексне розуміння проблеми та розробляти більш ефективні стратегії протидії тероризму.

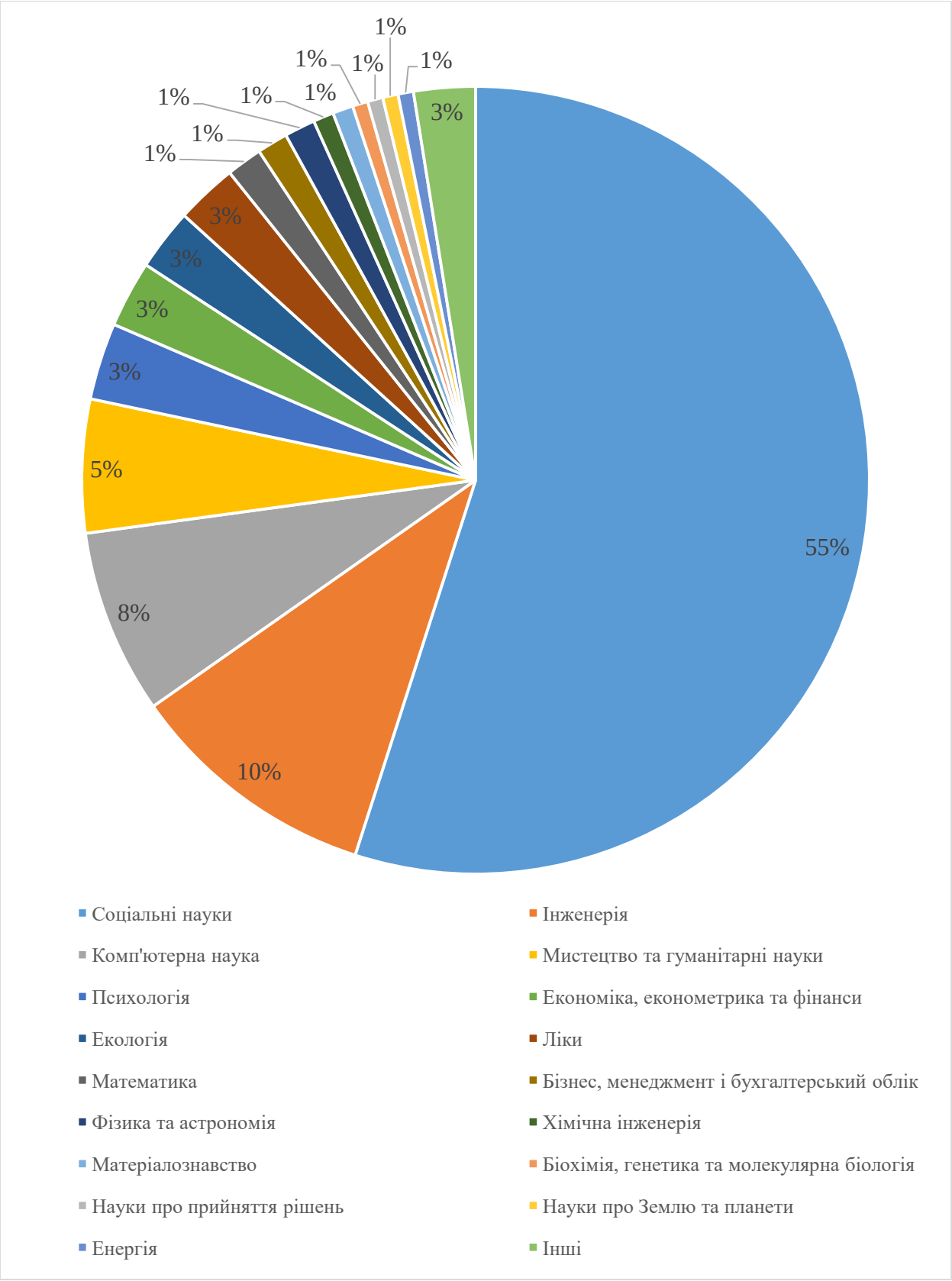

Рис. 1.6. Кількість публікацій в розрізі предметних галузей за пошуковим запитом «countering terrorism», що індексуються наукометричною базою Scopus

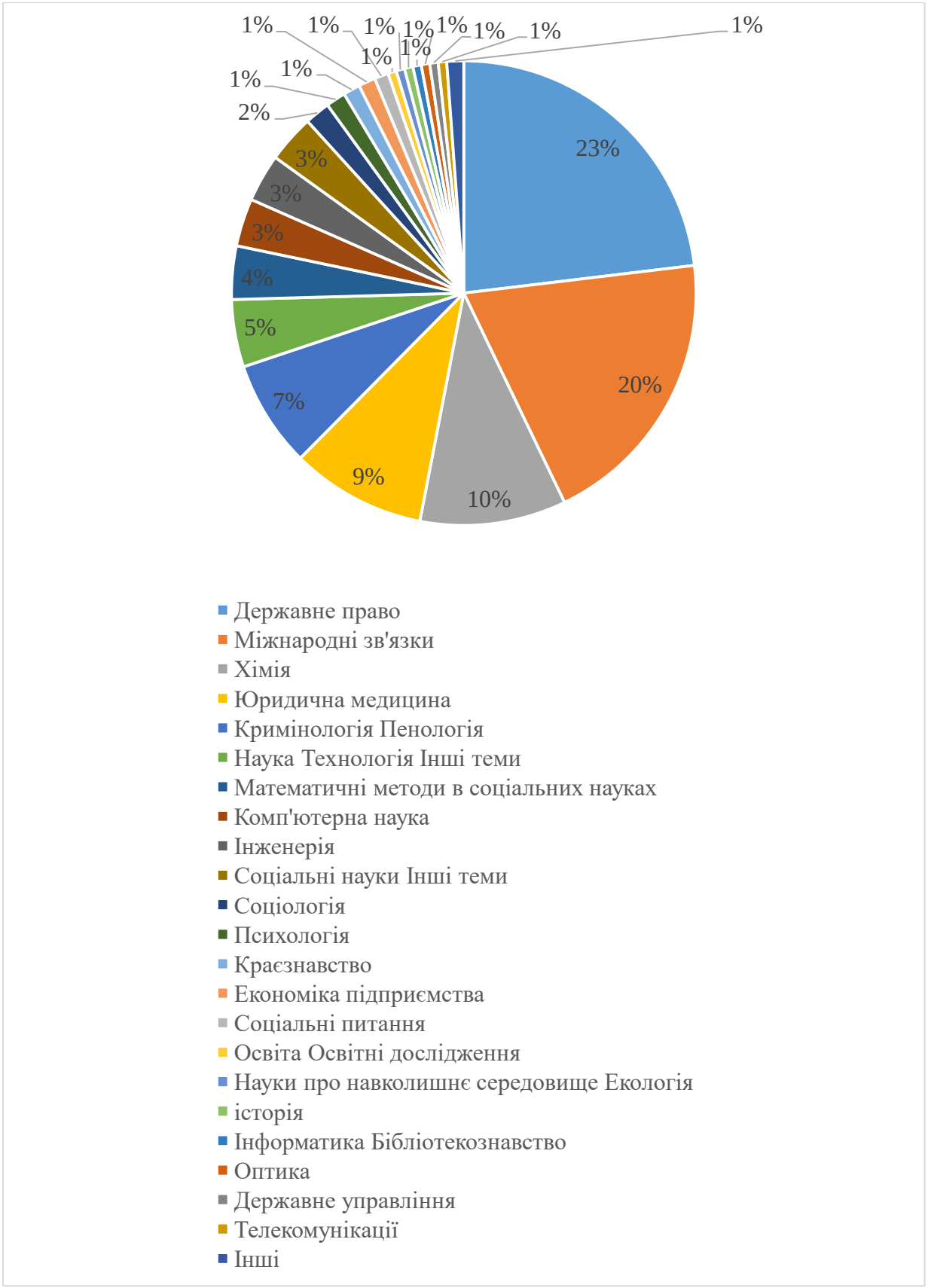

Рис. 1.7. Кількість публікацій в розрізі предметних галузей за пошуковим запитом «countering terrorism», що індексуються наукометричною базою Web of Science

Наступник кроком проведемо аналіз установ, що фінансують дослідження (рис. 1.8) з питань протидії тероризму. Фінансування наукових досліджень з питань протидії тероризму є важливою складовою для забезпечення безпеки суспільства, розуміння причин і наслідків терористичних актів, розробки ефективних стратегій протидії, підвищення обізнаності та освіти у цій галузі, а також для сприяння міжнародному співробітництву. Фінансування наукових досліджень допомагає розвивати науковий підхід до розв'язання цієї глобальної проблеми і внести важливий внесок у боротьбу з тероризмом.

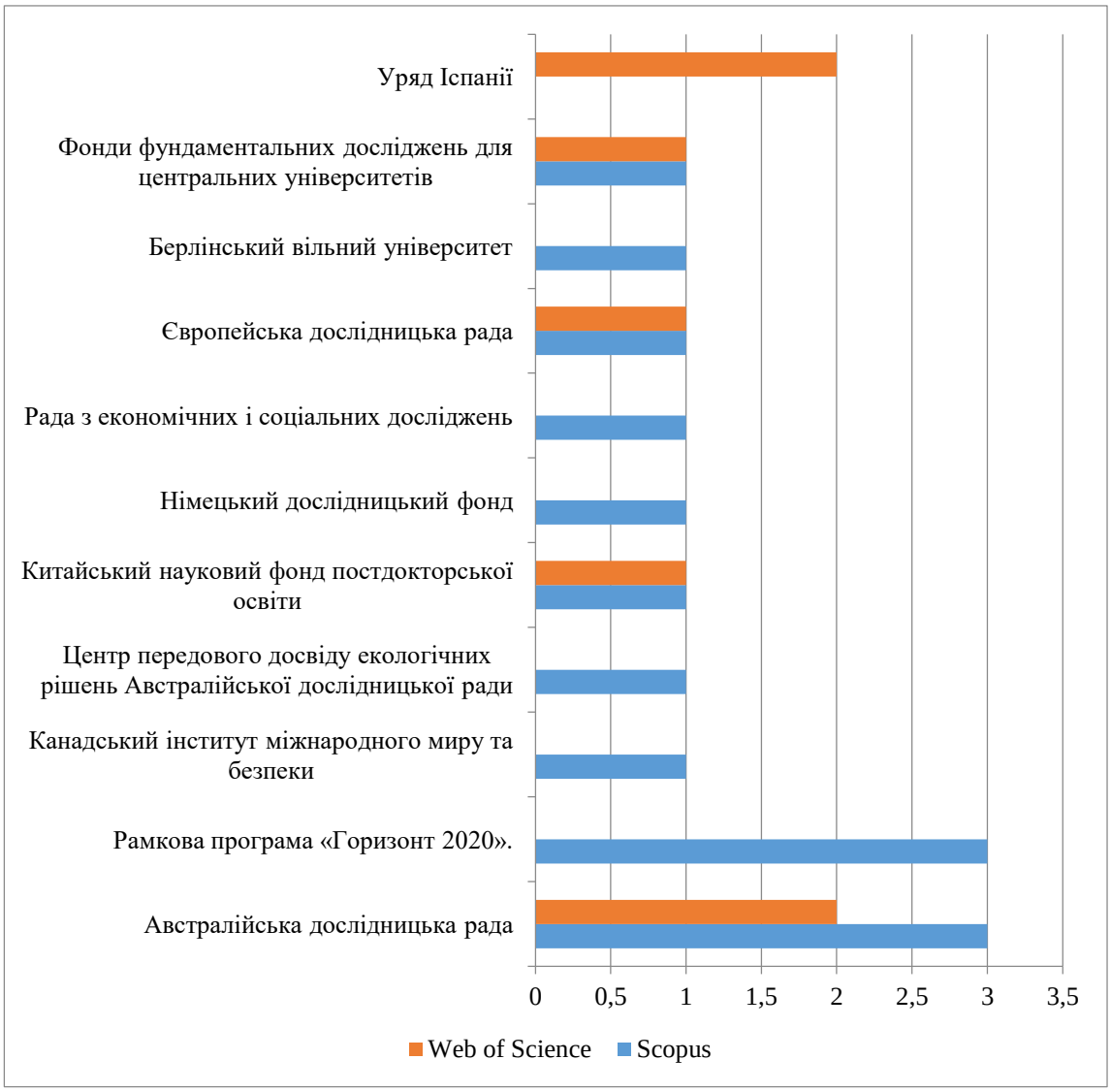

Рис. 1.8. Кількість публікацій в розрізі спонсорів фінансування досліджень за пошуковим запитом «countering terrorism», що індексуються наукометричними базами Scopus і Web of Science, од.

Оскільки вчені Австралії є одними з основних виконавців наукових досліджень з питань протидії тероризму, то відповідно ключовими донорами, що фінансують дані дослідження, є інституції та організації Австралії. З огляду на діаграму, що показана на рисунку 1.8, найбільшими спонсорами наукових досліджень є Австралійська дослідницька рада, Рамкова програма «Горизонт 2020», Канадський інститут міжнародного миру та безпеки, Центр передового досвіду екологічних рішень Австралійської дослідницької ради, Китайський науковий фонд, Рада з економічних і соціальних досліджень, Європейська дослідна рада, Берлінський вільний університет, Фонди фундаментальних досліджень для центральних університетів та уряд Іспанії. Це свідчить про глобальний характер співпраці та фінансування наукових досліджень у цій важливій галузі.

Як випливає з даних табл. 1.2, понад 10% статей, які потрапили до сформованої вибірки, були опубліковані лише в 5 журналах. У той же час, ці журнали відрізняються високою стабільністю та якістю опублікованих матеріалів, оскільки протягом досліджуваного періоду постійно індексуються в Scopus. Поєднання цих факторів незаперечно призводить до високого рівня цитування статей, опублікованих у них, що відображено у високих значеннях ключових бібліометричних показників, таких як Cite Score, SNIP та SJR. Цей високий рівень цитування служить підтвердженням наукової важливості публікацій і свідчить про авторитетність журналу як організаційної структури, що забезпечує якість наукової продукції через об'єктивне рецензування матеріалів та активну співпрацю з провідними вченими в даній галузі.

Таблиця 1.2

ТОП–5 журналів з найбільшою кількістю публікацій з питань протидії тероризму, проіндексованих наукометричною базою Scopus

№	Назва журналу	Предметна область	Cite Score 2022	SJR 2022	SNIP 2022	Кількість статей
1.	Terrorism And Political Violence	Social Sciences: Political Science and International Relations Social Sciences: Sociology and Political Science Social Sciences: Safety Research Engineering: Safety, Risk, Reliability and Quality	5.1	0,438	2,171	10
2.	Critical Studies On Terrorism	Social Sciences: Political Science and International Relations	2,6	0,37	1,024	6
3.	Journal Of Policing Intelligence And Counter Terrorism	Social Sciences: Law Social Sciences: Political Science and International Relations	2,1	0,212	0,658	6
4.	Studies In Conflict And Terrorism	Social Sciences: Political Science and International Relations Social Sciences: Sociology and Political Science Social Sciences: Safety Research Engineering: Safety, Risk, Reliability and Quality	5,1	0,33	1,973	6
5.	Behavioral Sciences Of Terrorism And Political Aggression	Social Sciences: Political Science and International Relations Social Sciences: Sociology and Political Science Psychology: Social Psychology	4,4	0,347	0,942	4

Джерело: побудовано автором за даними бази даних Scopus

Бібліометричний аналіз досліджень з питань протидії тероризму вказує на великий і стійкий інтерес науковців до цієї важливої теми. Спостереження за кількістю публікацій, авторами та фінансуванням вказують на широкий спектр дослідницьких напрямків, що охоплюють багато предметних галузей. Лідерами у дослідженнях про тероризм є США та Велика Британія, існують активні наукові центри та університети, що спеціалізуються на цій темі. Висока цитованість робіт, опублікованих до 2015 року, свідчить про їхню ключову роль у формуванні академічного дискурсу та підґрунтя для подальших досліджень. Бібліометричний аналіз також підкреслює важливість мультидисциплінарного підходу та міжнародного співробітництва для ефективної боротьби з тероризмом та розробки комплексних стратегій протидії цій проблемі.

1.2. Типологія тероризму як об’єкту державного управління та загрози національній безпеці

Досліджуючи феномен тероризму для розуміння походження цього явища та запровадження ефективних механізмів протидії тероризму, необхідно визначити наступні ключові його елементи: об’єкти, суб’єкти, критерії, масштаби, та інші класифікаційні ознаки. Для цього нам необхідно проаналізувати типології тероризму вчених та розробити на наш погляд уніфіковану типологію тероризму, оскільки саме типологія і є тим всеохоплюючим схематичним відображенням ознак цього досліджуваного складного соціально явища.

Однією з актуальних проблем у вивченні тероризму та його запобігання є відсутність серед дослідників єдиного підходу до класифікації тероризму, що ускладнює процес отримання знань про саме явище та напрями запобігання.

Незважаючи на великий інтерес до досліджуваної теми, вчені ще не досягли згоди щодо єдиного підходу до типології тероризму, як і у випадку з іншими складними соціальними явищами, існують різні визначення, а відповідно і класифікаційні ознаки тероризму. Серед фахівців немає єдиної думки щодо того, що таке тероризм, але майже в усіх випадках підкреслюється, що це інструмент силового нав'язування певного політичного проєкту, тому йдеться про нагнітання страху у суспільстві. Проблемам типології сучасного тероризму присвятили свої праці: Alex Peter Schmid, Tomasz Wałek, Michał Chorośnicki, Artur J. Dubiel, Josef Smolík, Georg Löckinger, Murat Simsek, В.Ф. Антипенко, Ю.М. Антонян, О.Ф. Бантишев, Е.С. Іззатдуст, В.П. Журавльов, В.С. Канцір, Р.А. Калюжний, Б.Д. Леонов, В.А. Ліпкан, Л.І. Мошкова, Б.В. Романюк, О.Г. Семенюк, О.В. Усенко та інші науковці. Незважаючи на значний інтерес до цієї проблеми, науковці до цього часу так і не дійшли згоди щодо єдиного підходу до типології тероризму, що й актуалізує вибрану нами тему дослідження. Що стосується проблеми типології тероризму, то практично жодна з оцінок, проведених вітчизняними та зарубіжними вченими в ході теоретичних розробок, не охоплює всіх параметрів цього багатовимірного і складного явища. Також незаперечним є той факт, що кожен вид тероризму має свої причини, мотиви, цілі та суб'єкти, і як наслідок різновекторні напрями протидії.

Проаналізувавши літературні джерела присвячені вивченню такого суспільно-небезпечного явища як тероризм, можна зазначити, що у нинішніх умовах національної безпеки не викликає сумнівів той факт, що тероризм є однією з найсерйозніших загроз. Величезні ресурси в державному та приватному секторах були виділені та перерозподілені на завдання протидії тероризму. Ця небезпечна загроза створює серйозний виклик на багатьох рівнях, від рішень на рівні політики про те, як держава має реагувати на

тероризм, до рішень на індивідуальному рівні про те, чи дійсно певна особа, яка сповідує екстремістські ідеї, становить серйозну загрозу для населення, інфраструктури, приватних, публічних та суспільних інтересів суспільства.

Різноманіття форм і проявів тероризму в сучасному світі, відмінності в його характері, спрямованості та цілях, а також нечіткість меж цього явища зумовлюють існування в науковому середовищі складної, розгалуженої й водночас суперечливої системи типологізації сучасного тероризму. Одним із найбільш складних моментів є визначення вихідних параметрів і критеріїв, якими можна було б керуватися при виробленні єдиної схеми сучасного тероризму, оскільки вони визначають його ідейно-політичний образ. Найбільш розробленим, з огляду на нейтральність, може вважатися питання класифікації різних видів терористичних актів, що знайшло своє практичне застосування у підписанні декількох міжнародних конвенцій щодо боротьби з різноманітними формами прояву тероризму.

Основне питання про те, як найкраще визначити тероризм, саме по собі є складною проблемою, для цілей цього аналізу ми проаналізуємо зарубіжних науковців, які у своїх працях та дослідженнях сформували або визначили систематичну класифікацію типів тероризму, як суспільного явища, що має багатовекторний прояв та соціальні, економічні, політичні та інші негативні наслідки. Проблема вивчення тероризму полягає в першу чергу в невизначеності причин його прояву, які з одного боку можуть бути обумовлені соціально-економічними проблемами в суспільстві окремої країни так і психологічними характеристиками окремої особи, яка мотивується політичними, соціологічними та економічними детермінантами в суспільстві. Нідерландський вчений Алекс Пітер Шмід (Alex Peter Schmid) [132] систематизував тероризм за наступними типологіями: орієнтовані на злочинця; орієнтовані на методи і тактику; на основі мотивів; орієнтовані на місцезнаходження. Класифікації зазначених типологій представлені на рис. 1.9.

Рис. 1.9. Класифікація тероризму за Алексом Шмідом [132]

Зазначені Шмідом А. [132] типології тероризму охоплюють всі види політично вмотивованого насильства. Кожна із класифікаційних ознак характеризує тероризм з точки зору орієнтованої на визначенні типології.

За типологією орієнтованою на злочинця вчений Шмід А. класифікував за наступними ознаками: «до режимно-репресивного державного тероризму відносять: позасудові вбивства – вбивства, скоєні державними службовцями без належної правової процедури, в тому числі вбивства, скоєні приватними групами, якщо вони були спровоковані урядом; зникнення – випадки, коли люди зникають, політична мотивація виглядає ймовірною, і жертви з часом були знайдені; катування – цілеспрямоване заподіяння сильного болю, психічного чи фізичного, державними службовцями або приватними особами за підбурюванням державних службовців; політичне ув'язнення – ув'язнення людей державними службовцями через їхні висловлювання, ненасильницькі релігійні практики або належність до певної групи; – недержавний тероризм. Щороку в світі гине кілька тисяч людей через терористичні атаки, скоєні недержавними суб'єктами. У цьому контексті надійні та точні короткострокові прогнози недержавного тероризму на місцевому рівні є ключовими для політиків, які розробляють превентивні заходи; – анархістський тероризм. Групи, які атакують будь-яку організовану державну структуру, прагнучи до повної дестабілізації глобальної політичної системи. Якщо тероризм – це тип явища, то анархізм – це цілий спектр ідей про відносини індивіда і суспільства з державою та іншими можливими формами до держави та до інших можливих форм суспільного устрою; – соціал-революційний лівий тероризм – це тероризм, мотивований лівими або ультралівими ідеологіями, що здійснюється з метою повалення існуючих капіталістичних систем і заміни їх на комуністичні або соціалістичні суспільства. Лівий тероризм може мати місце вже в

соціалістичних країнах як злочинний акт, спрямований проти нинішнього правлячого уряду; – расиський або ксенофобський правий тероризм. Правий екстремізм зазвичай визначається як специфічна ідеологія, що характеризується «антидемократичною опозицією до рівності». У публічних дебатах, а також серед науковців, це поняття часто асоціюється з поведінковими характеристиками, такими як політично вмотивоване насильство. Останніми роками Європа пережила відродження войовничих правоекстремістських груп, мереж та інцидентів, що супроводжувалися сплеском антиімміграційного та ісламофобського насильства, а також антиурядових нападів і нападів на політичних опонентів, етнічні меншини та гомосексуалістів; – етнонаціоналістичний сепаратиський або ірреденстиський тероризм. Етнонаціоналістичні/сепаратистські терористичні групи вважають, що тероризм є дуже ефективним засобом позбутися домінуючої етнічної групи та/або досягти певної або специфічної форми політичної автономії, якої вони так прагнуть. Для досягнення повторного успіху, вони залежать від матеріально-технічної допомоги урядів, організацій або окремих осіб, які підтримують їхню справу, а також від симпатій своїх побратимів. Але ці терористичні групи часто одночасно прагнуть здобути владу у своїй власній етнічній групі; – тероризм вовка-одинака / актора. Зростання кількості терористичних атак, скоєних одинаками в Європі, викликає занепокоєння: відносна ізольованість одинаків порівняно з груповими терористами, а також майже спонтанний характер їхніх нападів порівняно з груповими акторами ускладнюють роботу правоохоронних органів з виявлення і зриву їхніх планів; – наркотероризм, участь терористичних організацій і повстанських угруповань у незаконному обігу наркотиків, став проблемою міжнародного масштабу. Наркоторгівля, явище, яке почалося як організована транскордонна злочинність, сьогодні перетворилося на загрозу

національним державам через диявольський альянс з терористичними угрупованнями; – тероризм пов’язаний з організованою злочинністю. Терористи користуються перевагами транснаціональної організованої злочинності в багатьох контекстах і здійснюють багато незаконних видів діяльності, починаючи від торгівлі зброєю, людьми, наркотиками, артефактами і природними ресурсами і закінчуючи викраденням людей з метою викупу та іншими злочинами, включаючи вимагання і пограбування банків; – тероризм, що фінансується державою терористом. Держави зазвичай підтримують терористичні групи, щоб послабити своїх конкурентів, змусити їх замовкнути і надати собі можливості, яких вони не мають в іншому випадку. Надаючи зброю, тренування, притулок та іншу підтримку, держави можуть зробити терористичні групи більш смертоносними, підвищуючи їхню майстерність і живучість. У той же час, держави часто накладають обмеження на своїх маріонеток, створюючи багато труднощів для терористів; – тероризм, що фінансується державою. Держави, які спонсорують тероризм, становлять одну з найбільших політичних і безпекових проблем XXI століття. За останнє десятиліття Сполучені Штати і союзники по коаліції інвестували понад трильйон доларів у війни в Афганістані та Іраку, які велися, зокрема, з метою припинення підтримки тероризму.»[132]

За типологією орієнтованою на методи і тактику вчений Шмід А. класифікував за наступними ознаками: «- повстанський тероризм громадянської війни. Війна і тероризм – це форми збройного конфлікту, метою якого є перемога над супротивником. Хоча війна і тероризм є частиною людського досвіду протягом тисячоліть, їхні прояви в сучасну епоху є особливо страшними завдяки все більш потужній зброї, включаючи ядерну, яка загрожує існуванню людства; – тероризм міждержавної війни. Дослідження доводить, що стратегічні міждержавні відносини можуть

впливати на рівень тероризму, з яким стикається держава, і їх слід враховувати; – ядерний тероризм може включати придбання або виготовлення ядерної зброї. Виготовлення «брудної» бомби. Напад на ядерний реактор, наприклад, шляхом порушення критично важливих вхідних ресурсів (наприклад, водопостачання). Напад або захоплення ядерного підводного човна, літака або бази; – під сексуальним тероризмом слід розуміти форму насильства або погрози насильством, яка офіційно або неофіційно застосовується під час воєн і громадянських конфліктів. Він також називається гендерним тероризмом і особливо спрямований проти жінок і молодих дівчат, часто включає індивідуальні зґвалтування, групові зґвалтування, примусове запліднення, каліцтва та інші акти сексуального насильства; – під воєнним тероризмом слід розуміти, коли збройні сили країни (не іншої, чужої країни, яка вважається ворогом, а ваші власні збройні сили) застосовують силу для примусу до певної поведінки, ми маємо справу з військовим тероризмом; – тероризм смертників перетворився на широко використовувану тактику і, можливо, одну з головних стратегічних загроз, з якими стикаються деякі країни; – кібертероризм часто визначають як будь-яку навмисну, політично вмотивовану атаку на інформаційні системи, програми та дані, що загрожує насильством або призводить до насильства. Іноді це визначення розширюють, включаючи в нього будь-яку кібератаку, яка залякує або породжує страх у цільової аудиторії. Зловмисники часто роблять це, пошкоджуючи або виводячи з ладу об’єкти критичної інфраструктури.»[132]

За типологією на основі мотивів вчений Шмід А. класифікував за наступними ознаками: « – політичний тероризм. Враховуючі те що, тероризм постійно змінюється, в міру того, як тероризм перетворюється на головну стратегію нерегулярної війни XXI століття, він адаптується до змін

у світовому соціально-політичному середовищі. Деякі з цих змін полегшують терористам можливість діяти, отримувати фінансування та розвивати нові можливості. Інші зміни поступово переводять тероризм в інші відносини зі світом в цілому; – під революційним тероризмом слід розуміти терористичну діяльність, що здійснюється в політичних цілях і надихається революційними цілями. З огляду на визначення злочину як діяльності, що порушує кримінальний закон, слід визнати, що терористичні акти дійсно є злочинами; – релігійний тероризм. Тероризм в ім'я релігії став домінуючою моделлю політичного насильства в сучасному світі. Це не означає, що це єдина модель, оскільки націоналізм та ідеологія залишаються потужними каталізаторами екстремізму. Відтак релігійний екстремізм став центральним питанням для світової спільноти; – фундаментальний тероризм. Фундаменталізм не допускає чіткого розмежування між політичною і релігійною сферами. Часто саме серед радикальних фундаменталістів можна знайти підтримку тероризму. Історично визначивши тероризм і фундаменталізм, а потім помістивши їх у контекст сучасного релігійно-політичного і соціально-політичного дискурсу, можна спостерігати перехід від націоналізму до тероризму і, таким чином, зрозуміти вроджений взаємозв'язок фундаменталізму і тероризму в цілому; – еко-тероризм використовується для позначення застосування або загрози застосування насильства кримінального характеру проти невинних жертв або майна екологічно орієнтованою субнаціональною групою з еколого-політичних міркувань, спрямованих на аудиторію, яка не є цільовою, і часто має символічний характер; – ідіосинкратичний тероризм. Деякі види тероризму є ідіосинкратичними, і навіть дехто визначає тероризм, що здійснюється одним виконавцем, як ідіосинкратичний за своєю суттю. Проте поняття ідіосинкратичного тероризму залишається невизначеним і недостатньо теоретично обґрунтованим. Для деталізації і подальшого

розвитку цієї недостатньо теоретизованої концепції в досліджені визначено чотири виміри ідіосинкразії серед терористів, кожен з яких можна розділити на підтипи: ідіосинкратичні ідеології, тактики, стратегічне мислення і мотиви.»[132]

За типологією орієнтованою на місцезнаходження Шмід А. класифікував: « – внутрішній тероризм передбачає насильство проти цивільного населення або інфраструктури країни – часто, але не завжди, з боку громадян цієї країни і часто з метою залякування, примусу або впливу на національну політику; – міський тероризм. Міста сьогодні стали театрами радикального тероризму. Міста пропонують унікальне поєднання вразливостей – як вузли руху капіталу і людей та архітектурних пам'яток, які працюють на користь організованого і добре спланованого радикальному тероризму; – транснаціональний тероризм, що визначається як терористичні акти проти інтересів однієї країни, які залучають терористів, жертв або інституції інших країн, є однією з найбільш актуальних і гострих проблем сучасності; – під міжнародним тероризмом слід розуміти кримінальне насильство в усьому світі з метою залякування людей або примусу уряду до зміни своєї політики. Він може ґрунтуватися на політичній або ідеологічній філософії. У міжнародному праві не існує чіткого визначення тероризму. Згідно з визначенням Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй, терористичні акти – це злочинні дії, спрямовані проти людей з наміром заподіяти їм смерть або серйозні травми.»[132]

Томаш Валек (Tomasz Wałek) [322] польський вчений з міста Краків, у своїй публікації знайомить з проблемою загрози тероризму, яка вже тривалий час супроводжує різні країни світу.

Вчений Валек Т. зазначає, «що явище тероризму дуже важко піддається чіткому визначенню, це пов'язано з багатогранністю і

неоднозначністю понять, а також з різноманіттям точок зору. Термін «тероризм» походить від грецької мови τρέω/threo – «тремтіти, боятися»; «тікати, втікати» та латинського terror, – oris – «страх, тривога, жах», або «страшне слово, страшна звістка» та похідне від латинського дієслова terreo – «наводити жах, лякати». Виходячи з цього, тероризм можна визначити як поширення страху і жаху через різні аспекти насильства, які викликають страх. Автор зазначає що, недержавний тероризм можна визначити як незаконне, навмисне застосування сили або насильства проти осіб або майна з метою залякування або впливу на уряд, міжнародні організації та цивільне населення. Суть тероризму полягає в тому, що об'єктом терористичної діяльності є люди, які не мають безпосереднього впливу на досягнення цілей, яких хочуть досягти терористичні організації. Терористична діяльність має значний психологічний ефект і потенційно великий соціальний та медійний ефект. Такі визначення, однак, є надто розпливчастими і жодним чином авторитетно не визначають, що є тероризмом, а що не є, і кого можна вважати терористом. Вони є недостатніми для того, щоб охопити таке надзвичайно складне явище як тероризм. Відсутність загальноприйнятого визначення тероризму є серйозною перешкодою правового характеру в міжнародному інституційному співробітництві у сфері боротьби з тероризмом.»[232]

У досліджені вченого Томаша Валека (Tomasz Wałek) [232] розглядаються питання сутності та форм тероризму, їх витоків, а також науковець сформував власну класифікацію поняття тероризму, яка представлена на рис. 1.10.

Рис. 1.10. Класифікація тероризму за Томашем Валеком [232]

Вчений Валек Т. зазначає наступне: «існує багато видів тероризму. Тероризм – це також певна тактика злочинців що може набувати різних форм, до яких слід віднести: наступальні, оборонні і репресивні.»[232]

Валек Т. визначив що: «під державним тероризмом слід розуміти залякувані дії державної влади по відношенню до громадян. Це різні форми участі держави в терористичній діяльності, а також надання притулку та підтримки терористичним угрупованням. У свою чергу «антидержавотерозизм» це дії що здійснюються рухами, групами або окремими особами, які прагнуть дестабілізувати державні структури та суспільний порядок в країні.» [232]

Вчений Валек Т. зазначає: «політичний тероризм – терористи, здійснюючи залякування, керуються політичними мотивами, в тому числі релігійними чи ідеологічними. У межах політичного тероризму виділяють: репресивний тероризм, що використовується переважно державою та її поліцейським апаратом для приборкання та упорядкування певних груп та осіб; субреволюційний тероризм, діяльність ідеологічно вмотивованих невеликих груп або окремих осіб, які застосовують насильство з метою ідеологічно вмотивованих малих груп або окремих осіб, які використовують насильство з різними цілями, наприклад, для залякування, покарання або помсти, але не здатні здійснити фундаментальні зміни; революційний тероризм, метою якого є революція, спрямований на докорінні зміни в устрої держави.» [232]

Також вчений Валек Т. стверджує: «неполітичний тероризм – не має жодного зв'язку з політикою та владою, за мотивацією дій, але ми можемо відрізнити: кримінальний тероризм, включає в себе загальні злочини, скоєні злочинцями, які використовують терористичні методи для отримання прибутку; патологічний тероризм – це терористичні акти, що здійснюються людьми з психічними розладами, мотиви яких неможливо чітко визначити, безсумнівно, є результатом розчарування або ненависті, яку вони відчувають до певних людей, соціальних груп або інститутів.» [232]

Виходячи із напряму діяльності вчений Валек Т. виокремлює наступні типології: «індивідуальний тероризм – це акти насильства, спрямовані на життя людей спеціально відібраних або позначених тільки в групах; економічний тероризм – тероризм, який завдає шкоди існуючим економічним відносинам, і зокрема, праву на реалізацію права власності виробниками тощо; репресивний тероризм – використовується домінуючою соціальною групою, чиї привілеї знаходяться під загрозою; страховий тероризм – етнічно-націоналістично-сепаратистського характеру; соціально-революційний тероризм – спрямований на зміну політичної системи.»[232]

За програмними припущеннями терористичних організацій вчений Валек Т. виокремлює: «прямий каузальний тероризм (щодо цілей, розрахованих на власну ефективність), непрямий каузальний тероризм (який прагне примусити до зміни політичного курсу без захоплення влади) і пропагандистський тероризм (який має стати детонатором масового повстання). Варто також пам’ятати про територіальний масштаб явища тероризму, що вводить поділ тероризму на міжнародний тероризм та внутрішній (внутрішньодержавний) тероризм.» [232]

Міхал Хоросницький (Michał Chorośnicki) [170], польський науковець, професор Ягеллонського університету, у науковому посібнику описуючи результати власного дослідження, визначив класифікацію тероризму за наступними критеріями представленими на рис. 1.11.

Проаналізувавши авторську класифікацію Хоросніцький М. зазначає наступне: «класифікація тероризму з точки зору порівняння політичних і стратегічних цілей терористичних організацій. У науковій літературі існують різні пропозиції, засновані на критеріях, пов’язаних з ідеологічною мотивацією терористів, тактики і цілей атак або театру бойових дій.» [170]

Рис. 1.11. Класифікація тероризму за Міхалом Хоросніцьким [170]

Таким чином, вчений Міхал Хоросницький (Michał Chorośnicki) [170] обґрунтовано охарактеризував власний підхід класифікації тероризму з позиції групування різновидів тероризму за визначеними ознаками.

За суб'єктом дії Хоросніцький М. зазначив: «дана ознака включає в себе такі види тероризму, як неполітичний тероризм та політичний тероризм. У свою чергу неполітичний тероризм поділяється на кримінальний тероризм (вбивці з організованих злочинних угруповань) та тероризм божевільних (масові або серійні вбивці, такі як вашингтонський снайпер, що діяв у 2002 році), а політичний тероризм поділяється на ідеологічний тероризм та агентурний тероризм. До ідеологічного тероризму належить тероризм одиниць – окремі особи (так звані «вовки-одинаки», такі як Андерс Брейвік, який здійснив масове вбивство молодих людей на острові Утойя в Норвегії, або Тімоті Маквей, який здійснив вибух перед федеральною будівлею в Оклахома-Сіті в 1995 році) та тероризм групи з власною ідеологією (наприклад, німецька Фракція Червоної Армії (RAF) у 1970-х роках, ісламська Аль-Каїда). Разом з тим агентурний тероризм поділяється на тероризм групи, що діють від імені уряду країни (наприклад, ліванська Хезболла, що діє від імені Ірану) та терористів – державних службовців, які здійснюють напади (наприклад, агенти лівійського лідера Муаммара Каддафі).»[170]

За територією, на якій діють терористичні організації вчений Хоросніцький М. розрізняє: «зовнішній (міжнародний, глобальний) та внутрішній тероризм в межах країни.»[170]

За походженням терористичних груп Хоросніцький М. виділив наступні: «ендогенний тероризм і екзогенний тероризм. До ендогенного тероризму належить місцевий або внутрішній тероризм та домашній тероризм. У свою чергу екзогенний тероризм – тероризм, що походить ззовні тобто зовнішній тероризм.»[170]

Хоросніцький М. виокремив типологію «за способом дій терористів, тобто їх тактику та об’єкти атак, можна виділити: диверсії (руйнування об’єктів і споруд без шкоди для людей); індивідуальні вбивства, тобто політичні вбивства; масові вбивства (напади із застосуванням вогнепальної зброї, як, наприклад, у Мумбаї чи Парижі у 2015 році); бомбардування чи вибухи (міни-пастки, що підриваються дистанційно або вибухи, здійснені терористами-смертниками); ситуації з використанням заручників, які поділяються на: стаціонарні ситуації (барикадна ситуація), коли заручники захоплені терористами в будівлі; захоплення (викрадення) повітряних або морських суден (піратство), або транспортних засобів (потяг, автобус); викрадення заручників (кіднепінг), коли місцезнаходження викрадачів і заручників невідоме.»[170]

Вчений Хоросніцький М. у типології «за постановкою збройних дій (театру терористичних збройних дій), розрізняє наступні види тероризму: наземний тероризм (наземні терористичні інциденти); морський тероризм (захоплення судна, мінування водного шляху, напад з судна, напад здійснений водолазами); повітряний тероризм (захоплення літака, вибух у літаку, збиття літака).»[170]

Артур Дубіель (Artur J. Dubiel) [140] – польський науковець, академічний викладач, науково-педагогічний співробітник, колишній керівник навчального закладу з національної безпеки та керівник ідентичного курсу. Учасник експертних зустрічей в Офісі національної безпеки, у науковій презентації описуючи результати власного дослідження, сформував детальну класифікацію тероризму за наступними типологіями представленими зображену на рис. 1.12.

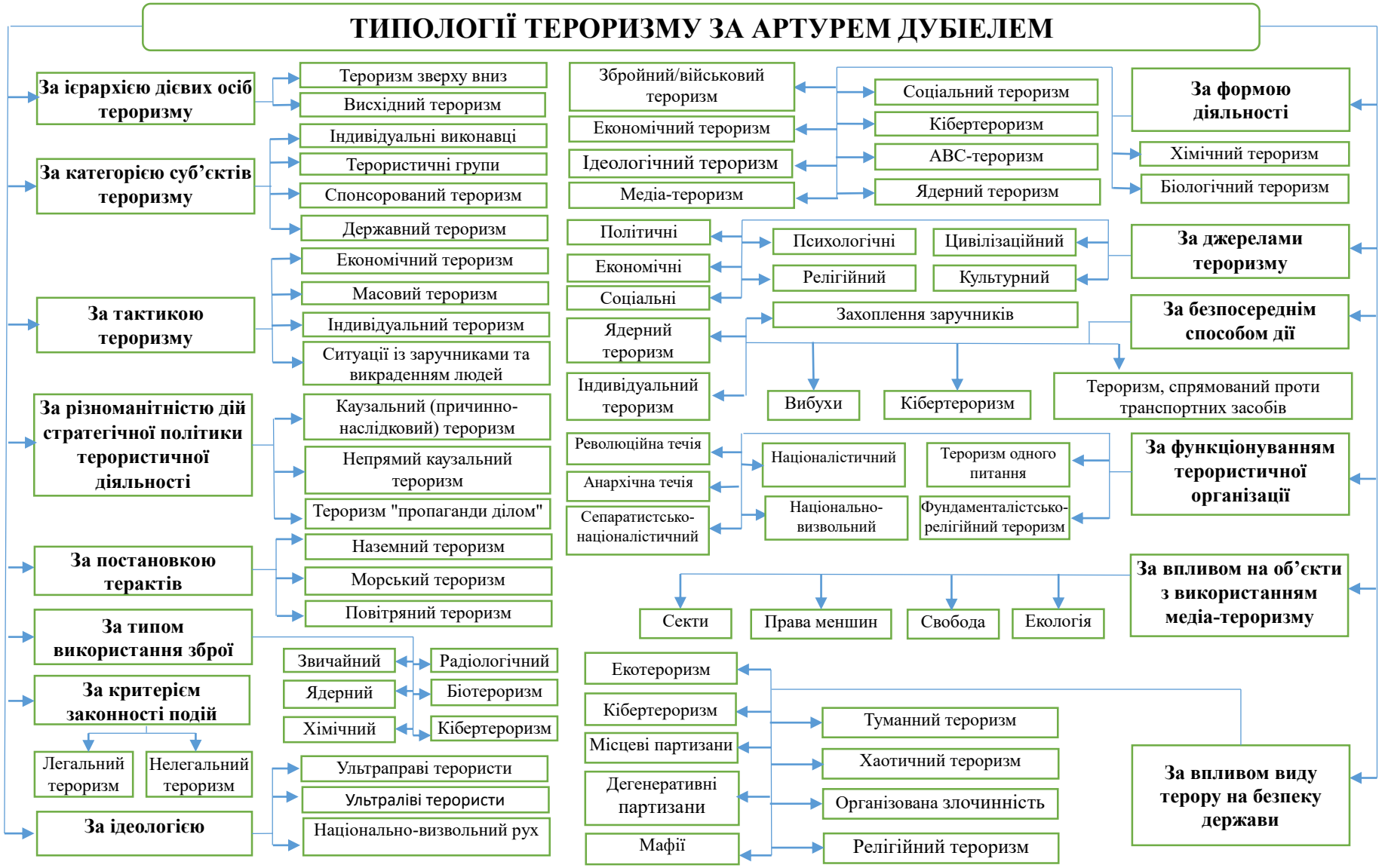

Рис. 1.12. Класифікація тероризму за Артурем Дубіелем [140]

А. Дубіель (Artur J. Dubiel) [140] класифікуючи тероризм, виділяє наступні типології тероризму за: «ієрархією дієвих осіб тероризму; категорією суб'єктів тероризму; тактикою тероризму; різноманітністю дій стратегічної політики терористичної діяльності; постановкою терактів; типом використання зброї; критерієм законності подій; ідеологією; формою діяльності; джерелами тероризму; безпосереднім способом дії; функціонуванням терористичної організації; впливом на об'єкти з використанням медіа-тероризму; впливом виду терору на безпеку держави» [140].

Отже, польський науковець А. Дубіель (Artur J. Dubiel) пропонує деталізувати вищенаведені типології відносячи до них слідуючі класифікаційні ознаки: «1) за ієрархією дійових осіб тероризму: тероризм зверху вниз та висхідний тероризм; 2) за категорією суб'єктів тероризму: індивідуальні виконавці; терористичні групи (плюс ідеологія); спонсорований тероризм (державами); державний тероризм; 3) за тактикою тероризму: економічний тероризм / диверсії та саботаж; масовий тероризм – випадкові та анонімні жертви; індивідуальний тероризм – замахи, вбивства, викрадення; ситуації із заручниками та викраденням людей; 4) за різноманітністю дій стратегічної політики терористичної діяльності: каузальний (причинно-наслідковий) тероризм; непрямий каузальний тероризм (примушуючи до поступок); тероризм «пропаганди ділом» (бунт, радикалізація); 5) за постановкою терактів: наземний тероризм; морський тероризм; повітряний тероризм; 6) за типом використання зброї: звичайний; ядерний; радіологічний; хімічний; біотероризм; кібертероризм; 7) за критерієм законності подій: легальний тероризм (утримання влади в тоталітарних режимах, тоталітарні режими, підкорення окупованих та анексованих територій); нелегальний тероризм; 8) за ідеологією: ультраправі терористи; ультраліві терористи; національно-визвольний рух; 9) за формою діяльності: збройний/військовий тероризм; економічний тероризм; ідеологічний тероризм; медіа-тероризм;

соціальний тероризм; кібертероризм; АВС-тероризм; ядерний тероризм; хімічний тероризм; біологічний тероризм; 10) за джерелами тероризму: політичні – розмаїття думок та інтересів; економічні – шкода від дефіциту товарів; соціальні – соціальні зміни, незадоволеність статус-кво становищем; психологічні – психічні розлади у людини; релігійний – вплив на інакомислячих; цивілізаційний конфлікт – протистояння; культурний – формування соціальних установок; 11) за безпосереднім способом дії: ядерний тероризм; індивідуальний тероризм; захоплення заручників; вибухи; кібертероризм; тероризм, спрямований проти транспортних засобів; 12) за функціонуванням терористичної організації: революційна течія; анархічна течія; сепаратистсько-націоналістичний тероризм; націоналістичний тероризм; національно-визвольний тероризм; тероризм одного питання; фундаменталістсько-релігійний тероризм; 13) за впливом на об’єкти з використанням медіа-тероризму (медіа-тероризм – боротьба без зброї збройного характеру): секти; права меншин, свобода; екологія; 14) за впливом виду терору на безпеку держави: екотероризм; кібертероризм; місцеві партизани; дегенеративні партизани; мафії; туманний тероризм; хаотичний тероризм; організована злочинність; релігійний тероризм.»[140]

Йозеф Смолік (Josef Smolík) [350] – чеський науковець-політолог, який працює на кафедрі соціальних досліджень на факультеті регіонального розвитку та міжнародних досліджень Університету Менделя в Брно. Сфера його наукових інтересів присвячена дослідженню питань пов’язаних з тероризмом, організованою злочинністю, ультраправими, ультралівими, патріотизмом, питаннями безпеки. У власній монографії «Психологія тероризму і радикалізації: як ягнята стають вовками», присвяченій дослідженню взаємопов'язаних явищ – тероризму і радикалізації, сформував власне бачення ознак тероризму сформувавши їх за наступними класифікаційними ознаками представленими на рис. 1.13.

Рис. 1.13. Класифікація тероризму за Йозефом Смоліком [350]

Й. Смолік (Josef Smolík) [350] описує тероризм «як засіб і стратегію терористичних організацій, груп та окремих осіб, що має чітко ідентифіковані прояви у вигляді конкретних терористичних актів, метою яких є вселення страху в суспільство, тим самим виокремлює наступні ознаки тероризму та класифікує його за: мотиваційним прагненням до соціальних змін; походженням або суб'єктами; характером цілей, яких прагнуть досягти терористи; територією, на якій діє терористична організація; формою здійснення; тактикою здійснення терористичних дій; категорією мотивів; стимулами спонукання до тероризму; умовами існування тероризму; комунікацією терористичної групи (терориста)» [350].

Вчений Смолік Й. у кожну з класифікаційних ознак тероризму відніс наступні складові: «1) за мотиваційним прагненням до соціальних змін: ультралівий тероризм; ультраправий тероризм; етнічний тероризм; територіальний (зазвичай, регіональний, сепаратистський) тероризм; релігійний/конфесійний тероризм – це причина, яка аргументується боротьбою за певну (радикальну та фундаменталістську) релігійну концепцію; екологічний тероризм; монотематичний («одно проблемний») тероризм (наприклад, за феміністичні інтереси, за інтереси батьків, за інтереси геїв/лесбійок, за інтереси окремих політичних груп, антиабортний тероризм тощо); 2) за походженням або суб'єктами тероризму поділяється на: державний; недержавний; індивідуальний тероризм; 3) за характером цілей, яких прагнуть досягти терористи, тероризм можна поділити на: державний тероризм і антидержавний тероризм; 4) за територією, на якій діє терористична організація, тероризм може бути визначений як: міський або сільський; 5) за формою здійснення тероризм: старий (традиційний) та новий (нетрадиційний, постмодерністський); 6) за тактикою здійснення терористичних дій: напад без оголошення війни; в умовах суворої секретності; коли удари є несподіваними; 7) за категорією мотивів (здебільшого з дидактичних міркувань, наводяться три основні категорії мотивів: раціональні, психологічні та культурні):

раціональна мотивація випливає з самого міркування, що поєднує цілі і можливості їх досягнення – терористичні дії по суті ґрунтуються на раціональному аналізі, що характерно для військових штабів або бізнес-груп; психологічна мотивація випливає з особистої незадоволеності терориста своїм життям і прагнення до успіху, таким чином, терорист знаходить новий сенс свого життя, в групі проявляється менталітет «ми проти них», а також групова динаміка між окремими терористами; культурна мотивація ґрунтується на різних культурних характеристиках (мова, релігія, членство в групі тощо), які можуть призвести до проявів тероризму; 8) за стимулами спонукання до тероризму (ряд стимулів може спонукати звичайну людину стати терористом) серед них найчастіше можна виділити наступні: травматичний досвід (насильницька смерть близької людини, соціальний конфлікт, несправедливість тощо), що супроводжується сильним почуттям ненависті; фрустрація часто згадується в контексті кризи ідентичності серед членів ісламських громад, які живуть у суспільстві більшості; раціональне міркування, коли тероризм розглядається як можливий, єдиний або оптимальний спосіб досягнення (зазвичай політичної) мети; соціальний вплив (ідеологія, пропаганда, індоктринація і контроль над свідомістю) є, ймовірно, найбільш широко використовуваним засобом вербування і підготовки терористів; матеріальні вигоди і прибуток, існує цілий ряд груп або окремих осіб, які вчиняють терористичні акти на основі «контракту»; психопатологія є складною для розуміння мотивацією; 9) за умовами існування тероризму, з точки зору успіху терористичної групи, або відповідних умов для існування тероризму – це насамперед (завжди у зв'язку з цілями конкретних терористів): відповідну членську базу (яка також може складатися з фізичних осіб); належне озброєння та спорядження; адекватна фінансова та матеріально-технічна підтримка; адекватні канали зв'язку для передачі терористичного послання; 10) за комунікацією терористичної групи (терориста). Таким чином, комунікацію можна розглядати як: частина більшої терористичної кампанії; як

наслідок конкретного терористичного акту; згуртований елемент, що формує терористичну групу (у вигляді, наприклад, ідеологічних або релігійних догм); висвітлення терористичних актів у ЗМІ.»[350]

Мурат Шимшек (Murat ŞİMŞEK) [347] турецький вчений з факультету політології та державного управління, університету імені Аґрі Ібрагіма Чечена, який досліджує таке суспільно небезпечне явище, як тероризм.

Вчений Шимшек М. надав досліджуваному поняттю наступне визначення: «Тероризм – це навмисні дії насильства і погроз з боку окремих осіб або субнаціональних груп, спрямовані на вплив і залякування мас для досягнення політичних або соціальних цілей. Оскільки тероризм – це невідома тактика, яка відбувається невідомо коли і де, загрожує людству, в міжнародному праві не існує єдиного визначення тероризму. Одні визначають його на основі виконавців, інші – на основі цілей, а треті – на основі методів. Через різні визначення, що базуються на цілях, методах і виконавцях, в міжнародному праві не вдалося досягти консенсусу щодо того, чим насправді є тероризм.»[347]

У власному дослідженні вчений Шимшек М. [347] розглянув різні визначення тероризму, зроблені різними органами, його різні цілі і методи, а також фактори, які призводять до тероризму. Тероризм був однією з найбільших загроз для суспільств і держав протягом століть. Держави вдавалися до різних засобів боротьби з тероризмом і використовували всілякі інструменти та заходи протидії тероризму. Тероризм не залишається в межах країни, а стає транснаціональною структурою, що створює загрози для існування людства. Поява нових країн-спонсорів тероризму спонукала держави до пошуку більш ефективних рішень, щодо протидії тероризму, тому науковець сформував власну класифікацію тероризму визначавши їх за наступними ознаками представлених на рисунку 1.14.

Рис. 1.14. Класифікація тероризму за Муратом Шимшеком [347]

Таким чином М. Шимшек (Murat ŞİMŞEK) [347] проаналізував тероризм за наступними класифікаційними ознаками: видами (типами) тероризму; факторами (чинниками), що спричиняють тероризм; методами, що використовуються терористом; цілями тероризму.

Вчений Шимшек М. до типологій тероризму відніс наступні складові: «1) за видами (типами) тероризму: національний (внутрішній) тероризм; державний тероризм; тероризм, що фінансується державою; міжнародний тероризм; транснаціональний тероризм; кібертероризм; сучасний тероризм; 2) за факторами (чинниками), що спричиняють тероризм: релігійні чинники; соціально-економічні фактори; ідеологічні фактори; політичні фактори; етнічні фактори; 3) за методами, що використовуються терористом: захоплення заручників; вбивство; бомбардування або підривання об'єктів; використання терористів-смертників; 4) за цілями тероризму: залякати суспільство та зруйнувати усталену владу; репресивний вплив на маси (населення); мобілізувати сили що виступають проти встановленого порядку; зруйнувати повноваження встановленої влади та нейтралізувати інституції, зробити їх недієздатними; вплив на громадську думку, налаштовуючи проти порядку; захопити центри політичної влади або для повалення існуючої влади.» [347]

Також вчений Шимшек М. стверджує: «стрімке зростання кількості держав і людського населення в минулому столітті принесло з собою та спричинило появу багатьох проблем. Проблеми, які можна вирішити мирним шляхом протидіяти тероризму і тероризм, коли люди і навіть держави вдаються до насильства. Концепції насильства все частіше з’являються на порядку денному міжнародної політики. Той факт, що боротьба не ведеться у правовий і легітимний спосіб, призвів до появи актів насильства. І в результаті цього насильства страждають не лише сторони конфліктів, але й невинне цивільне населення. Теракти також завдають шкоди іншим сегментам, які не є сторонами конфліктів. Хоча такі елементи, як насильство і загроза, зазвичай згадуються при визначенні тероризму, однак, не існує узгодженого визначення

тероризму. За відсутності спільного визначення, поняття тероризму визначається не тільки з точки зору визначення, але й з точки зору типів, цілей і форм тероризму та є предметом дискусій. Як зазначалося вище, через відсутність консенсусу, це призводить до того, що деякі групи по-різному визначаються різними державами. На міжнародній арені консенсус щодо тероризму необхідний для поліпшення відносин між державами. Поява тероризму в різних формах і з різними цілями в наш час стала неминучою. Тероризм, який діє з різними мотивами, став нажаль, актуальною проблемою повсякденного життя у багатьох цивілізованих країнах світу, та має ознаки непередбачуваності, з всілякими заходами, щоб посіяти страх у суспільстві і чинити тиск на державу. Оскільки він став фактором, здатним небезпечно діяти, якому стало важко запобігти.» [347]

Георг Льокінґер (Georg Löckinger) [299], австрійський вчений, магістр філології з Віденського університету який займається вивченням проблематики пов’язаної з тероризмом.

Вчений Льокінгер Г. зазначає «оскільки тероризм часто є формою психологічної війни, що поєднує пропаганду і насильство, термінологія в цій сфері є більш важливою, ніж в інших. Слова не лише несуть у собі значення, вони часто також передбачають оціночні судження, якщо не звинувачення. Формульні вирази на кшталт «боротьба з тероризмом» задають тон у публічних дебатах. Термінологія тероризму, захисту від тероризму та боротьби з тероризмом є частиною ідеологічної конкуренції між терористами та тими, хто їм протистоїть. Кого слід називати терористом? Хто є борцем за свободу? Коли застосування сили є дозволеним, а коли – злочинним, аморальним чи незаконним? Існує багато плутанини в цих питаннях, і необхідне роз'яснення термінології.» [299].

У своєму дослідженні Льокінгер Г. [299] сформував власну класифікацію тероризму за визначеними типологіями представлену на рисунку 1.15.

Рис. 1.15. Класифікація тероризму за Георгом Льокінґером [299]

Класифікація тероризму за Г. Льокінґером (Georg Löckinger) [299] передбачає наступні типології за: залученими суб’єктами; використаними засобами та методами; мотивами; географічним діапазоном.

Вчений Льокінгер Г. виділив наступні типології тероризму: «1) за залученими суб'єктами: державний тероризм (терор з гори); тероризм, підтримуваний державою; революційний тероризм; 2) за використаними засобами та методами: тероризм смертників; кібертероризм; тероризм з використанням боєприпасів, до якого відноситься: біотероризм; ядерний тероризм; хімічний тероризм; 3) за мотивами: релігійний тероризм; наркотероризм; політичний тероризм, до якого відноситься: тероризм з одного питання (конкретна проблема); лівий тероризм; правий тероризм; 4) за географічним діапазоном: внутрішній тероризм (національний тероризм) та міжнародний тероризм.» [299]

Льокінгер Г. вважає, «що в галузі термінології майже немає праць, які відносно вичерпно і детально розглядають тероризм і можливі контрзаходи. Тому його дослідницька робота особливо стосується аналізу понять між термінологічними дослідженнями та дослідженнями тероризму. У цій роботі порівняно вичерпно розглянуто термінологію тероризму, контртероризму та захисту від тероризму, не вдаючись у технічні деталі. Оскільки термінологія в галузі політології (до якої можна віднести і дослідження тероризму) завжди є дискусійною, оскільки дослідження тероризму завжди дуже суперечливі та вони є політичною проблемою, оцінка окремих визначень є особливо неоднозначною. Те ж саме стосується «боротьби з тероризмом» і «війни з тероризмом» є не лише військовими заходами у сенсі збройного конфлікту (які, втім, можуть бути частиною «боротьби з тероризмом»), але й усі можливі підходи до боротьби з тероризмом, які можуть бути частиною «боротьби з тероризмом»), але й усі можливі підходи до боротьби з тероризмом.»[299]

Також Льокінгер Г. стверджує: «В епоху радіо і телебачення, а особливо Інтернету новини доводиться "перекладати" з однієї мови (часто це більше схоже на передачу) на іншу. З цієї причини (а також, можливо, через брак особистих даних і технічної мови «поспішні судження», які мають надзвичайно великий вплив на подальші події та їхній вплив, особливо у сфері політики. Оскільки сучасні інформаційні технології вимагають дедалі швидшої передачі даних, а отже, і швидшого перекладу текстів в загальному мовному просторі (який особливо характерний для засобів масової інформації). Мета більш ретельно дослідженого і продуманого використання слів є більш-менш недосяжною. Однак у сфері спеціалізованих мов, які значною мірою ґрунтуються на термінології, ця мета сама по собі має суттєве значення для спілкування між експертами у відповідній галузі і може бути реалізована. Однією з цілей термінологічної роботи загалом і цієї праці зокрема є збільшення цієї практичної користі і, таким чином, полегшення спеціалізованої комунікації.» [299]

Лех Чойновський (Lech Chojnowski) [166] польський вчений, доктор філософії, з Поморського університету в Слупську, займається дослідженням такого феномену як тероризм, розглядаючи окремі аспекти знань про тероризм та його типологію.

Чойновський Л. навів кілька визначень тероризму, які, на думку автора, найкраще відображають суть цього явища. «Різниця між тероризмом і терором, які є двома термінами, що не повинні використовуватися як взаємозамінні. Також автор ілюструє джерело проблеми, яка унеможливлює узгодження загальноприйнятого визначення тероризму на прикладі формулювання Арабської конвенції про боротьбу з тероризмом. Потім пояснюється невід'ємна риса тероризму» [166]

Вчений Чойновський Л. [166] представив власну класифікацію тероризму (рис. 1.16.).

Рис. 1.16. Класифікація тероризму за Лехом Чойновським [166]

Лех Чойновський (Lech Chojnowski) [166] класифікує тероризм за наступними типологіями: суб’єктами; мотивами терористичної діяльності; кінцевими стратегічними цілями організації або терористичного руху; характером близьких (тактичних) цілей терористичної діяльності; критерієм виду терористичної діяльності; характером безпосереднього об'єкта нападу; впливом на міжнародні відносини.

У свою чергу до вищенаведених типологій Чойновський Л. відносить: «1) за суб'єктами: державний тероризм (терор); тероризм спонсорується (мотивується) державою; недержавний тероризм; 2) за мотивами терористичної діяльності: політичний; кримінальний; індивідуальний (ідіосинкратичний); 3) за кінцевими стратегічними цілями організації або терористичного руху: визволення (звільнення); революційний (підривний, диверсійний); реакційний (антиреволюційний); релігійний; міленіанець (анархістський лівий); 4) за характером близьких (тактичних) цілей терористичної діяльності: прямий (безпосередній); непрямий (причинно-наслідковий); пропаганда через дію; 5) за критерієм виду терористичної діяльності: репресивний; оборонний; наступальний; 6) за характером безпосереднього об'єкта нападу: особистісний (персональний); об'єктивний (економічний); символічний; 7) за впливом на міжнародні відносини: національний (внутрішній); інтернаціональний; транснаціональний.» [166]

За дослідженням вченого Чойновського Л. «Основна типологія тероризму базується на характері його суб'єктів, відповідно до якого розрізняють: 1) державний тероризм або державний тероризм, для позначення якого деякі автори використовують термін "терор", тим самим відрізняючи його від тероризму, пов'язаного з діяльністю недержавних суб'єктів відрізняючи його від тероризму, пов'язаного з діяльністю недержавних суб'єктів, 2) тероризм, що спонсорується або мотивується державою, і 3) недержавний тероризм, що використовується організаціями та рухами, не пов'язаними з державними структурами.» [166]

Чойновський Л. також зазначає: «друга базова типологія тероризму випливає з поділу цього явища відповідно до мотивів його суб’єктів. За цим критерієм виділяють тероризм, вмотивований політичними, кримінальними та індивідуальними цілями. Варто зазначити, що деякі науковці не відносять до тероризму поширення терору через насильство і зґвалтування в кримінальних або особистих цілях як тероризм. На їхню думку, тероризм асоціюється лише з політичною діяльністю.» [166]

Інша типологія тероризму визначена Чойновським Л. базується «на критерії стратегічних (кінцевих) цілей політичної організації або терористичного руху. Беручи за основу широке розуміння тероризму, ця типологія може бути застосована лише до політичного тероризму. За цим критерієм зазвичай виділяють такі види тероризму: 1) визвольний, спрямований на досягнення політичної суб'єктності, який, залежно від конкретних обставин, може бути національно-визвольним, антиколоніальним або сепаратистського характеру; 2) революційний метою якого є насильницькі та радикальні політичні зміни, часто ототожнюється з лівими організаціями; 3) реакційні або антиреволюційні, що прагнуть збереження традиційного суспільно-політичного ладу, на противагу революційним рухам, зазвичай ототожнюється з правими рухами; 4) релігійні, пов'язані з використанням релігійних мотивів для досягнення політичних цілей, але також спрямований лише релігійним імперативом; та 5) мілленаризм, мотивований високими, але абсолютно нереалістичними цілями, пов’язаними зі встановленням кращого світового порядку, без країн, в якому безкласове суспільство живе як одна велика родина; асоціюється з анархістським і вкрай лівим рухом.» [166]

Вчений Чойновський Л. у типології тероризму виділив: «тип близьких (ближчих) цілей та їхній зв’язок зі стратегічними (кінцевими) цілями є критерієм для ще одного поділу тероризму. Згідно з ним, можна виділити наступні види тероризму: 1) прямий, тобто спрямований на досягнення поставлених стратегічних цілей; 2) непрямий, що має опосередковану

причинно-наслідкову обумовленість і являє собою певний (проміжний) етап або фазу в досягненні стратегічних цілей, і 3) тероризм як форма пропаганди певних ідей через акт, що зазвичай використовується на початковому етапі досягнення стратегічних цілей, які ставлять перед собою терористи.» [166]

В рамках іншої типології тероризму Чойновський Л. виділив наступні види тероризму: «1) репресивний, спрямований на примушення до певної поведінки індивіда або спільноти, 2) оборонний, спрямований на захист певного суспільно-політичного ладу, 3) наступальний, тобто теракти, які є частиною боротьби за зміну існуючого суспільно-політичного за зміну панівного соціально-політичного ладу.» [166]

Також, вчений Чойновський Л. виокремив типологію тероризму «за характером безпосереднього об’єкта терористичної атаки дозволяє виокремити сфери, що перебувають під загрозою нападів. Деструктивні терористичні атаки можуть бути спрямовані безпосередньо проти: 1) життя і здоров'я людини або групи людей, обраних або випадкових; 2) об'єктів або технічної інфраструктури, з метою заподіяння значних матеріальних збитків або технічної інфраструктури, щоб завдати значної матеріальної шкоди або порушити функціонування суспільства; 3) символічні об'єкти, що становлять для певної особи або групи осіб, цінність як символ індивідуальної або колективної ідентичності. Інтернаціоналізація тероризму зумовила необхідність типології цього явища за його впливом на міжнародні відносини, відповідно до якої можна виокремити національний, міжнародний та транснаціональний тероризм. Типологія тероризму, яка виявляється особливо корисною з точки зору безпосередньої протидії терористичним атакам, – це типологія засобів і методів, що використовуються терористами, зокрема: викрадення засобів комунікацій (літаків, кораблів, поїздів, автобусів) разом з пасажирами в якості заручників; посягання на життя, здоров'я або свободу державних службовців або відомих осіб; викрадення людей і утримання їх як заручників, у тому числі осіб з інших країн, окрім зони терору (наприклад,

журналістів, духовенства); використання вибухових речовин і стрілецької зброї в громадських місцях; забруднення радіоактивними або отруйними речовинами територій, об'єктів і засобів транспорту.» [166]

Питання тероризму є складним, і відсутність однозначного та загальноприйнятого визначення ускладнює аналіз цього явища. Можна припустити, що цей термін зазвичай використовується для опису будь-яких актів залякування із застосуванням зґвалтування та насильства. Неоднозначність у визначенні тероризму зустрічається не тільки в літературі з цієї проблематики, але й в актах національного та міжнародного права, не кажучи вже про довільність застосування цього поняття у засобах масової інформації, які охоче висвітлюють подібні події.

Різноманітні обличчя тероризму означають, що аналітична типологія цього явища має бути розгалуженою і ґрунтуватися на різних критеріях. Найчастіше тероризм поділяють: за суб’єктами (державний, спонсорований державою, недержавний); мотивами (політичний, кримінальний, індивідуальний); політичними цілями (визвольний, революційний, антиреволюційний, релігійний, міленіальний); ближчими цілями та їх зв’язок з кінцевими цілями (причинно-наслідковий прямий, непрямий причинно-наслідковий зв’язок, а також як пропаганда діяльністю); тип терористичної діяльності (репресивний, оборонний і наступальний); характером атаки (особистий, об’єктивний і символічний) або вплив на міжнародні відносини (внутрішній, міжнародний і транснаціональний).

Представлена в дослідженні типологія тероризму свідчить про дуже велику різноманітність цього явища, що, безсумнівно, призводить до труднощів у формулюванні універсального, загальноприйнятого визначення цього поняття. Хоча зусилля, докладені в цьому напрямку, так і не привели до згоди щодо універсального визначення тероризму, ці спроби сприяли створенню точного опису цього явища, з усім його різноманіттям.

Викладені теоретичні міркування щодо тероризму сприятимуть кращому розумінню сутності поняття, його складності та різноманітності, а отже, дасть змогу ефективніше запобігати цьому явищу. Отже, широке визнання всіх актів залякування з використанням і застосуванням зґвалтування та насильства терористичною діяльністю, незалежно від політичної мети їхніх виконавців, сприятиме ефективній боротьбі з тероризмом.

Виходячи з вищенаведених типологій можна провести аналіз спільних ознак, виділивши систематичні класифікаційні типи тероризму, отже типології:

1. Орієнтовані на методи і тактику відображені в класифікаціях Алекса Шміда [132], Томаша Валека [232], Артура Дубеля [140] та Георга Льокінгера [299]. У свою чергу Шмід А. в типології орієнтованій на методи і тактику виокремлює наступні класифікаційні ознаки: 1) повстанський тероризм громадянської війни; 2) тероризм міждержавної війни; 3) ядерний тероризм; 4) сексуальний тероризм; 5) воєнний тероризм; 6) тероризм смертників; 7) кібертероризм. Дослідник Валек Т. у в типології за тактикою злочинних дій виділяє класифікаційні ознаки: 1) наступальний; 2) оборонний та 3) репресивний. Науковець Дубель А. в типології за тактикою тероризму виокремлює наступні класифікаційні ознаки: 1) економічний тероризм; 2) масовий тероризм; 3) індивідуальний тероризм; 4) ситуації із заручниками та викрадення людей. Дослідник Льокінгер Г. у типології за використаними засобами та методами виділяє наступні класифікаційні ознаки: 1) тероризм смертників; 2) кібертероризм; 3) тероризм з використанням боєприпасів, який в свою чергу поділяється на: 3.1) біотероризм; 3.2) ядерний тероризм; 3.3) хімічний тероризм;

2. За мотиваційною ознакою виділені у класифікаціях Алекса Шміда [132], Томаша Валека [235], Йозефа Смоліка [350], Георга Льокінгера [299] та Леха Чойновського [166]. Разом з тим Шмід А. у типології, на основі мотивів виокремив наступні класифікаційні ознаки: 1) політичний тероризм;

2) революційний тероризм; 3) релігійний тероризм; 4) фундаменталіський тероризм; 5) екотероризм; 6) тероризм однієї проблеми; 7) ідіосинкратичний тероризм. Дослідник Валек Т. у власній типології за критерієм мотивації виокремив наступні класифікаційні ознаки: 1) політичний тероризм, який в свою чергу поділяється на: 1.1) репресивний тероризм; 1.2) субреволюційний тероризм; та 1.3) революційний тероризм; 2) неполітичний тероризм, який в свою чергу поділяється на: 2.1) кримінальний тероризм; 2.2) патологічний тероризм. Науковець Смолік Й. у типології за мотиваційним прагненням до соціальних змін виділив наступні класифікаційні ознаки: 1) ультралівий тероризм; 2) ультраправий тероризм; 3) етнічний тероризм; 4) територіальний тероризм; 5) релігійний/конфесійний тероризм; 6) екологічний тероризм; 7) монотематичний («однопроблемний») тероризм. У дослідника Льокігер Г. у типології за мотивами виділено наступні класифікаційні ознаки: 1) релігійний тероризм; 2) наркотероризм та 3) політичний тероризм, який в свою чергу поділяється на 3.1) тероризм одного питання (конкретна проблема); 3.2) лівий тероризм; 3.3) правий тероризм. В класифікації тероризму за Чойновським Л. типологія за мотивами терористичної діяльності тероризм поділяється на наступні класифікаційні ознаки: 1) політичний; 2) кримінальний; 3) індивідуальний (індиосинкратичний);

3. Орієнтовані на місцезнаходження (територіальним масштабом або географічним діапазоном явища тероризму) виділені як окрема ознака у класифікаціях Алекса Шміда [132], Томаша Валека [379], Міхала Хоросніцького [170], а також Георга Льокінгера [299]. В свою чергу Шмід А. в типології орієнтованій на місцезнаходження виокремив наступні класифікаційні ознаки: 1) внутрішній (національний) тероризм; 2) міський тероризм; 3) транснаціональний тероризм; 4) міжнародний тероризм. Дослідник Валек Т. в типології за територіальним масштабом явища тероризму виділив наступні класифікаційні ознаки: 1) міжнародний тероризм; 2) внутрішній (внутрішньодержавний) тероризм. Науковець Хоросніцький М.

в типології за територією, на якій діють терористичні організації класифікував ознаки на: 1) зовнішній-міжнародний тероризм (інтернаціональний, глобальний); 2) внутрішній тероризм (в межах країни). Дослідник Льокінгер Г. в типології за географічним діапазоном виокремив наступні класифікаційні ознаки: 1) внутрішній тероризм (національний тероризм) та 2) міжнародний тероризм;

4. За суб'єктом дій виокремлені у класифікаціях Томаша Валека [232], Міхала Хоросніцького [170], Артура Дубеля [140], Йозефа Смоліка [350], Георга Льокінгера [299] та Леха Чойновського [166]. Разом з тим дослідник Валек Т. у типології за критерієм суб'єкта, що здійснює терористичну діяльність виділяє наступні класифікаційні ознаки: 1) державний тероризм (статероризм); 2) антидержавотероризм. Науковець Хоросніцький М. виокремив типологію за суб'єктом дій, яка складається з наступних класифікаційних ознак: 1) неполітичний тероризм, який поділяється на: 1.1) кримінальний тероризм; 1.2) тероризм божевільних; 2) політичний тероризм, який поділяється на: 2.1) ідеалістичний тероризм (тероризм одиниць або тероризм групи з власною ідеологією); 2.2) агентурний тероризм (тероризм групи, що діють від імені уряду країни або терористи-державні службовці, які здійснюють напади). Науковець Дубель А. в типології за категорією суб'єкта тероризму виділив наступні класифікаційні ознаки: 1) індивідуальні виконавці; 2) терористичні групи; 3) спонсорований тероризм; 4) державний тероризм. Науковець Смолік Й. у типології за походженням або суб'єктами виділив наступні: 1) державний тероризм; 2) недержавний тероризм; 3) індивідуальний тероризм. Дослідник Льокінгер Г. в типології за залученими суб'єктами виділив наступні класифікаційні ознаки: 1) державний тероризм (терор з гори); 2) тероризм підтримуваний державою; 3) революційний тероризм. В класифікації тероризму за Чойновським Л. типологія за суб'єктами поділяється на: 1) державний тероризм (терор); 2) тероризм спонсорується (мотивується) державою; 3) недержавний тероризм;

5. За способом дій терористів відображені за постановкою терактів у класифікаціях Міхала Хоросніцького [170] та Артура Дубеля [140]. У свою чергу науковець Хоросніцький М. в типології за способом дій терористів виокремив наступні: 1) диверсія (знищення об'єктів і предметів без участі людей); 2) індивідуальні вбивства, тобто політичні вбивства; 3) масові напади, тобто масові вбивства (напади із застосуванням вогнепальної зброї); 4) бомбардування; 5) з використанням заручників. Науковець Дубель А. в типології за безпосереднім способом дії класифікував за наступними ознаками: 1) захоплення заручників; 2) ядерний тероризм; 3) індивідуальний тероризм; 4) вибухи; 5) кібертероризм; 6) тероризм, спрямований проти транспортних засобів;

6. За цілями тероризму виділені як окрема ознака в класифікаціях Йозефа Смоліка [170] та Марата Шимшека [347]. Разом з тим науковець Смолік Й. у типології за характером цілей виокремив наступні класифікаційні ознаки: 1) державний тероризм; 2) антидержавний тероризм. А дослідник Шимшек М. в типології за цілями тероризму виділив наступні: 1) залякати суспільство та зруйнувати усталену владу; 2) репресивний вплив на маси (населення); 3) мобілізувати сили що виступають проти встановленого порядку; 4) зруйнувати повноваження встановленої влади та нейтралізувати інституції, зробити їх недієздатними; 5) вплив на громадську думку, налаштовуючи проти порядку; 6) захопити центри політичної влади або для повалення існуючої влади.

Підсумовуючи наведене можна зробити висновок, щодо визначання типологій класифікації тероризму, а також виділити наступні основні, на наш погляд, ознаки тероризму:

1. Він є політично вмотивованим. Терористичний акт, як правило, має «ширшу» мету, яка є стратегічно важливішою, ніж безпосередній вплив окремої атаки. Наприклад, бомбардування цивільних осіб здійснюється для того, щоб вплинути на громадську думку і чинити тиск на уряд.

2. Дія має включати акт насильства або загрозу насильства. Дехто стверджує, що навіть проста погроза насильством, якщо вона реалізована, може становити акт тероризму, оскільки вона вселяє страх у ціль, і цей ефект може бути використаний у політичних цілях.

3. Терористична атака планується для досягнення сильного психологічного ефекту. Терористичні атаки часто сприймаються як випадкові, але насправді організатори терористичних атак ретельно обирають цілі, щоб спровокувати якомога сильнішу реакцію і намагаються атакувати символи правлячого режиму, коли це можливо.

4. Тероризм – це діяльність, що здійснюється не державами, а субдержавними групами. Це питання є чи не найбільш дискусійним у різних офіційних та експертних колах. Національні держави схильні використовувати це визначення як сутність терористичного акту, але якщо ми обмежуємо тероризм субдержавними групами, ми визнаємо той факт, що акти насильства, вчинені державою, не можуть бути тероризмом, якими б жахливими вони не були.

5. Тероризм спрямований на певну групу громадян, які переслідують терористичні наміри. Багато експертів також ставлять під сумнів цей критерій, оскільки він виключає з визначення терористичних актів напади на військових або інших посадових осіб, наприклад, політиків або поліцейських.

Таким чином, певна систематизація тероризму може бути проведена за різними ознаками: за формою, способом здійснення, історичними, національними, релігійними, географічними ознаками тощо. В результаті перед дослідниками постає широка і розгалужена типологія, яка має реальне підґрунтя: нескінченний ряд конкретних проявів тероризму, який постійно еволюціонує і демонструє все нові і нові можливості.

Розроблені типології становлять інтерес з точки зору специфічних аспектів, пов’язаних з протидією тероризму, в тому числі з розробкою системи політичних та організаційних заходів боротьби з тероризмом та розробкою

системи правових норм. Водночас, оптимальним підходом до систематизації тероризму є підхід з точки зору пошуку шляхів протидії терористичній діяльності в контексті захисту національних інтересів і безпеки країни.

Підсумовуючи аналіз типологій вчених, пропонуємо власно розроблену типологію тероризму, що також може еволюціонувати та трансформуватися під впливом розвитку соціально-економічного, політико-правового, глобального середовища (рис. 1.17.) Розроблена нами типологія включає наступні класифікаційні ознаки: 1) за критерієм суб'єкта терористичної діяльності, що поділяється на 1.1.) державний тероризм; 1.2.) антидержавний тероризм; 2) за критерієм мотивації: 2.1.) політичний тероризм; 2.2.) неполітичний тероризм; 3) за тактикою злочинця: 3.1.) регресивний тероризм; 3.2.) оборонний тероризм; 3.3) наступальний тероризм; 4.) за програмними цілями терористичних організацій: 4.1.) прямий каузальний тероризм; 4.2.) непрямий каузальний тероризм; 4.3.) пропагандистський тероризм; 5) за територіальним поділом: 5.1.) внутрішньодержавний тероризм; 5.2.) міжнародний тероризм; 5.3.) сепаратистський тероризм; 6) за напрямом терористичної дії: 6.1.) екологічний тероризм; 6.2.) кібертероризм; 6.3.) псевдопартійний тероризм; 6.4.) міський партизанський тероризм; 6.5.) небулярний (фанатичний) тероризм; 6.6.) мафіозний тероризм; 6.7) хаотичний тероризм; 6.8.) організована злочинність; 6.9.) релігійний тероризм; 7) за методами протидії тероризму: 7.1.) політичні методи тероризму; 7.2.) військові методи тероризму; 7.3.) варіативні методи тероризму; 8) з точки зору об'єкта нападу: 8.1.) вибірковий тероризм; 8.2.) систематичний тероризм; 9) за ознакою здійснення: 9.1.) політичний тероризм; 9.2.) кримінальний; 9.3.) психологічний; 9.4.) військовий.

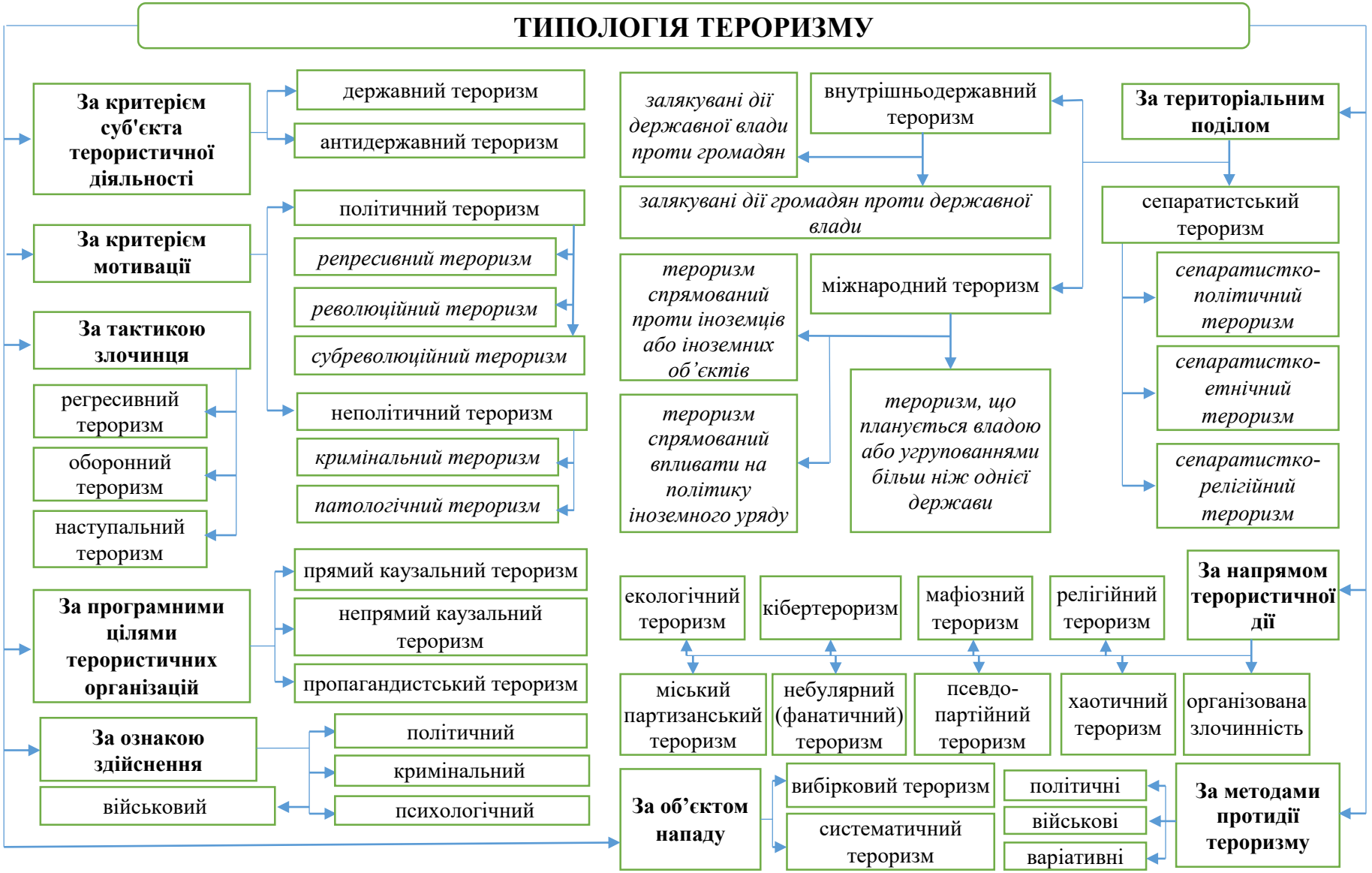

Рис. 1.17. Комплексна класифікація тероризму

Для взаєморозуміння класифікаційних ознак типології тероризму пропонуємо власні визначення класифікаційних ознак, отже:

Державний тероризм – це діяльність, що передбачає застосування різних форм та механізмів залучення державних органів влади до терористичної діяльності з можливим наданням притулку, захисту та фінансової підтримки терористичним організаціям.

Антидержавний тероризм – це діяльність терористично налаштованих рухів, груп або окремих громадян, спрямована на дестабілізацію суспільного ладу та державних структур.

Політичний тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, у якій терористичні організації керуються політичними мотивами для створення панічних настроїв та страху у суспільстві.

Репресивний тероризм – це тип тероризму, який переважно використовується державною владою з використанням силових структур для придушення та підкорення певних груп населення.

Революційний тероризм – це діяльність ідеологічно вмотивованих осіб або незначних за розміром груп з метою залякування, покарання або помсти, але ці дії не здатні здійснити фундаментальні зміни.

Субреволюційний тероризм – це діяльність ідеологічно вмотивованих осіб або незначних за розміром груп, які застосовують насильство з різними цілями та метою залякування, покарання або підкорення окремих осіб.

Неполітичний тероризм – це суспільно-небезпечна діяльність, у якій терористи керуються неполітичними мотивами здійснюючи кримінальний або патологічний тероризм.

Кримінальний тероризм – це суспільно-небезпечна діяльність яка проявляється у формі звичайних злочинних дій, при здійсненні яких злочинці використовують терористичні методи з метою отримання неправомірної вигоди.

Патологічний тероризм – це такий тип тероризму, при якому терористичні акти вчиняються терористами, що мають явно виражені психологічні розлади, вчинені ними мотиви неможливо чітко встановити, але ці дії безсумнівно є наслідком ненависті до певних осіб, соціальних груп або інституцій.

Регресивний тероризм – це діяльність терористичних організацій спрямована на зміну діючого політичного режиму в країні до попереднього, тобто того режиму, що діяв до приходу діючого уряду.

Оборонний тероризм – це такий тип терористичної діяльності при якій насильницькі дії здійснюються проти противника з метою захисту певних об’єктів та/або території.

Наступальний тероризм – це такий тип терористичної діяльності, при якій насильницькі дії здійснюються проти противника з метою захвату і взяття під контроль нової території та/або об’єктів.

Прямий каузальний тероризм – це діяльність терористичних організацій спрямована на захоплення влади з метою зміни політичного курсу.

Непрямий каузальний тероризм – це діяльність терористичних організацій спрямована на зміну політичного курсу без захоплення влади.

Пропагандистський тероризм – це діяльність терористичних організацій спрямована на підбурювання населення до повстання проти діючого режиму влади.

Внутрішньодержавний тероризм – це терористична діяльність яка здійснюється в межах однієї держави проявляєтеся у формі терористичних дій державної влади направлених на залякування громадян або терористичних дій громадян направлених на залякування державної влади.

Залякувані дії державної влади проти громадян – це терористична діяльність, яка здійснюється в межах однієї держави проявляєтеся у формі терористичних дій державної влади направлених на залякування громадян.

Залякувані дії громадян проти державної влади – це терористична діяльність, яка здійснюється в межах однієї держави проявляєтеся у формі терористичних дій громадян направлених на залякування державної влади.

Міжнародний тероризм – це терористична діяльність, що має явно виражені міжнародні наслідки, які впливають на міжнародну політичну ситуацію та/або міжнародні відносини, проявляється у формі насильства, вчиняються проти осіб та/або об'єктів, що перебувають під захистом міжнародного права, при цьому об'єкти та/або суб'єкти походять з більш ніж однієї держави.

Тероризм спрямований проти іноземців або іноземних об'єктів – це такий тип міжнародного тероризму при якому терористична діяльність, при якій об'єктом насильства виступає іноземна фізична або юридична особа.

Тероризм, що планується владою або угрупованнями більш ніж однієї держави – це такий тип міжнародного тероризму при якому суспільно-небезпечна діяльність здійснюється членами терористичних угруповань, які походять з більш, ніж однієї держави.

Тероризм спрямований впливати на політику іноземного уряду – це такий тип міжнародного тероризму при якому терористична організація походить з однієї держави, а об'єктом насильства є уряд іншої держави.

Сепаратистський тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, що переважно асоціюється з національно-визвольним тероризмом з метою відокремлення певної території від держави за політичними, релігійними чи етнічними мотивами.

Сепаратистко-політичний тероризм – це суспільно небезпечна діяльність що переважно асоціюється з національно-визвольним тероризмом з метою відокремлення певної території від держави за політичними мотивами.

Сепаратистко-етнічний тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, що переважно асоціюється з національно-визвольним тероризмом з метою відокремлення певної території від держави за етнічними мотивами.

Сепаратистко-релігійний тероризм – це суспільно небезпечна діяльність, що переважно асоціюється з національно-визвольним тероризмом з метою відокремлення певної території від держави за релігійними мотивами.

Екологічний тероризм – це такий тип тероризму при якому, дії терористичних організацій здійснюються під гаслами захисту довкілля, з метою порятунку землі, виступають проти присутності на її поверхні об'єктів, які можуть загрожувати екології.

Кібертероризм – це такий тип тероризму, при якому дії терористичних організацій пов'язані з ІТ-піратством, як правило з використанням мережі Інтернет, у формі злому комп'ютерних баз даних, впровадження комп'ютерних вірусів та зброї з метою створення паніки, дезінформації та хаосу.

Псевдопартійний тероризм – суспільно-небезпечні дії терористичних організацій, які під прикриттям псевдо-партій вважають себе національними визволителями, виступають проти провладної партійної системи.

Міський партизанський тероризм – суспільно небезпечна діяльність терористичних організацій, які здійснюють свою діяльність у великих містах, переховуючись у міських районах, над якими влада втратила реальний контроль і є безсилою проти них.

Небулярний (фанатичний) тероризм – це такий тип тероризму, який не має ієрархії та організаційних форм, терористичні організації утворюються активними невеликими за розміром групами з фанатичними настроями для виконання теракту з конкретним завданням.

Хаотичний тероризм – це діяльність терористичних груп, членів яких об’єднує спільна релігія та/або національність, з метою отримання прибутків від торгівлі зброєю та наркотичними засобами.

Мафіозний тероризм – це досконало-ієрархічна організована терористична діяльність злочинних угруповань, яка має значні фінансові та людські ресурси, як правило, займається торгівлею зброєю, наркотичних засобів, людськими органами та проституцією.

Організована злочинність – у типології тероризму, це суспільно небезпечна діяльність злочинних терористичних угруповань, яка діє в так званих сірих зонах, специфічною ознакою якої є її організованість з чіткою ієрархією, як соціально-кримінальний феномен, що охоплює весь спектр організації терористичних актів.

Релігійний тероризм – це надзвичайно небезпечна діяльність терористичних організацій, що діють фанатично з релігійних мотивів цілю яких є знищення значної чисельності невинного населення, яке не є прихильником їхньої релігійної течії.

Політичні методи тероризму – це такий тип терористичної діяльності, при якому насильницькі дії вчиняються з використанням політичних методів із застосуванням пропаганди з метою залякування та покори цільової групи населення.

Військові методи тероризму – це такий тип терористичної діяльності при якому терористи застосовують різні типи військового озброєння з метою залякування та покори цільової групи населення.

Варіативні методи тероризму – це такий тип терористичної діяльності при якому використовуються різноманітні методи насильства, які обираються терористами в залежності від обставин з метою залякування та покори цільової групи населення.

Вибірковий тероризм – це такий тип терористичної діяльності при якому об’єкт насильства обирається за чіткими параметрами та не має циклічності з метою виконання поставлених завдань.

Систематичний тероризм – це такий тип терористичної діяльності, при якій об’єкти терактів обираються з певною систематичністю з метою створення панічних настроїв та страху у суспільстві.

Вважаємо, що в основу типології доцільно покладати таку класифікаційну підставу, яка не лише чітко відображає відмінності між окремими видами терористичної діяльності, а й, з урахуванням різноманітності застосовуваних засобів та методів, дає змогу звести множинність критеріїв систематизації до необхідних і достатніх. Такий підхід, орієнтований на досягнення кінцевої мети, забезпечує можливість виокремлення структурних утворень терористичної діяльності та їх цілісного наукового аналізу. Метою кінцевого результату є зведення різноманіття підстав для систематизації до тих, які є необхідними і достатніми для виділення структурних утворень терористичної діяльності одного порядку, а компетентних органів – для побудови ефективної антитерористичної діяльності.

Підхід до класифікації видів тероризму, в якому підставою для типологізації обираються взаємозв’язки, видається більш конструктивним, оскільки він є найбільш повним варіантом, який дозволяє включити нові прояви тероризму без зміни існуючої основи. Цей метод систематизації становить особливий науковий і прикладний інтерес, оскільки він дозволяє розробити систему конкретних кримінологічних заходів щодо запобігання тероризму та захисту критичних і потенційно терористично небезпечних сфер, критично важливих і потенційно терористично небезпечних об’єктів з урахуванням особливостей кожного виду тероризму.

1.3. Розвиток теорій тероризму як підґрунтя трансформації державного управління антитерористичною безпекою

Проблема аналізу тероризму як феномену суспільного буття досліджується як у предметному полі конкретних наук (військових, політичних, філософських, юридичних), так і в міжпредметній площині. Окремі аспекти, особливо сучасні трансформації тероризму та удосконалення інструментів протидії йому, вивчаються у психологічних та комунікативних студіях. Суттєве збільшення емпіричного матеріалу потребує змістовного раціонального осмислення, що пояснює появу нових теорій, які, з одного боку, визначають природу тероризму, а з іншого – є основою для розробки стратегій протидії йому.

Логіка нашого дисертаційного дослідження передбачає не детальний аналіз кожної теорії, а виявлення тенденцій та опис засадничих положень тих, які здатні пояснити найбільшу множину фактів. Вибір теорій здійснюється на основі принципів інтердисциплінарності, дуальності тероризму й контртероризму, контекстуальної релевантності, гнучкості та адаптивності. Перший – принцип інтердисциплінарності передбачає поєднання досягнення воєнних, філософських, політичних, психологічних, історичних та соціологічних наук у комплексному аналізі тероризму як цілісного явища). Наступний – дуальності тероризму й контртероризму дозволяє акцентувати увагу на тих теоріях, які спрямовують свій дослідницький потенціал не лише на осмислення феномену тероризму, але й на визначення інструментів запобігання його деструктивним діям. Принцип контекстуальної релевантності враховує вивчення в теоріях історичного, геополітичного і соціального контекстів реалізації терористичної діяльності. Застосування принципу гнучкості та адаптивності сприяє виокремленню теорій, які розглядають тероризм як явище, яке динамічно розвивається залежно від виявлення нових фактів. На основі зазначеного теорії

тероризму можна згрупувати за кластерами: філософсько-етичні, соціально-культурні, психологічні, політологічні та комунікативні. У філософсько-етичних теоріях тероризму аналізуються моральні і метафізичні засади тероризму. Соціально-культурні та цивілізаційні теорії розглядають тероризм як явище, джерелами якого є, по-перше, конфлікти між різними культурними, цивілізаційними чи соціальними ідентичностями, а, по-друге, прагнення до національного самовизначення чи колоніального визволення в умовах залежності та гноблення. Психологічний та біологічний виміри тероризму розкриваються у відповідних теоріях, які визначають зміст та механізми мотивації терориста (індивідуальної та групової). Психологічний вимір тероризму розкривається у відповідних теоріях, які визначають зміст та механізми мотивації терориста (індивідуальної та групової). Політичний кластер теорій містить ті, які осягають проблему тероризму крізь призму розуміння центральної ролі ідеологій у мотивації тероризму, а також політичної практики впливу на владу терористичними методами. Оскільки тероризм нині дедалі більше стає медійним феноменом, він перетворюється на особливу форму спектаклю, розрахованого на масову аудиторію, що стає також предметом рефлексій.

Теоретичне осмислення тероризму варто розглядати із вивчення природи насилля у філософських вченнях Нового часу. Теорія суспільного договору та концепція природного стану війни «всіх проти всіх» Томаса Гоббса стали предтечею сучасної теорії етатистського тероризму як морально виправданого інструмент дисциплінування, що заміщує регулярне насильство потенційною загрозою покарання [14]. Держава, вважав англійський філософ, отримує легітимне право на контрольоване застосування терору як запобіжника повернення до хаотичного природного стану. Водночас він допускає право громадян на непокору, якщо накази суверена суперечать фундаментальним принципам самозбереження, наголошуючи, що «якщо суверен наказує людині

(хоча б і справедливо засуджений) вбити, поранити, або покалічити себе, або не опиратися замаху на неї, або утриматись від їжі, користування повітрям, вживання ліків або чогось такого, без чого вона не може жити, то така людина вільна» [14, с. 221]. А це, у свою чергу, відкриває простір для подальшої інтерпретації його як виправдання недержавного тероризму.

Концепція «загальної волі» Жан-Жака Руссо виступає радикальною критикою будь-якого насильницького примусу, включно з державним терором. За Ж.-Ж. Руссо, справжній суспільний договір можливий лише за умов прямої демократії та повного збігу індивідуальної і загальної волі, що виключає легітимність деспотичного панування [90]. Останнє, на думку філософа, означає смерть політичного тіла й повернення до стану, де всі громадяни стають рівними у своєму безправ'ї.

У філософії XIX-XX століть для осмислення феномену терору та тероризму є теорія політичної етики Макса Вебера, в якій автор розрізняє «етику переконання» (вона акцентує на меті без уваги на наслідки (дія заради цілі, перекладання відповідальності на інших чи волю Бога)) та «етику відповідальності» (передбачає відповідальність політика за результати власних дій) [11, с. 180-181]. Перша, у розрізі нашої проблематики, характерна для більшості терористичних організацій, а друга, відповідно, є необхідною для політики держави у контртерористичній діяльності. Екстраполюючи основні положення типології соціальних дій М. Вебера можемо проаналізувати, яким чином тероризм поєднує елементи ціннісно-раціональної, афективної та навіть цільово-раціональної поведінки. Так, соціальні дії, орієнтовані на цінності, афекти та етику переконання відіграють важливу роль у формуванні характеру діяльності терористичних організацій. Для терористів виконання дії є значно важливішим за досягнення конкретної мети. Ціннісно-раціональний тип орієнтує діяльність терористів на соціальну значимість самої боротьби, а не її результату. Як правило, вони у своєму середовищі маркуються як «борці за справедливість», «захисники пригноблених груп», «праведники».

Аналіз феномену тероризму суттєво доповнюється рефлексією Вальтера Беньяміна, відображеної в есе «До критики насильства». Тут філософ розрізняє «міфічне» насильство, що встановлює й підтримує право, та «божественне» (чисте) насильство, що руйнує правові межі заради справедливості [8, с. 192-198]. Тероризм, за беньямінівською логікою, часто набуває рис міфічного насильства, спрямованого на маніфестацію власної сили та залякування. Водночас окремі терористичні рухи апелюють до ідеї «чистого» революційного насильства, що виходить за межі існуючого правового порядку. Для дослідження проблем розуміння природи тероризму вагомими є теорія міметичного бажання, концепція міметичного суперництва, теорія жертовного механізму Рене Жирара. Теорія міметичного бажання стверджує, що людське бажання є принципово міметичним (наслідувальним), тобто суб'єкт бажає не об'єкт сам по собі, а тому, що його бажає інший – медіатор чи модель. А в сучасному секуляризованому світі, після «смерті Бога», міметичне прагнення до трансцендентності штовхає людей імітувати тих, хто здається «божественним», що, у свою чергу, породжує гординю й радикальне суперництво. Таке міметичне суперництво швидко ескалує, перетворюючи початковий об'єкт конфлікту на другорядний, а головним стає саме бажання перемогти двійника-суперника [245]. У контексті вивчення тероризму теорія Р. Жирара дає змогу розкрити зміст діяльності лідерів терористичних організацій як медіаторів, які спрямовують міметичні прагнення послідовників на символічні об'єкти («чиста віра», «справедливий порядок», «мучеництво»). А конкретний терористичний акт часто є спробою суб'єкта зайняти місце «пана»-медіатора, імітуючи божественну владу над життям і смертю, що проявляється у садистських і мазохістських формах насильства.

Також Рене Жирар досліджував механізм соціального жертвоприношення, коли суспільство згуртовується, переспрямовуючи колективну агресію на невинну жертву, щоб відновити мир. Цей акт поєднує священність і злочинність,

оскільки жертва стає сакральною саме через своє знищення [246]. Ця теорія показує, яким чином терористичні організації свідомо створюють ілюзію колективної провини жертв, демонізуючи цілі спільноти, щоб виправдати ритуальне жертвопринесення за схемою «всі проти одного». Її автор вважає сучасний тероризм (зокрема джигадистський) проявом міметичної кризи кінця історії, коли відсутність дієвого жертовного механізму та ескалація до крайнощів («до останнього») роблять насильство безконтрольним і самопідживлюваним.

Вагомими для осмислення проблем тероризму в соціальній та політичній філософії є теорії Ноама Хомського та Славоя Жижека, які безпосередньо аналізували цей феномен.

У теорії Н. Хомського тероризм виступає інструментом зовнішньої політики гегемоністичних держав. Центральною є ідея «культури тероризму», що полягає в системному використанні насильства та пропаганди для підтримки глобальної домінації. Скандал «Іран-контрас» яскраво продемонстрував готовність порушувати міжнародне та внутрішнє право, фінансуючи терористичні угрупування, такі як «контрас» у Нікарагуа, обходячи рішення Конгресу. Медіа та академічна спільнота, виконуючи роль ідеологічного прикриття, легітимізували ці дії, маркуючи «контрас» як «борців за свободу», водночас замовчуючи їхні злочини проти цивільного населення. Подвійні стандарти стали основою офіційного дискурсу, коли союзні авторитарні режими представлені як «демократії», а незалежні уряди демонізовані. «Культура тероризму», за Хомським, є системою, що використовує насильство, страх та маніпуляцію інформацією для реалізації геополітичних інтересів під прикриттям риторики про демократію [169, с. 134-135]. Контроль над громадською думкою здійснюється через стратегічне формування «правди», що включає вибіркове висвітлення подій та мінімізацію внутрішніх скандалів.

Логічним продовженням наукових пошуків Н. Хомського є його концепція гегемонії як джерела тероризму. Вона виводиться з самої суті зовнішньої політики США, спрямованої на підтримку глобального домінування через військову силу, економічний тиск та підтримку державного тероризму, що в сукупності породжує глобальну нестабільність. Національна стратегія безпеки 2002 року формалізувала цей курс, проголосивши право на превентивну війну без санкцій ООН, що було реалізовано в Іраку після пропагандистської кампанії про зв'язок Саддама Хусейна з атаками 11 вересня [167, с. 14]. Ця війна, як класичний приклад гегемоністської стратегії, мала на меті не лише повалення режиму, але й встановлення нових норм міжнародного права, контроль над енергоресурсами та створення постійних військових баз у серці нафтового регіону. Ядром цієї політики є системні подвійні стандарти, коли однакові дії класифікуються як тероризм чи боротьба з ним залежно від суб'єкта, що дозволяє США та їх союзникам, таким як Ізраїль, уникати відповідності власним офіційним визначенням тероризму. Прикладом державного тероризму слугує підтримка жорстоких режимів у Латинській Америці та Азії, яка припинялася лише тоді, коли вони ставали некерованими, а також операція «Мангуст» проти Куби, яка поставила світ на межу ядерної катастрофи [169, с. 117-124].

Аналізуючи геополітику США, Н. Хомський використовує концепцію «піратів та імператорів», щоб розкрити подвійні стандарти в міжнародних відносинах. В основі його аргументації лежить притча Святого Августина про пірата та Александра Македонського, за якою потужні держави («Імператор») виправдовують власне насильство як «законне», тоді як подібні дії слабших акторів («Пірати») тавруються як тероризм. Адміністрація Р. Рейгана дотримувалася трьох взаємопов'язаних стратегій політики: 1) перерозподіл ресурсів від бідних до багатих; 2) зростання державної участі в економіці через військово-промисловий комплекс; 3) суттєве збільшення втручання, підривної

діяльності та міжнародного тероризму США (у буквальному сенсі) [169, с. 33-35]. Таку політику не можна представити громадськості в тому вигляді, в якому вона задумана, а лише за умови, що населення буде належним чином залякане монстрами, від яких ми повинні захищатися. Щоб реалізувати ці цілі, потрібен був ворог, і ним було проголошено «міжнародний тероризм» як «тероризм» обраних піратів або таких ворогів, як Нікарагуа чи сальвадорські селяни, адже вони є легшою мішенню, ніж інші політичні гравці, а за умови ефективно функціонуючої системи пропаганди його можна використати для викликання належного почуття страху та сприяти мобілізації серед місцевого населення.

Для легітимації цієї політики та формування суспільної згоди використовується механізм «виробництва згоди» через західні медіа, які, користуючись формальною свободою слова, здійснюють систематичну маніпуляцію засобами «історичної інженерії» – вибіркового висвітлення, підбору лексики та замовчування фактів, що не відповідають офіційному дискурсу [168, с. 137-142]. За Н. Хомським утверджується політика подвійних стандартів, в якій США та їхні союзники зображуються як миротворці, а їхні жертви – як агресори, стала можливою завдяки функціонуванню усієї ідеологічної системи (медійної та академічної спільноти), яка ухиляється від критичного аналізу. Він вважає, що боротьба з тероризмом має бути преференцією правової системи, а не військової сили, наголошуючи, що джерелом тероризму у Палестинському конфлікті є блокування ініціатив, спрямованих на встановлення палестинської державності, для збереження контролю над окупованими територіями.

Славой Жижек розрізняє суб’єктивне насильство, що проявляється у видимих актах, здійснюваних соціальними агентами (тероризм, вуличні протести, дії репресивних апаратів чи фанатичних натовпів), та об’єктивне (системне) насильство, вбудоване в економічні структури капіталізму, яке залишається невидимим, але постійно відтворює нерівність, експлуатацію та

страждання мільйонів людей через бідність, голод і рабську працю [392; 393; 394]. Суб'єктивне насильство (зокрема тероризм) привертає, на його думку, непропорційну медійну увагу та суспільний резонанс, водночас відволікаючи від об'єктивного насильства, що втілюється у діяльності глобальної ліберально-комуністичної еліти («Порту-Давос»), яка поєднує риторику миру, демократії й толерантності з підтримкою політики, що породжує структурне насильство в глобальному масштабі [393, с. 12]. Тероризм, за Жижеком, є проявом ресентименту – «заздрісної» реакції пригноблених на глобальну нерівність, колоніальну травму та системну маргіналізацію; при цьому медіа зображають його як сліпий фанатизм, ігноруючи його реактивний характер відповіді на об'єктивне насильство Заходу [393, с. 73]. Сучасні терористи-псевдофундаменталісти, на відміну від автентичних фундаменталістів, внутрішньо засвоїли західні стандарти, оцінюють себе за ними як «гірших» і борються не стільки із «гріховним» Заходом, скільки із власними спокусами, що робить їхній акт символічним самознищенням у рамках ресентименту.

У контексті цього підходу палестино-ізраїльський конфлікт С. Жижек інтерпретує як лаканівський невротичний симптом, суть якого полягає в тому, що всі учасники знають єдине життєздатне рішення (дві держави, відведення поселень, компроміс щодо Єрусалима), але свідомо уникають його реалізації, отримуючи лібідінальну вигоду від збереження глухого кута, який легітимізує експансіоністську політику під виглядом статусу жертви. Аналогічно теракти 9/11, за С. Жижеком, є кульмінацією «пристрасті Реального» XX століття: замість матеріальної шкоди їхньою метою було вироблення хвилюючого символічного ефекту, що парадоксально перетворює Реальне на чисте видовище, заздалегідь підготовлене масовою культурою голлівудських фільмів-катастроф [394, с. 12, 17]. Після них «війна з терором» функціонує як ідеологічний механізм відновлення ілюзії стабільності «першого світу», відволікаючи від системних

суперечностей капіталізму та конструюючи абстрактного, ірраціонального ворога, будь-які спроби контекстуалізації якого відкидаються як виправдання тероризму. Тероризм, таким чином, виступає симптомом лаканівського Реального, що прориває́ться в символічний порядок постмодерного Заходу, руйнуючи його штучну ізольованість і змушуючи зіткнутися з прихованим об'єктивним насильством власної системи, при цьому сам терористичний акт залишається реактивним ресентиментом, а не автентичною революційною альтернативою.

Соціально-культурні та цивілізаційні теорії, які розглядають тероризм як явище, джерелами якого є міжкультурні та міжцивілізаційні конфлікти, а також у парадигмі антиколоніальної боротьби, представлені теоріями Семюеля Гантінгтона, Франца Фанона, Антоніо Неґрі та Майкла Гардта.

Теорія «зіткнення цивілізацій» С. Гантінгтона стала однією з найвпливовіших у розумінні глобальних конфліктів після закінчення Холодної війни стверджує, що основним джерелом конфліктів у постбіполярному світі є не ідеологічні чи економічні, а культурні та цивілізаційні суперечності, а тероризм часто є проявом цих зіткнень, унаслідок яких ідентичності різних цивілізацій вступають у конфлікт, породжуючи насильство. Він виділяє лінії розлому між основними цивілізаціями (зокрема, західною, ісламською, конфуціанською), які стають зонами потенційних конфліктів. Спроба Заходу нав'язувати свої цінності, як-от демократію та індивідуалізм, викликає опір і відродження місцевих ідентичностей в інших цивілізаціях. У новій структурі міжнародних відносин категоріальний поділ на «перший», «другий» і «третій» світи втрачає свою евристичну цінність, оскільки основним принципом стратифікації в них стає групова ідентифікація на основі спільної цивілізаційної основи, яка визначається як вищий рівень культурної спільності людей. Найбільш значущі конфлікти майбутнього, на думку С. Гантінґтона, будуть детерміновані не державними кордонами, а так званими

«лініями розломів» – геокультурними межами між основними цивілізаціями [266, с. 29-35]. Природа конфліктів – сформовані століттями фундаментальні відмінності в історії, мові, традиціях, релігії та поглядах на відносини між людиною і Богом, індивідуумом і групою, свободою і владою. Глобалізація посилює взаємодію між цивілізаціями, що загострює усвідомлення їхніх відмінностей і зміцнює внутрішню єдність, зокрема через зростання релігійного фундаменталізму. Незахідні цивілізації відповідають на західну культурно-політичну експансію процесами «повернення до коренів», що проявляється в реісламізації, індуїзації чи відродженні азійських культурних моделей.

Після Холодної війни, за С. Гантінґтоном, з'явилися кілька парадигм розвитку світу: «Один світ: ейфорія та гармонія», характеризується тим, що після перемоги ліберальної демократії глобальні конфлікти зникають (виявилася ілюзією через зростання етнічних конфліктів, релігійного фундаменталізму та нових форм протистоянь); «Два світи: ми і вони» – поділ на «Захід» і «Схід»; «184 держави, більше чи менше» – держави є основними, фактично, єдиними важливими суб'єктами у міжнародних відносинах, стосунки між державами є анархічними, і тому, щоб забезпечити своє виживання та безпеку, вони незмінно намагаються максимізувати свою владу; «Чистий хаос» – розпад держав, етнічні війни (48 конфліктів у 1993 році), тероризм, поширення зброї масового ураження [266, с. 23-24]. Остання парадигма є доволі близькою до реальності й розкриває специфіку розвитку тероризму.

З часів Другої світової війни ядерна зброя була зброєю, за допомогою якої слабкі компенсують свою звичайну військову неповноцінність. Також і тероризм історично є зброєю слабких, тобто тих, хто не володіє звичайною військовою міццю. У минулому терористи могли вчиняти лише обмежене насильство, вбиваючи кількох людей або руйнуючи окремі об'єкти. Тобто окремо тероризм та ядерна зброя є зброєю незахідних слабких держав, але якщо й коли вони

об’єднаються, то стануть сильними [265, с. 183-184]. Після Холодної війни виникає «квазівійна» між Заходом та ісламським світом через зростання антизахідних настроїв у мусульманських країнах і сприйняття «ісламської загрози» на Заході. Ця війна ведеться обмеженими засобами: тероризмом, з одного боку, та авіаударами, санкціями й таємними операціями, з іншого. США станом на 1996 рік класифікували п’ять мусульманських країн, «держав-ізгоїв» (Іран, Ірак, Сирія, Лівія, Судан) як «терористичні», визнаючи їх ворогами. Кожна сторона використовує свої сильні сторони: мусульманські екстремісти вдаються до тероризму у відкритих західних суспільствах, тоді як Захід застосовує авіаудари в мусульманських країнах [265, с. 213-215]. За 1980-1995 роки США здійснили 17 військових операцій на Близькому Сході, усі – проти мусульман, що не має аналогів серед інших цивілізацій.

Інший аспект культурно-цивілізаційного виміру – теорія антиколоніального насильства Франца Фанона, ключової постаті антиколоніальної думки ХХ століття, оскільки його психіатричний та політико-філософський аналіз колоніалізму створив теоретичну платформу для легітимації насильства як необхідного інструмента визвольної боротьби. У своїх працях Фанон демонструє, що колоніальна система функціонує як всеосяжний механізм насильства, який одночасно пригнічує, дегуманізує та психологічно деформує колонізованих суб’єктів. Він аналізує відчуження та комплекси неповноцінності, нав’язані колонізованим через культурне домінування та расові упередження на основі страху, почуття неповноцінності та масового відчаю. Також Ф. Фанон підкреслює, що нав’язане колонізаторами культурне домінування спричиняє глибоке відчуження колонізованих, формуючи в них комплекси неповноцінності, які штучно відтворюють ієрархію між ними. Центральним елементом цього домінування Фанон вважає мову колонізатора, оволодіння якою надає колонізованому хибну ілюзію культурного піднесення та створює асиміляційний ефект [231, с. 17-18].

Колонізовані спочатку спрямовують свою агресію один на одного через брак доступу до справжнього ворога (колонізатора), але згодом переорієнтовуються на нього, стаючи каталізатором національної свідомості. Насильство, за Ф. Фаноном, – це спосіб для колонізованих відновити свою людяність. Логічно, що колоніальна влада застосовує ще більше насильства, створюючи загальну «атмосферу насильства», що пронизує все суспільство. Колонізатори відкрито говорять про знищення колонізованих, а ті, у свою чергу, відповідають на насильство організацією груп для боротьби з колонізаторами. Фанон підкреслює, що колоніальна влада сама застосовує терор (тортури, масові репресії), що робить її первинним джерелом насильства. Колоніалізм створює маніхейський світ, де колонізовані та колонізатори протистоять одне одному як абсолютні вороги: на рівні міркування маніхеїзм колонізатора породжує маніхеїзм колонізованого. Теорії «абсолютного зла тубільця» протистоїть теорія «абсолютного зла колонізатора» [118, с. 48]. Тобто антиколоніальне насильство є відповіддю на терор колонізаторів, а не його причиною. Насильство об’єднує народ у боротьбі, створюючи почуття спільної мети та національного призначення, долаючи регіоналізм і племінність. Насильство звільняє колонізованих від почуття меншовартості, а після боротьби вони стають нетерпимими до демагогів і не дозволяють нікому привласнювати роль «визволителя» [118, с. 49-50]. Загалом, проблема «антиколоніальне насильство – тероризм» у Ф. Фанона полягає в тому, що він відкидає колоніальну рамку, яка таврує опір як тероризм. Він стверджує, що справжній терор походить від колоніальної системи, яка дегуманізує цілі народи. Водночас він визнає наявність ризиків, коли колонізовані народи, особливо маргіналізовані групи, такі як селяни чи люмпен-пролетаріат, часто діють спонтанно у відповідь на колоніальний гніт. У сучасному контексті ідеї Фанона викликають дискусії про межу між опором

і тероризмом. Його акцент на насильстві як інструменті визволення може бути інтерпретований як виправдання радикальних методів, що ускладнює їхнє застосування в сучасних етичних дебатах.

Антоніо Негрі та Майкл Гардт аналізують тероризм як реакцію на глобальну гегемонію, що є не стільки продовженням класичного імперіалізму, скільки якісно новою формою суверенності, позбавленої територіальної обмеженості. Імперія, на їхню думку, функціонує крізь розгалужену мережу міжнародних структур, що надають їй легітимності та здійснюють управління без необхідності прямого територіального контролю [258]. Множини як децентралізовані групи, які використовують мережеві структури для боротьби з глобальним порядком, і діють у якості колективного суб'єкта, є центральною силою у спротиві Імперії, діючи на глобальному рівні. У відповідь на це Імперія активує комплекс внутрішніх механізмів безпеки, спрямованих на нейтралізацію та превентивне придушення будь-якого спротиву. Особливе місце серед них посідає концепт «війни з тероризмом», який функціонує як надзвичайно гнучка, практично безмежна категорія для позначення будь-якої загрози імперському порядку.

На початку XX століття термін «тероризм» переважно асоціювався з вибухами, які влаштовували анархісти в російській імперії, Франції та Іспанії, що було прикладом «пропаганди діями» [259, с. 16]. Сучасне значення цього терміну сформувалося відносно недавно і стало політичною концепцією, яка охоплює три явища: повстання проти законного уряду, застосування урядом політичного насильства з порушенням прав людини та ведення війни з порушенням її правил, зокрема нападів на цивільне населення [259, с. 17]. Проблема цих визначень полягає в їхній суб'єктивності, адже ключові елементи, такі як легітимність уряду, права людини чи правила війни, залежать від того, хто їх визначає, що дозволяє навіть таким країнам, як США, бути звинуваченими в тероризмі. Ця

неоднозначність у визначеннях ускладнює розуміння глобального стану війни. Внутрішньополітичним аспектом доктрин справедливої війни та боротьби з тероризмом є режим соціального контролю, майже тотальний, що нагадує перехід від держави добробуту до держави війни або суспільства з нульовою толерантністю. Таке суспільство характеризується обмеженнями громадянських свобод і зростанням утисків, що супроводжується глибокими соціальними трансформаціями, які блокують нові форми соціальної активності. Війна також суперечить демократії, вимагаючи жорсткої ієрархії та підпорядкування, що призводить до припинення демократичних процедур. Множина пропонує радикальну форму демократії, засновану на участі та горизонтальних зв'язках, а не на ієрархічному представництві.

За А. Негрі та М. Гардтом, у світі, де жодне насильство не вважається легітимним, теоретично все насильство можна назвати тероризмом; «усі сучасні визначення тероризму залежать від того, хто визначає їхні ключові елементи: легітимність уряду, права людини та правила війни» [259, с. 26]. Труднощі з формулюванням стабільного й однозначного визначення тероризму тісно пов'язані з проблемою розуміння легітимності насильства. Вони наголошують, що нині примус особливо ефективно легітимізується не на основі заздалегідь заданої схеми – чи то моральної, чи юридичної, а лише постфактум, залежно від його результатів. Таке твердження дозволяє припустити, що насильство з боку сильного автоматично легітимізується, тоді як насильство слабкого одразу ж позначається як тероризм, але логіка легітимності тісніше пов'язана з впливом, який чинить насильство. «Війна з тероризмом» також спрямована на надання організованої форми глобальному насильству, використовуючи стратегії, такі як «альянс охочих» і «вісь зла», для об'єднання національних держав у блоки, що надають легітимність їхнім діям [259]. Однак, зазначені А. Негрі та М. Гардта, визначення тероризму, на які посилаються, суттєво різняться залежно від того, хто висуває звинувачення, що

робить ці підходи сумнівними. З цієї точки зору, припинення громадянської війни не завершує насильство й страх, а лише впорядковує їх і зосереджує в руках суверена. Після 11 вересня 2001 року та початку війни проти тероризму всі протести проти глобальної системи були тимчасово придушені загальним станом війни, зокрема через значне посилення поліцейської присутності на демонстраціях, що зробило їх майже неможливими в багатьох країнах. На тлі військових труднощів інші скарги відійшли на другий план, поступившись місцем домінуючому біополітичному страху перед руйнуваннями та смертю, хоча протестний рух проти війни досяг кульмінації 15 лютого 2003 року під час масових скоординованих демонстрацій у різних містах світу.

Психологічні теорії представлені науковими надбаннями Фетхі Бенслама, Анни Ґейфман, Даніеля Келера, Джона Хоргана, а також варто розглянути теорію еволюційної агресії Конрада Лоренца, який аналізує агресію як інстинктивну поведінку, що має еволюційне походження, і розглядає її можливі прояви в людському суспільстві [301]. Хоча К. Лоренц не аналізує тероризм безпосередньо, але його теорія дозволяє інтерпретувати терористичні акти як прояв патологічної або деформованої агресії. Зокрема його теорія дозволяє вивчати тероризм як прояв внутрішньовидової агресії, де терористичні групи конкурують за «ресурси» (влада, ідеологічне домінування) з іншими групами чи державами. Наприклад, терористи захищають «територію» (релігійну чи етнічну ідентичність) від «чужаків», подібно до тварин, що сигналізують про зайнятість простору (як коралові риби з яскравими кольорами). Це допомагає пояснити, чому тероризм часто виникає в умовах конкуренції (економічної чи політичної), але стає патологічним, коли втрачає видозберігаючу функцію, призводячи до масових жертв. Важливим є виявлення такого еволюційного тригера, як накопичення агресії в фрустрованих суспільствах (наприклад, через бідність чи дискримінацію), де відсутність зовнішніх об’єктів для розрядки призводить до спонтанних актів насильства [99, с. 69].

Теорія суб'єктивності тероризму Фетхі Бенслама виявляє тероризм як складне явище, що поєднує психологічні травми, ідеологічні переконання та пошук ідентичності. Він інтерпретує терористичні акти як вираз психоідеологічних мотивів, де індивідуальні психологічні конфлікти переплітаються з колективними ідеологіями, що обіцяють сенс і приналежність. Так, Ф. Бенслама трактує сучасний ісламістський тероризм не як релігійний феномен у традиційному сенсі, а як психоідеологічний симптом глибокої кризи суб'єктивності, що виникає на тлі постколоніальної модернізації та розпаду традиційних символічних структур. Бенслама аналізує туніський кейс, ключовим історичним тлом якого є радикальна секулярна реформа Хабіба Бургіби, що розірвала «сакральний час» і відкрила час сучасності, створивши у наступного покоління почуття колективної провини за «відступництво» від релігії та водночас звинувачення ісламу в багатовіковій відсталості [154]. Він розрізняє чотири виміри поняття «іслам»: релігію як віру й обряд; мусульман як історично-культурне різноманіття; фундаменталізм як одвічну течію буквального застосування первинного послання; політичний ісламізм, що трансформує іслам в ідеологію захоплення влади та створення теократичної держави [153, с. 29]. Ісламістські рухи постають як реакція відчаю мас перед крахом постколоніальних обіцянок модернізації, корупцією та глобальним капіталістичним тиском, пропонуючи ідеалізоване повернення до «чистого» ісламу як компенсацію втраченої ідентичності та справедливості.

Одержимість «витоками» (origines) породжує психічну фіксацію на уявній первинній чистоті, що трансформується в почуття приниження, несправедливості та прагнення помсти, паралізуючи здатність до символічного розвитку та творення нового. Посилаючись на Фройда, Бенслама наголошує, що будь-яка релігійна чи культурна традиція починається з травматичного досвіду Іншого

(Мойсей-чужинець, «темна плоть», вирізана з серця Пророка під час Відкриття), а ісламістська ідеологія ігнорує цю первинну відкритість, перетворюючи «відкриття» на «завоювання» [155, с. 35]. Ісламістська ідеологія є гібридним конструктом, що поєднує теологію, scientisme та популізм (націонал-теосієнтизм), а не автентичним поверненням до традиції, і прагне відновити втрачену єдність істини (хакіка) та закону (шаріат) як захист від надлишку реальності й насолоди, оголених модерністю.

Бенслама вводить поняття «le surmusulman» – це особливий психологічний тип, що виникає внаслідок гіперідентифікації з ісламом у його найбільш радикальній формі. Він відмовляється від власної індивідуальності на користь абсолютної підпорядкованості релігійній ідеології, яка сприймається як єдино правильна, проявляє надмірну демонстрацію віри, конструює власну ідентичність через заперечення сучасного світу та його цінностей Відбувається припинення суб'єктивності: замість «Я» діє Бог, закон, група. Він зрікається усього, навіть батьків, щоб бути гідним Бога [156]. Ця психологічна позиція передбачає радикальний розрив з власною історією, культурою та соціальним оточенням заради ідеалізованої версії ісламу. Тероризм та екстремізм часто є наслідком глибокої особистої та колективної травми, а не просто результатом релігійного фанатизму.

Американська дослідниця Анна Ґейфман розглядає тероризм насамперед як психологічний феномен, ідеологічна оболонка якого маскує глибші мотиви: захоплення руйнуванням, танатофілію («поклоніння смерті») та соціально-психологічну дезорієнтацію виконавців . Аналізуючи революційний терор у російській імперії початку XX ст., який став для неї своєрідною історичною лабораторією сучасного тероризму (тут, на її думку, були апробовані організаційні, тактичні та психологічні моделі, що пізніше відтворилися в більшовизмі, нацизмі та радикальному ісламізмі), вона дійшла висновку, що ескалація екстремізму була зумовлена суперечливим співіснуванням швидкого

соціально-економічного прогресу та політичної архаїки, а це, у свою чергу, породило масу «дислокованих» і «зайвих» людей, вразливих до радикальної агітації [238; 239; 240]. Якщо у 1860–1870-х терористи переважно походили з привілейованих верств, то на початку ХХ ст. більшість складали робітники першого покоління та селяни-переселенці, які втратили традиційну ідентичність і легко піддавалися простій дихотомії «революція – добро, все інше – зло». Значну роль відіграли жінки (вони складали до третини Бойової організації есерів), національні меншини (євреї, поляки, балтійці, кавказці) та неповнолітні (22 % есерів-терористів були віком 15-19 років), для яких терор ставав каналом самоствердження, протесту чи бунту проти патріархального порядку [240].

Психічна нестабільність, алкоголізм, суїцидальні тенденції та «флірт зі смертю», стверджує А. Ґейфман, стали типовими рисами терористів «нового типу»; багато акцій свідомо планувалися як замасковані самогубства з мінімальним шансом вижити [240, с. 74]. Російські революціонери започаткували культ «прекрасної смерті», ритуальне насильство, дегуманізацію ворога («звірі», «шкідливі комахи») та поділ людства на «вищу» революційну расу і морально неповноцінних «хижаків» – моделі, що прямо перегукуються з риторикою сучасних джигадистів і шагідів. Вона проводять прямі історичні паралелі: спроба самопідриву Євстилії Рогозіннікової 1907 р. як прототипу «живої бомби», тактика «шантажу смертю» есерів-максималістів і пізніші практики «Хезболли» та «Тигрів Таміл-Іламу», а також більшовицький «червоний терор» як продовження досвіду революційних бойовиків у структурі ЧК. На її думку, російська культура традиційно культивує «емпатію до злочинця» (героїзація розбійника, співчуття каторжнику), створюючи моральний коридор для насильства, який у ХХ-ХХІ ст. регулярно заповнюється новими тоталітарними ідеологіями – від більшовизму до сучасного радикального ісламізму та постмодерного нігілізму в західних суспільствах [238, с. 147].

У теорії дерадикалізації Даніеля Келера акцентується на психологічних тригерах виходу з терористичних та екстремістських груп. Він визначає дерадикалізацію як психологічний процес добровільної відмови від екстремістської ідеології, а дисенгейджмент – як поведінкову зміну (припинення насильства) без обов'язкової зміни переконань [233, с. 73-82]. Вихід із терористичних чи екстремістських груп (неонацистів, ІДІЛ, FARC, ETA, Аль-Каїди і т.д.) пояснюється комбінацією факторів «штовхання» (push factors) та факторів «притягання» (pull factors). До факторів «штовхання» належать: соціальна стигма та санкції, державні репресії, фізичне й психологічне виснаження, ідеологічні сумніви, внутрішня гіпокризія групи, втрата статусу чи підтримки, фізичне насильство всередині групи та розчарування результатами власних терактів. До факторів «притягання» належать: прагнення нормального життя (особливо після народження дітей), нові позитивні стосунки поза групою, кар'єрні перспективи, соціально-політичні зміни, що роблять боротьбу застарілою, вікові зміни та когнітивне «відкриття» після травматичних подій [233, с. 118-131]. Келер підкреслює, що фактори рідко діють ізольовано; найчастіше вихід є результатом їхньої кумулятивної дії, причому повна когнітивна дерадикалізація трапляється значно рідше, ніж поведінковий дисенгейджмент.

Ультраправий тероризм сучасної Європи, за Д. Келером, еволюціонує від класичної тактики «одинаків» до «вуличкового» та «колективного» типу, інтегрованого в антиіммігрантські масові рухи [277]. Нові ультраправі атаки часто не супроводжуються заявами відповідальності (лише 24 %), оскільки ідеологія ненависті вважається самодостатньою для створення страху без пояснень. Він наголошує, що практика ультраправих поєднує злочини на ґрунті ненависті та стратегічний тероризм низької інтенсивності, прагнучи максимально інтегруватися в суспільство, щоб уникнути репресій і вести довготривалу боротьбу проти демократичних інститутів та «чужих». Тому через

стирання меж між протестними рухами та насильницькими осередками, а також через спонтанність багатьох виконавців без попередніх зв'язків, традиційні методи виявлення терористичних мереж стають неефективними, що суттєво ускладнює превентивну роботу правоохоронних органів.

У процесуальній моделі тероризму Джона Хоргана категорично відкидається ідея «терористичної особистості» чи сталої патології і наголошується, що тероризм є не рисою характеру, а динамічним процесом, зумовленим соціальними, організаційними та ситуативними факторами. Центральною є трифазна модель I.E.D.: Involvement (залучення), Engagement (глибока участь), Disengagement (вихід), кожна з яких має власні психологічні механізми та імплікації для контртерористичної політики. На етапі залучення ключовими тригерами виступають сприйнята несправедливість, пошук ідентичності й приналежності, емоційна вразливість (гнів, відчуження, уявна віктимізація, а також наявність соціальних зв'язків із вже залученими особами. Ідеологія сама по собі не є достатньою причиною: вона виконує функцію «рамки сенсу», але конвертується в насильство лише за наявності організаційної структури, групового тиску та конкретних можливостей.

На етапі глибокої участі активізуються механізми морального виправдання: дегуманізація ворога, сприйняття власних дій як оборонних, раціоналізація насильства, підтримка спільноти, підвищення статусу та героїзація (зокрема мучеництва). Позитивні аспекти залучення (почуття приналежності, повага, рольові моделі, схвалення сім'ї) створюють потужні психологічні бар'єри для виходу та роблять тероризм привабливим способом життя. Вихід (disengagement) часто відбувається через ті самі фактори, що й залучення, але з протилежним знаком: розчарування в ідеалах, втрата статусу, викриття гіпокризії чи корупції лідерів, байдужість групи до особистих потреб. Хорган підкреслює, що психологічний вихід передує фізичному та ідеологічному: колишні терористи спочатку раціоналізують своє рішення покинути групу, а вже потім відбувається можлива реінтеграція.

Ефективна контртерористична стратегія, за Дж. Хорганом, має фокусуватися не на широких «відштовхуючих» факторах, а на руйнуванні «привабливих» елементів тероризму: статусу, слави, спільноти, героїчного образу. Практичні рекомендації включають контрпропаганду на основі реальних історій розчарування, медійне висвітлення негативних сторін терористичного життя та використання внутрішніх скандалів і демістифікації лідерів для підриву привабливості груп.

До політичних теорій тероризму та контртероризму можна віднести теорії чотирьох хвиль тероризму Девіда К. Рапопорта, стратегічного тероризму Пітера Нойманна, політичної протидії теоррозму Л. Річардсон

Девід Рапопорт визначає сучасний глобальний тероризм як історично обмежене явище, що виникає хвилеподібно під впливом домінантних політичних ідей і технологічних інновацій, а не як постійну рису суспільства [335]. Кожна хвиля триває приблизно одне покоління (близько 40 років), охоплює кілька континентів, має власну провідну ідеологію, характерні тактики та географію, після чого згасає, залишаючи спадщину для наступної.

Перша (анархістська) хвиля (1879–1920-ті) зародилася в росії під гаслами егалітарності Французької революції, поширилася завдяки динаміту, залізницям і телеграфу; домінувала тактика політичних убивств і «пропаганда діями». Друга (антиколоніальна) хвиля (1919–1960-ті) була запущена Версальським договором і принципом самовизначення; основними акторами стали ІРА, Іргун, ЕОКА, ФНВ Алжиру; характерні риси – боротьба з поліцейськими силами, стратегічна стриманість і провокування репресій для втрати легітимності метрополіями. Третя (Нова ліва) хвиля (1960-ті–1990-ті) виникла надихалася перемогою Ф. Кастро та війною у В’єтнамі; домінували театральні акти (викрадення літаків, захоплення заручників, атаки на посольства) з метою максимальної медійної уваги, а не масові жертви уникалися. Четверта (релігійна) хвиля (з 1979 р.)

почалася трьома подіями 1979 року (Іранська революція, захоплення мечеті в Мецці, радянське вторгнення в Афганістан); провідну роль відіграють ісламістські групи (Аль-Каїда, ІДІЛ), відновлена тактика самогубних атак і прагнення знищити «штучні» національні держави [335, с. 46-73].

Рапопорт підкреслює, що релігійний терор історично передував секулярному (юдейські зелоти, ісламські асасини, християнські хрестоносці), але саме технології та ідеї Французької революції зробили тероризм глобальним і хвилеподібним [335, с. 73]. Кожна хвиля завершується через брак успіхів, втрату міжнародної підтримки, ефективні поліцейські заходи та/або реалізацію (або дискредитацію) її центральної політичної мети, після чого суспільство впадає в «історичну амнезію». Четверта хвиля, за прогнозом Рапопорта, може завершитися наприкінці 2020-х років, повторивши 40-річний цикл, хоча її довговічність підкріплюється релігійним виправданням і соціальними програмами груп типу «Хезболли» та ХАМАС.

Щодо можливої П’ятої хвилі Д. Рапопорт залишає відкритим питання: ультраправі атаки останнього десятиріччя (Брейвік 2011, Таррант 2019, Крузіус 2019) виявляють зміну тактики: замість бомб ультраправі використовують стрілецьку зброю, що відрізняє їх від попередніх хвиль. Ці атаки спрямовані проти мусульман, іспаномовних та інших меншин, відображаючи ідеологію «великої заміни». Але поки що ці ознаки не відповідають класичним критеріям появи нової хвилі.

Пітер Нойманн у теорії стратегічного тероризму вказує на появу «нового тероризму», спричиненого трьома ключовими трансформаціями останнього тридцятиліття: перехід від ієрархічних організацій до розпорошених транснаціональних мереж, домінування релігійної (переважно салафітсько-джигадистської) мотивації та зростання брутальності з масовими жертвами серед цивільних [309]. На відміну від «старого тероризму» (націоналістичного чи ліворевolюційного), «новий» характеризується глобальною дією без чіткого

географічного осередку, використанням Інтернету та міграційних потоків для формування транснаціональних ідентичностей і потенційною готовністю до зброї масового ураження [309, с. 29]. Тероризм є стратегічним процесом витривалості та провокації, що складається з трьох послідовних етапів: дезорієнтація (руйнування довіри до влади через створення хаосу), провокація реакції цілі (надмірні репресії або дефляція влади) та набуття легітимності (пропозиція альтернативної політичної візії) [309, с. 89]. Успіх стратегічного тероризму залежить від невибірковості атак (знищення ілюзії особистої безпеки), рівня легітимності уряду (демократії стійкіші) та наявності вже поширеного в суспільстві ідеологічного резонансу, який терористи лише актуалізують.

Нойманн відкидає догму «жодних переговорів з терористами», доводячи, що демократичні держави регулярно ведуть діалог (Велика Британія з ІРА, Іспанія з ЕТА, Ізраїль з ОВП), а офіційна риторика лише ускладнює розробку раціональної стратегії. Він наголошує, що можливість переговорів визначається не ідеологією групи, а її ставленням до корисності насильства: коли терористи доходять висновку про стратегічну безперспективність збройної боротьби, з'являється «вікно» для діалогу. Умови успішних переговорів включають внутрішню згуртованість групи (наявність контролюючого керівництва), автономію від зовнішніх спонсорів та готовність уряду вимагати безумовного припинення насильства як передумови діалогу [308, с. 135-136]. Переговорний процес, зазначає П. Нойманн, має бути двотрековим: первинні поступки (політичні вимоги) вирішуються в широкому демократичному форматі, вторинні (амністія, особиста безпека) – у закритому, щоб уникнути сприйняття капітуляції. Переговори з децентралізованими мережами типу Аль-Каїди чи ІДІЛ практично неможливі через відсутність єдиного центру прийняття рішень, глобальність цілей та відсутність територіальної бази для компромісу. Ефективна контртерористична політика, за П. Нойманном, полягає не в повному знищенні

груп, а в створенні умов, за яких помірковані лідери всередині них отримують перевагу, а насильство втрачає стратегічну привабливість, відкриваючи шлях до поступового переходу терористів у легітимний політичний процес.

Луїза Річардсон визначає тероризм як свідомо обрану тактику слабших акторів – передбачуване політичне насильство проти некомбатантів, що має вплинути на широку аудиторію, а не просто знищити жертви [308]. Вона вказує, що тероризм є універсальним феноменом, який виникає в будь-яких політичних режимах, економічних умовах і релігійних контекстах; його неможливо пояснити єдиною макропричиною, оскільки він завжди є мікрофеноменом, залежним від конкретного соціально-політичного контексту. Найпотужнішим предиктором, на думку Л. Річардсон, залишається попередня політична нестабільність, а не бідність чи психопатологія (терористи клінічно нормальні) . Відносна депривація, швидкі соціальні зміни, нерівномірний розподіл переваг глобалізації та обмеження політичних прав створюють резервуар образи, але перехід до тероризму завжди є свідомим індивідуальним і груповим вибором.

Розмір терористичної організації безпосередньо впливає на тактику: малі групи (IRA, ETA, «Червоні бригади», ХАМАС) обмежуються класичним тероризмом, тоді як великі (понад 2000 членів: FARC, PKK, «Хезболла», «Тамільські тигри») поєднують терор із партизанською війною. Найвищі показники жертв спостерігаються саме там, де великі організації використовують змішані тактики; чисто терористичні кампанії малих груп спричиняють значно менше жертв.

Ефективні контртерористичні стратегії, визначає Л. Річардсон, завжди багатокомпонентні: політичні заходи (переговори, реформи, міжнародна співпраця), законодавчо-судові (амністії, спеціальні закони) та силові (розвідка, захист об’єктів), причому якісна розвідка є критичною в усіх успішних випадках. Кампанії проти тероризму тривають десятиліттями; короткострокові репресивні заходи необхідно поєднувати з довгостроковими політичними діями: делегітимізацією тероризму,

відокремленням терористів від підтримуючих громад і зменшенням резервуару образи. При цьому Л. Річардсон критикує державоцентричний підхід США, який бачить тероризм переважно як інструмент ворожих держав; насправді більшість сучасних мереж є транснаціональними, діють незалежно або лише частково спонсоровані державами. Для успіху необхідна точна диференціація типів відносин між спонсорами та терористами (від повного контролю до ситуативної підтримки), оскільки узагальнений підхід і політичні списки «держав-спонсорів» часто стають інструментом внутрішньої політики, а не ефективної боротьби з тероризмом.

Суттєве збільшення впливу медіа на терористичні процеси знайшла своє відображення у теоріях медійного конструювання тероризму Вольфганга Фріндте, «театру терору» Габріеля Вейманна. Вольфганг Фріндте розглядає тероризм як інсценізоване явище, успіх якого залежить не лише від самих актів насильства, а передусім від реакцій медіа, політики та суспільства, які спільно конструюють образ тероризму як глобальної, невідворотної загрози [236, с. 12]. Медіа не просто відображають тероризм, а створюють власну «медіареальність», у якій терористичні акти та загрози подаються як актуальні, а не потенційні події, що вимагають негайної реакції. Такі медіаконструкції, вважає В. Фріндте, формуються через вибір тем, драматизацію, емоціоналізацію та персоналізацію; приватні канали використовують ці прийоми інтенсивніше, ніж суспільні, підвищуючи рейтинги, але знижуючи глибину аналізу [236, с. 130].

Так, після 11 вересня 2001 року, вказує В. Фріндте, медійний дискурс майже повністю звузився до ісламістського тероризму; історичні, соціальні та політичні причини в новинах рідко пояснюються, домінують теми безпеки, планованих атак і боротьби з тероризмом [236, с. 159]. Медіа-фрейми пропонують аудиторії готові визначення проблеми, моральні оцінки та рішення, які реципієнти обробляють через індивідуальні, групові та загрозові інтерпретаційні схеми. Індивідуальні інтерпретації нелінійні: залежно від політичних орієнтацій, авторитарних установок

і рівня мотивації одні реципієнти глибоко аналізують інформацію, інші спрощують її до вимоги «знищити терористів». Сприйняття ж загрози, на думку В. Фріндте, викликає міжгрупові емоції (страх, гнів, презирство), що посилюють підтримку репресивних заходів не стільки через реальний страх, скільки через упередження проти «чужих» (особливо це стосується мусульман).

Емпіричні дослідження В. Фріндте підтверджують існування ілюзорної кореляції: мусульман автоматично асоціюють з тероризмом, хоча 90 % жертв терактів – самі мусульмани, а більшість атак відбувається в ісламських країнах [236, с. 183]. Підтримка жорстких антитерористичних заходів корелює увагу громадськості не зі страхом перед тероризмом, а з авторитарними диспозиціями та ісламофобними стереотипами, які медіа регулярно відтворюють. А це, на його думку, призводить до того, що у підсумку медіа та індивідуальні інтерпретації утворюють самопідсилювальний цикл, у якому тероризм інституціалізується як постійна глобальна загроза, що легітимізує обмеження демократичних свобод і перетворює «боротьбу з тероризмом» на універсальну політичну метафору для будь-яких криз.

Габріель Вейманн у своїй теорії вводить термін «театр терору», який тлумачить сучасний тероризм насамперед як символічну виставу, розраховану не на жертви, а на мільйонну телевізійну та інтернет-аудиторію. Головна мета терористів, виходячи з цього, не фізичне знищення ворога, а привернення уваги, створення страху й психологічного тиску на суспільство та уряди через мас-медіа; тому кожен теракт ретельно планується як телевізійна операція [383, с. 52]. Терористи, наголошує Г. Вейманн, свідомо обирають цілі, час, місце й спосіб атаки відповідно до критеріїв новинної цінності ЗМІ (драма, візуальність, символізм, конфлікт, близькість до глядача), часто залучаючи власних операторів і продюсерів. Наприклад, під час атаки на ізраїльських спортсменів на Олімпіаді в Мюнхені 1972 року терористи використали популярність спортивних подій, щоб змусити світ звернути увагу на палестинське питання. Вони вважали спорт

сучасною релігією Заходу, а телевізійні трансляції – ідеальним інструментом для впливу [383, с. 112]. Академічні дослідження 1970-х років підкреслювали театральну майстерність терористичних актів, які ретельно планувалися для привернення уваги ЗМІ. Тероризм сприймається як театр, де головною аудиторією є не жертви, а глядачі. Терористи приділяють увагу підготовці сценарію, вибору акторів, декорацій, реквізиту та ретельному плануванню дій.

Самогубний тероризм став найефективнішою формою «театру терору», оскільки він гарантує максимальний медійний резонанс, адже поєднує візуальний шок, героїзацію виконавця та неможливість помсти. Терористичні організації, вважає Г. Вейманн, перетворилися на професійні медіапродюсери, оскільки вони заздалегідь готують прес-релізи, відеозаповіти, інтерв'ю родичів, моніторять висвітлення та коригують подальші акції залежно від медійного ефекту. До кінця 1990-х практично всі терористичні групи, визнані США, мали власні вебсайти (переважно англійською), які виконували функції пропаганди, рекрутингу, збору коштів і деморалізації ворога, уникаючи при цьому прямих закликів до насильства, щоб не бути заблокованими [381, с. 3-4].

Інтернет радикально посилив «театр терору», зокрема анонімність, швидкість, низька вартість і нульова вартість дозволяють терористам обходити традиційні медіа-гейткіпери й напряму керувати своєю виставою. Вейманн називає це медіа-орієнтованим тероризмом, у якому медійний ефект важливіший за фізичні жертви. А тому, на його думку, найсерйозніша загроза для демократичних суспільств полягає не тільки в маніпуляціях ЗМІ та психологічній війні терористів, а й у тому, що страх перед тероризмом може бути використаний політиками для просування законів, які обмежують свободу преси, свободу вираження поглядів та право на приватність (приклад – ухвалення після 11 вересня 2001 року антитерористичного закону США та системи моніторингу електронної пошти Carnivore) [383, с. 235]. Вейманн робить висновки, що

перемогти «театр терору» демократичні суспільства можуть лише через відкриту публічну дискусію та узгоджені правила взаємодії між владою, силовими структурами та медіа, а не через одностороннє обмеження свободи слова чи Інтернету – інакше терористи досягають подвійної перемоги.

Висновки до 1-го розділу

1. Ідентифіковано напрями становлення та розвитку наукового знання про антитерористичну безпеку, що ґрунтується на застосуванні бібліометричного аналізу досліджень з питань протидії тероризму, в результаті чого з'ясовано: 1) широкий спектр дослідницьких напрямків вивчення тероризму, що охоплюють багато предметних галузей; 2) лідерами у дослідженнях про тероризм є США та Велика Британія, де існують активні наукові центри та університети, що спеціалізуються на цій темі; 3) важливість мультидисциплінарного підходу та міжнародного співробітництва для ефективної боротьби з тероризмом та розробки комплексних стратегій протидії цій проблемі.

2. Певна систематизація тероризму може бути проведена за різними ознаками: за формою, способом здійснення, історичними, національними, релігійними, географічними ознаками тощо. В результаті перед дослідниками постає широка і розгалужена типологія, яка має реальне підґрунтя: нескінченний ряд конкретних проявів тероризму, який постійно еволюціонує і демонструє все нові і нові можливості. Розроблені сьогодні вченими типології становлять інтерес з точки зору специфічних аспектів, пов'язаних з протидією тероризму, в тому числі з розробкою системи політичних та організаційних заходів боротьби з тероризмом та розробкою системи правових норм. Водночас, оптимальним підходом до систематизації тероризму є підхід з точки зору пошуку шляхів протидії терористичній діяльності в контексті захисту національних інтересів і безпеки країни.

3. Підсумовуючи аналіз типологій вчених, запропоновано власно розроблену типологію тероризму, що також може еволюціонувати та трансформуватися під впливом розвитку соціально-економічного, політико-правового, глобального середовища. Розроблена нами типологія включає наступні класифікаційні ознаки: 1) за критерієм суб'єкта терористичної діяльності, що поділяється на 1.1.) державний тероризм; 1.2.) антидержавний тероризм; 2) за критерієм мотивації: 2.1.) політичний тероризм; 2.2.) неполітичний тероризм; 3) за тактикою злочинця: 3.1.) регресивний тероризм; 3.2.) оборонний тероризм; 3.3) наступальний тероризм; 4.) за програмними цілями терористичних організацій: 4.1.) прямий каузальний тероризм; 4.2.) непрямий каузальний тероризм; 4.3.) пропагандистський тероризм; 5) за територіальним поділом: 5.1.) внутрішньодержавний тероризм; 5.2.) міжнародний тероризм; 5.3.) сепаратистський тероризм; 6) за напрямом терористичної дії: 6.1.) екологічний тероризм; 6.2.) кібертероризм; 6.3.) псевдопартійний тероризм; 6.4.) міський партизанський тероризм; 6.5.) небулярний (фанатичний) тероризм; 6.6.) мафіозний тероризм; 6.7) хаотичний тероризм; 6.8.) організована злочинність; 6.9.) релігійний тероризм; 7) за методами протидії тероризму: 7.1.) політичні методи тероризму; 7.2.) військові методи тероризму; 7.3.) варіативні методи тероризму; 8) з точки зору об'єкта нападу: 8.1.) вибірковий тероризм; 8.2.) систематичний тероризм; 9) за ознакою здійснення: 9.1.) політичний тероризм; 9.2.) кримінальний; 9.3.) психологічний; 9.4.) військовий.

4. Обґрунтовано особливості класифікації теорії тероризму та п'ятьма основними кластерами відповідно до домінуючого виміру аналізу тероризму. До першої групи відносяться філософсько-етичні теорії (Т. Гоббс, Ж.-Ж. Руссо, М. Вебер, В. Беньямін, Р. Жирар). В них основні акценти робляться на морально-

етичних засадах насильства, легітимності терору, а також на міметичних механізмах суперництва та жертовному механізмі, що пояснюють ескалацію насильства в сучасному світі; на «культурі тероризму» як системному використанні насильства та пропаганди для підтримки глобальної домінації; на системному насильстві капіталізму, інтерпретуючи тероризм як реактивний ресентимент і лаканівський симптом Реального, що відволікає увагу від структурної нерівності глобальної нерівності. До другої групи належать соціально-культурні та цивілізаційні теорії (С. Гантінгтон, Ф. Фанон, М. Гардт і А. Негрі). Основні положення цих теорій полягають у тому, що тероризм є проявом конфліктів між цивілізаціями, реакцією на колоніальне приниження та дегуманізацію або формою спротиву глобальній Імперії, де «війна з тероризмом» виступає інструментом підтримання гегемонії. До третьої групи відносяться психологічні теорії (Лоренц, Бенслама, Ґейфман, Келер, Хорган). В них розкриваються індивідуальні та групові механізми мотивації терористів, криза суб'єктивності та патологічні форми агресії індивіда як основа терористичної діяльності, а також характер процесів залучення, участі та добровільного виходу з терористичних груп. До четвертої групи входять політологічні теорії (Д. К. Рапопорт, П. Р. Нойманн, Л. Річардсон). У цих теоріях тероризм пояснюється як інструмент гегемоністичної політики держав, історичний хвильовий процес із домінуючими ідеологіями, стратегічна тактика слабших акторів або перехід від «старого» до «нового» тероризму з глобальними мережами та підвищеною брутальністю. До п'ятої групи належать комунікативні теорії (В. Фріндте, Ґ. Вейманн), у них тероризм розглядається передусім як медійний спектакль («театр терору»), успіх якого залежить від інсценування, медійного резонансу та конструювання образу загрози в масовій свідомості, що робить медіа співучасниками терористичного процесу.

РОЗДІЛ 2
МЕТОДОЛОГІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БЕЗПЕКОВИЙ ПРОСТІР

2.1. Інституційна структура безпекового простору Європейського Союзу в умовах розширення

Сучасна система міжнародних відносин характеризується високим рівнем динамізму та невизначеності. З початку XXI століття суттєво змінилася розстановка сил на світовій арені, виникли нові центри впливу та регіональні лідери, що обумовило необхідність перегляду існуючих механізмів забезпечення міжнародної безпеки [66]. Особливої актуальності набуває дослідження європейської архітектури безпеки в контексті російської агресії проти України, яка стала каталізатором трансформації системи безпеки як на континентальному, так і на глобальному рівнях.

Європейський Союз як один із провідних геополітичних акторів розробив складну багаторівневу систему управління кризами, що охоплює політичні, військові та цивільні виміри. Система СЄ базується на принципах солідарності, колективної відповідальності та міжінституційної взаємодії [213]. Водночас, виклики сучасності, зокрема гібридні загрози, кібератаки, міграційні кризи та військові конфлікти, вимагають постійного вдосконалення існуючих механізмів та розробки нових підходів до забезпечення безпеки.

Для України, яка у 2022 році отримала статус кандидата на членство в ЄС, питання інтеграції до європейської безпекової архітектури набуває стратегічного значення. Як зазначають українські та європейські експерти, безпека Європи невіддільна від безпеки України, а тому співпраця у цій сфері є взаємовигідною та стратегічно важливою [56]. Повномасштабна агресія російської федерації проти України продемонструвала необхідність посилення спроможностей ЄС у сфері безпеки та оборони, а також важливість інтеграції третіх країн до європейської системи безпеки.

Трансформація глобальної системи безпеки внаслідок російської агресії проти України вимагає критичного переосмислення ефективності існуючих європейських механізмів управління кризами. Також, процес інтеграції України до ЄС створює необхідність детального аналізу можливостей та перспектив входження України до європейської безпекової архітектури. Недостатня вивченість трирівневої структури управління кризами ЄС в українській науковій літературі обумовлює необхідність комплексного дослідження цього питання.

Формування сучасної європейської архітектури безпеки є результатом тривалого еволюційного процесу, який розпочався з підписання Маастрихтського договору 1991 року. Саме цей договір заклав основи Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (CFSP), визначивши європейську безпеку як один із ключових пріоритетів інтеграційного процесу [59]. Договір про Європейський Союз, який набув чинності 1 листопада 1993 року, установив принципи колективної безпеки та взаємної солідарності між державами-членами.

Лісабонський договір 2009 року став переломним моментом у розвитку європейської архітектури безпеки. Він запровадив Спільну політику безпеки та оборони (CSDP) як наступницю Європейської політики безпеки та оборони

(ESDP), створив посаду Верховного представника ЄС з питань зовнішньої політики та безпеки, а також установив Європейську службу зовнішніх дій (EEAS) [227]. Ключовим положенням договору стала так звана клаузула солідарності, яка зобов'язує держави-члени надавати допомогу та підтримку у разі військової агресії проти будь-якої з них [66].

Договірно-правова база функціонування системи безпеки ЄС базується на кількох ключових документах. Договір про Європейський Союз у статті 42 визначає CSDP як невід'ємну частину CFSP, встановлюючи оперативну спроможність ЄС з використанням цивільних та військових засобів [369, 227]. Стаття 43 TEU деталізує типи місій та операцій, які може проводити ЄС, включаючи спільні операції з роззброєння, гуманітарні та рятувальні завдання, надання військових консультацій та допомоги, запобігання конфліктам та підтримання миру, а також завдання бойових сил у врегулюванні криз, включаючи миротворчість та постradянську стабілізацію.

Стаття 222 Договору про функціонування Європейського Союзу встановлює клаузулу солідарності, яка може бути активована державою-членом у разі терористичної атаки або природної чи антропогенної катастрофи [370]. Це положення є правовою основою для активації механізму Інтегрованого політичного реагування на кризи (IPCR), який відіграє центральну роль у системі управління кризами ЄС.

Важливим нормативним актом є Рекомендація Комісії 2017/1584 [220, 218] щодо координованого реагування на масштабні кібербезпекові інциденти та кризи, яка визначає взаємодію між різними механізмами управління кризами на рівні ЄС, включаючи IPCR, ARGUS, механізм реагування на кризи EEAS, а також роль спеціалізованих агенцій.

Система управління кризами Європейського Союзу являє собою складну трирівневу архітектуру, яка забезпечує координацію та ефективне

реагування на кризові ситуації різного характеру та масштабу (рис. 2.1). Ця архітектура базується на принципах комплементарності, субсидіарності та пропорційності, забезпечуючи взаємодію між наднаціональним, міжурядовим та національним рівнями управління [220, 264].

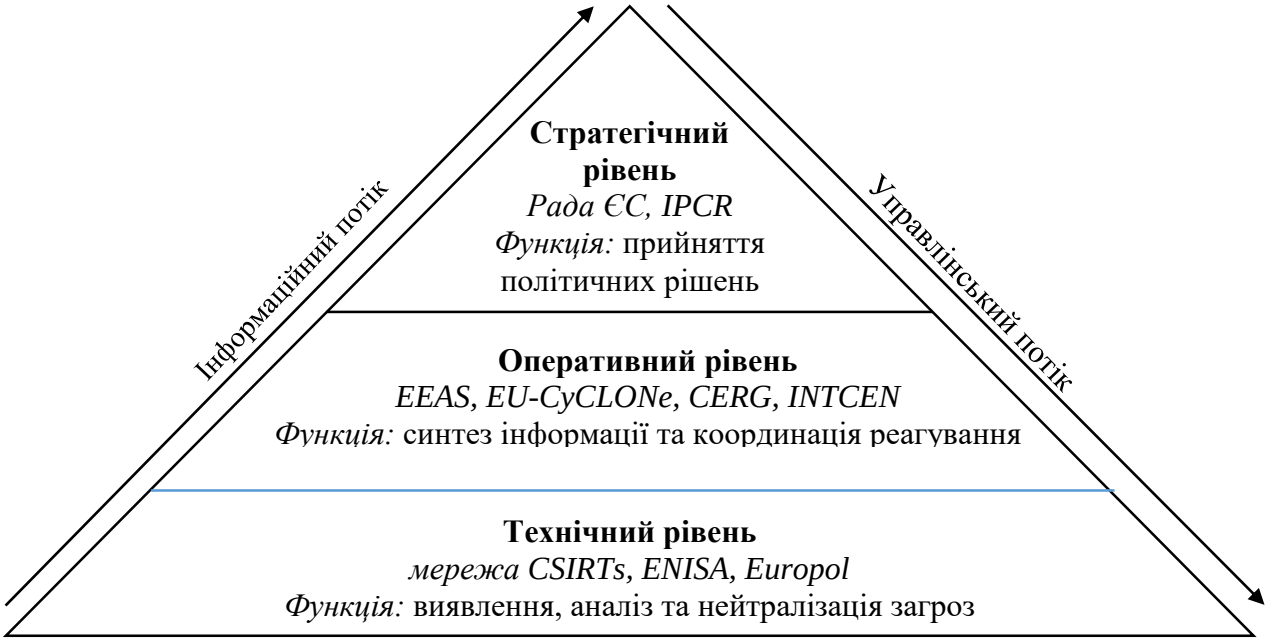

Рис. 2.1. Трирівнева архітектура управління безпековими загрозами в ЄС

Перший, найвищий рівень архітектури управління безпековими загрозами охоплює інституції та механізми політичного керівництва і стратегічного прийняття рішень. Центральним елементом цього рівня є механізм Інтегрованого політичного реагування на кризи (IPCR), який підтримує швидке та координоване прийняття рішень на політичному рівні ЄС у разі великих та складних криз, включаючи терористичні акти [262, 264].

IPCR є інструментом у розпорядженні головування Ради ЄС для координації політичного реагування на великі міжсекторальні та складні кризи [261]. Механізм підтримує головування Ради, Комітет постійних представників урядів держав-членів при ЄС та Раду ЄС, надаючи спеціалізовані інструменти для управління кризами [262].

Основним інструментом IPCR є неформальний круглий стіл – кризова нарада під головуванням Ради ЄС, у якій беруть участь представники Європейської Комісії, Європейської служби зовнішніх дій (EEAS), офісу Президента Європейської Ради, відповідних агенцій ЄС, держав-членів та експерти [262]. Додатковими інструментами є аналітичні звіти для надання особам, які приймають рішення, чіткої картини поточної ситуації, веб-платформа для обміну та збору інформації, а також цілодобова контактна точка для забезпечення постійного зв'язку між зацікавленими сторонами.

IPCR може функціонувати у трьох операційних режимах [384]: 1) режим моніторингу – підтримка обміну інформацією без активації повного механізму; 2) режим інформаційного обміну – посилений обмін інформацією та координація між державами-членами; 3) повний режим активації – дозволяє розробку конкретних скоординованих заходів реагування ЄС на круглих столах під головуванням.

Станом на 2023 рік механізм IPCR [262] активовано у повному режимі для трьох кризових ситуацій: російської агресії проти України (з лютого 2022 року), міграційної кризи (з листопада 2015 року) та подій на Близькому Сході після терористичних атак ХАМАС проти Ізраїлю у жовтні 2023 року.

Рада Європейського Союзу є головним органом прийняття рішень у сфері CFSP та CSDP. Усі рішення у цій сфері приймаються одностайно, що відображає міжурядовий характер політики безпеки та оборони [227]. Європейська Рада, яка об’єднує глав держав та урядів, визначає стратегічні пріоритети та загальні політичні напрями розвитку CFSP, включаючи питання оборони [264].

Важливу роль відіграє Комітет з питань політики та безпеки, який здійснює політичний контроль та стратегічний нагляд за операціями у рамках CSDP, а також Військовий комітет ЄС (EUMC), який надає військові консультації та рекомендації PSC [216].

Другий рівень архітектури управління кризами охоплює структури, відповідальні за оперативну координацію, аналітичну підтримку та забезпечення ситуаційної обізнаності. Цей рівень є критично важливим для забезпечення ефективного зв'язку між політичним керівництвом та технічними/оперативними структурами.

На оперативному рівні EEAS, створена Лісабонським договором, відіграє центральну роль у реалізації CFSP та CSDP. На чолі служби стоїть Верховний представник ЄС з питань зовнішньої політики та політики безпеки, який також є віце-президентом Європейської Комісії та головує на засіданнях Ради з питань закордонних справ [227].

У структурі EEAS функціонує Департамент реагування на кризи, який забезпечує загальну оперативну координацію на підтримку Європейської стратегічної групи (ESG) на основі висновків, узгоджених на засіданнях Платформи з питань криз [212]. Платформа стала інституціоналізованим елементом прийняття рішень у кризових ситуаціях після випробування під час подій Арабської весни 2011 року.

Європейський центр аналізу розвідувальної інформації INTCEN є ключовим аналітичним органом у системі безпеки ЄС. Спільно з Розвідувальним управлінням Військового штабу ЄС (EUMS INT) він функціонує в рамках концепції Єдиної спроможності аналізу розвідувальної інформації (SIAC) [220, 217]. Місія SIAC полягає у наданні розвідувальних аналізів, раннього попередження та ситуаційної обізнаності Верховному представнику та EEAS, а також органам прийняття рішень ЄС у сферах CFSP, CSDP та боротьби з тероризмом.

Важливо зазначити, що INTCEN та EUMS INT не є оперативними агенціями і не мають власних збиральних спроможностей. Оперативний рівень розвідувальної діяльності залишається у відповідальності держав-членів [220]. На базі INTCEN

розміщено Оперативну кімнату ЄС (EU Sitroom), яка є частиною SIAC та забезпечує цілодобовий моніторинг кризових ситуацій [216].

Спільна комунікація щодо протидії гібридним загрозам від квітня 2016 року визначила Гібридну аналітичну групу ЄС як центральну точку для аналізу гібридних загроз у ЄС [220]. Мандат групи було затверджено у грудні 2016 року через міжслужбову консультацію Комісії. Розташована в INTCEN, EU HFC є частиною SIAC і працює спільно з EUMS INT, маючи постійного військового члена.

Гібридні загрози визначаються як навмисне використання державним або недержавним актором комбінації множинних прихованих/відкритих, військових/цивільних інструментів та важелів, таких як кібератаки, дезінформаційні кампанії, шпигунство, економічний тиск, використання проксі-сил або інша підривна діяльність [220]. EU HFC працює з розгалуженою мережею контактних точок як у Комісії, так і в державах-членах, для забезпечення інтегрованого реагування.

Військовий штаб ЄС EUMS забезпечує військову експертизу та підтримку CSDP, включаючи раннє попередження, ситуаційну оцінку та стратегічне планування для місій та операцій ЄС [212, 226]. EUMS відповідає за надання аналітичних продуктів Верховному представнику та Військовому комітету ЄС (EUMC), а також за підтримку оперативних командувачів [216].

Директорат з планування та управління кризами CMPD відповідає за політичне та стратегічне планування операцій та місій CSDP, включаючи розробку концепцій управління кризами та координацію з іншими акторами [212]. Директорат забезпечує зв’язок між політичним рівнем та оперативними структурами, розробляючи рекомендації для PSC та Ради щодо планування та проведення операцій.

Третій рівень архітектури охоплює спеціалізовані агенції, технічні служби та оперативні структури, які безпосередньо реалізують заходи реагування на кризи та забезпечують технічну підтримку вищих рівнів управління.

Центр координації реагування на надзвичайні ситуації ERCC є оперативним серцем Механізму цивільного захисту ЄС і працює цілодобово для координації зусиль ЄС щодо реагування на лиха [264]. Центр координує Європейський пул цивільного захисту – добровільний пул ресурсів, попередньо виділених державами-членами для негайного розгортання всередині або поза межами ЄС. Фінансова підтримка надається через Фонд солідарності ЄС [222].

У процесі управління кризами задіяні численні спеціалізовані агенції Європейського Союзу [220]:

– Агенція ЄС з мережевої та інформаційної безпеки (ENISA) надає експертизу з питань кібербезпеки та координує мережу груп реагування на комп'ютерні надзвичайні ситуації (CSIRTs Network);

– Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю при Європолі (Europol EC3) забезпечує координацію правоохоронних органів у боротьбі з кіберзлочинністю;

– Комп'ютерна група реагування на надзвичайні ситуації для інституцій, органів та агенцій ЄС (CERT-EU) відповідає за кібербезпеку установ ЄС.

Директорат цивільного планування та управління (CPCC) відповідає за планування та проведення цивільних місій CSDP [212]. Станом на 2024 рік ЄС проводить близько 12 цивільних місій у різних регіонах світу, включаючи поліцейські місії, місії з реформування сектору безпеки та місії з підтримки верховенства права. Європейське оборонне агентство координує розвиток оборонних спроможностей та механізм постійного структурованого співробітництва (PESCO) [225].

Інституційна взаємодія у системі управління кризами в ЄС базується на принципах комплементарності, координації та мінімального дублювання функцій. Система характеризується складною мережевою структурою (рис. 2.2),

в якій різні суб’єкти виконують спеціалізовані функції, водночас забезпечуючи тісну взаємодію та обмін інформацією [220].

Вертикальна інтеграція забезпечує послідовне перетворення політичних рішень у конкретні операційні дії. На вершині цієї ієрархії знаходиться Європейська Рада, яка визначає стратегічні інтереси та цілі ЄС. Стратегічні напрями конкретизуються Радою ЄС (Рада із закордонних справ) під керівництвом Верховного представника, яка приймає рішення про запуск місій та операцій CSDP або активацію механізму IPCR [262].

Комітет з питань політики та безпеки (PSC) здійснює політичний контроль та стратегічне керівництво операціями, забезпечуючи зв’язок між Радою та оперативними структурами [216]. На оперативному рівні EEAS через свої директорати (CMPD, CPCC) та Військовий штаб здійснює планування та управління місіями і операціями [212].

Горизонтальна координація забезпечує ефективну взаємодію між різними інституціями ЄС на одному рівні управління. Ключовим механізмом такої координації на політичному рівні є круглі столи IPCR, які об’єднують представників Ради, Комісії, EEAS, Європейського Парламенту, відповідних агенцій та держав-членів [262].

На аналітичному рівні координацію забезпечує концепція SIAC, яка об’єднує INTCEN та EUMS INT, забезпечуючи єдину аналітичну спроможність для підтримки прийняття рішень [220]. Важливу роль відіграє також механізм обміну інформацією через веб-платформу IPCR та систему CORTESY, яка забезпечує безпечний обмін класифікованою інформацією між учасниками [216].

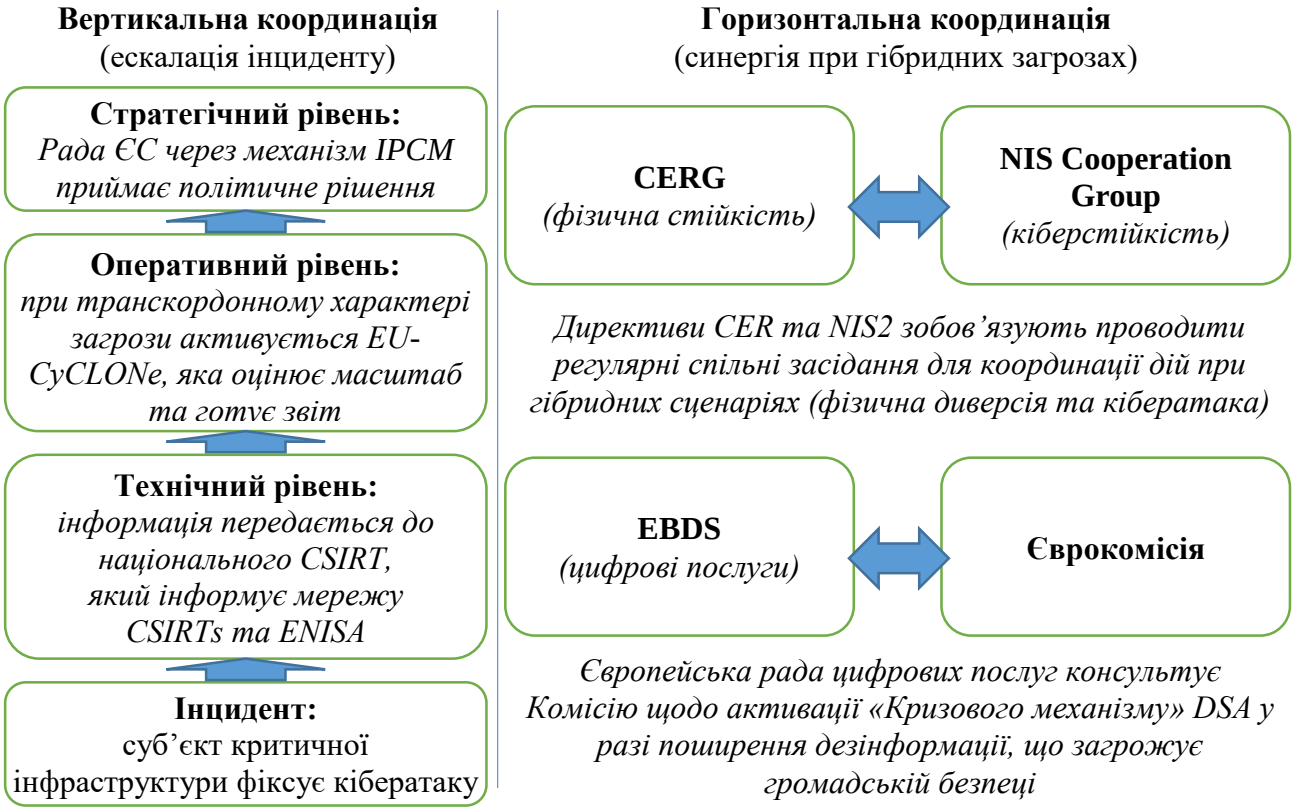

Рис. 2.2. Структура вертикальних та горизонтальних зв'язків в системі управління кризами в ЄС

Система управління кризами ЄС побудована на тісній взаємодії з національними структурами держав-членів. Кожна держава-член призначає національну контактну точку для IPCR, яка забезпечує цілодобовий зв'язок та координацію. Національні центри реагування на кризи та центри координації держав-членів інтегровані у систему ЄС.

Інтеграція України до європейської системи безпеки є багатовимірним процесом, який охоплює політичні, інституційні, оперативні та технічні аспекти. Цей процес набув особливої актуальності після отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС у червні 2022 року та продовжується в умовах протидії російській агресії.

Основою для інтеграції України до європейської безпекової архітектури є Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка набула чинності у 2017 році. Розділ Угоди «Юстиція, свобода та безпека» визначає напрями взаємодії у відповідних сферах, включаючи боротьбу з тероризмом, організованою злочинністю, міграційне управління та прикордонний контроль [106].

У рамках Східного партнерства Україна бере участь у роботі тематичних платформ [70]. Платформа стала інструментом поглиблення секторальної співпраці з ЄС у галузях безпеки, міграції, енергетики, транспорту, протидії гібридним загрозам і дезінформації, при цьому ключовим компонентом визначено саме безпеку [70].

Інституційна співпраця України з ЄС у сфері безпеки здійснюється через кілька ключових механізмів. Рада асоціації Україна-ЄС є основним органом для реалізації Угоди про асоціацію та контролю за її виконанням [88]. Функціонують спеціалізовані підкомітети, включаючи Підкомітет з питань юстиції, свободи та безпеки, який розглядає питання співпраці у відповідних сферах.

Україна розвиває співробітництво з EEAS та окремими директоратами служби. Зокрема, налагоджено взаємодію з Департаментом реагування на кризи, обмін інформацією про безпекову ситуацію та координацію позицій щодо міжнародних криз [212]. Важливим напрямом є співпраця у сфері стратегічних комунікацій та протидії дезінформації.

Україна має досвід участі у цивільних місіях та військових операціях ЄС у рамках CSDP. До 2014 року українські експерти брали участь у кількох місіях ЄС, зокрема у місії з верховенства права в Косово та місії спостереження в Грузії. Хоча повномасштабна війна обмежила можливості України щодо участі у закордонних місіях, політичний діалог щодо майбутньої співпраці у цій сфері продовжується.

Новим етапом стала ініціатива щодо інтеграції України до європейських оборонних програм. Як зазначив єврокомісар з оборони Андрюс Кубілюс, Україна зможе брати участь у європейських оборонних програмах, включаючи перший в історії механізм SEAP (Security of Supply in the Defence Sector) та різні флагманські проєкти, такі як Eastern Flank Watch та ініціатива із захисту від дронів [27]. На цю мету закладено 300 мільйонів євро, що дозволить Україні почати активну участь у різних європейських оборонних програмах.

Україна досягла високого рівня секторальної інтеграції з ЄС у кількох критичних сферах, пов'язаних з безпекою. Україна інтегрована до енергетичної системи ЄС, що посилює енергетичну безпеку як України, так і Європи. Після повномасштабного вторгнення росії українська енергосистема була синхронізована з континентальною європейською мережею ENTSO-E. Україна розвиває співпрацю з агенцією ENISA та бере участь у обміні інформацією про кіберзагрози. Українські експерти залучаються до роботи мережі CSIRTs (рис. 2.3).

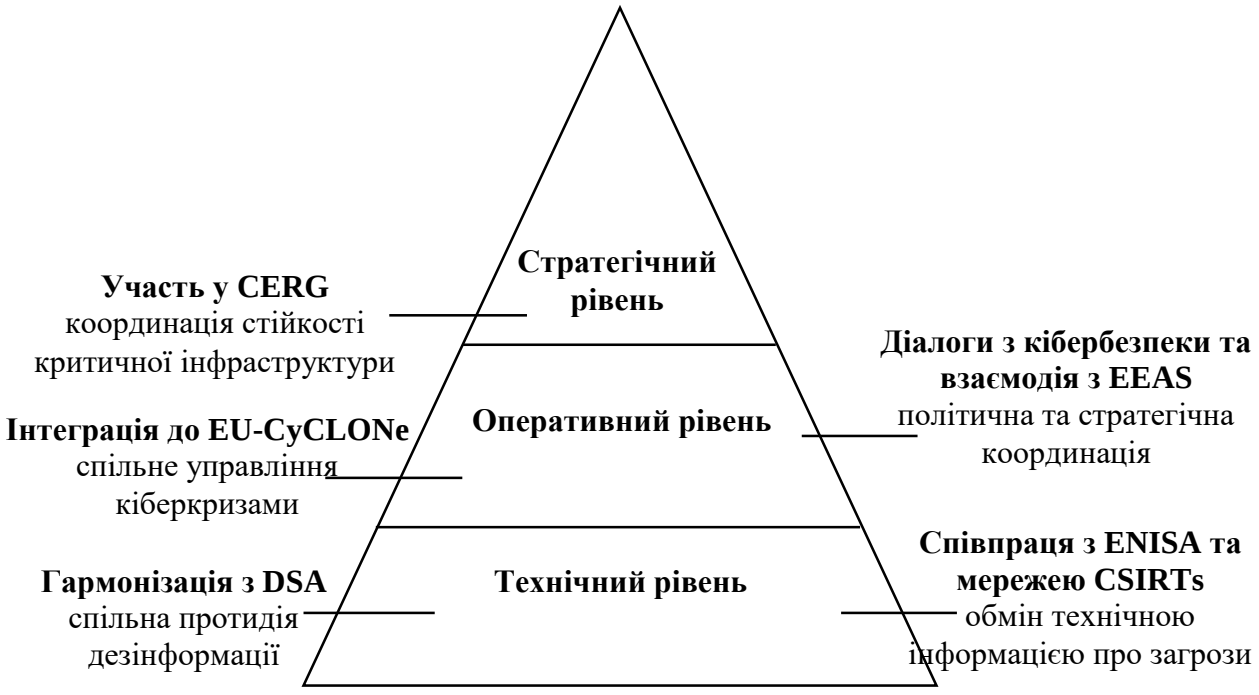

Рис. 2.3. Місце України в архітектурі безпеки ЄС

Україна співпрацює з Європолом та Євроюстом, обмінюючись інформацією про транснаціональну злочинність та терористичні загрози.

Попри значний прогрес, інтеграція України до європейської безпекової архітектури стикається з низкою викликів: 1. Інституційна спроможність: необхідність адаптації українських безпекових структур до європейських стандартів та процедур, включаючи демократичний контроль над силовими відомствами, реформу сектору безпеки та оборони; 2. Правова гармонізація: потреба у подальшій імплементації acquis communautaire у сферах юстиції, свободи та безпеки, включаючи законодавство про боротьбу з тероризмом, захист персональних даних, кібербезпеку; 3. Технічна сумісність: забезпечення сумісності систем зв'язку, обміну інформацією та оперативної взаємодії з європейськими структурами; 4. Політична воля держав-членів: різний рівень підтримки інтеграції України серед держав-членів ЄС може впливати на темпи та глибину співпраці у безпековій сфері.

Водночас, Україна не може бути лише спостерігачем у процесі формування нової архітектури європейської безпеки. Український досвід протистояння російській агресії, включаючи протидію гібридним загрозам, кібератакам та дезінформаційним кампаніям, є цінним для всього ЄС (рис. 2.4).

Система безпеки ЄС стикається з безпрецедентними викликами, які вимагають адаптації існуючих механізмів та розробки нових підходів [100]. Поєднання військових, економічних, дипломатичних, інформаційних та кібернетичних інструментів у руках авторитарних режимів створює якісно нові виклики для системи безпеки ЄС. Сучасні кризи мають тенденцію бути багатогранними або гібридними, мати каскадні ефекти або відбуватися одночасно, що ускладнює координацію реагування. Натомість масштабні дезінформаційні кампанії підривають довіру до демократичних інститутів та ускладнюють формування адекватної відповіді на кризи.

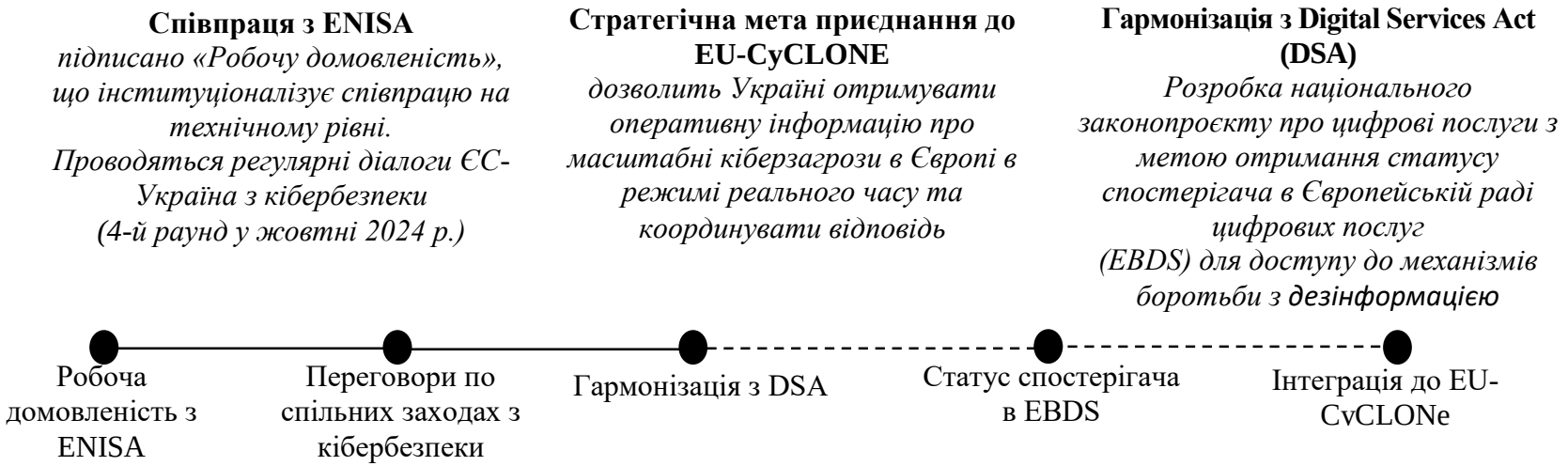

Рис. 2.4. Передумови повноцінної участі України в європейських механізмах реагування

Російсько-українська війна продемонструвала, що традиційні військові загрози залишаються актуальними та вимагають посилення оборонних спроможностей ЄС.

У листопаді 2021 року Рада ЄС прийняла висновки щодо посилення готовності, спроможності реагування та стійкості до майбутніх криз [264]. Лідери ЄС підкреслили необхідність:

– посилення міжсекторального та транскордонного управління кризами;

– поліпшення кризової комунікації та боротьби з дезінформацією;

– розвитку підходу «all-hazards approach» до управління кризами;

– поліпшення кризової комунікації та боротьби з дезінформацією;

– розвитку підходу «all-hazards approach» до управління кризами;

– забезпечення того, щоб кризові заходи були тимчасовими, пропорційними та повністю координованими, з метою якнайшвидшого відновлення нормального функціонування єдиного ринку.

Важливим питанням залишається баланс між розвитком стратегічної автономії ЄС та підтримкою тісних відносин з НАТО. ЄС працює над посиленням власного військового потенціалу через механізм постійного структурованого співробітництва (PESCO), Європейський оборонний фонд та інші ініціативи.

Водночас, як підкреслено у Лісабонському договорі, CSDP повинна поважати зобов’язання держав-членів у рамках НАТО і бути сумісною з політикою безпеки та оборони, визначеною в рамках Альянсу [227].

Перспектива розширення ЄС, зокрема за рахунок України, Молдови та країн Західних Балкан, створює як можливості, так і виклики для системи безпеки ЄС. З одного боку, розширення посилить геополітичну вагу та безпековий периметр Союзу. З іншого боку, воно вимагатиме адаптації існуючих механізмів до більшої кількості учасників та різноманітності безпекових викликів.

Важливо зазначити, що інтеграція нових членів до системи безпеки ЄС має відбуватися поетапно, забезпечуючи достатній рівень інституційної спроможності та відповідності європейським стандартам. Досвід попередніх хвиль розширення показує необхідність тривалого перехідного періоду для повної адаптації до acquis communautaire у сфері юстиції, свободи та безпеки [59].

Система управління кризами ЄС являє собою складну трирівневу структуру, яка забезпечує ефективну координацію між політичним керівництвом, аналітично-координаційними органами та технічно-оперативними структурами. Перший рівень, що включає Європейську Раду, Раду ЄС та механізм IPCR, забезпечує стратегічне політичне керівництво. Другий рівень, представлений EEAS, INTCEN, EUMS та іншими структурами, відповідає за аналітичну підтримку та оперативну координацію. Третій рівень, що охоплює спеціалізовані агенції та технічні служби, здійснює безпосередню реалізацію заходів реагування на кризи.

Ефективність системи безпеки ЄС забезпечується складною мережею інституційних взаємодій як у вертикальному (між рівнями управління), так і в горизонтальному (між інституціями на одному рівні) вимірах. Ключові механізми координації включають круглі столи IPCR, концепцію SIAC для аналітичної діяльності, веб-платформи обміну інформацією та мережу національних контактних точок. Принципи комплементарності та мінімального дублювання функцій забезпечують оптимальне використання ресурсів та уникнення паралелізму.

Система безпеки ЄС базується на міцній договірно-правовій основі, включаючи положення TEU та TFEU, зокрема клаузулу солідарності та положення про CSDP. Лісабонський договір став поворотним моментом, створивши інституційну інфраструктуру для ефективного управління кризами,

включаючи EEAS та посаду Верховного представника. Міжурядовий характер CFSP та CSDP, що вимагає одностайності рішень, відображає чутливість питань безпеки та необхідність збереження національного суверенітету держав-членів.

Україна досягла значного прогресу в інтеграції до європейської безпекової архітектури. Правовою основою є Угода про асоціацію та участь у Східному партнерстві. Секторальна інтеграція досягла високого рівня в енергетиці, кібербезпеці, управлінні кордонами та боротьбі з транснаціональною злочинністю. Набуття статусу кандидата на членство відкриває нові можливості, зокрема участь у європейських оборонних програмах. Український досвід протистояння російській агресії та гібридним загрозам є цінним для всього ЄС і сприяє взаємному посиленню безпекових спроможностей.

Система безпеки ЄС стикається з безпрецедентними викликами, включаючи гібридні загрози, кібератаки, багатовимірні кризи та військову агресію. Це вимагає подальшого вдосконалення механізмів управління кризами, посилення міжсекторальної та транскордонної координації, поліпшення кризової комунікації та боротьби з дезінформацією. Критично важливим є розвиток стратегічної автономії ЄС при збереженні тісних відносин з НАТО. Перспектива розширення створює необхідність адаптації існуючих механізмів до більшого кола учасників та різноманітності безпекових викликів.

Результати дослідження мають важливе практичне значення для формування політики європейської інтеграції України, зокрема у сфері безпеки та оборони. Детальний аналіз трирівневої архітектури та механізмів інституційної взаємодії може бути використаний для розробки стратегії адаптації українських безпекових структур до європейських стандартів. Визначені виклики та перспективи інтеграції дозволяють сформулювати конкретні рекомендації щодо пріоритетних напрямів реформування сектору безпеки України.

2.2. Система протидії тероризму в Європейському Союзі як основа трансформації державного управління антитерористичною безпекою України

Політика ЄС у сфері антитерористичної безпеки визначається рядом стратегічних документів. Останніми роками Євросоюз оновив свою стратегію боротьби з тероризмом, видавши нову Контртерористичну програму ЄС у 2020 р. [122] та Стратегію Безпекового Союзу [219]. Зазначені документи є базовими та окреслюють сучасні загрози і підходи до їх нейтралізації. Для України, яка прагне інтегруватися в європейський безпековий простір, важливо врахувати ці стратегічні підходи і долучитися до відповідних ініціатив.

У грудні 2020 року Європейська Комісія ухвалила оновлену Програму боротьби з тероризмом для ЄС (Counter-Terrorism Agenda). Вона базується на чотирьох принципах: «Anticipate» (Упереджувати), «Prevent» (Запобігати), «Protect» (Захищати) та «Respond» (Реагувати).

Представлена схема на рис. 2.5 ілюструє дворівневу модель інтеграції України до європейської системи антитерористичної безпеки. На верхньому рівні механізми співпраці ЄС-Україна забезпечують інституційну, технологічну та правову основу для імплементації в Україні всіх чотирьох приципів. В свою чергу, принципи формують повний цикл антитерористичної діяльності. Ефективність інтеграції залежить не лише від розвитку кожного окремого елементу, але й від синергії між ними. Наприклад, обмін інформацією на верхньому рівні є критичним елементом для упередження, технологічні інновації – для захисту, дотримання прав людини – для запобігання та реагування.

Міжнародна співпраця координація між державами-членами ЄС, обмін даними, спільні операції	***Дотримання прав людини*** баланс між безпекою та захистом основних прав і свобод громадян	***Ризик-орієнтований підхід*** оцінка ризиків, пріоритизація загроз, адаптивні стратегії
Технологічні інновації використання ШІ, big data, цифрових систем для підвищення ефективності	***Інституційна співпраця*** залучення Європолу, національних агенцій, судових органів	***Боротьба з фінансуванням*** виявлення та блокування фінансових потоків терористів
Аналітичний підхід розвиток аналітичних центрів, оцінка загроз, використання розвідувальних даних	***Обмін інформацією*** Створення та розвиток баз даних (SIS, Europol IS, PNR)	***Навчання та підготовка*** підвищення кваліфікації спеціалістів, обмін досвідом, тренінги

ANTICIPATE (Упереджувати)	PREVENT (запобігати)	PROTECT (захищати)	RESPOND (реагувати)
Фокус: раннє виявлення загроз	***Фокус:*** протидія радикалізації	***Фокус:*** зміцнення захисту об'єктів	***Фокус:*** реакція на інциденти
Часовий горизонт: довгостроковий прогноз	***Часовий горизонт:*** середньо – і довгостроковий прогноз	***Часовий горизонт:*** постійний (превентивний)	***Часовий горизонт:*** оперативний (під час/після атаки)
Унікальні методи: прогнозне моделювання; аналіз трендів; розпізнання патернів; стратегічна розвідка	***Унікальні методи:*** дерадикалізація; контр-наративи; модерація контенту; соціальна інтеграція	***Унікальні методи:*** фізичні бар'єри; контроль доступу; відеоспостереження	***Унікальні методи:*** кризове управління; криміналістична експертиза; судове переслідування; допомога жертвам
Суб'єкти: розвідувальні служби, аналітичні центри	***Суб'єкти:*** громадські організації, соціальні працівники, освітні заклади	***Суб'єкти:*** служби безпеки, прикордонники, оператори інфраструктури	***Суб'єкти:*** поліція, прокуратура, суди, служби екстреного реагування
Показники: точність прогнозів, кількість виявлених загроз на ранніх стадіях	***Показники:*** кількість видаленого контенту, відсоток успішної дерадикалізації	***Показники:*** рівень захищеності об'єктів, кількість виявлених загроз	***Показники:*** швидкість реагування, відсоток розкритих злочинів, якість підтримки

Рис. 2.5. Порівняльний аналіз принципів Програми боротьби з тероризмом ЄС: спільні елементи та відмінні характеристики

Представлена схема є концептуальною картою складного та багатовимірного процесу інтеграції України до європейської системи антитерористичної безпеки. Вона демонструє, що інтеграція вимагає трансформації на всіх рівнях для формування фундаментальних цінностей та віднайдення балансу між безпекою та свободою.

Ключовим елементом Програми є посилення міжнародної співпраці за всіма чотирма принципами. ЄС визнає, що тероризм є глобальною загрозою, а тому координація з партнерами за межами Євросоюзу є необхідною складовою успіху. Для України це означає, що її залучення до європейських ініціатив розглядається самими європейцями як бажане і корисне. Фактично, європейська Програма боротьби з тероризмом відкриває двері для тіснішого включення України в єдину контртерористичну систему ЄС, особливо у контексті обміну даними про загрози, спільного запобігання радикалізації, захисту критичних об'єктів та реагування через участь у розслідуванні терактів, обмін доказами, взаємна правова допомога.

Таким чином, контртерористична програма ЄС формує для України своєрідну дорожню карту, куди слід рухатися у сфері безпеки. Україна вже зараз долучається до окремих компонентів: так, СБУ і Нацполіція активно обмінюються інформацією з Європолом (дотримання принципів «упередження» та «реагування»), є співпраця у виявленні терористичного контенту онлайн. Надалі інтеграція України може включати приєднання до нових систем даних ЄС, імплементацію європейських підходів до роботи з радикалізованими особами, тощо.

Рис. 2.5 демонструє, що євроінтеграція у сфері безпеки не є одностороннім процесом адаптації України до європейських стандартів, але більше взаємне наближення, де Україна має можливість внести власний унікальний досвід протидії гібридним загрозам, інформаційним операціям та підтримки стійкості суспільства в умовах агресії.

Успішна реалізація представленої моделі стане не лише виконанням євроінтеграційних зобов'язань, але й якісним підвищенням рівня національної безпеки України та внеском у колективну безпеку Європи.

Разом з тим, важливо виділити системні виклики євроінтеграції України у сфері управління антитерористичною безпекою:

1. Інституційна фрагментація: Україна характеризується множинністю органів з частково дублюючими повноваженнями у сфері антитерористичної безпеки (СБУ, Національна поліція, Прикордонна служба, ДБР, тощо). Реформа СБУ 2022-2023 років частково вирішує цю проблему, але потребує завершення.

2. Ресурсні обмеження. Повна імплементація всіх шести механізмів співпраці та чотирьох стовпів вимагає значних фінансових та людських ресурсів. В умовах війни та економічних викликів, необхідна чітка пріоритизація.

3. Культурний розрив. Європейський підхід базується на довірі між державою та громадянами, активності громадянського суспільства, прозорості. Україні необхідно продовжувати трансформацію політичної культури для повної реалізації європейської моделі.

Геополітичні потрясіння останнього десятиліття, що кульмінували у повномасштабній агресії росії проти України та серії диверсій на європейській інфраструктурі, зокрема, на газопроводах «Північний потік», викрили фундаментальну вразливість європейської архітектури безпеки. Традиційний підхід, що базувався на захисті кордонів та розвідувальній діяльності, виявився недостатнім перед лицем гібридних загроз, які стирають межу між миром і війною, фізичним і цифровим, внутрішнім і зовнішнім [334]. Європейська Комісія визнала, що безпека громадян більше не може гарантуватися лише силовими методами; вона вимагає глибинної стійкості всіх систем життєзабезпечення суспільства.

У відповідь на ці виклики ЄС прийняв Стратегію Союзу безпеки на 2020-2025 роки, яка заклала основу для нової законодавчої рамки [219]. Центральними елементами цієї рамки стали три нормативні акти: Директива 2022/2557 (CER) [21], Директива 2022/2555 (NIS2) [20], Регламент 2022/2065 (DSA) [338]. На рис. 2.6 відображено взаємозв'язок між базовими регламентними документами для Стратегії безпеки ЄС.

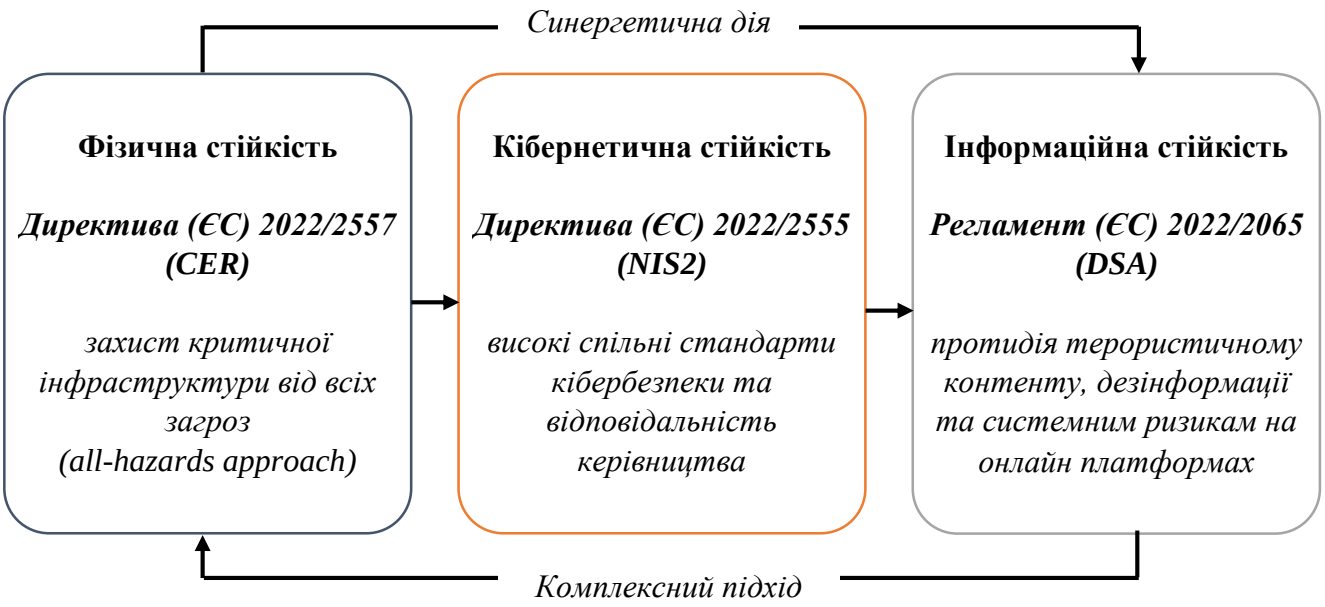

Рис. 2.6. Взаємозв'язок базових регламентних документів для реалізації Стратегії безпеки ЄС

До 2022 року головним документом, який був присвячений захисту інфраструктури в ЄС була Директива 2008/114/ЄС [22]. Директива була розроблена як відповідь на зміну правил після терактів у Мадриді (2004 року) та Лондоні (2005 року) та мала вузькоспрямований характер. Документ фокусувався виключно на двох секторах – енергетиці та транспорті і розглядав «європейську критичну інфраструктуру» крізь призму фізичних активів, які необхідно захистити від прямого знищення [326].

Оцінка, проведена Європейською Комісією у 2019 році, засвідчила повну невідповідність Директиви 2008/114/ЄС реаліям сьогодення. Було виявлено, що фокус на транскордонних активах ігнорує той факт, що збій

у роботі національного оператора, який не має статусу «європейського», може викликати каскадні ефекти по всьому Союзу через взаємопов'язаність ланцюгів постачання [332]. Більше того, старий підхід не враховував кіберзагрози та гібридні атаки, залишаючи величезні «сліпі зони» у безпеці водопостачання, охорони здоров'я та цифрової інфраструктури.

Рада ЄС та Європейський Парламент закликали до зміни філософії, яка має будуватись на забезпеченні безперервності надання «життєво важливих послуг» (vital societal functions) [333]. Результатом роботи стало прийняття Директиви CER, яка скасувала акт 2008 року та запровадила концепцію «стійкості критичних суб'єктів».

Директива CER радикально розширює сферу регулювання, охоплюючи 11 секторів. Розширення сфер регулювання не є механічним додаванням галузей, а відображає наукове розуміння критичних залежностей сучасного суспільства. Якщо зупиняється енергетика, зупиняється водопостачання та зв'язок; якщо колапсує банківський сектор, неможлива оплата логістики продуктів харчування тощо.

В табл. 2.1. проведено порівняльний аналіз Директив ЄС на предмет розширення сфери регулювання безпеки в критичних галузях.

Окремої уваги заслуговує включення сектору «Космос» як відповідь на зростаючу загрозу антисупутникової зброї та глушіння сигналів, що може паралізувати транспорт та зв'язок. Аналогічно, сектор «Продукти харчування» був включений з огляду на ризики переривання ланцюгів постачання, що може бути використано як інструмент тиску, наприклад блокування українського зерна.

Таблиця 2.1

Порівняльний аналіз секторального охоплення Директив 2008/114/ЄС та CER 2022/2557

Сектор	Директива 2008/114/ЕС	Директива CER (2022/2557)	Обґрунтування включення в CER
1	*2*	*3*	*4*
Енергетика	+	+	електроенергія, нафта, газ, водень, опалення
Транспорт	+	+	включено всі види транспорту авіа, залізниця, водний, автодорожній
1	*2*	*3*	*4*
Банківська справа	–	+	забезпечення фінансової стабільності та платежів
Інфраструктура фін. ринків	–	+	торгові майданчики, кліринг; запобігання економічному хаосу
Охорона здоров'я	–	+	лікарні, лабораторії, фармація як нацбезпека
Питна вода	–	+	життєзабезпечення, високий ризик біохімічного тероризму
Стічні води	–	+	санітарна безпека, запобігання епідеміям
Цифрова інфраструктура	–	+	фізичний захист центрів обробки даних, кабелів, IXP
Державне управління	–	+	безперервність функціонування уряду під час криз
Космос	–	+	критична залежність від супутників (GPS, Galileo) для інших секторів
Продукти харчування	–	+	продовольча безпека як елемент протидії гібридній війні

Джерело: складено автором на основі аналізу текстів директив [22, 21].

Центральною доктриною CER є «підхід усіх загроз» (all-hazards approach). В Директиві визнається, що для споживача не має значення причина відсутності світла (теракт, кібератака, повінь, помилка персоналу), тому заходи безпеки повинні бути інтегрованими [21].

Процес імплементації Директиви побудований на циклічному управлінні ризиками (рис. 2.7).

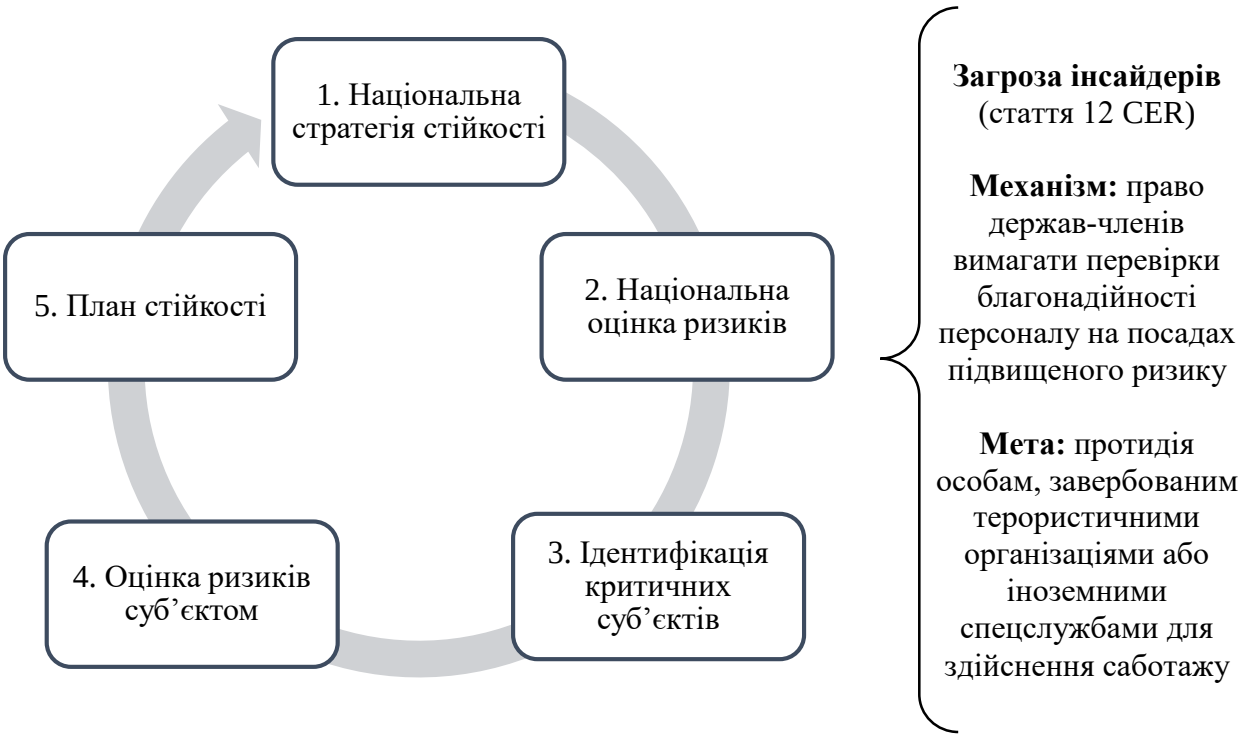

Рис. 2.7. Цикли управління ризиками як механізм імплементації CER

Держави-члени зобов'язані прийняти Національну стратегію стійкості до 17 січня 2026 року, визначивши цілі та політики [307]. Передбачається проведення «Національної оцінки ризиків» щонайменше кожні 4 роки. Оцінка враховує природні, антропогенні загрози, тероризм, саботаж та гібридні атаки [189]. На основі оцінки держава визначає конкретні підприємства за критерієм надання «суттєвих послуг» (essential services), збій в роботі яких матиме значний негативний вплив. Далі, критичні суб'єкти зобов'язані проводити власну оцінку ризиків протягом 9 місяців після повідомлення про їх статус [189]. За результатами роботи формується «План стійкості», що описує технічні та організаційні заходи: фізичний захист периметру, протоколи відновлення, навчання персоналу [307].

Важливим нововведенням CER у контексті антитерористичної безпеки є стаття 12, що стосується перевірок благонадійності (background checks). Директива надає державам-членам право, а в деяких випадках

зобов’язує, вимагати перевірки осіб, які займають посади з підвищеним ризиком в критичних суб’єктах. Таке рішення є прямою відповіддю на загрозу «інсайдерів» – осіб, які можуть бути завербовані терористичними організаціями або іноземними спецслужбами для здійснення саботажу зсередини [189]. З операційної точки зору перевірки можуть включати запити до баз даних поліції та розвідки.

Прийняття Директиви NIS (2016/1148) стало першим кроком до загальноєвропейської кібербезпеки, але її імплементація виявила значні недоліки. Держави-члени по-різному трактували поняття «операторів основних послуг», що призвело до ситуації, коли одна й та сама компанія могла вважатися критичною в одній країні й звичайною в іншій, що створювало нерівні умови конкуренції та діри в безпеці спільного ринку [389].

В свою чергу Директива NIS2 покликана уніфікувати правила гри. Вона скасовує розрізнення між операторами основних послуг (OES) та провайдерами цифрових послуг (DSP), вводячи чіткий розподіл на «Важливі суб’єкти» (Essential Entities) та «Значущі суб’єкти» (Important Entities) [123].

Різниця між «важливими» та «значущими» суб’єктами полягає не у вимогах до безпеки, оскільки вони майже ідентичні, а у режимі нагляду та санкцій:

- важливі суб’єкти – енергетика, транспорт, банки, охорона здоров'я, питна вода, цифрова інфраструктура, державне управління, космос. Нагляд здійснюється ex ante (попереджувально) та ex post (після інцидентів);

- Значущі суб’єкти – поштові послуги, управління відходами, хімічна промисловість, харчова промисловість, виробництво (медичних виробів, комп’ютерів, автотранспорту). Нагляд здійснюється переважно ex post за умови якщо є докази невідповідності [20].

Розширення є критичним для боротьби з тероризмом та саботажем. Включення виробників хімікатів та харчових продуктів закриває можливість використання кібератак для отруєння води чи їжі або спричинення техногенних катастроф на хімічних заводах.

Революційною зміною в NIS2 є стаття 20, яка покладає пряму відповідальність за кібербезпеку на керівні органи (management bodies). Директива забороняє делегувати відповідальність виключно на IT-відділи. Топ-менеджмент зобов'язаний проходити навчання з кібербезпеки та затверджувати заходи ризик-менеджменту [365].

У разі грубої недбалості, що призвела до інциденту, національні органи можуть накладати тимчасову заборону на зайняття керівних посад для директорів «важливих суб'єктів». Такі регламентні норми перетворюють кібербезпеку з технічної проблеми на питання виживання кар'єри топ-менеджера.

В табл. 2.2 визначено штрафні санкції за порушення Директиви NIS2

Таблиця 2.2

Санкції за порушення вимог Директиви NIS2

Тип суб'єкта	Максимальний штраф	Особливості відповідальності
Важливі суб'єкти (Essential Entities)	щонайменше 10 000 000 євро або 2% від загального річного обороту (що більше)	можливість тимчасового відсторонення керівництва від посад; публічне оголошення про порушення
Значущі суб'єкти (Important Entities)	щонайменше 7 000 000 євро або 1,4% від загального річного обороту (що більше)	штрафи, приписи щодо усунення недоліків

Джерело: Узагальнено автором на основі статей Директиви NIS2 [20].

NIS2 вперше на рівні ЄС вимагає від компаній управляти ризиками у своєму ланцюгу постачання. Таке рішення є реакцією на атаки типу «SolarWinds», коли зловмисники компрометували слабко захищеного підрядника, щоб отримати доступ до стратегічних цілей [352]. Терористичні групи також можуть використовувати вразливості у програмному забезпеченні третіх сторін для атаки на критичну інфраструктуру.

Крім того, запроваджується механізм скоординованого розкриття вразливостей (CVD). Держави-члени повинні призначити CSIRT, які діятимуть як посередники між дослідниками безпеки та виробниками ПЗ, забезпечуючи, щоб інформація про «діри» в безпеці не потрапляла до рук терористів чи ворожих спецслужб до моменту випуску патчу.

Регламент 2022/2065, відомий як Акт про цифрові послуги (Digital Services Act – DSA), часто сприймається як інструмент захисту прав споживачів та регулювання конкуренції. Однак його роль у архітектурі безпеки ЄС є фундаментальною. Сучасний тероризм неможливий без інформаційної складової: радикалізації, рекрутингу, координації та пропаганди. DSA встановлює правила, що зобов'язують платформи боротися з цими явищами системно.

Найжорсткіші вимоги DSA стосуються категорії «Дуже великих онлайн-платформ» (VLOPs) та пошукових систем (VLOSEs) – тих, що мають понад 45 мільйонів користувачів у ЄС (наприклад, X, Facebook, TikTok, YouTube).

Стаття 34 DSA зобов'язує ці платформи проводити щорічну оцінку системних ризиків (рис. 2.8).

Регламенті норми DSA означають, що платформа не може просто видаляти терористичні пости постфактум. Вона повинна довести аудиторам та Єврокомісії, що архітектура її алгоритмів не сприяє поширенню та просуванню екстремістського контенту. Якщо алгоритм рекомендацій пропонує користувачеві, який подивився одне відео з критикою влади, наступним відео подивитися інструкцію з виготовлення вибухівки – це є порушенням зобов'язання щодо мінімізації системних ризиків.

Стаття 36 DSA запроваджує «Механізм кризового реагування». Криза визначається як надзвичайна ситуація, що призводить до серйозної загрози громадській безпеці або здоров'ю в ЄС, зокрема внаслідок актів тероризму або збройних конфліктів [338].

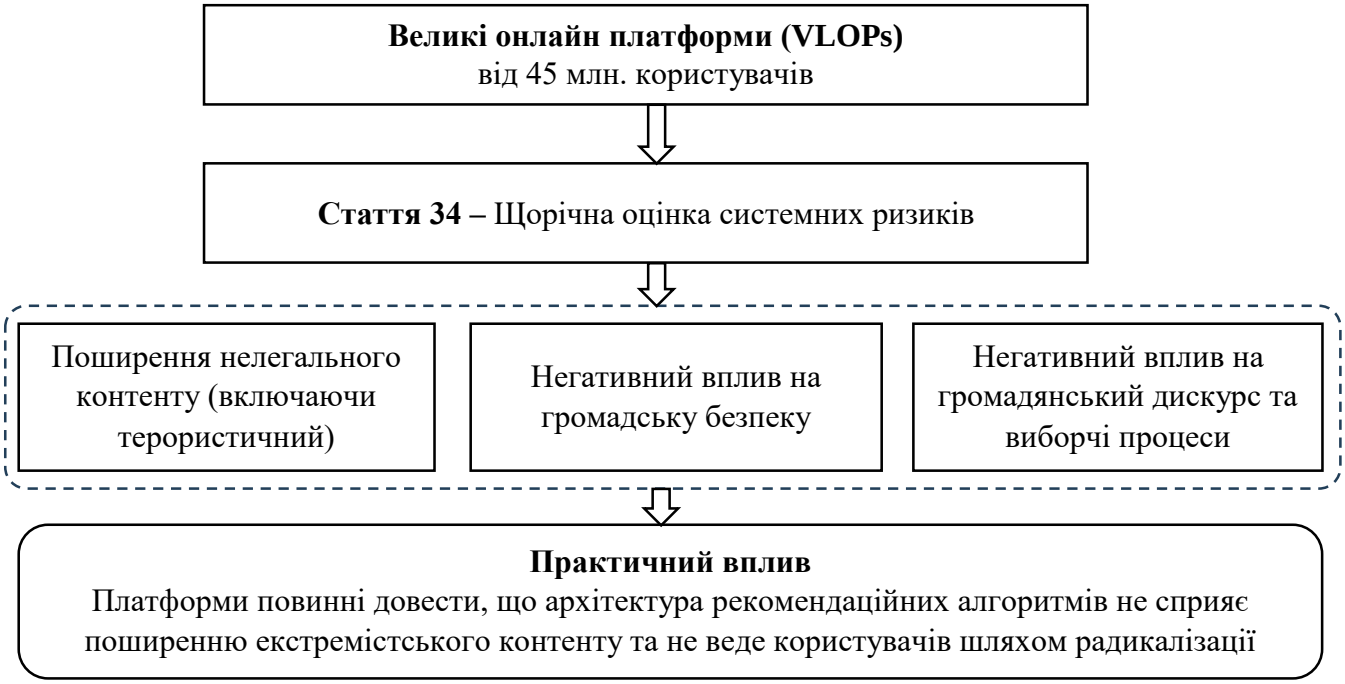

Рис. 2.8. Регулювання алгоритмів як інструмент безпеки згідно Акту про цифрові послуги DSA

Джерело: складено автором на основі статей DSA [338]

У разі активації цього механізму, Європейська Комісія може вимагати від VLOPs негайних дій:

- адаптації процесів модерації контенту (найм додаткових модераторів зі знанням конкретних мов);

- зміни алгоритмічних систем;

- посилення співпраці з «довіреними прапорцями» (trusted flaggers) [338].

Важливо розрізняти DSA та Регламент 2021/784 про протидію поширенню терористичного контенту онлайн [337]:

- TCO – це інструмент швидкого реагування. Він зобов'язує хостинг-провайдерів видаляти контент, ідентифікований як терористичний, протягом однієї години після отримання наказу від компетентного органу.

- DSA – це інструмент системної профілактики. Він регулює процедури, прозорість та алгоритми, щоб зменшити ймовірність появи та поширення такого контенту.

Сила нової архітектури безпеки ЄС полягає у взаємозв'язку нових директив. На законодавчому рівні закладено механізми, що унеможливлюють ізольоване функціонування секторів (рис. 2.9).

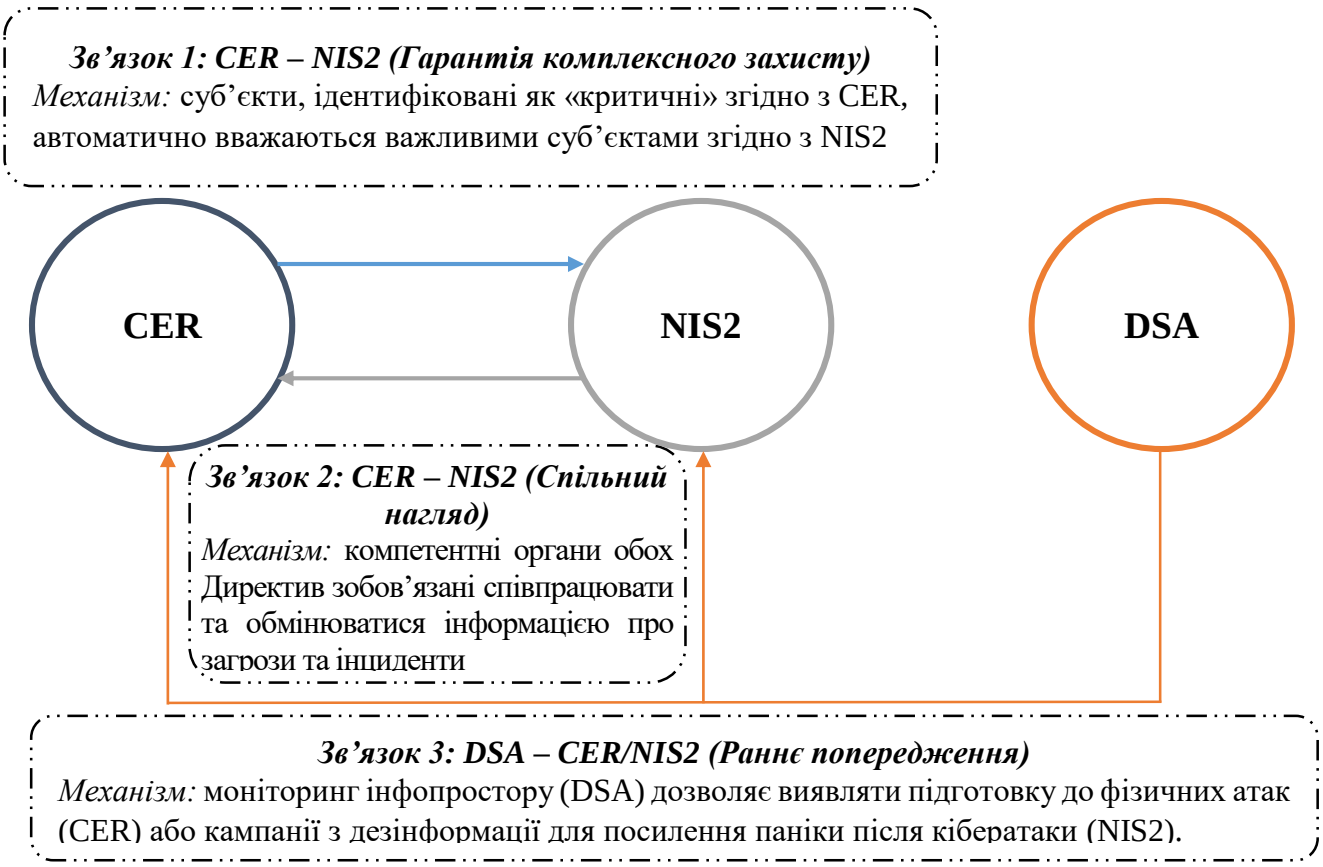

Рис. 2.9. Інтегрована архітектура CER, NIS2 та DSA

Суб'єкти, ідентифіковані як «критичні» згідно з Директивою CER, автоматично вважаються «важливими суб'єктами» згідно з NIS2 [20], що гарантує, що оператор атомної станції чи національної залізниці підпадає під найвищі стандарти як фізичного, так і кіберзахисту. Компетентні органи, відповідальні за виконання CER (наприклад, МВС), повинні співпрацювати та обмінюватися інформацією з органами, відповідальними за NIS2, наприклад, національні агентства кібербезпеки. Інформаційні атаки часто передують або супроводжують фізичні диверсії. DSA забезпечує моніторинг інформаційного поля, що дозволяє виявляти підготовку до атак або кампанії з дезінформації, спрямовані на посилення паніки після атаки на інфраструктуру.

Для оперативного реагування на транскордонні інциденти створено нові інституційні структури: EU-CyCLONe (European Cyber Crises Liaison Organisation Network): Мережа для координації управління масштабними кіберінцидентами на рівні ЄС. Вона забезпечує зв'язок між технічним рівнем (CSIRTs) та політичним рівнем прийняття рішень; Група стійкості критичних суб'єктів (CERG): Експертна група, створена в рамках CER для сприяння співпраці між державами-членами та Комісією у питаннях фізичної стійкості [162].

Створення вказаних структур дозволяють ЄС реагувати на гібридні атаки, де кіберудар по банку в одній країні може бути синхронізований з фізичним саботажем енергомережі в іншій та інформаційною кампанією в соціальних мережах.

Україна, отримавши статус кандидата на вступ до ЄС, зобов'язана імплементувати європейське законодавство. Проте для України це не просто формальність, а питання виживання. Закон України «Про критичну інфраструктуру» (№ 1882-IX) вже заклав основу, співзвучну з директивою CER. Закон вводить поняття реєстру об'єктів критичної інфраструктури (ОКІ) та секторальний підхід [81].

Постанова Кабінету Міністрів України № 1109 (зі змінами) затверджує перелік секторів критичної інфраструктури [19]. Хоча Постанова значною мірою перетинається з 11 секторами CER, український перелік адаптований до воєнних реалій, включаючи специфічні підсектори, важливі для оборони та логістики. Варто зазначити, що Україна вже впроваджує принципи NIS2, зокрема через оновлення Закону «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» [84] та співпрацю з європейськими партнерами (зокрема Естонією) для навчання фахівців новим стандартам. Варто зазначити, що українська компанія «Укренерго» розробила та впроваджує унікальну трирівневу систему захисту енергетичних об'єктів, яка є фактичною матеріалізацією вимог CER у їх найрадикальнішому вигляді (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Рівні фізичного захисту енергетичних об’єктів в Україні за прикладом «Укренерго»

Рівень захисту	Тип загрози	Інженерне рішення	Статус
Перший рівень	уламки снарядів, вибухова хвиля	габіони (мішки з піском/камінням)	швидке розгортання, базовий захист
Другий рівень	прямі влучання дронів-камікадзе	бетонні укриття («саркофаги») для автотрансформаторів	захищає критично важливе обладнання від дронів
Третій рівень	ракетні удари	масштабні підземні та укріплені бункери	найскладніший та найдорожчий рівень, що захищає від балістики

Джерело: [10]

Існуючий досвід «пасивного захисту» вже вивчається партнерами з ЄС та США як модель для підвищення фізичної стійкості інфраструктури в зонах підвищеного ризику. Європейський Союз, зокрема через Європейський інвестиційний банк, надає фінансування для реалізації цих проектів (наприклад, виділення €86 млн на захист підстанцій), розглядаючи це як інвестицію в енергетичну безпеку всієї Європи [214].

Основним викликом для України є необхідність поєднувати аварійне відновлення з модернізацією. Принцип «Build Back Better» (Відбудувати краще), закріплений у стратегічних документах співпраці з ЄС, вимагає, щоб відновлені об’єкти відповідали сучасним європейським стандартам енергоефективності, екологічності та, що найважливіше в контексті цього звіту, безпеки та стійкості [269].

Україна також стикається з проблемою кадрового голоду та необхідністю швидкого навчання персоналу новим вимогам кібербезпеки та фізичного захисту, що частково вирішується через програми тренінгів за підтримки ЄС.

Аналіз комплексу нормативно-правових актів ЄС, які забезпечують нову стратегію безпеки дозволяє констатувати завершення ери «наївної безпеки» в Європі. Відбувся перехід до концепції «Союзу стійкості», де безпека забезпечується не лише спецслужбами, а й директорами заводів, інженерами водоканалів та модераторами соціальних мереж.

ЄС успішно створив юридичну рамку, що об'єднує фізичну (CER), кібернетичну (NIS2) та інформаційну (DSA) безпеку. Розрив будь-якої ланки в цьому ланцюгу розглядається як системна загроза. Всі три акти зобов'язують суб'єктів діяти на випередження: проводити оцінку ризиків, тестувати системи, перевіряти персонал та ланцюги постачання ще до того, як станеться інцидент.

Держава більше не несе одноосібну відповідальність за безпеку. Приватний сектор, що володіє критичною інфраструктурою, стає повноправним суб'єктом безпекової політики з відповідним тягарем відповідальності (великі штрафи, персональна відповідальність менеджменту). Хоча ці акти мають ширший спектр дії, їх сукупний ефект створює потужний бар'єр для терористичної діяльності, ускладнюючи планування атак, вербовку виконавців, кібер-підтримку терактів та використання інфраструктури як зброї.

Досвід України доводить, що стійкість критичної інфраструктури є основою виживання держави у сучасній війні. Імплементація норм CER та NIS2 в Україні – це не просто євроінтеграційний крок, а побудова каркасу національної оборони.

У майбутньому успіх нової архітектури залежатиме від якості транскордонної співпраці та готовності держав-членів ділитися чутливою інформацією про вразливості. Для України ж головним завданням залишається адаптація цих високих стандартів до реалій війни, що вимагає безпрецедентної гнучкості та інноваційності.

Таким чином, сила нової архітектури безпеки полягає у законодавчо закріпленій синергії трьох директив, де суб'єкти, ідентифіковані як критичні згідно з однією директивою, автоматично підпадають під найвищі стандарти

інших, що гарантує комплексний захист та унеможливлює ізольоване функціонування секторів. Для оперативного реагування створено спеціалізовані транскордонні структури EU-CyCLONe та Групу стійкості критичних суб'єктів. Україна розпочала імплементацію європейських стандартів через Закон про критичну інфраструктуру № 1882-IX та внесла унікальний внесок у європейську практику через розроблену компанією Укренерго трирівневу систему фізичного захисту енергетичних об'єктів, досвід якої вивчається європейськими партнерами. Для України імплементація нової європейської архітектури є стратегічною необхідністю побудови каркасу національної оборони з викликом поєднання аварійного відновлення з модернізацією згідно принципу відбудувати краще.

2.3. Методологія державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграції

Питання методології державного управління антитерористичною безпекою є складною багатовекторною проблемою державного управління, вирішення якої потребує обґрунтування методологічних положень, які враховують сучасні надбання науки з одного боку та практику євроінтеграційних процесів з іншого. Зважаючи на визначенні євроінтеграційні імперативи розвитку державного управління та забезпечення національної безпеки пропнуємо наступні метордлогічні положення трасорфмації державного управління антитерористичною безпекою України (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Методологія державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграційних процесів

<table>
<tr><th colspan="3">ВИХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ</th></tr>
<tr><th colspan="2">Об’єкт методології</th><th>Предмет методології</th></tr>
<tr><td colspan="2">система державного управління антитерористичною безпекою України, яка включає: 1) національні органи забезпечення антитерористичної безпеки (правоохоронні, спеціальні служби, військові формування); 2) нормативно-правову базу протидії тероризму; 3) організаційні механізми координації антитерористичної діяльності; 4) процеси адаптації національної системи безпеки до стандартів Європейського Союзу в контексті євроінтеграційних процесів</td><td>методологічні підходи, принципи, методи та інструменти прийняття і реалізації державно-управлінських рішень у сфері забезпечення антитерористичної безпеки в умовах євроінтеграції, що охоплюють: правові, організаційні, інформаційно-аналітичні, координаційні та міжнародно-правові аспекти управлінської діяльності національних суб'єктів протидії тероризму</td></tr>
<tr><td>Мета методології</td><td colspan="2">підвищення ефективності та результативності державного управління антитерористичною безпекою через: систематизацію методологічних засад; забезпечення узгодженості дій суб'єктів забезпечення національної безпеки; гармонізацію національної системи протидії тероризму з європейськими стандартами; створення науково обґрунтованої основи для прийняття стратегічних і оперативних управлінських рішень у сфері антитерористичної безпеки</td></tr>
<tr><th colspan="3">Завдання методології</th></tr>
<tr><td>визначення концептуальних основ державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграції</td><td>формування системи принципів, методів та інструментів державно-управлінської діяльності у сфері протидії тероризму</td><td>адаптація національних механізмів управління антитерористичною безпекою до стандартів ЄС</td></tr>
<tr><td>забезпечення міжвідомчої координації та взаємодії суб'єктів протидії тероризму</td><td>створення механізмів оцінювання ефективності державно-управлінських рішень у сфері антитерористичної безпеки</td><td>розробка рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення управління антитерористичною безпекою</td></tr>
<tr><th colspan="3">МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ</th></tr>
<tr><td>Системний підхід
– розгляд системи антитерористичної безпеки як цілісного утворення;
– врахування взаємозв'язків між елементами системи;
– аналіз ієрархічної структури управління</td><td>Інституційний підхід
– дослідження ролі інституцій у забезпеченні безпеки;
– аналіз формальних і неформальних норм;
– вивчення інституційної спроможності</td><td>Процесний підхід
– аналіз процесів прийняття рішень;
– оптимізація управлінських процедур;
– забезпечення безперервності управління</td></tr>
</table>

Продовження табл. 2.4

Ситуаційний підхід – адаптація управління до конкретних ситуацій; – врахування контексту прийняття рішень; – гнучкість управлінських рішень	**Євроінтеграційний підхід** – гармонізація законодавства з нормами ЄС; – імплементація європейських стандартів; – міжнародна співпраця у сфері безпеки	**Ризик-орієнтований підхід** – ідентифікація терористичних ризиків; – оцінювання та пріоритезація загроз; – розробка превентивних заходів
ПРИНЦИПИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ		
Законності та верховенства права – дотримання Конституції України, міжнародних зобов'язань та національного законодавства у сфері протидії тероризму	*Пріоритетності забезпечення прав і свобод людини* – захист життя, здоров'я та гідності людини при реалізації антитерористичних заходів	*Єдиноначальності та колегіальності* – поєднання оперативного керівництва з колективним прийняттям стратегічних рішень
Інноваційності – впровадження сучасних технологій, методів та інструментів у практику антитерористичної діяльності	*Превентивності* – пріоритетність профілактичних заходів над реагуванням на терористичні прояви	*Системності та комплексності* – застосування усього спектру правових, організаційних, інформаційних та інших заходів протидії тероризму
Адекватності та своєчасності реагування – відповідність антитерористичних заходів рівню загроз та забезпечення оперативного прийняття рішень		*Транспарентності та підзвітності* – відкритість діяльності органів влади та звітування перед суспільством у межах, що не суперечать інтересам національної безпеки
Міжнародного співробітництва – активна участь у міжнародних антитерористичних ініціативах та обмін досвідом з країнами ЄС		*Координації та взаємодії* – узгодження діяльності всіх суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки на державному, регіональному та місцевому рівнях
МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ		
Загальнонаукові методи: – аналіз і синтез – розділ системи антитерористичної безпеки на складові елементи та об'єднання результатів дослідження в цілісну картину; – індукція і дедукція – узагальнення емпіричних даних та формулювання висновків на основі загальних положень; – абстрагування і конкретизація – виділення суттєвих характеристик та деталізація управлінських рішень; – моделювання – створення теоретичних моделей системи управління антитерористичною безпекою		
Спеціальні методи державного управління: – нормативно-правовий метод – аналіз законодавчої бази та розробка нормативних актів у сфері протидії тероризму; – організаційно-розпорядчий метод – прийняття управлінських рішень, видання наказів, розпоряджень та директив; – адміністративний метод – застосування заходів адміністративного впливу та контролю; – економічний метод – фінансове забезпечення та стимулювання антитерористичної діяльності; – соціально-психологічний метод – формування антитерористичної свідомості та мотивації працівників профільних органів		

Продовження табл. 2.4

Методи наукового аналізу: – порівняльний аналіз – зіставлення національних та європейських практик управління антитерористичною безпекою; – SWOT-аналіз – оцінка сильних та слабких сторін, можливостей та загроз системи управління; – контент-аналіз – дослідження нормативно-правових документів та стратегічних матеріалів; – експертне оцінювання – залучення фахівців для оцінки ефективності управлінських рішень; – статистичний аналіз – обробка кількісних даних про терористичні прояви та результати протидії		
СУБ'ЄКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДОЛОГІЇ		
Координаційні органи управління – Рада національної безпеки і оборони України – Антитерористичний центр при СБУ – Міжвідомча антитерористична комісія – Оперативний штаб з питань антитерору – Регіональні координаційні центри	**Слідчі та процесуальні органи** – Офіс Генерального прокурора України – Державне бюро розслідувань – Слідчі підрозділи Національної поліції – Слідчі підрозділи СБУ – Експертні установи МВС, СБУ, Мін'юсту	**Безпекові та розвідувальні органи** – Служба безпеки України – Головне управління розвідки МО України – Управління контррозвідувального захисту інтересів держави – Департамент контррозвідки – Служба зовнішньої розвідки України
Правоохоронні органи – Національна поліція України – Департамент карного розшуку – Департамент кіберполіції – Департамент стратегічних розслідувань – Підрозділи швидкого реагування поліції	**Військові та воєнізовані формування** – Збройні Сили України – Національна гвардія України – Сили спеціальних операцій ЗСУ – Управління «А» СБУ – Центр спеціальних операцій «Омега»	**Адміністративні та контролюючі органи** – Державна прикордонна служба України – Державна міграційна служба України – Державна митна служба України – Державна служба експортного контролю – Національна комісія з цінних паперів
Органи фінансового моніторингу – Державна служба фінансового моніторингу України – Національний банк України – Агенство з розшуку та управління активами – Податкова служба України – Державна аудиторська служба	**Наукові та освітні установи** – Національна академія державного управління при Президентові України – Національний інститут стратегічних досліджень – Національна академія СБУ – Національна академія внутрішніх справ – Науково-дослідні установи МВС, СБУ, МОУ	**Органи міжнародної співпраці** – МЗС України (Департамент міжнародної безпеки) – Національний центральний офіс Інтерполу – Представництво при Європолі – Прокурор-зв'язок при Євроюсті – Постійне представництво України при ЄС

Продовження табл. 2.4

ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕТОДОЛОГІЇ	
Нормативно-правові інструменти	**Організаційно-управлінські інструменти**
– Закони України у сфері протидії тероризму – Укази Президента України – Постанови Кабінету Міністрів – рішення РНБО України – відомчі нормативні акти – міжнародні договори і угоди – імплементаційне законодавство ЄС	– стратегії національної безпеки – концепції боротьби з тероризмом – плани реагування на загрози – регламенти міжвідомчої взаємодії – інформаційно-аналітичні системи – програми підготовки кадрів – механізми моніторингу та оцінки

Формування науково обґрунтованої методології державного управління антитерористичною безпекою є критично важливим завданням у контексті євроінтеграційного курсу України та трансформації національної системи безпеки відповідно до європейських стандартів. Методологічні засади державного управління у сфері протидії тероризму визначають концептуальну основу для прийняття стратегічних та оперативних рішень, координації діяльності численних суб'єктів безпеки, а також забезпечення ефективної міжнародної співпраці.

Методологія державного управління антитерористичною безпекою є комплексною системою теоретичних принципів, підходів, методів та інструментів, що застосовуються для організації та здійснення управлінської діяльності у сфері запобігання, виявлення та протидії терористичним загрозам. Як зазначають дослідники [3], методологія побудови системи публічного управління забезпеченням національної безпеки передбачає комплексне використання елементів динамічної моделі управління, що охоплює основні функціональні підсистеми системи забезпечення національної безпеки та їх призначення.

Об'єктом методології виступає система державного управління антитерористичною безпекою України, що включає національні органи забезпечення антитерористичної безпеки різного спрямування (правоохоронного, розвідувального, військового), нормативно-правову базу протидії тероризму, організаційні механізми координації, а також процеси адаптації національної системи до стандартів Європейського Союзу. Предметом методології є власне методологічні підходи, принципи, методи та інструменти прийняття і реалізації державно-управлінських рішень у сфері забезпечення антитерористичної безпеки, що охоплюють правові, організаційні, інформаційно-аналітичні, координаційні та міжнародно-правові аспекти управлінської діяльності.

---

[3] Єжеєв М. Система забезпечення національної безпеки як складова публічного управління країни. *Публічно управлінські та цифрові практики*. 2024. Вип. 1. С. 45-54. URL: https://doi.org/10.31673/2786-7412.2023.017089

Сучасна система державного управління антитерористичною безпекою потребує застосування комплексу взаємопов'язаних методологічних підходів. Системний підхід передбачає розгляд антитерористичної безпеки як цілісного утворення, що складається з взаємопов'язаних елементів, які функціонують у рамках єдиної ієрархічної структури управління.

Інституціональний підхід у державному управлінні сферою національної безпеки дозволяє досліджувати роль інституцій у забезпеченні безпеки, аналізувати формальні і неформальні норми, вивчати інституційну спроможність, при цьому організаційний компонент представлений державними органами влади і управління, до компетенції яких входять функціональні завдання і питання безпеки [4].

Процесний підхід зосереджується на аналізі процесів прийняття управлінських рішень, оптимізації управлінських процедур та забезпеченні безперервності управління. Ситуаційний підхід передбачає адаптацію управлінських рішень до конкретних ситуацій з урахуванням контексту та забезпечення гнучкості реагування. Євроінтеграційний підхід спрямований на гармонізацію національного законодавства з нормами ЄС, імплементацію європейських стандартів та розвиток міжнародної співпраці. Ризик-орієнтований підхід передбачає систематичну ідентифікацію терористичних ризиків, їх оцінювання, пріоритезацію та розробку превентивних заходів.

Ефективне функціонування системи державного управління антитерористичною безпекою базується на фундаментальних принципах, що визначають характер та спрямованість управлінської діяльності. Принцип законності та верховенства права забезпечує дотримання Конституції України, міжнародних зобов'язань та національного законодавства у сфері протидії тероризму. Принцип пріоритетності забезпечення прав і свобод людини гарантує захист життя, здоров'я та гідності людини при реалізації антитерористичних заходів.

---

[4] Бортнікова О. Г. Інституціональний підхід до вивчення систем безпеки в теорії державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2012. № 6. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=429

Концепція боротьби з тероризмом в Україні, затверджена Указом Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019 [5], визначає основні принципи та напрями вдосконалення загальнодержавної системи боротьби з тероризмом, підкреслюючи необхідність координації та удосконалення взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом із правоохоронними органами та спеціальними службами іноземних держав, антитерористичними структурами ООН, ОБСЄ, НАТО, ЄС.

Принцип координації та взаємодії передбачає узгодження діяльності всіх суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки на всіх рівнях. Принцип превентивності надає пріоритет профілактичним заходам над реагуванням на терористичні прояви. Принципи системності та комплексності, адекватності та своєчасності реагування, транспарентності та підзвітності, міжнародного співробітництва та інноваційності створюють необхідну основу для побудови ефективної системи антитерористичної безпеки.

Методологічний інструментарій державного управління антитерористичною безпекою включає три основні групи методів. Загальнонаукові методи (аналіз і синтез, індукція і дедукція, абстрагування і конкретизація, моделювання) забезпечують науковий характер управлінської діяльності. Спеціальні методи державного управління включають нормативно-правовий, організаційно-розпорядчий, адміністративний, економічний та соціально-психологічний методи. Методи наукового аналізу (порівняльний аналіз, SWOT-аналіз, контент-аналіз, експертне оцінювання, статистичний аналіз) забезпечують обґрунтованість управлінських рішень.

Система державного управління антитерористичною безпекою характеризується множинністю суб'єктів, що виконують різноманітні функції. Координаційні органи управління (Рада національної безпеки і оборони України, Антитерористичний центр при СБУ, міжвідомчі антитерористичні комісії)

[5] Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text

забезпечують стратегічне планування та узгодження дій. Законодавчі зміни передбачають визначення нових суб'єктів боротьби з тероризмом та визначення їх повноважень, удосконалення повноважень СБУ як головного суб'єкта боротьби з тероризмом, наділення Антитерористичного центру при СБУ повноваженнями формувати та вести перелік терористичних організацій і груп.

Слідчі та процесуальні органи (Офіс Генерального прокурора України, Державне бюро розслідувань, слідчі підрозділи) здійснюють розслідування терористичних злочинів. Безпекові та розвідувальні органи (СБУ, ГУР МО, Служба зовнішньої розвідки) забезпечують збір та аналіз розвідувальної інформації. Правоохоронні органи (Національна поліція, департаменти карного розшуку, кіберполіція) здійснюють оперативно-розшукову діяльність. Військові та воєнізовані формування (ЗСУ, Національна гвардія, сили спеціальних операцій) залучаються до антитерористичних операцій високої інтенсивності.

Адміністративні та контролюючі органи (Державна прикордонна служба, Державна міграційна служба, митна служба) забезпечують прикордонний контроль та запобігання нелегальному переміщенню. Органи фінансового моніторингу (Державна служба фінансового моніторингу, Національний банк, Агенція з розшуку та управління активами) протидіють фінансуванню тероризму. Наукові та освітні установи (Національна академія державного управління, Національний інститут стратегічних досліджень, академії СБУ та МВС) забезпечують науково-методичний супровід та підготовку кадрів. Органи міжнародної співпраці (МЗС, Національний центральний офіс Інтерполу, представництва при Європолі та Євроюсті) реалізують міжнародне співробітництво.

Практична реалізація методології здійснюється через систему нормативно-правових та організаційно-управлінських інструментів. Правову основу становить наявність належного антитерористичного законодавства, відповідність національного законодавства загальноприйнятим міжнародно-правовим стандартам та оцінка організаційно-функціональних аспектів діяльності системи

вітчизняних органів державного управління [6]. Нормативно-правові інструменти включають закони України у сфері протидії тероризму, укази Президента, постанови Кабінету Міністрів, рішення РНБО, відомчі нормативні акти, міжнародні договори та імплементаційне законодавство ЄС.

Організаційно-управлінські інструменти охоплюють стратегії національної безпеки, концепції боротьби з тероризмом, плани реагування на загрози, регламенти міжвідомчої взаємодії, інформаційно-аналітичні системи, програми підготовки кадрів та механізми моніторингу і оцінки. План заходів з реалізації Концепції боротьби з тероризмом [7] визначає конкретні заходи, що мають забезпечити виконання завдань у межах коштів, передбачених у державному та місцевих бюджетах, а також за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством.

В умовах євроінтеграції особливого значення набуває адаптація методології державного управління антитерористичною безпекою до європейських стандартів. Важливе значення для України має посилення взаємодії з іншими країнами з питань протидії тероризму, налагодження обміну інформацією між уповноваженими органами як на міжнародному, так і на національному рівнях [8]. Це передбачає гармонізацію національного законодавства з правовими актами ЄС, імплементацію директив та регламентів у сфері боротьби з тероризмом, адаптацію процесуальних механізмів до вимог європейського ордеру на арешт, налагодження інформаційного обміну з Європолом та Євроюстом.

Євроінтеграційна спрямованість методології також передбачає участь України у спільних антитерористичних операціях, обмін досвідом та кращими практиками, стажування українських фахівців у європейських

---

[6] Гбур З., Кошова С. Нормативно-правові засади боротьби з тероризмом в Україні. Аспекти публічного управління. 2021. Вип. 9, №.1. С. 72–80. URL: https://doi.org/10.15421/152107

[7] Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції боротьби з тероризмом : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 лип. 2013 р. № 547-р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/246578733

[8] Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України : аналіт. зап. / Нац. ін-т стратег. дослідж. 2017. 3 лют. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/inozemniy-dosvid-protidii-terorizmu-visnovki-dlya-ukraini

антитерористичних структурах, впровадження європейських стандартів підготовки персоналу антитерористичних підрозділів.

Серед найважливіших особливостей стратегічного механізму виділяють ключові характеристики: стратегічний підхід, системний характер, динамічність і багатовимірна комплексність, що дозволяють ефективно функціонувати та відповідати сучасним викликам [9]. Реалізація методології державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграції має забезпечити підвищення ефективності системи через впровадження науково обґрунтованих методологічних засад, гармонізацію національної системи протидії тероризму з європейськими стандартами, забезпечення узгодженості дій усіх суб'єктів на національному та міжнародному рівнях. Створення сучасної нормативно-правової бази, підвищення спроможності національних інституцій до превентивного виявлення загроз, зміцнення міжнародної співпраці з європейськими антитерористичними структурами, формування єдиного інформаційного простору та підвищення професійного рівня працівників антитерористичних підрозділів є ключовими результатами впровадження методології.

Таким чином, методологія державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграції являє собою комплексну систему взаємопов'язаних підходів, принципів, методів та інструментів, що забезпечує науковий характер управлінської діяльності, ефективну координацію множинних суб'єктів безпеки та успішну інтеграцію України в європейський безпековий простір. Представлена у таблиці 2.4 структуризація методологічних засад створює необхідну основу для подальшого вдосконалення системи державного управління антитерористичною безпекою та підвищення її відповідності сучасним викликам і загрозам національній безпеці України.

---

[9] Філіппова В. Д. Стратегічний механізм забезпечення національної безпеки. *Вісник Херсонського національного технічного університету*. 2024. № 4(91). С. 437–443. URL: https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2024.4.59

Висновки до 2-го розділу

1. У результаті проведеного дослідження інституційної екосистеми безпеки Європейського Союзу встановлено, що сучасна архітектура кризового реагування ЄС є результатом тривалої еволюції, яка розпочалася з Маастрихтського договору і набула системного вигляду після прийняття Лісабонського договору. Доведено, що система базується на складній трирівневій структурі управління, яка забезпечує вертикальну та горизонтальну координацію дій. Стратегічний рівень, представлений Радою ЄС та механізмом IPCR, відповідає за політичне керівництво; оперативний рівень, що включає EEAS та INTCEN, забезпечує аналітичну підтримку та координацію; технічний рівень, до якого належать спеціалізовані агенції (ENISA, Europol), реалізує безпосередні заходи протидії загрозам.

2. З'ясовано, що ключовим елементом адаптивності системи є механізм Інтегрованого політичного реагування на кризи, який дозволяє ефективно мобілізувати ресурси Спільної політики безпеки та оборони у відповідь на транскордонні та гібридні загрози. Особливу увагу в дослідженні приділено аналізу впливу російської агресії проти України на трансформацію європейської безпекової архітектури, що виявило необхідність переходу до більш інтегрованих моделей управління та посилення стратегічної автономії ЄС.

3. Проведене дослідження трансформації безпекової парадигми Європейського Союзу засвідчує фундаментальний перехід від традиційної моделі захисту окремих об'єктів до комплексної концепції системної стійкості. Оновлена Контртерористична програма Європейського Союзу 2020 року структурована навколо чотирьох взаємопов'язаних принципів упередження, запобігання, захисту та реагування, які формують повний цикл антитерористичної діяльності та підтримуються дев'ятьма наскрізними механізмами співпраці. Геополітичні потрясіння останнього десятиліття

викрили фундаментальну вразливість традиційної європейської архітектури безпеки перед гібридними загрозами, що призвело до прийняття Стратегії Союзу безпеки на 2020-2025 роки, яка матеріалізувалася у трьох взаємопов'язаних нормативних актах: Директиві 2022/2557 про стійкість критичних суб'єктів з розширенням регулювання до одинадцяти секторів, Директиві 2022/2555 про кібербезпеку з покладанням прямої відповідальності на керівні органи підприємств, та Регламенті 2022/2065 про цифрові послуги з системним підходом до боротьби з терористичним контентом через регулювання алгоритмів платформ.

4. Сила нової архітектури безпеки полягає у законодавчо закріпленій синергії трьох директив, де суб'єкти, ідентифіковані як критичні згідно з однією директивою, автоматично підпадають під найвищі стандарти інших, що гарантує комплексний захист та унеможливлює ізольоване функціонування секторів. Для оперативного реагування створено спеціалізовані транскордонні структури EU-CyCLONe та Групу стійкості критичних суб'єктів. Україна розпочала імплементацію європейських стандартів через Закон про критичну інфраструктуру № 1882-IX та внесла унікальний внесок у європейську практику через розроблену компанією Укренерго трирівневу систему фізичного захисту енергетичних об'єктів, досвід якої вивчається європейськими партнерами. Для України імплементація нової європейської архітектури є стратегічною необхідністю побудови каркасу національної оборони з викликом поєднання аварійного відновлення з модернізацією згідно принципу відбудувати краще.

РОЗДІЛ 3
АНАЛІТИЧНА ДІАГНОСТИКА СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

3.1. Оцінка стану антитерористичної безпеки України та країнах світу на основі глобального індексу тероризму

Глобальний індекс тероризму (GTI) охоплює понад 163 країни світу, що становлять 99,7 % світового населення. Індекс вимірює вплив тероризму на держави за чотирма показниками: кількість терактів; кількість загиблих; кількість поранених; кількість викрадень унаслідок терактів.

В залежності від показника Глобальний індекс тероризму, країни поділяються на: за рівнем тероризму на : країни з високим рівнем терористичної активності, країни з помірним рівнем тероризму та країни з низьким або мінімальним рівнем тероризму.

«Цьогорічний Глобальний індекс тероризму висвітлює дві ключові проблеми; по-перше, 98% усіх смертей терористів сталися в зонах конфліктів, а 2024 рік був зареєстрований як найбільша кількість конфліктів з часів закінчення Другої світової війни. По-друге, соціальна напруженість і невдоволення на Заході підживлюють тероризм самотніх осіб. 93% усіх смертельних терактів були спричинені самотніми особами. Найкращий спосіб контролювати тероризм – це зупинити або зменшити кількість конфліктів. Крім того, конфлікт у Газі був і залишається каталізатором антисемітизму та ісламофобії»[252].

У контексті дослідження глобальних ризиків для системи національної безпеки доцільним є аналіз стану тероризму в міжнародному розрізі. Для цього у подальшому розглянуто країни з найвищим, помірним та низьким або мінімальним рівнем терористичної активності, а також здійснено континентальний розподіл за регіональними тенденціями (Африка, Азія, Європа, Америка та Океанія).

На наступному рис. 3.1 відображено показники лідерів – країн з найвищим рівнем терористичної активності за Global Terrorism Index за 2025 р.

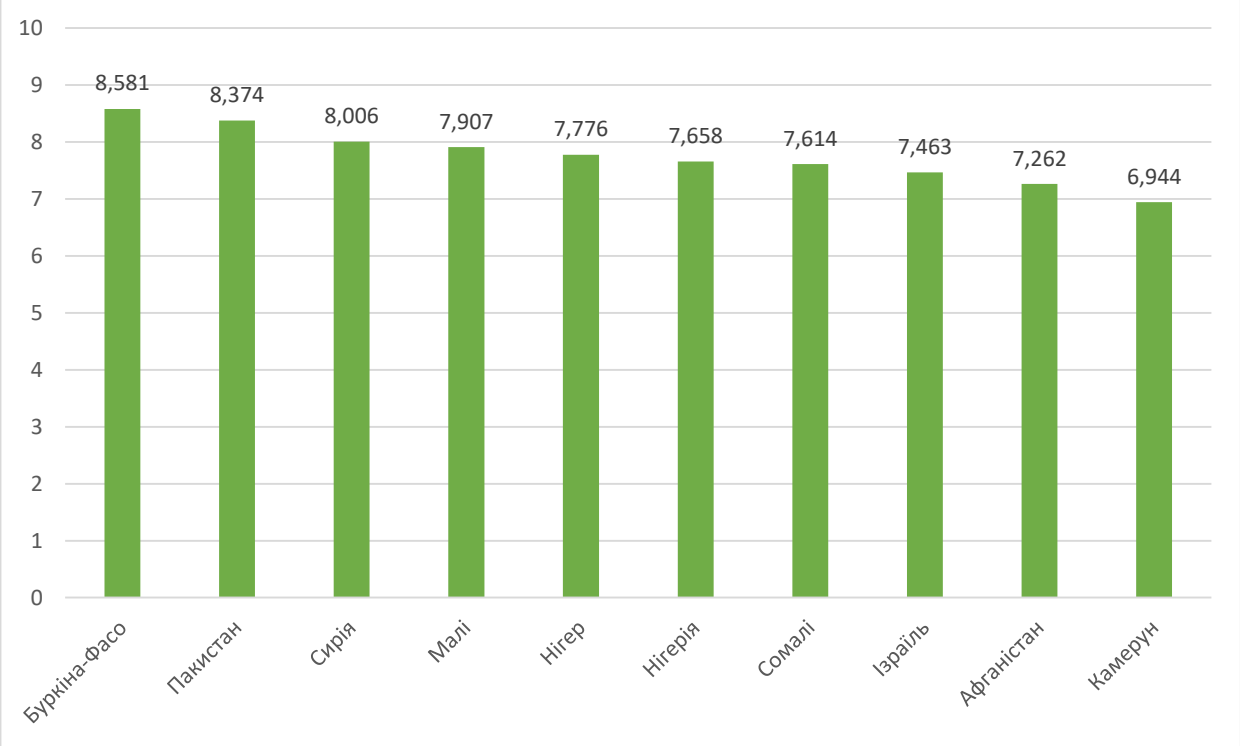

Рис. 3.1. Топ-10 країн з найвищим рівнем терористичної активності Global Terrorism Index за 2025 [252]

Буркіна-Фасо зберігає статус найбільш ураженої тероризмом держави у світі з показником рівня тероризму 8,581. У 2024 р. на її території зафіксовано понад 2 тис. загиблих унаслідок нападів, здійснених передусім угрупованнями Jama’at Nasr al-Islam wal Muslimeen та Islamic State – Sahel Province.

Пакистан посідає друге місце у світі за рівнем терористичної загрози, що зумовлено активізацією руху Tehrik-e-Taliban Pakistan, так показник становить 8,374. У 2024 р. країна зазнала серії нападів на військові об’єкти, школи та місця громадського скупчення, зокрема у провінції Белуджистан.

Сирія протягом понад десяти років залишається зоною хронічного тероризму, зумовленого тривалим внутрішнім конфліктом. Після формального зниження активності Islamic State у 2020–2022 рр. спостерігається нове зростання атак на північному сході, особливо у провінціях Дейр-ез-Зор і Хомс, так у 2025 році показник тероризму становить 8,006.

Малі залишається одним із головних осередків тероризму в Сахелі та показник тероризму у 2024 році дорівнює понад 7,907. Основними суб’єктами збройних нападів є JNIM та Islamic State in the Greater Sahara. Більшість атак спрямовані проти військових формувань, миротворчих контингентів і цивільних у центральних районах – Мопті, Ґао, Томбукту.

Нігер фіксує рекордне зростання терористичної активності протягом останніх п’яти років, так у 2024 році показник дорівнював 7,776. Збройні формування IS-Sahel та al-Qaeda-affiliated JNIM регулярно здійснюють атаки на прикордонні зони з Буркіна-Фасо та Малі.

Нігерія традиційно входить до першої десятки за рівнем впливу тероризму з значенням понад 7,658. У 2024 р. зберігається активність угруповань Boko Haram і Islamic State West Africa Province, які діють переважно у штатах Борно, Йобе й Адамава.

Сомалі продовжує зазнавати систематичних нападів від al-Shabaab, що пов’язане з недостатнім контролем центральної влади над більшістю територій країни. Попри проведення міжнародних контртерористичних операцій, кількість атак залишається стабільно високою, так рівень тероризму у 2024 році становив 7,614.

Ізраїль увійшов до топ-10 унаслідок ескалації бойови х дій у Секторі Газа в 2023–2024 рр. У 2024 р. більшість терористичних інцидентів були пов’язані із конфліктом між ХАМАС, Ісламським джихадом та ізраїльськими силами безпеки. Ситуація характеризується високою інтенсивністю атак і великою кількістю загиблих серед цивільного населення та показник становив 7,463.

Рівень тероризму в Афганістані у 2024 році становив 7,262 . Після приходу до влади руху Талібан у 2021 р. кількість теракtів скоротилася, проте активність Islamic State Khorasan Province продовжує становити серйозну загрозу. Напади здебільшого спрямовані проти релігійних меншин і урядових об’єктів.

Камерун завершує десятку найураженіших країн світу, показник у 2024 році становив 6,944. Терористична активність зосереджена переважно у північних регіонах, де діють бойовики Boko Haram і ISWAP. Напади спрямовані на військові пости, школи й цивільні об’єкти.

На наступному рис. 3.2. представлено показники країн з високим рівнем тероризму за даними Глобального індексу тероризму 2025 р.

За результатами Global Terrorism Index 2025, до групи країн із високим рівнем тероризму понад 6 балів із 10 можливих належать: Демократична Республіка Конго – 6,768, Ірак – 6,582, Індія –6,411, росія – 6,267, Мозамбік – 6,251 та Іран – 6,056. Для цих держав характерна висока частота терористичних інцидентів, значна кількість жертв і стабільність радикальних угруповань, які діють протягом тривалого часу.

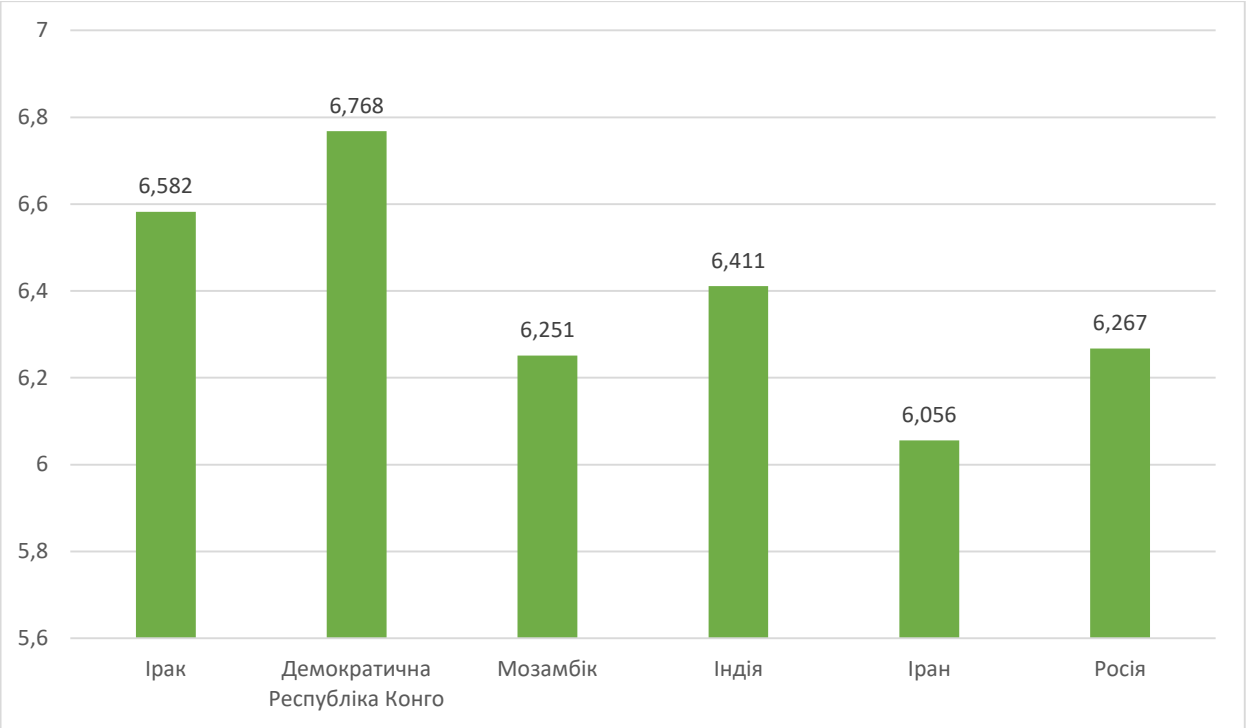

Рис. 3.2. Країни з високим рівнем тероризму за даними Global Terrorism Index 2025 [252]

Загальний середній показник країн цієї групи становить 6,39 бала, що відповідає рівню «високий вплив тероризму» за шкалою Institute for Economics and Peace. Це свідчить про те, що у зазначених державах терористичні прояви мають системний і затяжний характер, а не є епізодичними або локальними. Для них властиве поєднання релігійних, етнічних і політичних мотивів насильства, а також використання терору як інструменту контролю над територіями чи політичного тиску.

Країни з високим рівнем тероризму характеризуються нестабільністю політичних інститутів, етнорелігійними конфліктами та значним зовнішнім впливом. У цій групі домінують дві географічні осі: Сахельсько-африканська (ДР Конго, Мозамбік) — тероризм має змішаний характер і часто переплітається з кримінальними процесами; Близькосхідно-азійська (Ірак, Іран, Індія, росія) — переважають ідеологічні та релігійні мотиви, але з різними формами організації. Для цих

держав характерна висока летальність атак, регіоналізація конфліктів і ускладнення міжнародної співпраці у сфері протидії тероризму. Саме ці чинники підтримують їх у зоні «високого ризику» глобального терористичного індексу.

На наступному рис. 3.3. представлено показники країни з помірним рівнем тероризму за даними Глобального індексу тероризму 2025 р.

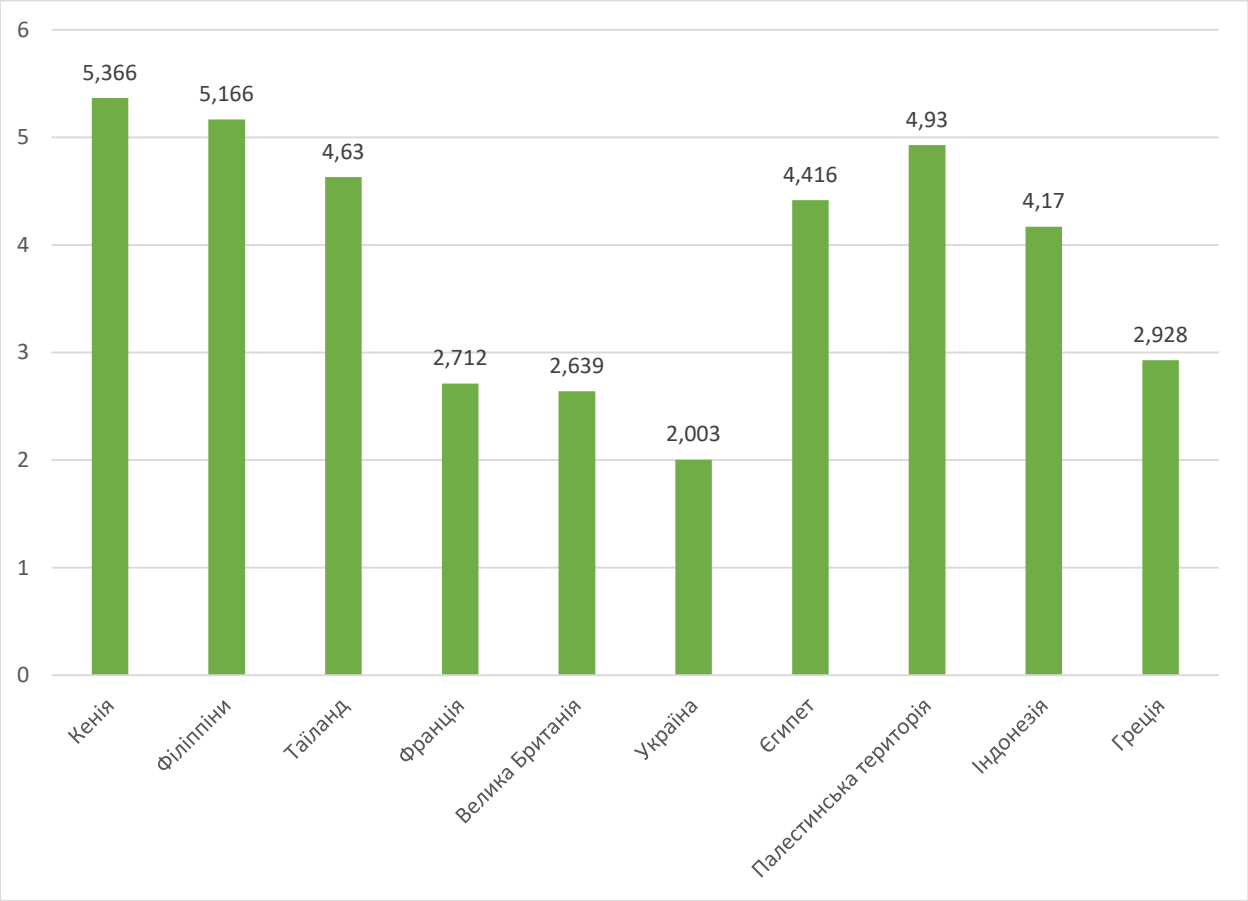

Рис. 3.3. Країни з помірним рівнем тероризму за даними Global Terrorism Index 2025 [252]

До країн із помірним рівнем тероризму віднесено Кенію – 5,366, Філіппіни – 5,166, Таїланд – 4,63, Палестинську територію – 4,93, Єгипет – 4,416, Індонезію – 4,17, Францію – 2,712, Велику Британію – 2,639, Грецію – 2,928 та Україну –2,003.

Середній показник групи становить близько 3,98 бали, що свідчить про наявність окремих зон ризику при загальній стабільності державних систем безпеки. У цих країнах теракти, як правило, мають локальний характер, обмежену географію і не становлять системної загрози для національної безпеки.

Таким чином, попри помірний рівень ризику, ці держави становлять важливу «буферну зону» між стабільним і нестабільним світом, де своєчасні заходи з превенції радикалізації можуть запобігти переходу до вищих рівнів терористичної загрози.

На наступному рис. 3.4 відображено показники країни з низьким рівнем тероризму за даними Глобального індексу тероризму 2025 р.

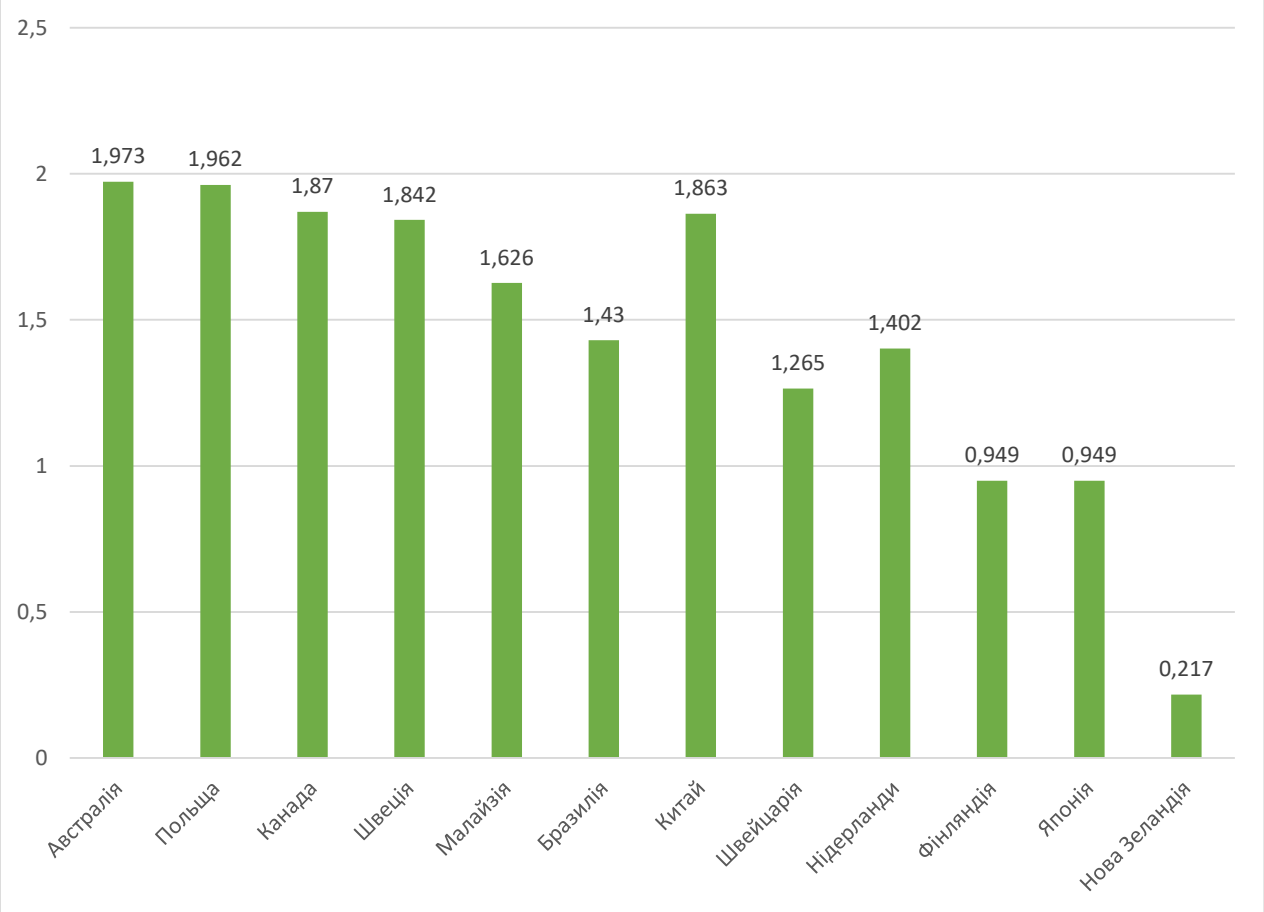

Рис. 3.4. Країни з низьким рівнем тероризму за даними Global Terrorism Index за 2025 [252]

До групи держав із низьким рівнем тероризму відносяться країни, у яких загроза терористичних атак залишається поодинокою, локалізованою або контрольованою державними механізмами безпеки. Для них характерні високий рівень інституційної спроможності, розвинена система контррозвідувальних заходів, а також соціальна згуртованість суспільства, що мінімізує ризик радикалізації.

До категорії з низьким рівнем тероризму віднесено: Австралію – 1,973, Польщу – 1,962, Канаду – 1,870, Швецію – 1,842, Китай – 1,863, Малайзію – 1,626, Бразилію – 1,430, Швейцарію – 1,265, Нідерланди – 1,402, Фінляндію – 0,949, Японію – 0,949 та Нову Зеландію – 0,217. Ці країни демонструють високу ефективність систем національної безпеки, стабільні політичні режими та низьку соціальну сприйнятливість до радикалізації.

Загалом, ці країни формують зону стабільності у глобальній системі безпеки, де тероризм втрачає традиційні ознаки воєнного або політичного інструменту й трансформується у інформаційно-ідеологічні форми загрози.

До країн з нульовим або мінімальним рівнем тероризму належить понад 70 держав світу, у яких упродовж 2024 року не зафіксовано жодного терористичного інциденту або зафіксовані випадки не мали жертв і не спричинили суттєвих суспільних наслідків. Ці країни формують ядро глобальної безпеки й демонструють ефективність державного управління, високий рівень соціальної довіри, збалансовану зовнішню політику та культурну толерантність.

На наступному рис. 3.5. відображено показники рівня терористичної активності в країнах Африки за даними Global Terrorism Index 2025 року.

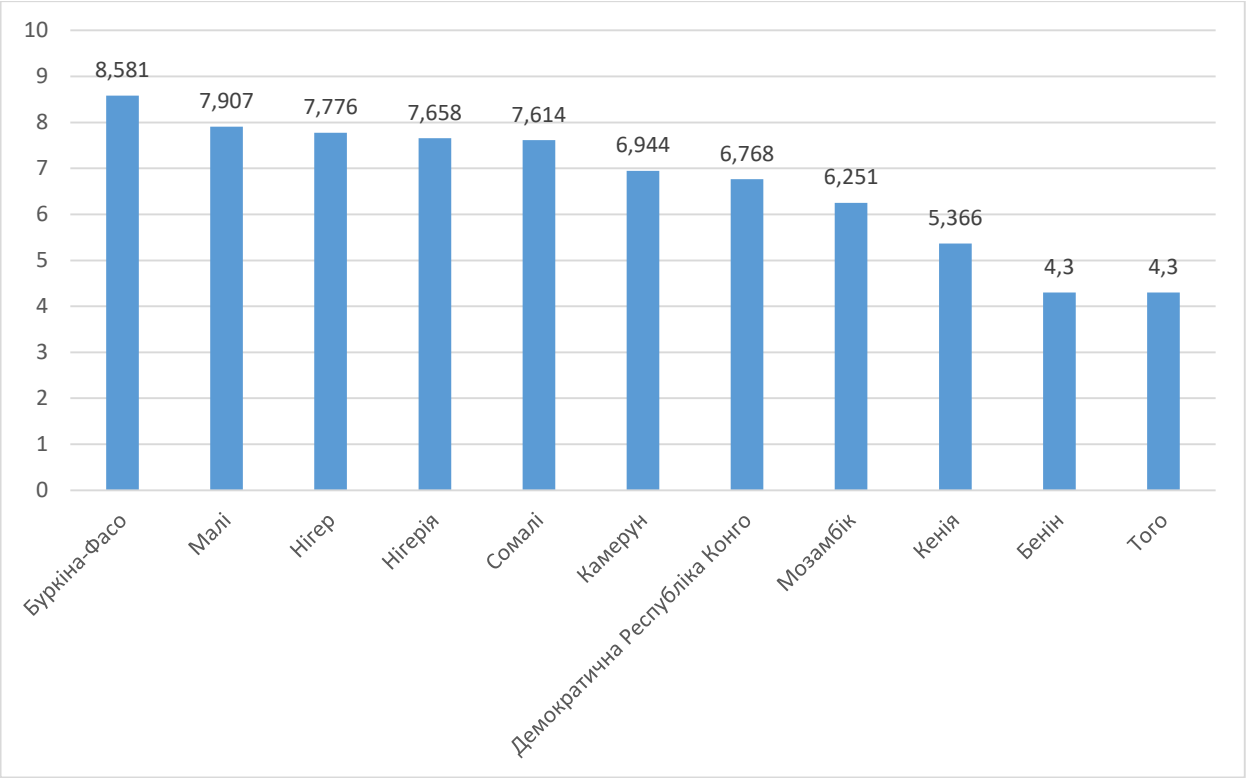

Рис. 3.5. Рівень терористичної активності в країнах Африки за даними Global Terrorism Index 2025 року [252]

Африка є найбільш ураженим континентом, на який у 2024 році припадало понад 50 % усіх смертей від тероризму у світі. Найвищі показники мають країни Сахелю – Буркіна-Фасо – 8,581, Малі – 7,907, Нігер – 7,776, Нігерія – 7,658, Сомалі – 7,614, Демократична Республіка Конго – 6,768, Мозамбік– 6,251, Кенія – 5,366,Бенін – 4,3 та Того – 4,3.

Основними чинниками високого рівня тероризму в Африканському регіоні є слабкість державних інститутів і відсутність контролю над прикордонними територіями, поширення діяльності джихадистських угруповань, афілійованих із al-Qaeda та Islamic State, соціально-економічна маргіналізація та міжетнічні конфлікти.

Зона Сахелю, особливо трикутник «Буркіна-Фасо – Малі – Нігер» перетворилася на новий глобальний центр тероризму, де понад 7 із 10 нападів супроводжуються високою летальністю. У Східній Африці – Сомалі та Кенії

активність al-Shabaab залишається стабільно високою, тоді як Південна Африка та острівні держави – Ботсвана, Маврикій демонструють повну безпеку, підтверджуючи континентальну поляризацію між зонами ризику та стабільності.

На наступному рис. 3.6 відображено рівень терористичної активність у країнах Азії за даними Global Terrorism Index 2025 року.

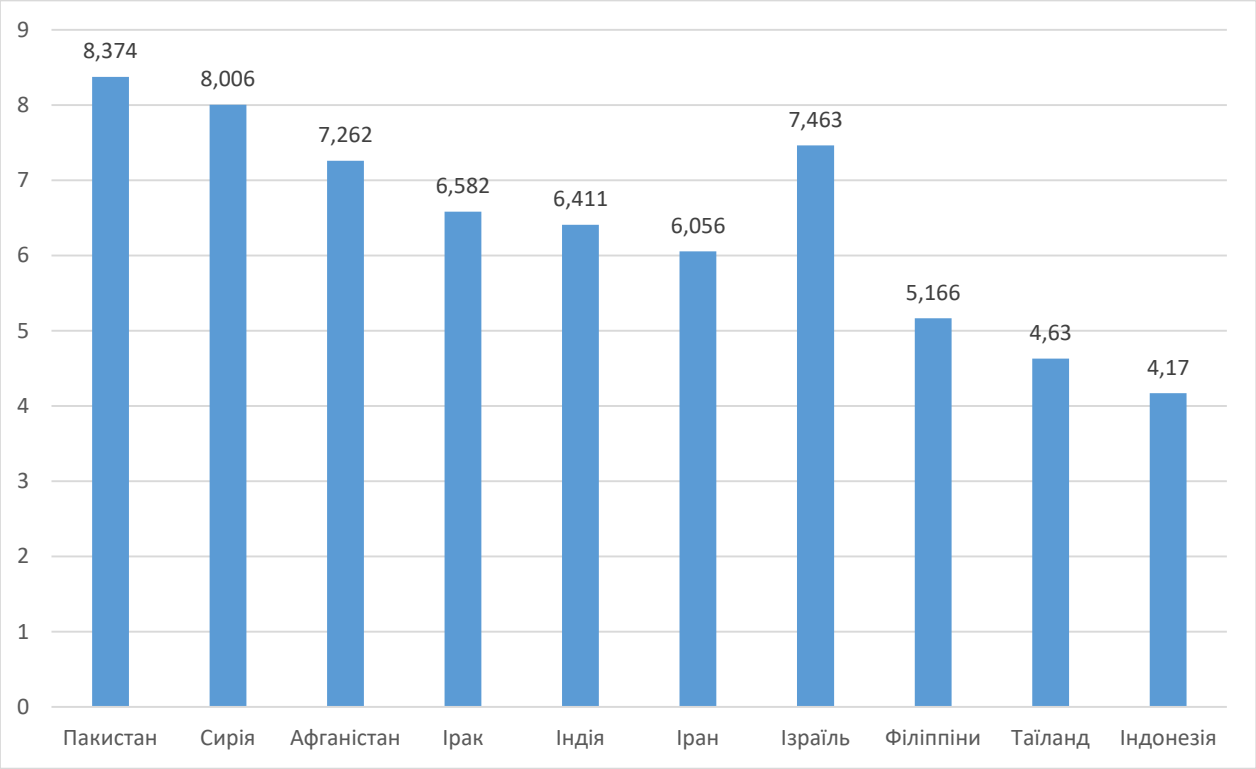

Рис. 3.6. Терористична активність у країнах Азії за даними Global Terrorism Index 2025 року [252]

Азія залишається другим за масштабами регіоном терористичної активності. Лідером за інтенсивністю тероризму став Пакистан із показником 8,374 бала, що свідчить про суттєве зростання впливу діяльності угруповання Tehrik-e-Taliban Pakistan, а також про поширення мережевих осередків Islamic State – Khorasan Province. Високі позиції зберігають також Сирія – 8,006 та Афганістан – 7,262, де теракти продовжують залишатися інструментом політичного та релігійного насильства.

Дещо нижчі, але стабільно високі показники демонструють Ірак – 6,582, Індія – 6,411 та Іран – 6,056. У цих країнах переважають регіональні конфлікти, міжетнічні та сектантські зіткнення, що мають ознаки хронічної напруги. Особливої уваги заслуговує Ізраїль –7,463, який у 2024 році пережив різке підвищення індексу через ескалацію збройного протистояння з угрупованням ХАМАС та зростання кількості атак на цивільні об’єкти.

Серед держав Південно-Східної Азії показники є нижчими: Філіппіни – 5,166, Таїланд – 4,63 та Індонезія – 4,17. Проте саме в цих країнах простежується тенденція до стабілізації ситуації завдяки активізації антитерористичних заходів, посиленню контролю за прикордонними територіями та реалізації державних програм протидії радикалізації населення.

Загалом, для азійського континенту характерна концентрація терористичних інцидентів у зонах політичної нестабільності та міждержавних конфліктів, а також високий рівень рецидивів насильства у країнах із крихкими інститутами влади. Попри часткове зниження загальної кількості атак, середній рівень впливу тероризму в Азії залишається стабільно високим, що підтверджує її роль як одного з ключових епіцентрів глобальної терористичної загрози.

На наступному рис. 3.7 зображено показники рівня тероризму в країнах Європи відповідно до Global Terrorism Index 2025 року.

Європа демонструє відносно низький рівень терористичної активності, проте в окремих країнах зафіксовано тенденції до зростання політично мотивованого насильства та радикалізації окремих груп населення.

Серед європейських держав найвищий показник має Німеччина – 4,748 бала), де у 2024 році спостерігалося збільшення кількості інцидентів, пов’язаних із праворадикальними екстремістами та насильством на ґрунті ксенофобії.

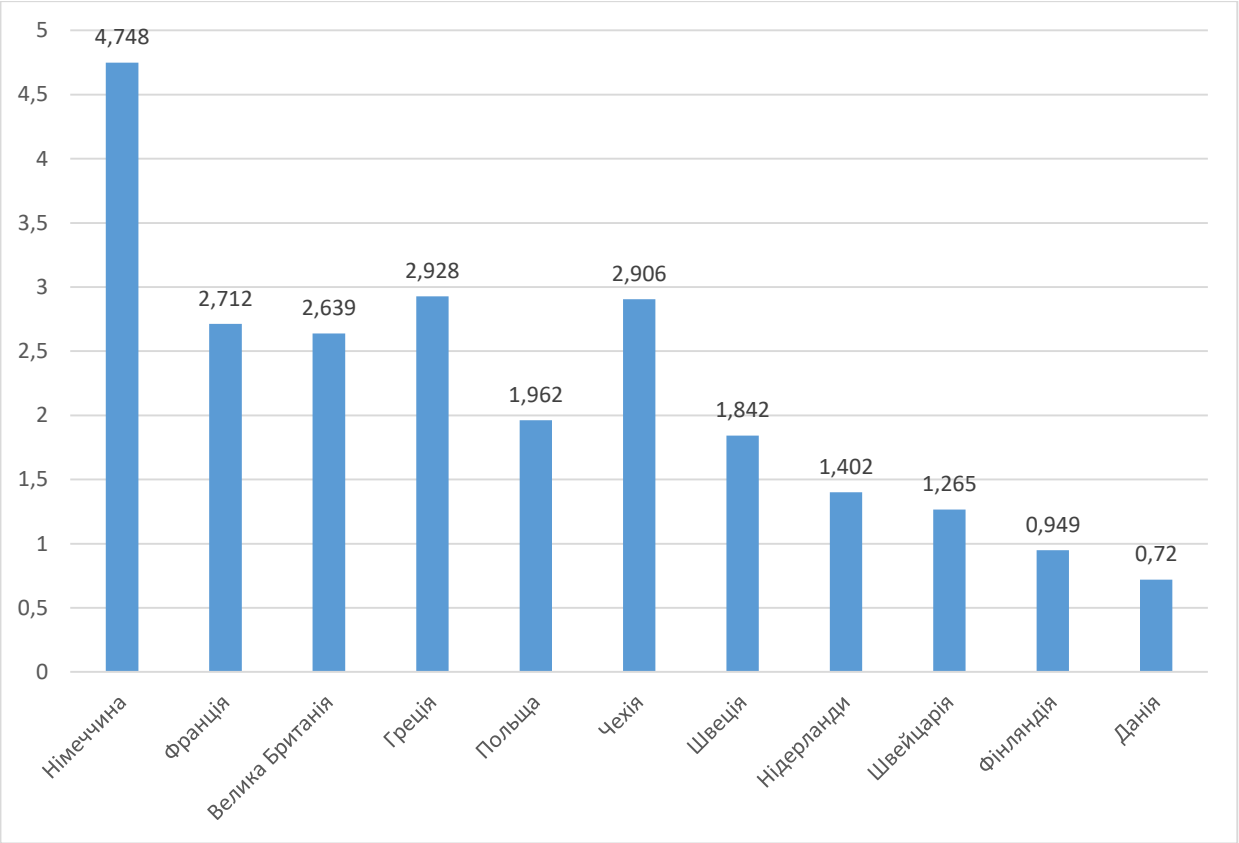

Рис. 3.7. Рівень тероризму в країнах Європи відповідно до Global Terrorism Index 2025 року [252]

Далі у рейтингу розташовані Франція – 2,712 та Велика Британія –2,639, де зберігаються періодичні напади, пов'язані як із ісламістськими осередками, так і з ліво- та праворадикальними рухами. Греція –2,928 та Чехія –2,906 фіксують окремі випадки нападів на політичні чи урядові об'єкти, які, однак, не мають масового характеру.

Показники Польщі –1,962, Швеції –1,842 та Нідерландів –1,402, свідчать про відносно низький рівень впливу тероризму, хоча в цих країнах простежуються поодинокі акти, спрямовані проти представників релігійних або етнічних меншин. У Швейцарії – 1,265, Фінляндії – 0,949 та Данії – 0,72 рівень терористичної загрози залишається мінімальним, а зафіксовані випадки мають переважно ідеологічно-символічний характер.

Таким чином, для Європи у 2024 році характерним є зміщення акценту від міжнародного до внутрішнього тероризму, що пов'язано із поширенням радикальних політичних рухів, антиімміграційних настроїв і ксенофобії. Хоча загальний рівень терористичних загроз на континенті залишається невисоким, тенденції до політичної поляризації створюють потенційні ризики зростання насильства у середньостроковій перспективі.

На наступному рис. 3.8 зображено рівень терористичної активності на американському континенті за Global Terrorism Index 2025 року.

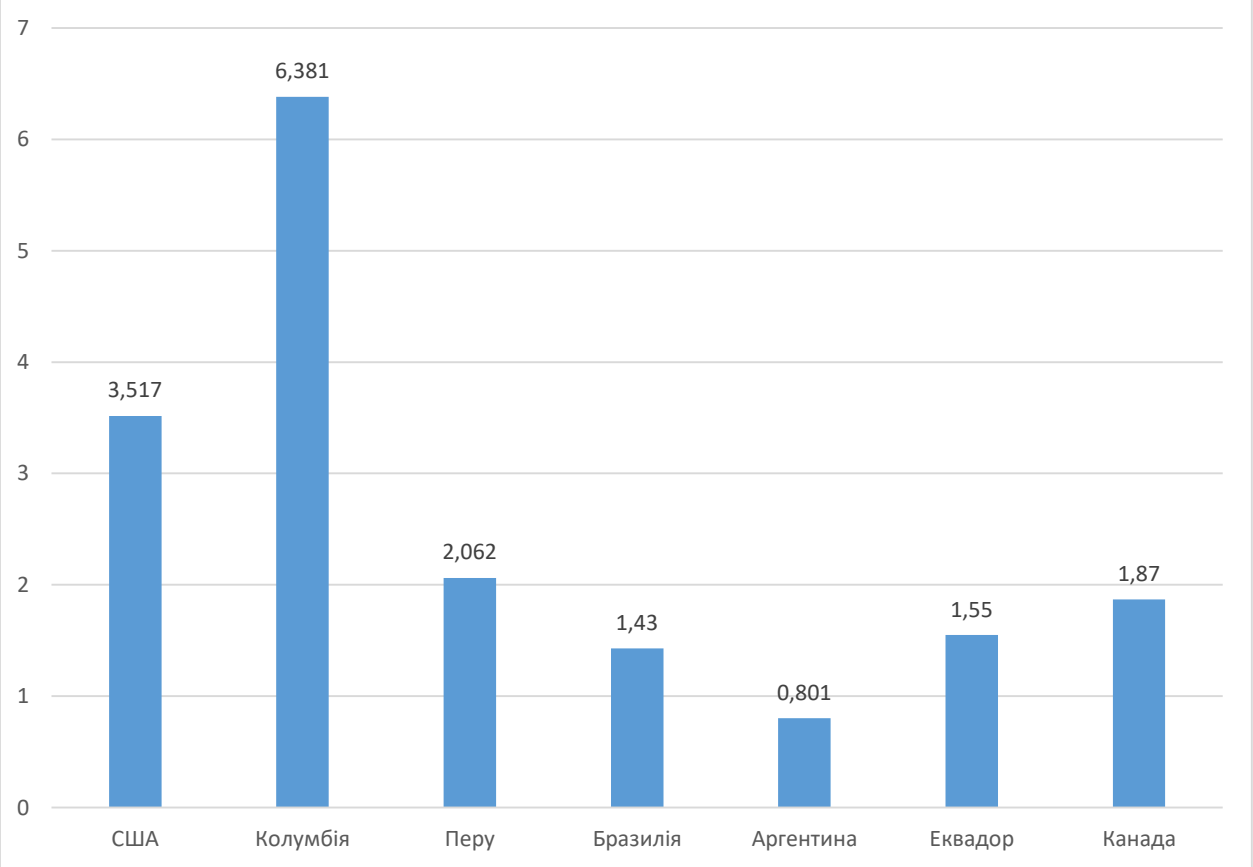

Рис. 3.8. Рівень терористичної активності на американському континенті за Global Terrorism Index 2025 року [252]

Рівень терористичної активності на американському континенті залишається низьким, з окремими осередками підвищеної загрози у Південній Америці.

Найвищий показник зафіксовано в Колумбії – 6,381 бала, що зумовлено збереженням активності збройних угруповань та насильницьких актів, пов’язаних із незаконним обігом наркотиків. Суттєво нижчі значення демонструють США – 3,517, Перу – 2,062, Канада – 1,870, Еквадор – 1,550 та Бразилія – 1,430, що відображає переважно локальні та поодинокі інциденти.

Аргентина становила 0,801 бала рівня тероризму належить до групи країн із мінімальним рівнем терористичних проявів. У цілому середній показник для регіону не перевищує 2–3 бали, що свідчить про стабільну безпекову ситуацію в Північній та Південній Америці, де тероризм має переважно епізодичний і локальний характер.

На наступному рис. 3.9 відображено показники рівня терористичної активності країн Океанії за Global Terrorism Index 2025 року.

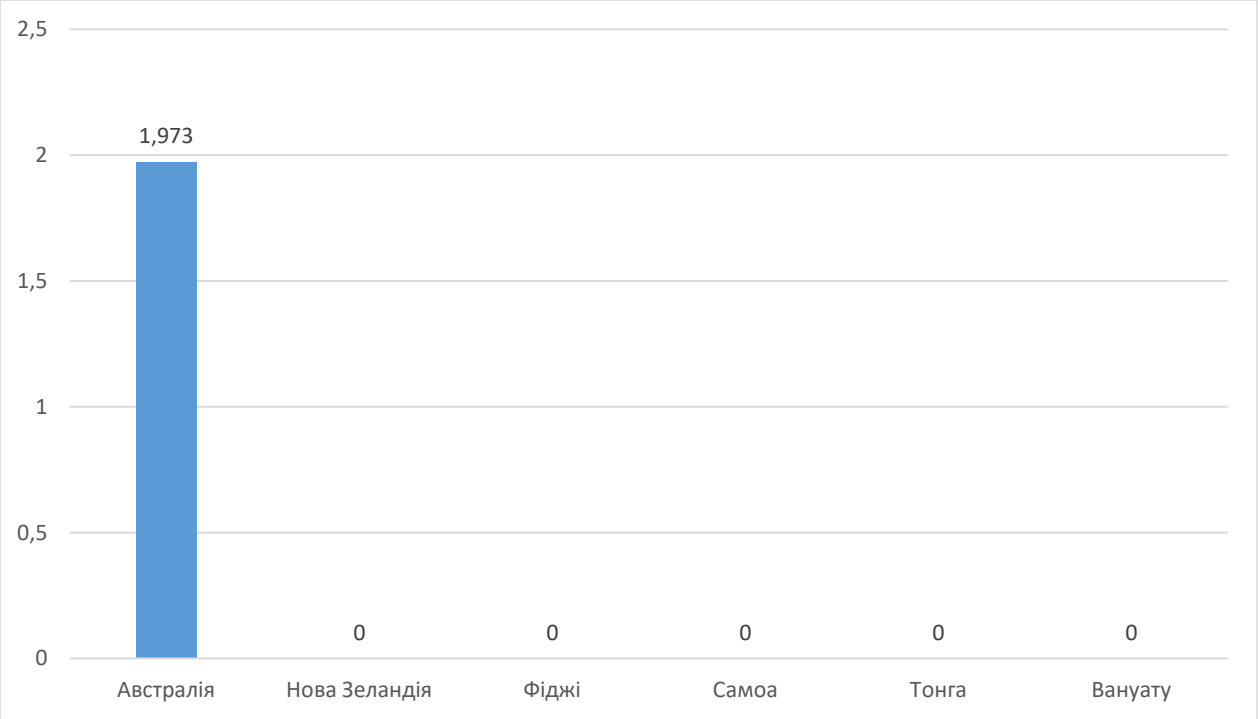

Рис. 3.9. Рівень терористичної активності країн Океанії за Global Terrorism Index 2025 року [252]

Океанія продовжує залишатися регіоном із найнижчим рівнем тероризму у світі. Країни як Нова Зеландія, Фіджі, Самоа, Тонга, Вануату

мають нульовий індекс GTI, а Австралія демонструє лише поодинокі випадки радикалізованого насильства. Особливістю регіону є високий рівень соціальної єдності, довіра до держави та превентивна культура безпеки, орієнтована на освіту, комунікацію та толерантність.

На наступному рис. 3.10 представлено показники Глобального індексу тероризму України протягом 2019-2025 рр.

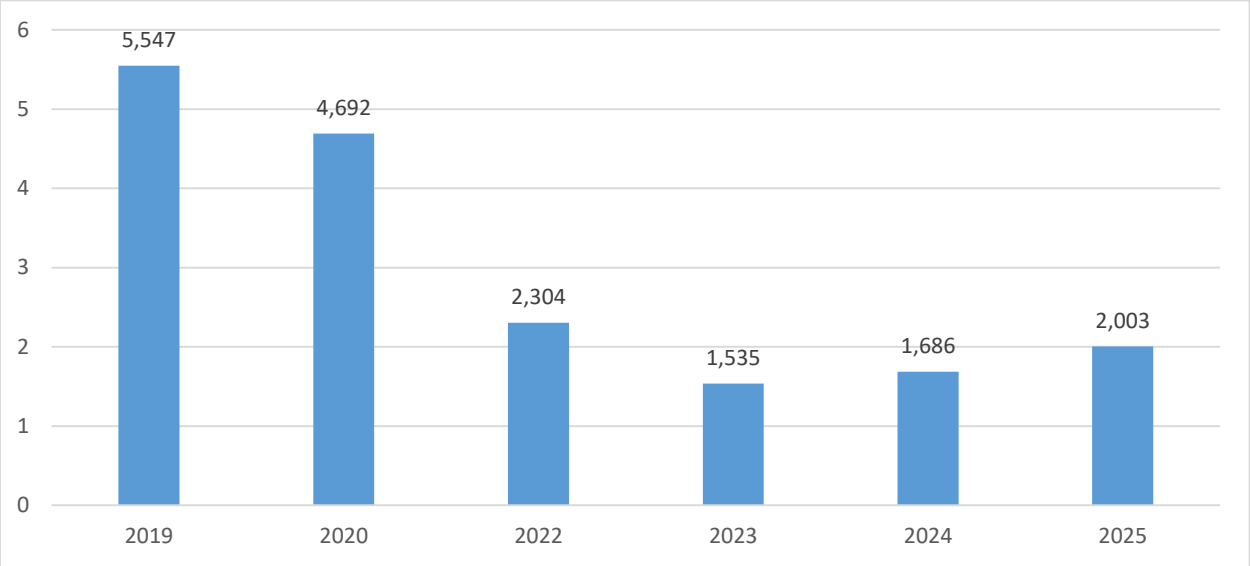

Рис. 3.10. Динаміка показників Глобального індексу тероризму України, 2019–2025 рр [340], [252]

За даними Institute for Economics and Peace (IEP), який укладає Global Terrorism Index, Україна у 2025 році посіла 45-те місце у світовому рейтингу з показником 2,003 бала, що відповідає помірному рівню впливу тероризму.

У 2019 році Україна мала один із найвищих за десятиріччя показників терористичного ризику – 5,547 бала, що відповідало середньому рівню тероризму. У 2020 р. індекс знизився до 4,692 бала, проте залишався достатньо високим. Ці показники зумовлені загостренням безпекової ситуації на Донбасі, активністю диверсійно-розвідувальних груп та політичними тисками, які міжнародні аналітики трактували як форми «локального тероризму» в зоні конфлікту. Після 2022 року спостерігалася трансформація природи тероризму:

– більшість інцидентів набули гібридного характеру (диверсії на об’єктах критичної інфраструктури, кібератаки, інформаційний вплив);

– відбувається розмиття меж між воєнними діями та терористичними проявами, що ускладнює класифікацію інцидентів за традиційними критеріями Глобального індексу тероризму;

– підвищилася роль внутрішньої безпеки та контррозвідувальних механізмів як складової антикризового управління.

Більшість зафіксованих або потенційних терористичних інцидентів мають регіональну концентрацію у східних і південних областях України (Донецька, Луганська, Харківська, Запорізька, Херсонська). Їхній характер відрізняється від класичного тероризму тим, що вони:

– здійснюються іноземними диверсійними групами або проросійськими агентурними мережами;

– мають цілеспрямований політичний та інформаційний ефект;

– спрямовані на підрив довіри до держави та провокування паніки серед цивільного населення.

У західних і центральних регіонах України (Київ, Львів, Тернопіль, Івано-Франківськ) терористичні інциденти мають переважно інформаційно-психологічний характер і зводяться до спроб кібервпливу або поширення дезінформації.

Таким чином, у структурі українського тероризму воєнний компонент домінує над соціально – ідеологічним, що відрізняє його від класичних моделей, характерних для Близького Сходу чи Південної Азії.

Водночас зростання показника Global Terrorism Index у 2024 р. на 0,317 пункти, свідчить про визнання міжнародними аналітичними структурами зсуву класифікаційних меж між війною і тероризмом, де низка дій агресора (атаки дронів на цивільні об’єкти, обстріли енергетичної інфраструктури, залякування населення) виходять за межі класичних воєнних дій і набувають

ознак системного терористичного впливу, спрямованого на підрив психологічної стійкості суспільства, дестабілізацію функціонування держави та примус до політичних поступок. Така трансформація насильства у гібридну форму поєднує елементи збройного конфлікту й тероризму, що ускладнює їх чітке розмежування в межах традиційних міжнародно-правових та аналітичних підходів.

Отже, результати глобального аналізу рівнів тероризму у світі за даними Global Terrorism Index 2025 свідчать про суттєве переформатування географії, природи та інтенсивності терористичної активності. Відбувається поступовий перехід від централізованих міжнародних мереж, характерних для першої половини 2010-х років, до децентралізованих, локалізованих і гібридних форм тероризму, що поєднують політичні, етнічні, релігійні та кримінальні чинники.

Африка за останні роки стала головним епіцентром тероризму, де Сахельський регіон, такі як Буркіна-Фасо, Малі, Нігер, Нігерія, Сомалі концентрує понад половину глобальних втрат від терактів. Головними рушійними силами є слабкість державних інститутів, міжетнічні конфлікти та діяльність угруповань, афілійованих із al-Qaeda та Islamic State. Африка перетворюється на новий стратегічний фронт міжнародного тероризму, тоді як Близький Схід поступово втрачає позицію глобального центру загроз.

Азії притаманний поляризований характер тероризму. У Південній і Західній Азії – (Пакистан, Афганістан, Ірак, Сирія, Іран, Індія) зберігаються високі показники Глобального індексу тероризму, тоді як у Східній та Південно-Східній Азії (Сінгапур, Малайзія, В’єтнам, Японія) рівень терористичної активності є мінімальним. Це засвідчує, що тероризм поступово набуває локального, етнорелігійного та політичного виміру, втрачаючи ознаки глобальної координації.

Європа демонструє стійку тенденцію до стабілізації, що стало можливим завдяки ефективним системам раннього попередження, кібермоніторингу та соціальної інтеграції мігрантів. Терористична загроза трансформувалася з організованого ісламістського терору у форму саморадикалізованого індивідуального насильства, що має переважно ідеологічне або протестне підґрунтя. Найнижчі показники зафіксовано у Центральній та Східній Європі, які формують стабільне середовище.

Американський континент характеризується мінімальною терористичною активністю. У США спостерігається поширення внутрішнього ідеологічного екстремізму, проте масштаб загроз є незначним у порівнянні з попередніми десятиліттями. У Латинській Америці та Карибському регіоні тероризм фактично відсутній — його замінюють кримінальні або соціально-протестні форми насильства. Це підтверджує стійкість демократичних інститутів та успішність моделей соціальної інтеграції.

Океанія залишається найбезпечнішим регіоном світу, де більшість країн (Нова Зеландія, Фіджі, Самоа, Тонга) мають нульовий показник GTI. Австралія фіксує лише одиничні випадки радикалізму, що мають ідеологічний характер. Регіон демонструє ефективність гуманітарної моделі профілактики тероризму, орієнтованої на освіту, комунікацію та соціальну довіру.

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну 2022 року мало парадоксальний вплив на позицію України в Global Terrorism Index: попри безпрецедентний масштаб насильства, індекс зазнав різкого зниження через перекласифікацію подій із категорії «тероризм» до категорії «збройний конфлікт». Це підтверджує методологічну відмінність між військовою агресією та терористичними актами, що є ключовою для інтерпретації аналітичних показників GTI у контексті України.

3.2. Кримінально-правові наслідки реалізації заходів забезпечення антитерористичної безпеки

Важливою складовою оцінки стану антитерористичної безпеки в країні та наслідків реалізації державно-кримінально-правової політики в досліджуваній сфері є оцінка криміногенного стану за відповідними видами злочинів. Кримінальним кодексом України передбачено сукупність положень, що визначають карність дій, які пов'язані із тероризмом. До них відносяться наступні статті: 258 – Терористичний акт; 258-1 - Втягнення у вчинення терористичного акту; 258-2 - Публічні заклики до вчинення терористичного акту; 258-3 - Створення терористичної групи чи терористичної організації; 258-4 - Сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму; 258-5 - Фінансування тероризму; 258-6 - Перетинання державного кордону України з терористичною метою. Наддамо характеристику даним видам кримінальних правопорушень на основі оприлюднених статистичних даних, що дозволить надати їх кримінологічну характеристику та визначити стан забезпечення антитерористичної безпеки України. Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258 ККУ «Терористичний акт» представлена на рис. 3.11.

Рис. 3.11. Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258 ККУ «Терористичний акт» за 2013-2024 рр. [188]

Динаміка зареєстрованих кримінальних правопорушень за статтею 258 «Терористичний акт» Кримінального кодексу України, свідчить про суттєві коливання протягом досліджуваного періоду, так початку досліджуваного періоду зафіксовано близько 8 облікованих проваджень за ст.258 ККУ, що відповідає відсутності масштабних проявів терористичної активності.

Після початку збройного конфлікту на сході України у 2014 році показник різко зріс до 1499 проваджень, а у 2016 році досяг максимального значення – 1865 випадків. Це є прямим наслідком активізації бойових дій, захоплення адміністративних будівель, диверсій та терористичних атак на території Донецької та Луганської областей.

З початку 2017 року зафіксовано поступове та стале зниження кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень: у 2018 – 950, у 2020 – 909, а в 2021 – 465. Таке зменшення зумовлено стабілізацією лінії зіткнення, тимчасовим зменшенням інтенсивності бойових дій, а також посиленням контртерористичних заходів та правоохоронного контролю.

Повномасштабне вторгнення рф на територію України у 2022 році не призвело до збільшення даного показника, проте у цей період фіксується 332 провадження за ст.258 ККУ, що пов’язано зі зміною правової кваліфікації значної кількості діянь у бік військових злочинів, диверсій, колаборційної діяльності та злочинів проти основ національної безпеки. У 2023 році показник зменшився до 95, а у 2024 – до 51 провадження, що може свідчити про системне вдосконалення антитерористичних механізмів, посилення роботи Служби безпеки України та Національної поліції, а також зміщення характеру загроз із терористичних атак у площину ракетних ударів, які не кваліфікуються як терористичний акт у контексті КК України.

Щодо кількості процесуальних результатів, що скеровані до суду протягом всього періоду, їх кількість залишалася порівняно незначною, коливаючись у межах 1 – 35 випадків на рік, а кількість засуджених осіб коливається в межах 0– 12 випадків.

Найменшою залишається частка призначення реального позбавлення волі та в окремі роки дорівнює 0, а в середньому не перевищувала 1 – 8 вироків на рік. Це свідчить про високий рівень складності доведення терористичного акту, зокрема щодо ідентифікації виконавців, збору доказів в умовах воєнного конфлікту, значної частки обвинувачених, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або у розшуку.

На наступному рис. 3.12 відображено показник кількості кримінальних правопорушень за статтею 258-1 «Втягнення у вчинення терористичного акту» за 2013-2024 рр.

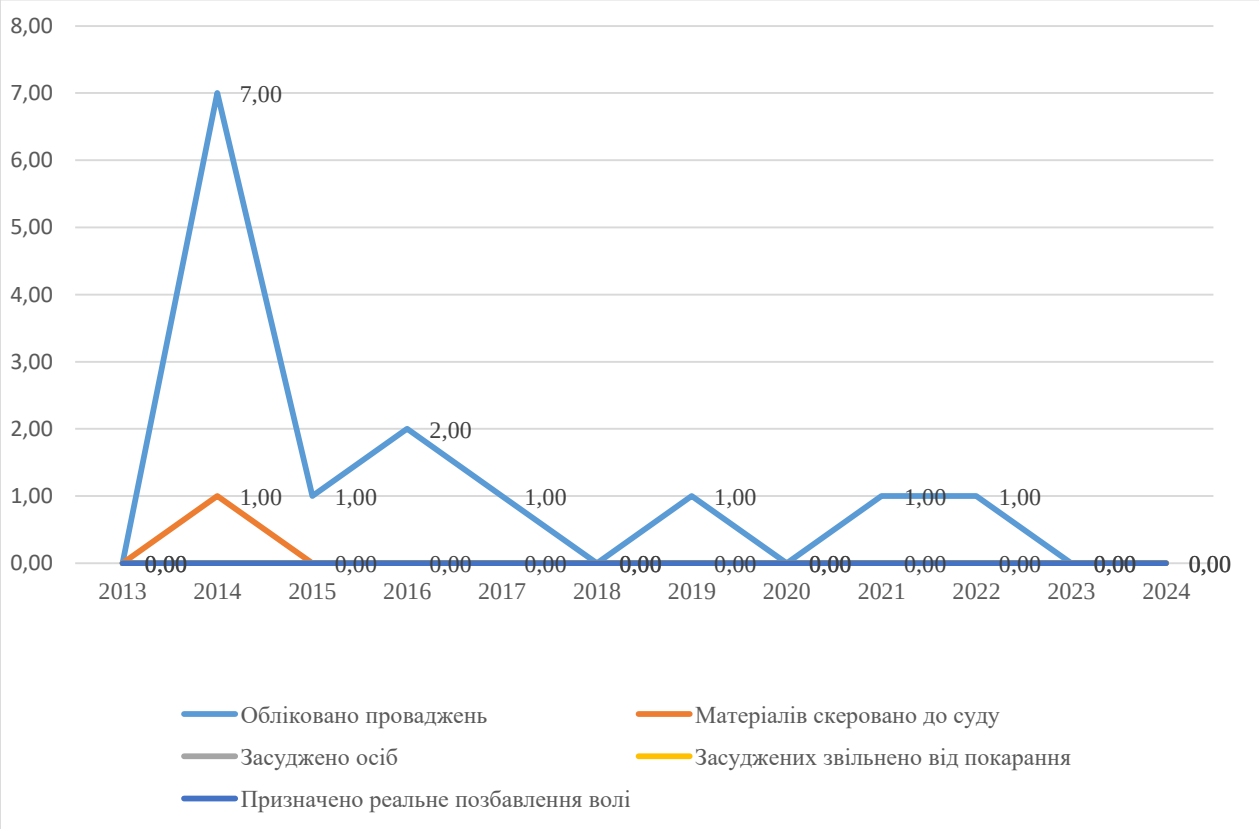

Рис. 3.12. Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258-1 ККУ «Втягнення у вчинення терористичного акту» за 2013-2024 рр. [188]

За статтею 258-1 «Втягнення у вчинення терористичного акту КК» України протягом досліджуваного періоду зафіксовано низький рівень реєстрації правопорушень та суттєві коливання показника, що прямо пов’язані з фазами воєнно-політичної ескалації. У 2014 році показник досяг максимального значення близько 7 проваджень, що збігається з початком активних бойових дій на Сході, діяльністю незаконних збройних формувань та їх спробами залучення цивільного населення до терористичної діяльності.

У подальші роки спостерігається різке зниження кількості облікованих кримінальних правопорушень, так протягом 2015 – 2017 років було зареєстровано поодинокі випадки в межах 1 – 2 випадків на рік, з 2018 року показники залишилися на мінімальному рівні.

Процесуальні результати свідчать про складність доказування саме факту, втягнення у вчинення терористичного акту, так кількість скерованих до суду матеріалів є одиничною, а реальні вироки поодинокі або взагалі відсутні. Це може пояснюватися прихованим характером злочину, відсутністю свідчень потерпілих, діяльністю на окупованих територіях та неможливістю ідентифікувати осіб, причетних до втягнення.

На наступному рис.3.13.представлено показники за статтею 258-2 ККУ «Публічні заклики до вчинення терористичного акту» за 2013-2024 рр.

У 2013 році зафіксовано один випадок за статтею258-2 ККУ «Публічні заклики до вчинення терористичного акту», проте вже у 2014 – 2015 років спостерігається різке зростання до 4 облікованих проваджень щорічно, що співпадає з загостренням воєнно-політичної ситуації. Після короткотривалого зменшення у 2016 – 2017 рр. активність знову почала зростати, так у 2018 та 2020 роках зареєстровано по 5 кримінальних проваджень, що може бути пов’язано зі зміною векторів інформаційної

боротьби, посиленням протидії пропаганді, а також збільшенням уваги правоохоронних органів до кіберпростору.

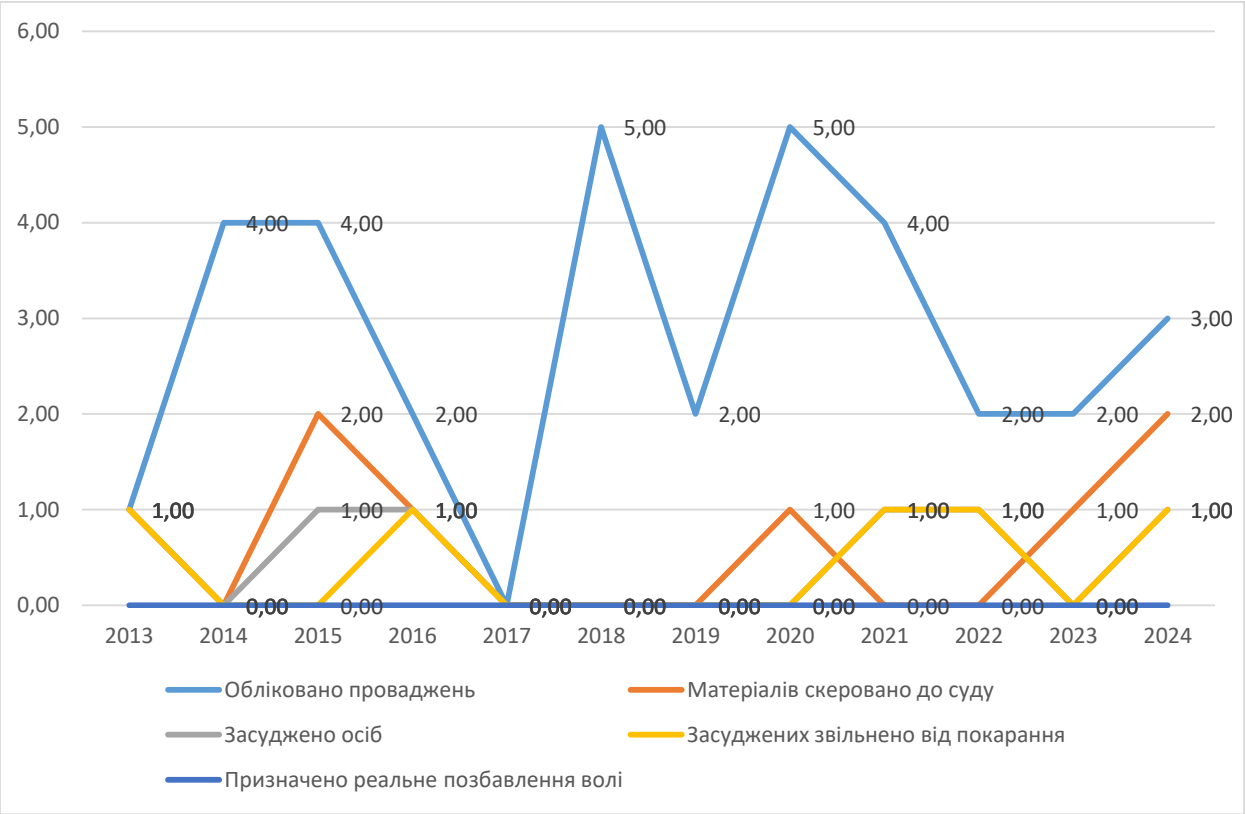

Рис. 3.13. Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258-2 ККУ «Публічні заклики до вчинення терористичного акту» за 2013-2024 рр. [188]

У 2021 – 2023 рр. показники залишилися в межах 1 – 2 проваджень щороку. У 2024 році відзначається незначне зростання до 3 проваджень, що може відображати адаптацію терористичного напряму до умов повномасштабної агресії та активізацію публічних закликів у мережевому середовищі.

Процесуальні результати демонструють нестабільну тенденцію, адже матеріали, скеровані до суду, та кількість засуджених осіб фіксуються епізодично, а реальні строки позбавлення волі майже не призначаються. Це свідчить про труднощі доказування наміру та пропагандистського впливу, експертної оцінки контенту, трактування закликів у контексті свободи слова.

На наступному рис. 3.14. представлено показники кількості правопорушень за статтею 258-3 ККУ «Створення терористичної групи чи терористичної організації» за 2013-2024 рр.

Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258-3 КК України відображає чітку тенденцію, що співпадає з активним періодом російсько-українського збройного конфлікту. Так у 2013 році такі правопорушення фактично не зареєстровані, проте у 2014 році зафіксовано понад 478 кримінальних проваджень, а у 2015 – 849, що зумовлено стрімким формуванням незаконних озброєних угруповань, появою квазідержавних структур на окупованих територіях та активізацією їх вербувальної та організаційної діяльності.

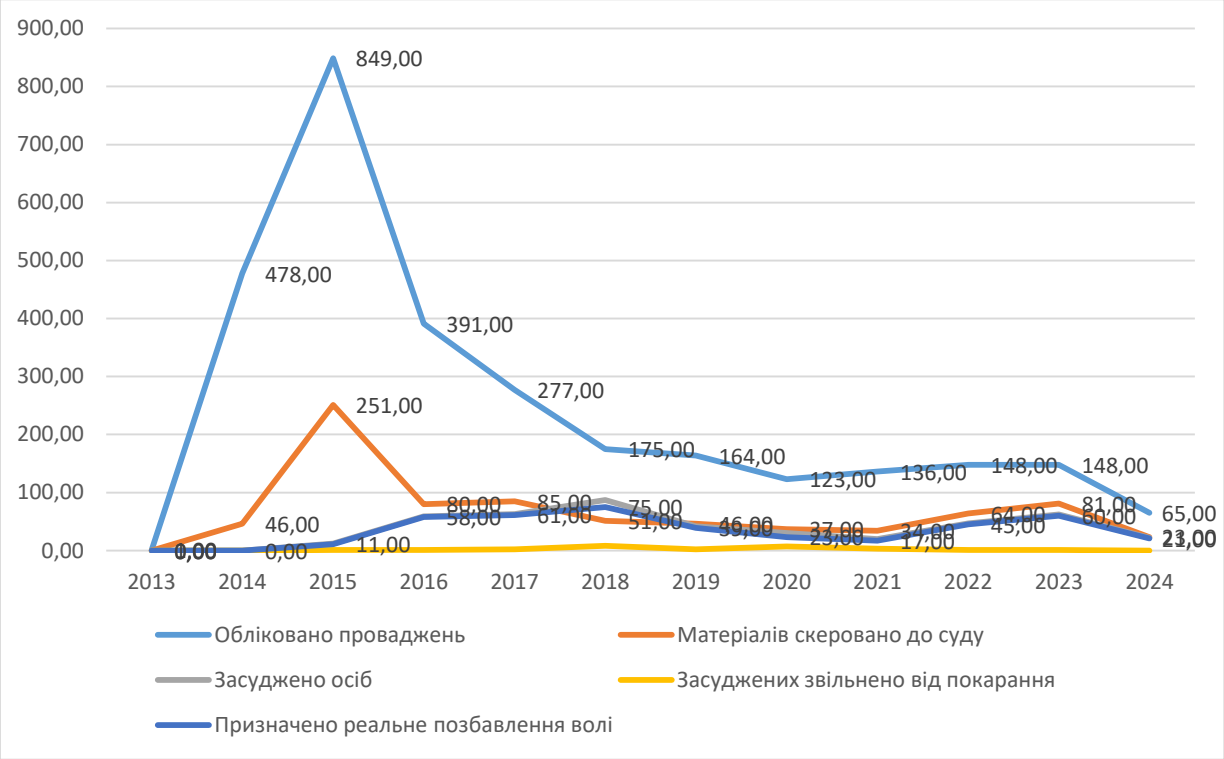

Рис. 3.14. Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258-3 ККУ «Створення терористичної групи чи терористичної організації» за 2013-2024 рр. [188]

Максимальна кількість правопорушень зафіксована у 2015 році, після простежується поступове зниження показників, у 2017 році зафіксовано 391

провадження, у 2018 – 277, а у 2021 – 123, що пов'язано з частковою стабілізацією лінії зіткнення, зміною тактики незаконних формувань, а також трансформацією загроз у напрямі участі у збройних діях, колабораціонізму, шпигунства та інших злочинів проти основ національної безпеки. Проте навіть у 2022 – 2024 рр. кількість таких проваджень залишається значною – від 136 до 148 щорічно, що підтверджує існування розгалуженої структури терористичних мереж та актуальність протидії їхній діяльності.

Варто відзначити, що кількість матеріалів, скерованих до суду, у 2015 році становила 251 випадок, проте надалі їх кількість поступово зменшилась, при цьому залишилося на високому рівні.

На наступному рис. 3.15. представлено показники кількості правопорушень за статтею 258-4 ККУ «Сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму» за 2013-2024 рр.

Рис. 3.15. Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258-4 ККУ «Сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму» за 2013-2024 рр. [188]

За статтею 258-4 «Сприяння вчиненню терористичного акту, проходження навчання тероризму» у 2014 році було зафіксовано близько 11 проваджень, а у

2015 році їх кількість дорівнювала 7, що пов'язано із формуванням і функціонуванням незаконних збройних формувань, активним переміщенням осіб через кордон з метою підготовки до терористичної діяльності, вербуванням, тренуванням та сприянням у бойовій підготовці. Саме цей період характеризується найвищими процесуальними показниками, так у 2015 році 5 матеріалів було скеровано до суду, та при цьому засуджено 3 особи.

У 2016 – 2024 роках простежується різке зниження кількості проваджень, так їх кількість коливається в межах від 0 до 2 випадків на рік. Кількість засуджених осіб у цей період також залишається мінімальною, а призначення реального позбавлення волі фіксується рідко, що вказує на високий рівень латентності таких злочинів і складність збирання доказів щодо підготовчих дій, які не завжди мають матеріальні сліди та потребують спеціальних розвідувальних, кібернетичних і міжнародних доказових механізмів.

На наступному рис. 3.16 представлено показники кількості правопорушень за статтею статтею 258-5 ККУ «Фінансування тероризму» за 2013-2024 рр.

Рис. 3.16. Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258-5 ККУ «Фінансування тероризму» за 2013-2024 рр. [188]

Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258-5 КК України свідчить про поступове формування та розвиток протидії фінансуванню тероризму у контексті збройного конфлікту на сході України. У 2013 році такі правопорушення не реєструвалися, однак уже у 2014 році зафіксовано 54 кримінальних провадження, що відображає потребу у блокуванні фінансових каналів підтримки незаконних збройних формувань.

Максимальне значення показника зафіксовано у 2015 році близько 138 проваджень, що може бути зумовлено розширенням джерел фінансування терористичної діяльності, зокрема через незаконні грошові перекази та різні комерційні схеми.

Після 2015 року спостерігається суттєве зниження кількості облікованих проваджень: у 2017 році – 84, у 2019 – 33, а у 2024 – 11 відповідно. Така тенденція свідчить про посиленням фінансового моніторингу, запровадженням міжнародних санкційних механізмів, удосконаленням нормативного регулювання протидії відмиванню коштів та розширенням співпраці України з інституціями ЄС .

Процесуальні результати за статтею 258-5 свідчать про відносно вищу, порівняно з іншими терористичними статтями, активність слідчих та прокурорів, так кількість матеріалів, скерованих до суду, у 2017–2019 рр. становила 8–11 випадків на рік. Однак кількість засуджених осіб залишається значно меншою, а реальне позбавлення волі майже відсутнє. Це вказує на складність документування фінансових операцій, необхідність міжнародного обміну інформацією та складність доведення умислу щодо саме терористичної мети фінансування.

На наступному рис. 3.17 представлено показники кількості правопорушень за статтею статтею 258-6 ККУ «Перетинання державного кордону України з терористичною метою» за 2013-2024 рр.

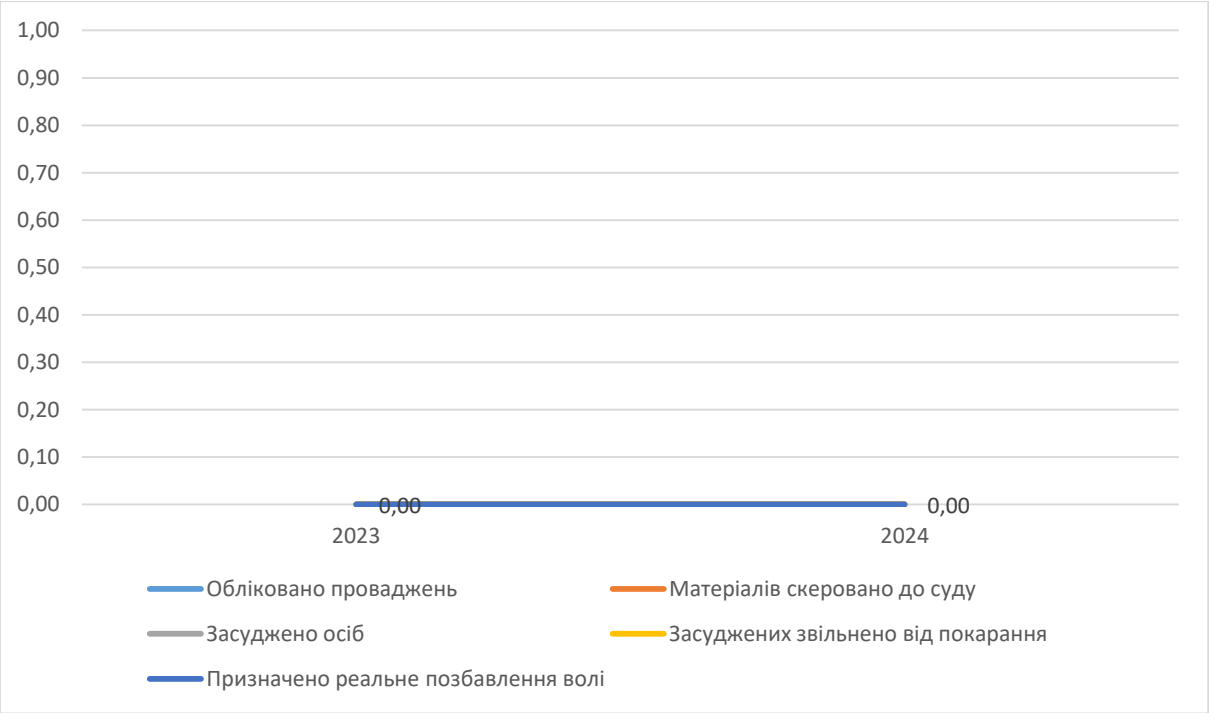

Рис. 3.17. Динаміка кримінальних правопорушень за статтею 258-6 ККУ «Перетинання державного кордону України з терористичною метою» за 2013-2024 рр.[188]

За статтею 258-6 «Перетинання державного кордону України з терористичною метою» КК України зафіксовано, що у період 2013–2024 рр. не зареєстровано жодного факту вчинення цього злочину, а також відсутні матеріали, скеровані до суду, засуджені особи та вироки із призначенням реального позбавлення волі. Нульові показники можуть свідчити як про виняткову рідкість даного виду злочинів, так і про те, що діяння, пов’язані з переміщенням осіб через державний кордон з елементами терористичної діяльності, здебільшого кваліфікуються за іншими нормами кримінального закону, передусім — як створення чи участь у терористичній організації (ст. 258-3) або сприяння терористичній діяльності (ст. 258-4).

Таким чином, проведений аналіз статей 258–258-6 КК України свідчить, що найбільшої інтенсивності їх вчинення зафіксовано у період 2014–2016 рр., що безпосередньо пов’язано з початком та ескалацією російсько-українського збройного конфлікту та формуванням незаконних збройних формувань на

тимчасово окупованих територіях. Найвищі показники притаманні злочинам, пов’язаним із організаційним, структурним та матеріальним забезпеченням терористичної діяльності, тобто створення та участь у терористичній групі або організації (ст. 258-3 ККУ), фінансування тероризму (ст. 258-5 ККУ) та безпосереднє вчинення терористичних актів (ст. 258 ККУ). У свою чергу, правопорушення, що стосуються втягнення, навчання чи індивідуального сприяння тероризму (ст. 258-1 ККУ, 258-2 ККУ, 258-4 ККУ), фіксуються значно рідше, що пояснюється як латентністю таких діянь, а також складністю встановлення наміру у підготовчих формах терористичної активності.

З 2017 року спостерігається послідовне зниження кількості зареєстрованих правопорушень за всіма досліджуваними статтями. Така тенденція зумовлена трансформацією характеру терористичних загроз, зміцненням державної системи протидії, розвитком фінансового моніторингу, міжнародної правової допомоги та розширенням санкційних механізмів.

У період повномасштабної агресії російської федерації на території України з 2022 року не відбулося нового різкого зростання показників, що пояснюється зміною форми прояву агресії, від терористичних актів та диверсій до відкритого ведення бойових дій, ракетних обстрілів та окупації територій, що, відповідно, підлягають іншій кримінально-правовій кваліфікації.

Окремо слід відзначити обмежену кількість обвинувальних вироків та випадків призначення реальних строків позбавлення волі, що відображає об’єктивну складність доказування терористичних злочинів, значний обсяг процесуальних перешкод, дію воєнного стану, неможливість затримання підозрюваних або вилучення доказів на тимчасово окупованих територіях, а також потребу у міжнародному співробітництві. Отже, протидія тероризму потребує комплексного міжвідомчого реагування, розвитку кримінальної розвідки, фінансового моніторингу, транскордонної взаємодії та адаптації кримінального законодавства до сучасних форм гібридної агресії та транснаціональної терористичної діяльності.

3.3. Оцінка системних проблеми державного управління антитерористичною безпекою

Антитерористична діяльність України у період 2014-2025 років зазнала радикальної трансформації, зумовленої зміною характеру загроз національній безпеці. Якщо до 2014 року система протидії тероризму формувалася переважно для запобігання класичним терористичним актам, то початок збройної агресії російської федерації проти України кардинально змінив парадигму безпекової політики держави.

Еволюція загроз відбувалася у три ключові етапи. Перший етап (2014-2018 рр.) характеризувався проведенням Антитерористичної операції на сході України, де терористична діяльність незаконних збройних формувань поєднувалася з елементами збройної агресії іноземної держави [1]. Другий етап (2018-2022 рр.) ознаменувався переходом до Операції Об'єднаних сил та адаптацією антитерористичних інститутів до гібридних загроз [104]. Третій, сучасний етап (з 2022 року) характеризується повномасштабною війною, де терористичні методи стали невід'ємною складовою державного тероризму російської федерації.

Російська агресія проти України демонструє нові форми тероризму, які виходять за межі традиційних визначень. Систематичні ракетні та дронові удари по цивільній інфраструктурі, об'єктах енергопостачання, медичних закладах та житлових будинках становлять собою державний тероризм, спрямований на залякування населення та дестабілізацію суспільно-політичної ситуації. Особливої актуальності набули нові форми терористичної діяльності, зокрема масштабне поширення телефонного тероризму, активізація диверсійної діяльності на території України, створення агентурних мереж у силових структурах.

У цьому контексті система антитерористичної безпеки України зазнала суттєвої трансформації. Якщо раніше антитерористична діяльність розглядалася переважно як правоохоронна функція, то в умовах повномасштабної війни вона

інтегрувалася в загальну систему національної безпеки та оборони. Це вимагає перегляду інституційних механізмів, нормативно-правової бази та міжнародної співпраці у сфері протидії тероризму.

Система антитерористичної безпеки України базується на багаторівневій інституційній архітектурі, центральним елементом якої є Антитерористичний центр при Службі безпеки України. Створений Указом Президента України від 11 грудня 1998 року №1314/98, АТЦ функціонує як постійно діючий координаційний орган національної системи боротьби з тероризмом [98].

Структура Антитерористичного центру включає кілька ключових компонентів (рис. 3.18).

Рис. 3.18. Організаційна структура Антитерористичного центру та його основні функції

Керівництво АТЦ очолює керівник, який призначається Президентом України за поданням Голови Служби безпеки України. Виконавчим робочим органом Центру є штаб, що здійснює поточну організаційну роботу. Міжвідомча координаційна комісія АТЦ формується з представників усіх ключових суб'єктів антитерористичної діяльності, включаючи заступників Міністра внутрішніх справ України, заступників керівника Національної поліції, заступника начальника Генерального штабу Збройних Сил України, представників Державної прикордонної служби, Управління державної охорони, Служби зовнішньої розвідки, командувача Національної гвардії та інших відомств [71].

Регіональний рівень системи представлений координаційними групами при регіональних органах СБУ, які забезпечують оперативну взаємодію суб'єктів антитерористичної діяльності на місцях. Така децентралізована структура дозволяє забезпечити ефективне реагування на терористичні загрози в усіх регіонах України.

Функціональні повноваження АТЦ є всеохоплюючими та включають: моніторинг загроз вчинення терористичних актів на території України та за її межами; розробку планів проведення антитерористичних операцій на об'єктах можливих терористичних посягань; визначення потреби в силах і засобах для проведення АТО; встановлення рівнів терористичної загрози (синій, жовтий, помаранчевий, червоний); координацію діяльності суб'єктів боротьби з тероризмом; організацію командно-штабних і тактико-спеціальних навчань; взаємодію з міжнародними антитерористичними організаціями [2]. Особливу увагу приділено інтеграції АТЦ у європейські контртерористичні структури, що відповідає стратегічному курсу України на євроінтеграцію.

Служба безпеки України як головний суб'єкт антитерористичної діяльності здійснює широкий спектр оперативно-розшукових та контррозвідувальних заходів, спрямованих на запобігання, виявлення та припинення терористичної діяльності. СБУ збирає та аналізує інформацію про

діяльність міжнародних терористичних організацій, проводить оперативно-технічні пошукові заходи у системах телекомунікацій, здійснює досудове розслідування злочинів, пов’язаних з тероризмом [71].

Національна поліція України, створена у 2015 році на основі реформування міліції, відіграє важливу роль у системі антитерористичної безпеки. У межах своїх повноважень поліція бере участь у боротьбі з тероризмом, забезпечує ефективне використання сил і засобів під час проведення антитерористичних операцій [78]. Структурні підрозділи Національної поліції, зокрема поліція особливого призначення «КОРД» та «ЛЮТЬ», кримінальна поліція та кіберполіція, володіють спеціалізованими компетенціями для протидії різним формам терористичних загроз.

Інші суб’єкти антитерористичної діяльності включають Збройні Сили України, Національну гвардію, розвідувальні органи (Службу зовнішньої розвідки та Головне управління розвідки Міністерства оборони), Державну прикордонну службу, Державну службу України з надзвичайних ситуацій. Кожен з цих суб’єктів виконує специфічні функції в загальній системі антитерористичної безпеки, забезпечуючи комплексний підхід до протидії терористичним загрозам.

Нормативне забезпечення антитерористичної діяльності в Україні базується на ієрархічній системі правових актів. Базовим законом є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року, який визначає правові та організаційні засади боротьби з тероризмом, порядок координації діяльності суб’єктів боротьби з тероризмом, права і обов’язки осіб та організацій у цій сфері [71]. Важливим доповненням законодавчої бази стала Постанова Кабінету Міністрів України №1172 від 15 жовтня 2024 року «Про затвердження Правил антитерористичної безпеки», яка встановлює сучасні стандарти забезпечення антитерористичної захищеності об’єктів [80]. Документ визначає принципи антитерористичної безпеки (законність,

загальна обов'язковість, правова обумовленість, превентивність), порядок фінансування заходів з антитерористичного захисту, механізми взаємодії державних органів та власників об'єктів.

Значну роль у нормативному регулюванні відіграють також Закон України «Про Національну поліцію», Закон України «Про Службу безпеки України», Указ Президента України «Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи», Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків» [77]. Нормативна база забезпечує правове підґрунтя для функціонування системи антитерористичної безпеки та її адаптації до сучасних викликів.

Попри наявність розвиненої інституційної системи, сучасний стан антитерористичної діяльності в Україні характеризується низкою проблемних аспектів, які знижують ефективність протидії терористичним загрозам. Найбільш критичним викликом є проблема внутрішньої безпеки силових структур, що особливо гостро проявилася у 2024-2025 роках.

У лютому 2025 року СБУ документувала та затримала керівника штабу Антитерористичного центру СБУ, який з 2016 року очолював Антитерористичне управління та здійснював шпигунську діяльність на користь російської федерації. Контррозвідкою було задокументовано 14 епізодів протиправної діяльності, включаючи передачу таємної інформації про озброєння українських військ, стан об'єктів критичної інфраструктури, результати ракетних обстрілів [69]. Прикро, що цей випадок не є поодиноким. Факти свідчать про системні недоліки в контррозвідувальному забезпеченні антитерористичних структур. Проблема полягає не лише в індивідуальних випадках зради, але й у недостатній ефективності механізмів попередньої перевірки кадрів, відсутності дієвих систем моніторингу лояльності працівників силових структур, слабкості внутрішніх контррозвідувальних

заходів. Особливу тривогу викликає той факт, що зрадники обіймали ключові посади в антитерористичних структурах, що створювало загрозу компрометації всієї системи протидії тероризму.

Другою значною проблемою є недоліки міжвідомчої координації. Дослідники відзначають, що у сфері національної безпеки спостерігається «фрагментарність функцій, дублювання повноважень, недостатня координація, слабка участь органів місцевого самоврядування, кадрова недостатність і нормативні прогалини» [34]. Визначені проблеми безпосередньо проявляються і в антитерористичній діяльності, де взаємодія між СБУ, МВС, ДПСУ та іншими суб'єктами потребує постійного узгодження через формальні канали.

Наказ СБУ та МВС України від 13 жовтня 2022 року №360/657 затвердив Порядок електронної інформаційної взаємодії між відомствами [79], проте на практиці обмін даними залишається недостатньо оперативним. Горб В. вказує, що «для обміну даними необхідні ручні запити через офіційну кореспонденцію» [16], що призводить до суттєвих затримок у реагуванні на терористичні загрози. Наразі СБУ використовує систему «Оберіг», МВС – «Інтегровану інформаційну систему», яка включає понад 17 підсистем різної тематичної спрямованості [16], ДПСУ – «Гарт-1», які не інтегровані між собою та потребують окремих запитів для отримання інформації.

Відсутність єдиної інформаційної платформи створює інформаційні розриви, які можуть бути використані терористичними елементами. Експерти з Національного інституту стратегічних досліджень підкреслюють необхідність «якісно нового рівня координації дій, взаємодії та обміну інформацією» між численними акторами безпекового сектору [102]. В контексті антитерористичної діяльності це означає, що підозрюваний у терористичній діяльності може перетинати кордон або переміщуватися територією України, залишаючись непоміченим через відсутність оперативного обміну даними між різними відомствами.

Аналітична записка НІСД «Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України» констатує, що у Франції після терактів 2015 року комісія Національної Асамблеї виявила низький рівень координації спеціальних служб Франції та неефективне співробітництво зі спеціальними службами інших країн [58]. Якщо навіть розвинені європейські країни стикаються з проблемами координації, то для України ця проблема є ще більш актуальною з огляду на менш розвинену інфраструктуру міжвідомчої взаємодії.

Ресурсні обмеження становлять третю групу проблем. Фінансування антитерористичної діяльності в Україні відбувається у контексті загального забезпечення сектору національної безпеки і оборони. За даними Кабінету Міністрів України, у Державному бюджеті на 2023 рік загальний ресурс на національну безпеку та оборону було передбачено у сумі 1 141,1 млрд грн [64], з яких Службі безпеки України виділено 22,2 млрд грн [64]. У 2024 році загальні видатки на оборону та безпеку становили 1,7 трлн грн [31], проте специфічне фінансування антитерористичних заходів не виокремлюється окремою бюджетною статтею.

Фактичне виконання видатків на національну безпеку та оборону у 2023 році склало близько 2,65 трлн грн [117], що становило понад 48% усіх видатків державного бюджету. Однак концентрація ресурсів на забезпеченні повномасштабних воєнних дій об’єктивно обмежує можливості спеціалізованого фінансування превентивних антитерористичних заходів, технологічної модернізації АТЦ та підготовки кадрів.

Постанова Кабінету Міністрів України №1172 від 15 жовтня 2024 року «Про затвердження Правил антитерористичної безпеки» встановила, що фінансування антитерористичної захищеності об’єктів здійснюється за рахунок державного та місцевих бюджетів [80], однак в умовах війни бюджетні можливості регіонів є вкрай обмеженими. Особливо гостро проблема ресурсного забезпечення

проявляється на рівні місцевих органів влади та комунальних підприємств, які мають забезпечувати антитерористичний захист об’єктів критичної інфраструктури, водопостачання, електромереж, транспортних вузлів.

Науковці підкреслюють, що серед основних уразливостей національної безпеки України є «дефіцит фінансових ресурсів, втрати державного бюджету, низька конкурентоспроможність національної економіки» [18]. В контексті антитерористичної діяльності це означає обмежені можливості для впровадження сучасних технологічних рішень, створення систем штучного інтелекту для аналізу загроз, розбудови інфраструктури кіберзахисту.

Кадрові проблеми включають не лише питання внутрішньої безпеки, але й дефіцит висококваліфікованих спеціалістів з антитерористичної діяльності. Система підготовки кадрів для антитерористичної діяльності стикається з множинними викликами. Дослідники відзначають, що «рівень антитерористичної підготовки, набутих практичних навичок» залишається недостатнім [35]. Повномасштабна війна призвела до значної мобілізації працівників силових структур, що створило кадровий дефіцит в антитерористичних підрозділах. Крім того, система підготовки не завжди встигає адаптуватися до нових форм терористичних загроз. Кудінов С. наголошує, що «створення інклюзивного освітнього середовища та спеціалізованої системи науково-методичних і педагогічних технологій, зорієнтованих на мінімізацію ризиків вчинення терористичних актів» [35], передбачає впровадження спеціалізованих курсів антитерористичної безпеки не лише для силовиків, але й для цивільного населення.

Важливим аспектом є підготовка фахівців у сфері протидії новим формам тероризму, зокрема кібертероризму. Дослідники наголошують на необхідності «реструктуризації Антитерористичного центру України» для інтеграції кібертероризму в його оперативний мандат, оскільки наразі центр зосереджений переважно на фізичних аспектах тероризму [28]. Відповідно,

реструктиризація вимагає підготовки кадрів з новими компетенціями в галузі кібербезпеки, аналізу цифрових загроз, протидії використанню безпілотних систем у терористичних цілях.

На рис. 3.19 візуалізовано сучасні проблеми та фактори зниження ефективності антитерористичної діяльності в Україні.

Рис. 3.19. Фактори зниження ефективності антитерористичної

Подальший розвиток системи антитерористичної безпеки України має відбуватися за кількома стратегічними напрямами, які враховують як наявні проблеми, так і перспективи євроінтеграції держави.

Першим пріоритетом є посилення контррозвідувального забезпечення антитерористичних структур. Необхідне впровадження багаторівневої системи перевірки кадрів, яка включатиме не лише первинну перевірку при прийнятті на службу, але й регулярний моніторинг лояльності працівників. Доцільним є створення спеціалізованих підрозділів внутрішньої безпеки в усіх ключових антитерористичних структурах, які працюватимуть за принципами

зовнішньої контррозвідки. Важливим елементом має стати впровадження технологічних рішень для моніторингу комунікацій та фінансових потоків працівників, які мають доступ до секретної інформації.

Другим стратегічним напрямом є технологічна модернізація антитерористичної діяльності: впровадження систем штучного інтелекту для аналізу великих масивів даних та виявлення потенційних загроз; створення єдиної інформаційної системи, що об'єднає всі суб'єкти антитерористичної діяльності; розвиток можливостей кіберзахисту критичної інфраструктури; використання технологій Big Data для прогнозування терористичних актів; впровадження систем раннього попередження про терористичні загрози. Особлива увага має приділятися протидії новим формам тероризму, зокрема використанню безпілотних літальних апаратів у терористичних цілях.

Третім пріоритетом є вдосконалення механізмів міжвідомчої координації. Необхідне створення єдиного ситуаційного центру, що забезпечить оперативний обмін інформацією між усіма суб'єктами антитерористичної діяльності в режимі реального часу. Доцільним є чіткіше розмежування компетенцій різних відомств, уникнення дублювання функцій, створення дієвих механізмів спільного планування та проведення операцій. Важливим кроком має стати розробка та впровадження єдиних стандартів підготовки персоналу антитерористичних підрозділів різних відомств.

Необхідні реформи включають також удосконалення нормативно-правової бази. Базовий Закон України «Про боротьбу з тероризмом» потребує оновлення з урахуванням нових форм терористичних загроз, досвіду повномасштабної війни, європейських стандартів. Необхідна чітка правова регламентація використання нових технологій в антитерористичній діяльності, зокрема штучного інтелекту, систем масового спостереження, аналізу Big Data. Важливим є приведення українського законодавства у повну відповідність з європейськими директивами та регламентами у сфері протидії тероризму.

Євроінтеграційний вектор розвитку системи антитерористичної безпеки передбачає поглиблення інституційної інтеграції з європейськими структурами. Процес євроінтеграції включає: повноцінне приєднання до європейських систем обміну даними (SIS, Europol IS, PNR); участь у спільних навчаннях та операціях з європейськими партнерами; імплементацію європейських стандартів підготовки персоналу; гармонізацію процедур та протоколів антитерористичної діяльності з європейськими практиками. Набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС відкриває нові можливості для поглиблення співпраці у сфері безпеки, включаючи доступ до європейських програм фінансування та технічної підтримки.

Розвиток превентивної діяльності має включати створення комплексної системи протидії радикалізації населення: впровадження дерадикалізаційних програм для осіб, схильних до екстремізму; розробку контрнаративів для протидії терористичній пропаганді; модерацію контенту в онлайн-просторі; програми соціальної інтеграції груп ризику; просвітницьку діяльність серед молоді. Європейський досвід показує ефективність превентивних заходів, які дозволяють запобігти радикалізації на ранніх стадіях.

Важливим напрямом є розвиток міжнародного співробітництва не лише на двосторонньому, але й на багатосторонньому рівні. Україна має активніше використовувати можливості міжнародних організацій, зокрема ООН, ОБСЄ, Інтерполу, для координації зусиль у боротьбі з тероризмом. Доцільним є ініціювання створення міжнародних робочих груп для вивчення феномену державного тероризму та розробки механізмів протидії йому. Український досвід може стати основою для формування нових міжнародних стандартів у цій сфері.

На основі проведено аналізу можна сформувати стратегічну програму розвитку системи антитерористичної безпеки України (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Стратегічна програма розвитку системи антитерористичної безпеки України на 2025-2030 роки

Напрям	Ключові заходи	Відповідальні суб'єкти	Терміни реалізації	Очікувані результати	Критерії оцінки ефективності
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
БЛОК І. ПОСИЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ БЕЗПЕКИ ТА КОНТРРОЗВІДКИ					
1.1. Багаторівнева система перевірки та моніторингу кадрів	Впровадження автоматизованої системи перевірки кандидатів при прийнятті на службу	СБУ (ДКР), Департамент кадрової політики МВС	короткострокові (2025-2026)	мінімізація ризиків проникнення агентури; підвищення рівня довіри до антитерористичних структур; запобігання витоку секретної інформації	зниження кількості випадків зради на 70%; 100% працівників з доступом до державної таємниці пройшли верифікацію; індекс довіри населення від 75%
	Створення спеціалізованих підрозділів внутрішньої безпеки в АТЦ, СБУ, Нацполіції	АТЦ при СБУ, Управління власної безпеки Нацполіції	короткострокові (2025-2026)		
	Регулярний моніторинг лояльності через технологічні системи (фінанси, комунікації)	СБУ, НАБУ, Мінцифри (технічна підтримка)	середньострокові (2027-2030)		
1.2. Захист від інформаційних операцій супротивника	Протидія вербуванню через соцмережі, виявлення агентів впливу, дезінформаційні кампанії	Центр протидії дезінформації (РНБО), СБУ, Мінцифри	короткострокові (2025-2026)	зниження успішності вербувальних операцій РФ, підвищення медіаграмотності працівників	кількість випадків вербування знижена на 50%, 95% працівників пройшли тренінги
БЛОК ІІ. ТЕХНОЛОГІЧНА МОДЕРНІЗАЦІЯ ТА ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ					
2.1. Впровадження систем штучного інтелекту та Big Data	Створення аналітичної платформи з ШІ для виявлення патернів терористичної активності	АТЦ при СБУ, Мінцифри, Держспецзв'язку	середньострокові (2027-2030)	прогнозування загроз з точністю від 85%; скорочення часу виявлення загроз у 5 разів; автоматизація 60% рутинних процесів.	точність прогнозів > 85%; час реакції на загрозу менше 2 год; оброблено >1 млн записів/добу
	Обробка та аналіз великих масивів даних (OSINT, соцмережі, фінансові операції)	СБУ, Кіберполіція, Фінмоніторинг	короткострокові (2025-2026)		

Продовження табл. 3.1

1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
2.2. Єдина інформаційна система	Інтеграція баз даних СБУ, МВС, ДПС, ДПСУ, ЗСУ в єдину захищену платформу	АТЦ при СБУ (координатор), всі суб'єкти АТ-діяльності	середньострокові (2027-2030)	оперативний обмін даними між відомствами в режимі реального часу, усунення інформаційних розривів	100% відомств підключені, час обміну даними <5 хв, 0 випадків витоку
2.3. Кіберзахист критичної інфраструктури	Впровадження систем захисту об'єктів енергетики, транспорту, водопостачання від кібератак	Держспецзв'язку, Мінінфраструктури, Міненерго, оператори КІ	короткострокові (2025-2026)	запобігання кібертерористичним атакам на КІ, забезпечення безперервності роботи систем	зниження успішних атак на 90%, час відновлення після інциденту <4 год
БЛОК ІІІ. ВДОСКОНАЛЕННЯ МІЖВІДОМЧОЇ КООРДИНАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ					
3.1. Єдиний національний ситуаційний центр	Створення центру управління кризовими ситуаціями 24/7 з представниками всіх відомств	АТЦ при СБУ, представники СБУ, МВС, ЗСУ, ДСНС	короткострокові (2025-2026)	винхронізація дій відомств, прийняття рішень у режимі реального часу	час прийняття рішення <15 хв, координація 100% операцій через центр
3.2. Стандартизація підготовки та процедур	Розробка єдиних стандартів підготовки персоналу всіх АТ-структур за стандартами НАТО	Національна академія СБУ, Академія поліції, навчальні центри	короткострокові (2025-2026)	підвищення сумісності підрозділів різних відомств, єдиний професійний рівень	100% персоналу сертифіковано за єдиними стандартами, сумісність з НАТО 90%

Продовження табл. 3.1

1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
БЛОК IV. ЄВРОІНТЕГРАЦІЯ ТА МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ					
4.1. Інтеграція у європейські інформаційні системи	Повне приєднання до SIS (Шенгенська інформаційна система), Europol IS, PNR	МВС, СБУ, ДПСУ, за підтримки місій ЄС	середньострокові (2027-2030)	доступ до європейських баз даних, ідентифікація транскордонних загроз	повне підключення до 3 систем, обробка 100% запитів у режимі реального часу
4.2. Гармонізація законодавства з acquis ЄС	Імплементація директив ЄС про протидію тероризму, захист персональних даних, кібербезпеку	Верховна Рада, КМУ, Мін’юст, за експертизи ЄС	короткострокові (2025-2026)	правова основа для членства в ЄС, відповідність стандартам безпеки ЄС	95% відповідність acquis ЄС у сфері безпеки, позитивна оцінка Єврокомісії

Таким чином, система антитерористичної безпеки України перебуває на етапі фундаментальної трансформації від класичної моделі протидії тероризму до комплексної системи, здатної реагувати на виклики державного тероризму та гібридної війни. Якщо до 2014 року українська антитерористична система формувалася переважно для запобігання класичним терористичним актам, то повномасштабна російська агресія кардинально змінила парадигму безпекової політики. Сучасна система протидії тероризму має одночасно протистояти систематичним ракетним ударам по цивільній інфраструктурі, масовому телефонному тероризму, диверсійній діяльності агентурних мереж, використанню безпілотних літальних апаратів у терористичних цілях та кібертерористичним атакам на критичну інфраструктуру. Трансформація вимагає не лише організаційних змін, але й переосмислення самої сутності антитерористичної діяльності в умовах, коли терористичні методи стають інструментом державної політики агресора.

Попри наявність розвиненої інституційної архітектури та нормативно-правової бази, функціонування системи характеризується низкою критичних проблем у сферах координації, внутрішньої безпеки, ресурсного забезпечення та кадрової політики.

Проблема внутрішньої безпеки антитерористичних структур набула особливої гостроти після виявлення у 2024-2025 роках випадків зради на найвищих рівнях АТЦ при СБУ, що вказує на критичні недоліки у механізмах первинної перевірки кадрів, відсутність ефективних систем постійного моніторингу лояльності працівників та недостатню увагу до психологічних факторів, які можуть спонукати посадовців до співпраці з противником.

Вирішення визначених в дослідженні проблем через реалізацію комплексної програми модернізації, технологічного оновлення та інтеграції у європейський безпековий простір дозволить створити ефективну, стійку систему антитерористичної безпеки, здатну забезпечувати надійний захист національних інтересів України в умовах XXI століття. Ця програма має

включати три взаємопов'язані компоненти: організаційно-інституційний, технологічний та нормативно-правовий. Організаційно-інституційний компонент передбачає створення єдиного ситуаційного центру, що забезпечить координацію всіх суб'єктів антитерористичної діяльності в режимі реального часу, запровадження багаторівневої системи контррозвідувального забезпечення з обов'язковою перевіркою та постійним моніторингом лояльності працівників, а також створення спеціалізованих підрозділів внутрішньої безпеки в усіх ключових антитерористичних структурах, які працюватимуть за принципами зовнішньої контррозвідки.

Технологічний компонент має включати створення єдиної інформаційної платформи, що об'єднає бази даних СБУ, МВС, ДПСУ, ЗСУ, Нацгвардії та інших суб'єктів антитерористичної діяльності з можливістю оперативного обміну даними в режимі онлайн. Варто зазначити, що технологічний компонент потребує значних інвестицій у розробку програмного забезпечення, створення захищених каналів зв'язку, впровадження систем штучного інтелекту для автоматичного аналізу великих масивів даних та виявлення патернів терористичної активності. Особлива увага має приділятися кіберзахисту критичної інфраструктури, оскільки енергетичні об'єкти, системи водопостачання, транспортні вузли та комунікаційні мережі є пріоритетними цілями для терористичних атак. Впровадження технологій раннього попередження, систем відеоспостереження з функціями розпізнавання облич, аналізу поведінкових патернів та автоматичного виявлення підозрілих об'єктів може суттєво підвищити превентивний потенціал антитерористичної системи.

Нормативно-правовий компонент передбачає прийняття оновленої версії Закону України «Про боротьбу з тероризмом», яка враховуватиме феномен державного тероризму, регулюватиме питання протидії новим формам терористичних загроз, включаючи кібертероризм, використання безпілотних систем та масовий телефонний тероризм, а також встановлюватиме правові рамки для використання нових технологій в антитерористичній діяльності. Необхідна

також гармонізація українського законодавства з європейськими директивами та регламентами у сфері протидії тероризму, що є умовою повноцінної інтеграції України у європейські системи обміну даними, зокрема Шенгенську інформаційну систему, базу даних Європолу та систему обміну даними про пасажирів.

Інтеграція у європейський безпековий простір має відбуватися не лише на рівні правової гармонізації, але й через практичну співпрацю з європейськими партнерами, що передбачає участь українських фахівців у спільних навчаннях та операціях з європейськими антитерористичними підрозділами, обмін досвідом та кращими практиками, спільні наукові дослідження у сфері протидії тероризму, а також отримання технічної та фінансової допомоги від європейських партнерів для модернізації української антитерористичної системи. Досвід таких країн як Іспанія, Італія, Франція та Німеччина, які мають розвинені системи протидії тероризму, може бути адаптований до українських умов з урахуванням специфіки загроз, з якими стикається Україна.

Українська система антитерористичної безпеки має потенціал для трансформації у одну з найбільш ефективних у Європі, оскільки український досвід протидії державному тероризму та гібридним загрозам є унікальним і може стати основою для формування нових міжнародних стандартів. Однак реалізація цього потенціалу можлива лише за умови комплексного підходу до вирішення існуючих проблем, готовності до системних реформ, залучення міжнародної підтримки та послідовної імплементації європейських стандартів. Вирішення проблем координації, внутрішньої безпеки, ресурсного забезпечення та кадрової політики не є технічними завданнями, а становить стратегічний пріоритет національної безпеки, від якого залежить здатність держави захистити своїх громадян від терористичних загроз у довгостроковій перспективі. Саме тому модернізація системи антитерористичної безпеки має розглядатися як невід'ємна складова загальної реформи сектору безпеки і оборони України та як важлива передумова успішної євроінтеграції держави.

Висновки до 3-го розділу

1. Встановлено, що найвищі значення Індексу тероризму зафіксовано у державах Африки та окремих країнах Азії, де тероризм набуває системного характеру на тлі затяжних збройних конфліктів, низького рівня інституційної спроможності та обмеженого контролю з боку державної влади. Водночас країни Європи, Америки та Океанії загалом демонструють низький або мінімальний рівень терористичної активності, однак для них характерним є зростання внутрішніх ідеологічно мотивованих загроз, що потребує трансформації підходів до забезпечення антитерористичної безпеки. Аналіз індексу також підтверджує тенденцію до ускладнення форм терористичної діяльності, зокрема через поширення децентралізованих та гібридних моделей насильства. Особливе місце у глобальній системі антитерористичної безпеки посідає Україна, для якої терористичні ризики мають специфічний воєнно-гібридний характер і тісно пов’язані зі збройною агресією та підривною діяльністю проти критичної інфраструктури і цивільного населення. Це обумовлює обмеженість застосування універсальних міжнародних індикаторів без урахування національного контексту та підтверджує необхідність формування комплексної моделі антитерористичної безпеки, що поєднує міжнародні оціночні інструменти з національними механізмами аналізу, прогнозування та протидії терористичним і гібридним загрозам.

2. Обґрунтовано, що аналіз динаміки кримінальних правопорушень за статтями 258–258-6 КК України свідчить, що найбільш криміногенно значущими є діяння, пов’язані з організаційним, фінансовим та матеріальним забезпеченням терористичної діяльності, зокрема створенням терористичних організацій і фінансуванням тероризму. Зниження показників з 2017 року та відсутність їх різкого зростання після 2022 року свідчать не про зменшення загроз як таких, а про зміну форм прояву насильства, перекваліфікацію значної частини діянь у площину воєнних злочинів і злочинів проти основ

національної безпеки, а також про посилення інституційної спроможності держави у сфері протидії тероризму. Обмежена кількість обвинувальних вироків і призначення реального позбавлення волі підтверджує об’єктивну складність доказування терористичних злочинів в умовах воєнного стану, тимчасової окупації територій і транснаціонального характеру окремих діянь. Ефективне забезпечення антитерористичної безпеки України потребує комплексного поєднання кримінально-правових, кримінологічних і безпекових механізмів, розвитку фінансового моніторингу, кримінальної розвідки та міжнародної правової співпраці, а також подальшої адаптації кримінального законодавства до сучасних форм гібридної та транснаціональної терористичної діяльності.

3. У дисертаційному дослідженні встановлено, що сучасна система антитерористичної безпеки України перебуває у стані фундаментальної трансформації, зумовленої еволюцією загроз від локальних проявів екстремізму до повномасштабного державного тероризму з боку російської федерації. Доведено, що традиційна правоохоронна модель, яка формувалася до 2014 року, вичерпала свій потенціал в умовах гібридної війни, оскільки ворог застосовує комбіновані методи терору, включаючи систематичні ракетні удари по цивільній інфраструктурі, кібератаки на об’єкти життєзабезпечення та масштабні диверсійні операції. Науковий аналіз підтвердив необхідність концептуального перегляду безпекової парадигми, де антитерористична діяльність перестає бути виключно поліцейською функцією та інтегрується в загальну систему національної оборони для забезпечення комплексної протидії загрозам, що мають ознаки як воєнних злочинів, так і терористичних актів.

4. Критична оцінка функціонування суб’єктів боротьби з тероризмом виявила низку системних дисфункцій, серед яких ключовими є недостатній рівень міжвідомчої координації, ресурсні обмеження та критична вразливість системи внутрішньої безпеки. З’ясовано, що фрагментарність відомчих

інформаційних ресурсів та відсутність єдиної автоматизованої платформи для обміну даними між СБУ, МВС та іншими силовими структурами створюють інформаційні розриви, які унеможливлюють оперативне реагування на динамічні загрози в режимі реального часу.

5. На основі проведеного дослідження обґрунтовано стратегічну програму розвитку системи антитерористичної безпеки на 2025–2030 роки, пріоритетами якої визначено технологічну модернізацію, цифровізацію процесів управління та поглиблену євроінтеграцію. Аргументовано доцільність створення Єдиного національного ситуаційного центру та впровадження систем штучного інтелекту для продуктивного аналізу великих масивів даних, що дозволить перейти від реактивної тактики до превентивної протидії загрозам. Підсумковий висновок полягає в тому, що гармонізація національного законодавства з правовими нормами ЄС, підключення до європейських безпекових баз даних та посилення технологічної складової дозволять сформувати стійку архітектуру безпеки, здатну ефективно нівелювати виклики державного тероризму та захистити національні інтереси в довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 4
АРХІТЕКТУРА ДЕРЖАНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ КРАЇН ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

4.1. Оцінка антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу

Антитерористична безпека є складовою національної безпеки та займає найбільш значене місце в її архітектурі. Безумовно, що терористичні загрози мають найбільші наслідки для населення, інфраструктури, цивільних об'єктів та держави в цілому. Особливо гостро тероризм став проявлятися в другій половині XX та початку XXI століть, що обумовило стрімкі зміни в середовищі міжнародної безпеки та національних безпека країн світу. Адже тероризм проявляється у більшості країн світу та не має меж в географічних масштабах та є адаптивним до умов, що змінюється незалежно від їх характеру: правові, правоохоронні, міжнародні, безпекові, інформаційні чи психологічні. Гібридність терористичних загрози призводить до їх жахливих наслідків, що визначає протидію тероризму пріоритетним напрямком діяльності міжнародних безпекових організації та державних безпекових інституцій. Сьогодні не можливо визначити країну в світі, яка б тим чи іншим чином не постраждала від тероризму. Варто зазначити, що Україна та країни Європейського Союзу протягом останніх десятиліть є пріоритетними цілями для терористичних організацій. В умовах інтеграції України в Європейський Союз важливою є оцінка антитерористичної безпеки країн членів та визначення пріоритетних напрямів трансформації державного управління антитерористичною безпекою України.

Питання антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу досліджували багато зарубіжних вчених, зокрема:

- французьких вчених: Alix Julie [149], [135]; Balzacq Thierry [145], [144]; Codaccioni, Vanessa [171]; Cousseran Jean-Claude, Hayez Philippe [186], [185]; Frédéric Ocqueteau [321]; Roman Zinigrad, Stephen W. Sawyer [391]; Benbassa Esther, Catherine Troendlé [152]; Bourdon Sébastien, Matthieu Suc [157]; Marine Guéguin [257];

- іспанських вчених: Fernando Reinares [339]; Javier Torregrosa, Joshua Thorbum Raúl Lara-Cabrera, David Camacho, Humberto M. Truiillo [367]; Carvalho C [161]; Javier Torregrosa, Gema Bello-Orgaz, Eugenio Martinez-Camara, Javier Del Ser, David Camacho [366]; Alcaraz Antonia, Malia Politzer [130];

- італійський вчених: Alessandro Orsini [325]; Francesco Marone [304]; Aldighieri M. [131]; Allievi S. [136]; Vidino L. [378]; Vergani M. [377]; Vania Patanè [327]; Laura Cervi, Santiago Tejedor, Monica Gracia [163]; Alietti Alfredo, Dario Padovan [133]; Beccaro Andrea, Stefano Bonino [149]; Pasquale Cariello, Marco De Simoni, Stefano Iezzi [146];

- німецьких вчених: Guido Steinberg [356], [358], [357]; Daniel Koehler [276], Verena Fiebig [279]; Holger Marcks [303]; Maik Fielitz, Laura Lotte Laloire [233]; Christian Illgner [267]; Katharina Leimbach [334]; Backes Uwe, Eckhard Jesse [143]; Banerjee, Jyotirmoy [147]; Beelmann, Andreas [150]; Armin Pfahl-Traughber [260].

«У зв'язку зі зростанням загрози тероризму Європейський Союз посилив свої зусилля у розробці та реалізації законодавчих ініціатив, спрямованих на запобігання терактам, зміцнення співпраці між державами-членами, а також удосконалення методів протидії терористичним організаціям і радикальним групам. Проблематика боротьби з тероризмом у рамках ЄС становить значний науковий та практичний інтерес, охоплюючи різноманітні аспекти - від правових і організаційних до соціально-економічних та технологічних. Зростаюча загроза терактів вимагає від ЄС не тільки нормативних змін, а й глибокого аналізу ефективності запроваджених заходів» [89]. Значна увага до посилення протидії тероризму в країнах Європейського Союзу обумовлена значними ризиками, які сьогодні загрожують антитерористичній безпеці як окремих країн так і всьому ЄС.

Варто зазначити, що більшість громадян країн-членів Європейського Союзу, вважають загрозу тероризму найважливішою проблемою. Це обумовлено тими жорсткими наслідками для мирного населення терористичних атак, які відбулися в країнах членах ЄС в останні десятиліття. Оприлюднене на офіційному сайті порталу STATISTA результати опитування громадян країн-членів Європейського Союзу свідчать про значні занепокоєння мирного населення про загрозу тероризму (рис. 4.1)., адже 29 % громадян Європейського Союзу, назвали тероризму найбільшою загрозою.

Відповідно до представлених даних на графіку (рис. 4.1) найбільше занепокоєння щодо тероризму спостерігається В Швеції 44 % громадян та Фінляндії – 41 %. Зважаючи, що зазначенні країни є високорозвиненими з економічної та соціальної точок зору, все ж таки проблема тероризму не визначається зазначеними факторами.

Градація від 30 до 49% громадян, які занепокоєнні щодо загрози тероризму, характерна для таких країн як: Португалія, Польща, Латвія, Угорщина з показником по 30 %; Чеська Республіка – 31 %; Данія – 32 %; Австрія – 33 %; Німеччина 34 %; Литва та Кіпр по 35 %; Румунія – 36 %; Франція 37 %.

Від 20 до 29 % населення вважають загрозу тероризму найважливішою проблемою наступних країн: Мальта – 20%; Ірландія – 21 %; Іспанія 24 %; Словенія, Словаччина та Болгарія по 25 %; Нідерланди, Хорватія, Естонія та Бельгія по 27 %; Люксембург та Греція по 29 %. Лише в Італії населення є менше занепокоєне порівняно із усіма іншими країнами-членами, що становить 14 % громадян.

Таке занепокоєння проблемами тероризму пов’язане із тими жахливими наслідками, зокрема жертвами серед цивільного населення, правоохоронців та військових. На рисунку 4.2 представлено кількість загиблих внаслідок терористичних атак у Європейському Союзі з 2010 по 2023 рік.

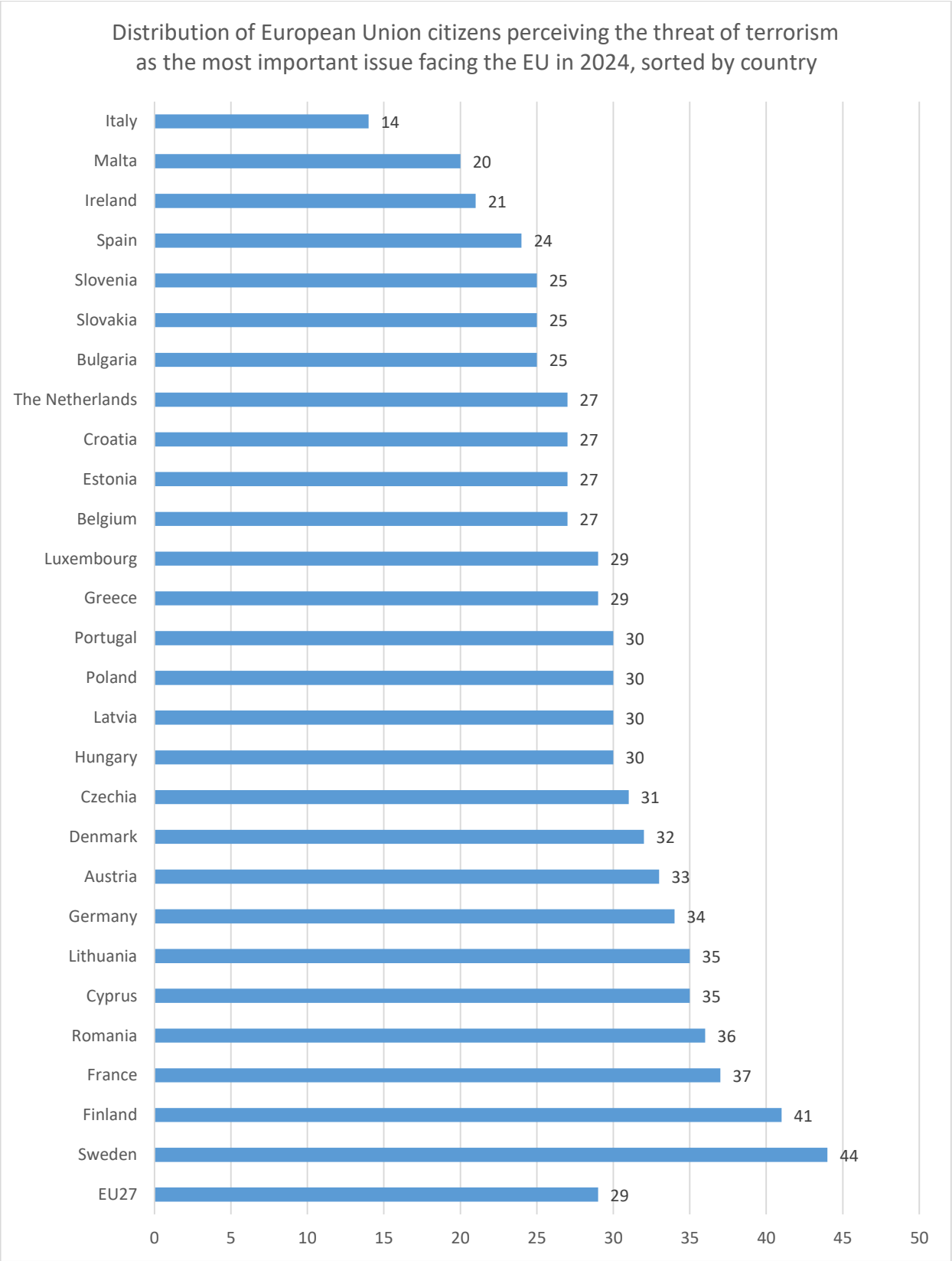

Рис. 4.1. Розподіл громадян Європейського Союзу, які вважають загрозу тероризму найважливішою проблемою, з якою стикається ЄС у 2024 році, відсортований за країнами [207]

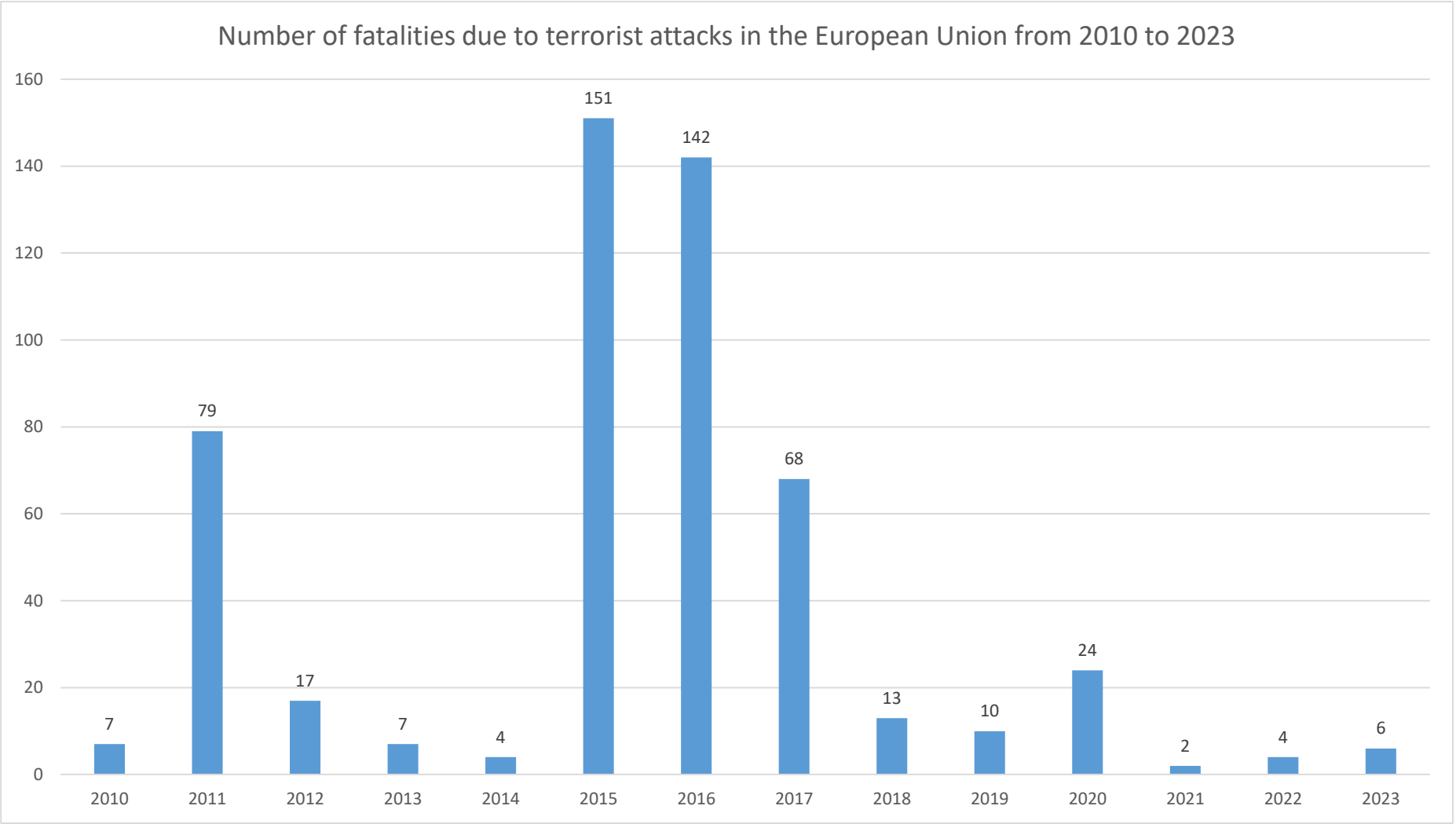

Рис. 4.2. Кількість загиблих внаслідок терористичних атак у Європейському Союзі з 2010 по 2023 рік [311]

Дана статистика є жахливою, адже за даний період загинуло 534 особи у мирних країнах у відносно мирний час для Західної Європи. Найбільша кількість загиблих була у 2015 році – 151 особа та 2016 році – 142 особи. У 2011 році – 79 осіб, а у 2017 – 68 осіб. Необхідно зазначити, що жорстка реакція більшості країн-членів Європейського Союзу на теракти 2015 – 2017 років дозволила підвищити рівень антитерористичної безпеки держав. У останні роки, жертвами терористичних атак стали 12 осіб, зокрема: у 2021 р. – 2 особи; 2022 р. – 4 та у 2023 р. – 6 осіб.

Забезпечення антитерористичної безпеки Європейського Союзу загалом та країн-членів, ставить перед новими членами та претендентами на вступ сукупність вимог. Проте, «незважаючи на визнання гостроти проблеми, не можна сказати, що антитерористична політика ЄС є повною мірою напрацьованою та систематизованою. Водночас, стратегія саме у сфері протидії тероризму потребує додаткового дослідження, у першу чергу з точки зору інтерпретації та аналізу емпіричних даних. Враховуючи мультиаспектність терористичної загрози, її дослідження стосується як внутрішньої, так і зовнішньої політики Співтовариства, їх поєднання в єдине ціле» [68]. Оцінка антитерористичної безпеки може відбуватися за декількома напрямками, а її результати є емпіричною основою розробки напрямів трансформації державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграції.

Для оцінки стану антитерористичної безпеки країн членів Європейського Союзу оберемо країни, які мають різні правові системи, політичні режими, державні устрої та економічні системи, що дозволить оцінити правові, політичні, соціальні та економічні аспекти формування державного управління антитерористичною безпекою даних країн. Відповідно такими представниками можуть виступити наступні країни: Італія (унітарна парламентська республіка; високорозвинена індустріальна

країна), Нідерланди (конституційна монархія; високорозвинена індустріальна країна), Франція (унітарна змішана республіка; високорозвинена індустріальна країна), Іспанія (парламентська монархія; країна середнього рівня економічного розвитку), Швеція (конституційна монархія; високорозвинена країна) та Португалія (президентська республіка; країна середнього рівня економічного розвитку). В таблиці 4.1. представлено дані щодо найбільших терористичних атак, що були скоєні в даних країнах.

Кожен терористичний акт, що представлений в таблиці призвів до загиблих серед цивільного населення, що активізує громадську активність та вимоги до держави для забезпечення мирного населення, безпеки держави в цілому та антитерористичної безпеки зокрема. Мета терористичних актів може бути різноманітною, все залежить від осіб, що їх організували та скоїли та терористичних організацій, членами або прихильниками яких вони є. Звичайно, окремі терористичні акти, не мають певної ідеології і є індивідуальним прагненням злочинця, зазвичай для привернення уваги. Терористичні атаки в середині минулого десятиліття в країнах Європейського Союзу значно посилили їх політику протидії тероризму.

Розглянемо сучасний стан антитерористичної безпеки даних країн в контексті, оцінки кількості терористичних атак, глобального індексу тероризму. Дослідження проведемо за наступною логікою: визначення рівня антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу; оцінка наслідків реалізації політики протидії тероризму в країнах Європейського Союзу.

Питання рівня антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу дослідимо в двох контекстах:

Таблиця 4.1

Терористичні атаки в країнах Європейського Союзу з 2010 по 2025 рр.

Дата	Місто	Жертви	Тип атаки	Виконавці	Ідеологія
1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
ФРАНЦІЯ					
13.11.2015	Париж / Сен_дені	129 осіб	Стрілянина / вибухи	ІДІЛ (Салах Абдеслам)	Джихадизм; атака на цивільне населення
14.07.2016	Ніцца	84 особи	Наїзд вантажівкою у натовп	ІДІЛ (Мохамед Лауайедж-Бухлель)	Індивідуальна радикалізація, підтримана пропагандою ІДІЛ
07-09.01.2015	Париж	12 осіб	Стрілянина в паризькому офісі сатиричного видання Charlie Hebdo	Алькаїда (Шериф і Саїд Куаші)	Радикальний ісламізм; “помста за карикатури”
23.03.2018	Каркасон і Треб	4 осіб	Стрілянина + захоплення заручника	ІДІЛ (Редуан Лакдим)	Джихадистська мотивація; акт “відплати” за Сирію/Ірак
26.07.2016	Сент-Етьєн-дю-Рувре (церква)	1	Убивство священника	ІДІЛ (Адель Керміш та Абдель-Малік Петітжан)	Символічна атака на християнську громаду
20.04.2017	Париж, Єлисейські поля	1	Стрілянина по поліції	ІДІЛ (Карім Шерфі)	Радикалізація під впливом ІДІЛ
ІТАЛІЯ					
З 2016 р.	Турин, Мілан, Флоренція	-	Попереджені атаки ІДІЛ / мереж вербування	-	Джихадистська онлайн-радикалізація без потужної інфраструктури
ІСПАНІЯ					
17–18.08.2017	Барселона	15	Наїзд авто + напади з ножами	Осередок ІДІЛ у Ріполі (Марокканська діаспора)	Джихадистська онлайн-радикалізація

Продовження табл. 4.1

1	*2*	*3*	*4*	*5*	*6*
НІМЕЧЧИНА					
19.12.2016	Берлін (ярмарок біля Ґедехтніскірхе)	12	Наїзд вантажівкою у натовп	ІДІЛ (Аніс Амрі)	Джихадизм, атака на цивільне населення
09.10.2019	Галле (біля синагоги)	2	Озброєний напад + спроба масового вбивства	Стефан Баллієт	Праворадикальний, антисемітська ненависть
19.02.2020	Ганау	9	Масовий розстріл	Тобіас Р., праворадикальні расистські мотиви	Крайній правий екстремізм / расова ненависть
02.11.2018	Кельн (Бібліотека)	-	Спроба хімічного теракту – замах попереджено	Сайфуллах Хамдада (натхнення ІДІЛ)	Джихадистська онлайн-радикалізація
2007–2012	Серія вбивств по всій країні (Нюрнберг, Мюнхен, Дортмунд)	10	Вбивства мігрантів	NSU — Nationalsozialistischer Untergrund	Праворадикальний расистський терор

- по перше, кількість терористичних атак в країнах членах Європейського Союзу, зокрема: Італія (рис. 4.3); Німеччини (рис. 4.4); Іспанії (рис. 4.5); Франції (рис. 4.6). Це дозволить визначити рівень загрози тероризму для національної безпеки зазначених країн, що в подальшому стане совою дослідження інституційного та правового забезпечення державного управління антитерористичною безпекою даних країн;

- по-друге, місце країн в рейтингу за глобальним індексом тероризму вище представлених країн, що систематизовано в таблиці 4.1, як основи формування емпіричного уявлення про забезпечення антитерористичної безпеки.

Щодо першого напрямку, представленні на рисунках результати вказують на наступні особливості антитерористичної безпеки досліджуваних країн:

- Італія: Динаміка терористичних атак в Італії протягом 1970–2022 рр. характеризується різким збільшенням у середині 1970-х років, коли у 1977 році зафіксовано максимальне значення понад 308 атак. Після 1980 року кількість інцидентів стрімко зменшується та переходить до стабільно низького рівня. У 1990–2022 рр. терористична активність має переважно поодинокий характер, не перевищуючи 1–37 випадків щороку, за винятком окремих локальних коливань.

- Німеччина: Динаміка терористичних атак у Німеччині протягом 1970–2022 рр. демонструє нерівномірний характер із кількома вираженими збільшеннями. Найбільша інтенсивність зафіксована у першій половині 1990-х років, коли кількість атак досягла 156 у 1992 та 147 у 1994 роках, що пов’язано з активністю радикальних угруповань та суспільно-політичними змінами після об’єднання країни. У 1970–1980-х роках терористична активність коливалася в межах 20–57 атак щорічно. Починаючи з кінця 1998 по 2013 роки, кількість інцидентів суттєво зменшується та переважно не перевищувала 1–13 випадків на рік, за винятком тимчасового зростання у 2015 році , що становили близько 65 атак.

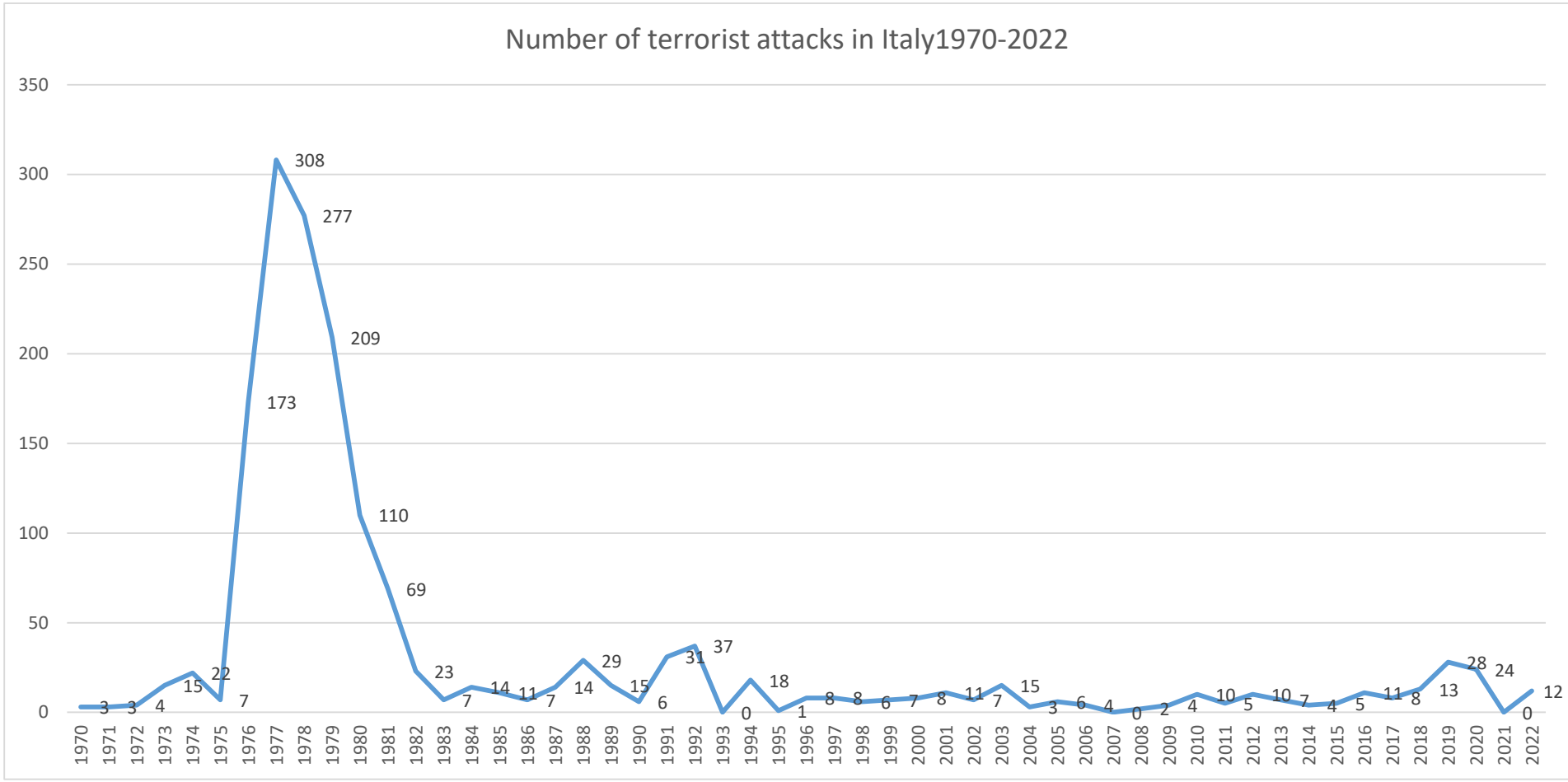

Рис. 4.3. Кількість терористичних атак в Італії з 1970 по 2022 рік [317]

Рис. 4.4. Кількість терористичних атак у Німеччині з 1970 по 2022 рік [316]

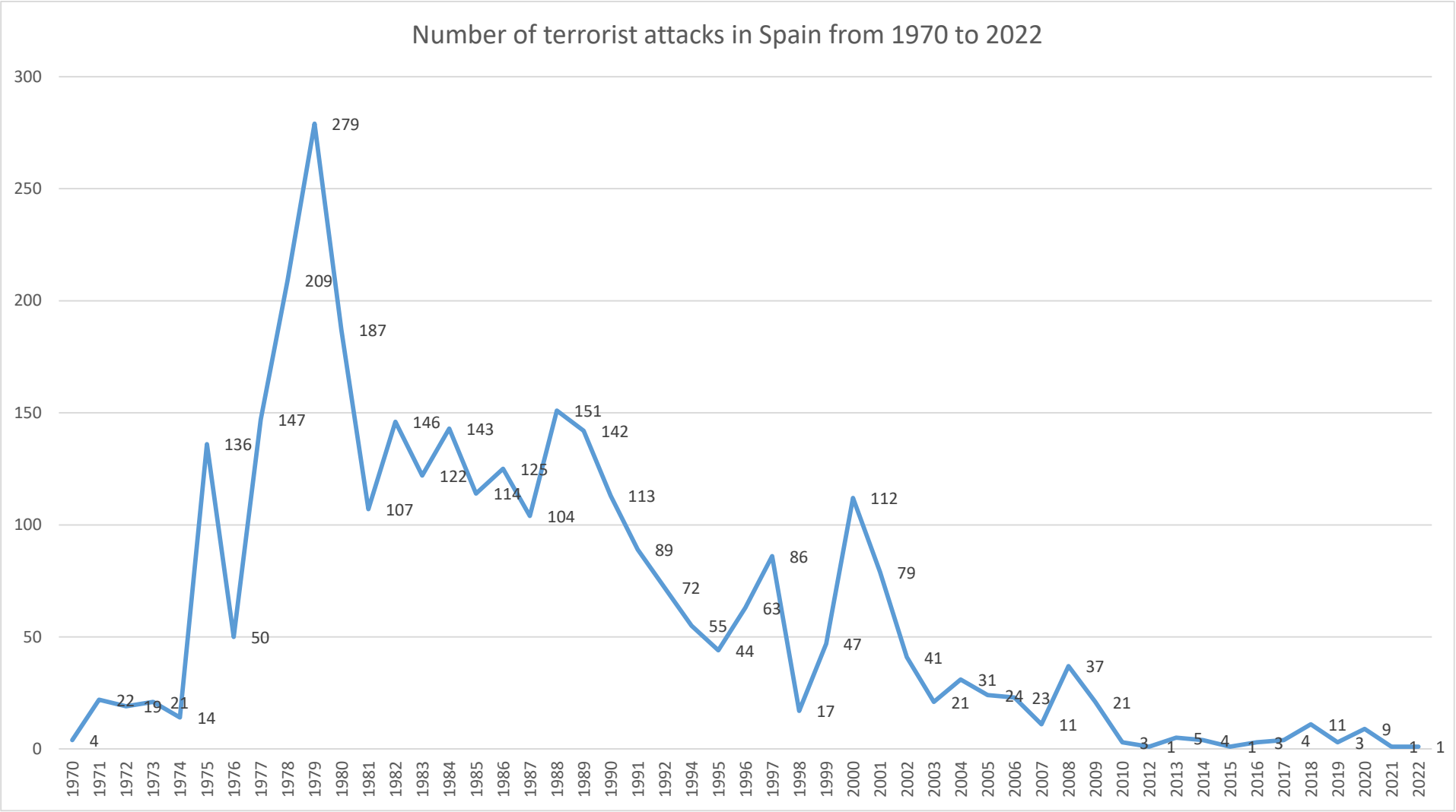

Рис. 4.5. Кількість терористичних атак у Іспанії з 1970 по 2022 рік [318]

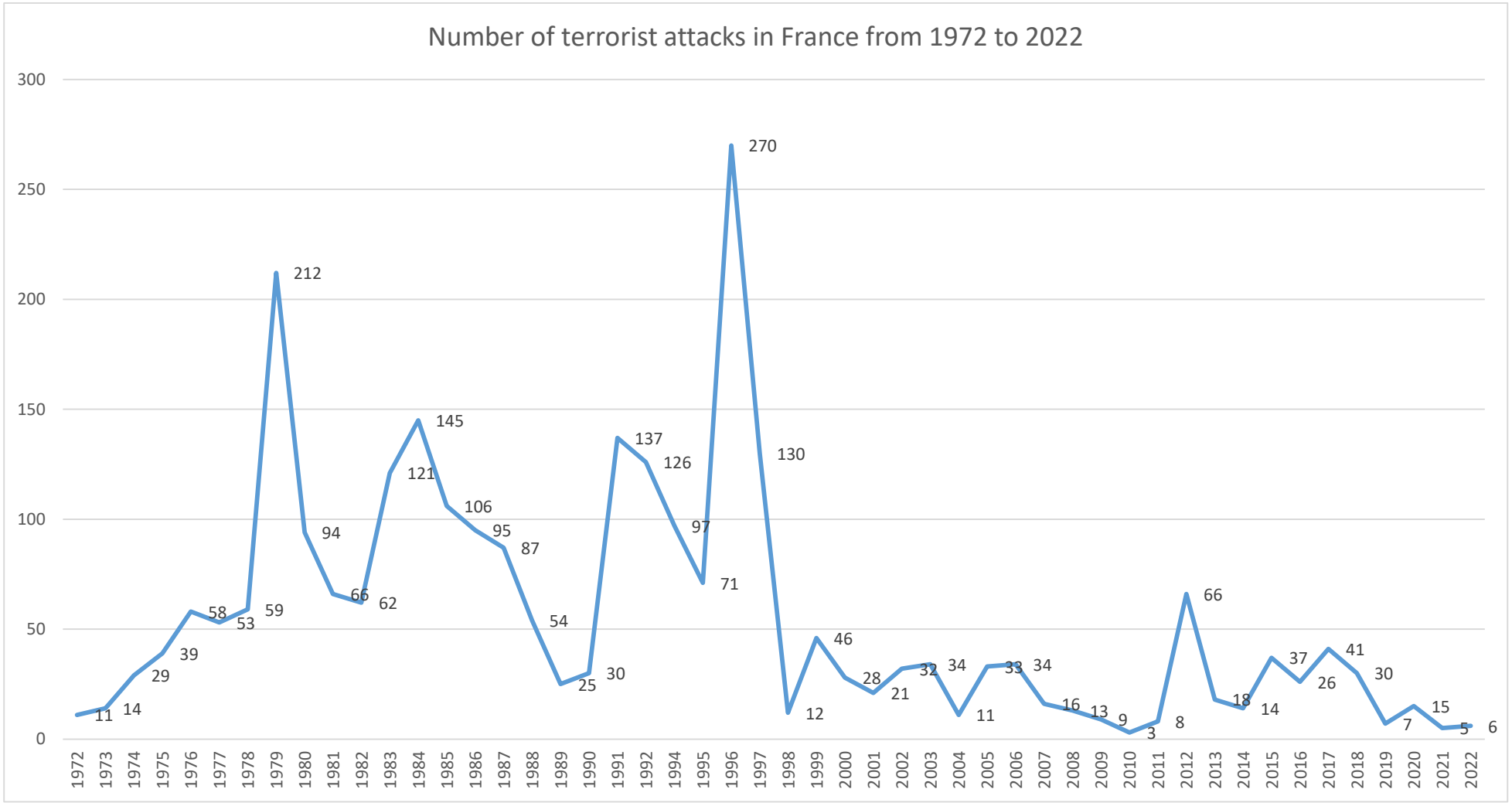

Рис. 4.6. Кількість терористичних атак у Франції з 1972 по 2022 рік [315]

- Іспанія. Динаміка терористичних атак в Іспанії у 1970–2022 рр. характеризується різким зростанням у другій половині 1970-х років, коли у 1979 році зафіксовано максимальний показник, що дорівнював 279 атак. У 1980–1990-х роках кількість атак залишається відносно високою, коливаючись у межах 100 – 150 інцидентів щорічно. Починаючи з середини 1990-х років спостерігається стійке зниження, так у 1998 році показник зменшуються до 12 атак, з поодинокими локальними підвищеннями у 2011 році – 112 атак. У 2010–2022 рр. терористична активність є мінімальною, переважно 1–11 атак на рік.

- Франція. Динаміка терористичних атак у Франції у 1972–2022 рр. характеризується кількома максимальними значеннями. Перший значний сплеск відбувся у 1980 році – 212 атак, другий у 1996 році, коли кількість атак досягла максимального значення за весь період спостереження понад 270 інцидентів. Упродовж 1980–1990-х років рівень терористичної активності залишався високим і нерівномірним, із частими коливаннями, так у 1984 році зафіксовано збільшення до 145 атак. Починаючи з кінця 1998 року, спостерігається суттєве зниження кількості атак, хоча у 2012 році зафіксовано збільшення атак до 66 випадків. У 2020–2022 рр. рівень терористичних інцидентів здебільшого не перевищує 7 – 15 випадків щорічно.

В таблиці 4.2 представлено динаміку зміни місця країн членів Європейського Союзу в рейтингу країн світу за глобальним індексом тероризму.

Таблиця 4.2

Місце країн членів Європейського Союзу в глобальному рейтингу за індексом тероризму

Країна	Рік	Індекс тероризму	Місце в рейтингу	Рівень тероризму
1	*2*	*3*	*4*	*5*
Італія	2025	0.929	74	NO IMPACT
	2024	1.447	58	VERY LOW
	2023	3.290	53	LOW
	2022	3.687	50	LOW
	2021	2.527	50	VERY LOW
	2020	3.043	59	LOW
	2019	3.280	46	LOW
	2018	2.421	57	VERY LOW
	2017	1.605	67	VERY LOW
	2016	1.322	74	VERY LOW
Німеччина	2025	4.748	27	LOW
	2024	2.782	37	VERY LOW
	2023	4.242	35	MEDIUM
	2022	4.729	33	MEDIUM
	2021	3.736	32	LOW
	2020	3.965	48	LOW
	2019	3.942	36	LOW
	2018	3.918	41	LOW
	2017	3.868	39	LOW
	2016	4.252	34	MEDIUM
Іспанія	2025	1.256	63	VERY LOW
	2024	1.669	55	VERY LOW
	2023	2.712	60	LOW
	2022	2.861	55	LOW
	2021	1.615	56	VERY LOW
	2020	2.810	63	LOW
	2019	2.924	50	LOW
	2018	3.536	45	LOW
	2017	4.188	36	MEDIUM
	2016	0.582	85	NO IMPACT
Франція	2025	2.712	67	LOW
	2024	2.647	38	LOW
	2023	4.419	34	MEDIUM
	2022	4.562	35	MEDIUM
	2021	3.515	36	LOW
	2020	4.614	38	MEDIUM
	2019	4.693	26	MEDIUM
	2018	5.145	23	MEDIUM
	2017	5.573	20	MEDIUM
	2016	6.142	16	HIGH

Джерело сформовано автором на основі: [260], [250], [249], [247], [248]

У 2016–2025 рр. Італія демонструє стабільно низький рівень терористичної активності з індексом, що коливається у межах від 0.929 до 3.687 балів. Найвищі значення зафіксовано у 2020–2022 рр., коли рівень індексу становив 3.043–3.687, що відповідає категорії LOW. У 2016–2019 рр. індекс варіював у діапазоні 1.322–3.280 балів, що вказує на низький або дуже низький рівень тероризму. Зниження індексу після 2022 року (до 1.447 у 2024 р. і 0.929 у 2025 р.) свідчить про подальше зменшення терористичних ризиків. У 2025 році Італія класифікована як країна з NO IMPACT, що підтверджує фактичну відсутність терористичної активності.

На відміну від Італії, Німеччина демонструє вищий рівень терористичної загрози, особливо у 2016–2023 рр. Значення індексу змінюються у межах 2.452–4.748 балів, що відповідає категоріям LOW та MEDIUM. Найвищі показники спостерігаються у 2016–2018 рр. (4.252–3.918 балів) та у 2023–2025 рр. (4.242–4.748 балів), коли рівень тероризму класифікується як MEDIUM або високий для європейського контексту. У глобальному рейтингу Німеччина займає значно вищі позиції порівняно з Італією — від 27-го до 41-го місця, що вказує на більшу наявність загроз та ширшу активність терористичних груп різних ідеологічних напрямів.

Показники Іспанії у 2016–2025 рр. демонструють тенденцію поступового зниження рівня терористичної активності та переходу до категорій LOW і VERY LOW. Найвищий рівень індексу зафіксовано у 2017 році – 4.188 балів, що відповідає категорії MEDIUM. Починаючи з 2018 року індекс стабільно зменшується: у 2018–2020 рр. значення варіюють у межах 2.810–3.536, що відповідає рівню LOW. Це свідчить про зниження активності радикальних груп, у тому числі остаточну деескалацію баскського сепаратистського руху, який багато років формував високі значення GTI для Іспанії. У 2021 та 2024 – 2025 роках значення GTI опускаються до 1.256–1.669 балів, що класифікується як VERY LOW, а у

2016 р. Іспанія взагалі мала показник 0.582 (NO IMPACT). Така динаміка свідчить про довгострокове зменшення рівня терористичних загроз і перехід Іспанії до групи країн із мінімальним впливом тероризму.

Франція демонструє вищий та більш нестабільний рівень терористичної активності порівняно з Іспанією. У 2016–2018 рр. спостерігається пік терористичних ризиків: 6.142 (2016) – HIGH, 5.573 (2017) – MEDIUM, 5.145 (2018) – MEDIUM. Це період наслідків масштабних терактів 2015–2016 рр., які суттєво вплинули на загальнонаціональний рівень безпеки та позицію Франції у світовому рейтингу (16–23 місця). Після 2019 року індекс поступово знижується (до 3.515–4.614), хоча залишається у категоріях LOW або MEDIUM. У 2021 р. рівень тероризму зменшується до 3.515 (LOW), однак у 2020, 2022 та 2023 рр. показник знову зростає до 4.419–4.614 балів, що пов’язано з активністю як ісламістських, так і праворадикальних угруповань. У 2024–2025 рр. індекс падає до 2.647–2.712, що класифікується як LOW, а місце у рейтингу погіршується до 67-го, свідчачи не про зростання небезпеки, а про те, що інші країни демонструють ще нижчі значення ризику.

Наслідки реалізації політики протидії тероризму в країнах Європейського Союзу. Важливе значення в забезпеченні антитерористичної безпеки держави має державна політика в сфері правоохоронної діяльності, державної безпеки, економіки та фінансів, кримінального права. Для оцінки її результативності в країнах Європейського Союзу, проведено кількісний моніторинг, за наступних напрямками: кількість підозрюваних, заарештованих за скоєння тероризму в Європейському Союзі (рис. 4.7); кількість терористичних атак та арештів у Європейському Союзі (рис. 4.8); кількість арештів терористів у Європейському Союзі (рис. 4.9); кількість невдалих, зірваних або завершених терористичних атак у Європейському Союзі (рис. 4.10).

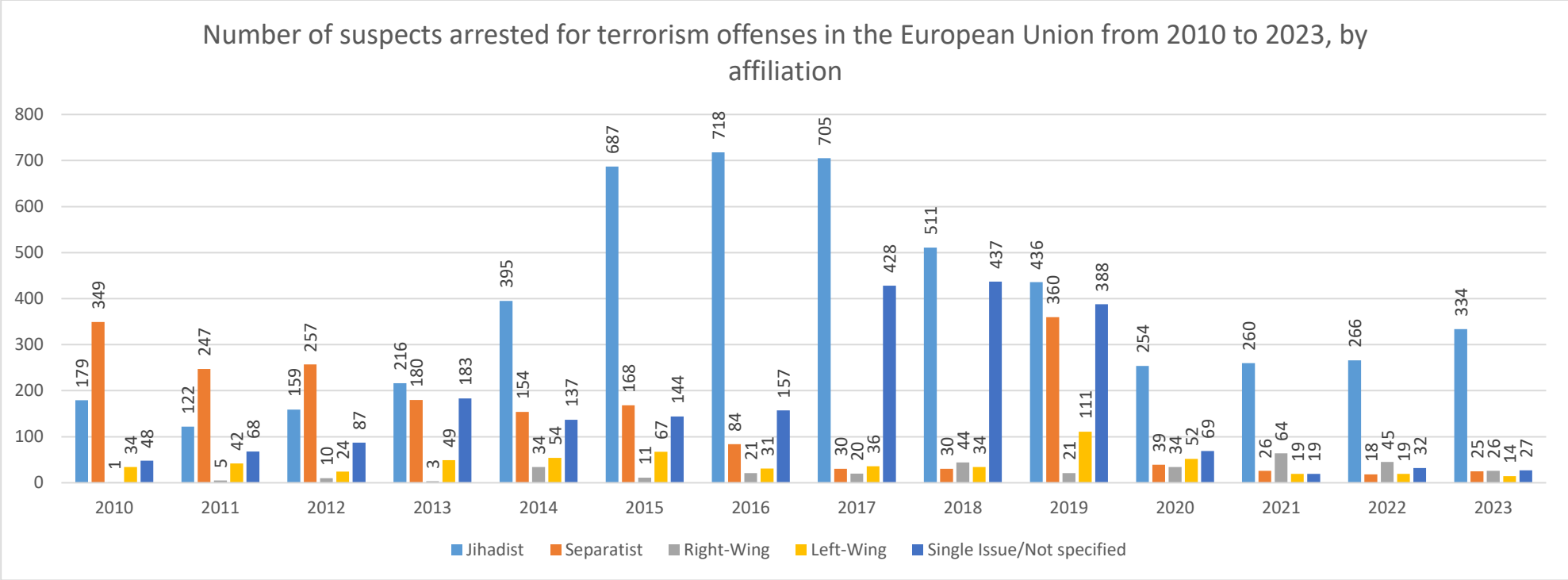

Рис. 4.7. Кількість підозрюваних, заарештованих за скоєння тероризму в Європейському Союзі з 2010 по 2023 рік, за приналежністю [312]

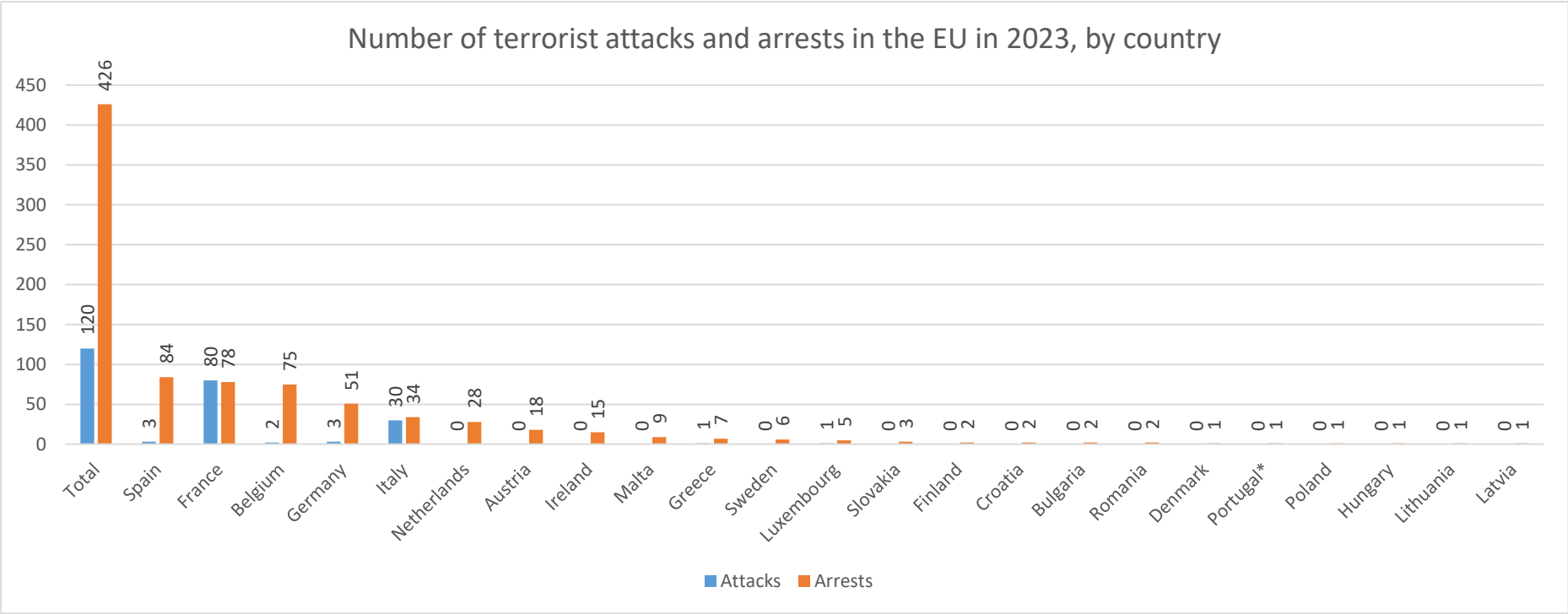

Рис. 4.8. Кількість терористичних атак та арештів у Європейському Союзі у 2023 році за країнами [314]

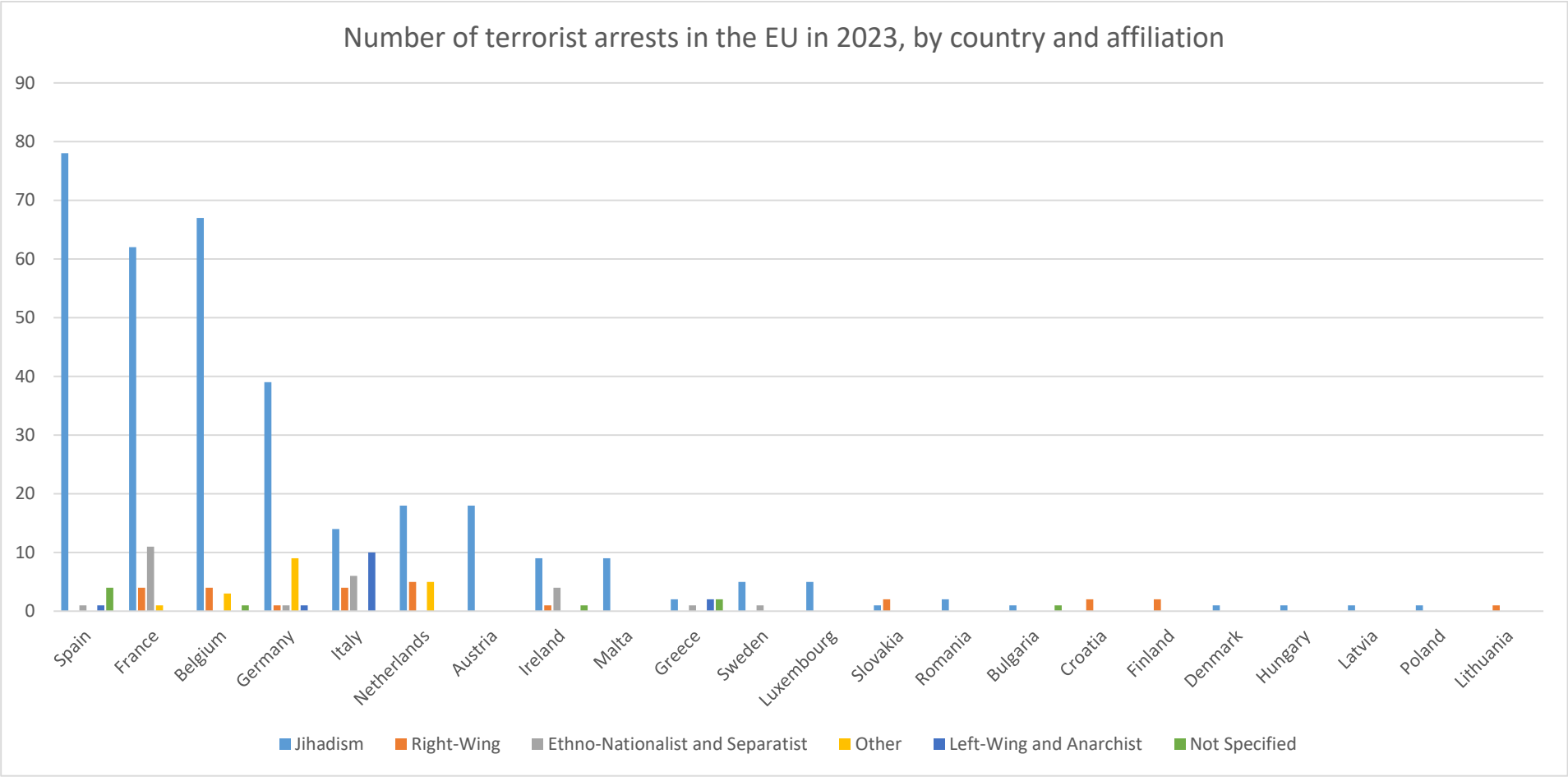

Рис. 4.9. Кількість арештів терористів у Європейському Союзі у 2023 році за країнами та ідеологічною приналежністю [313]

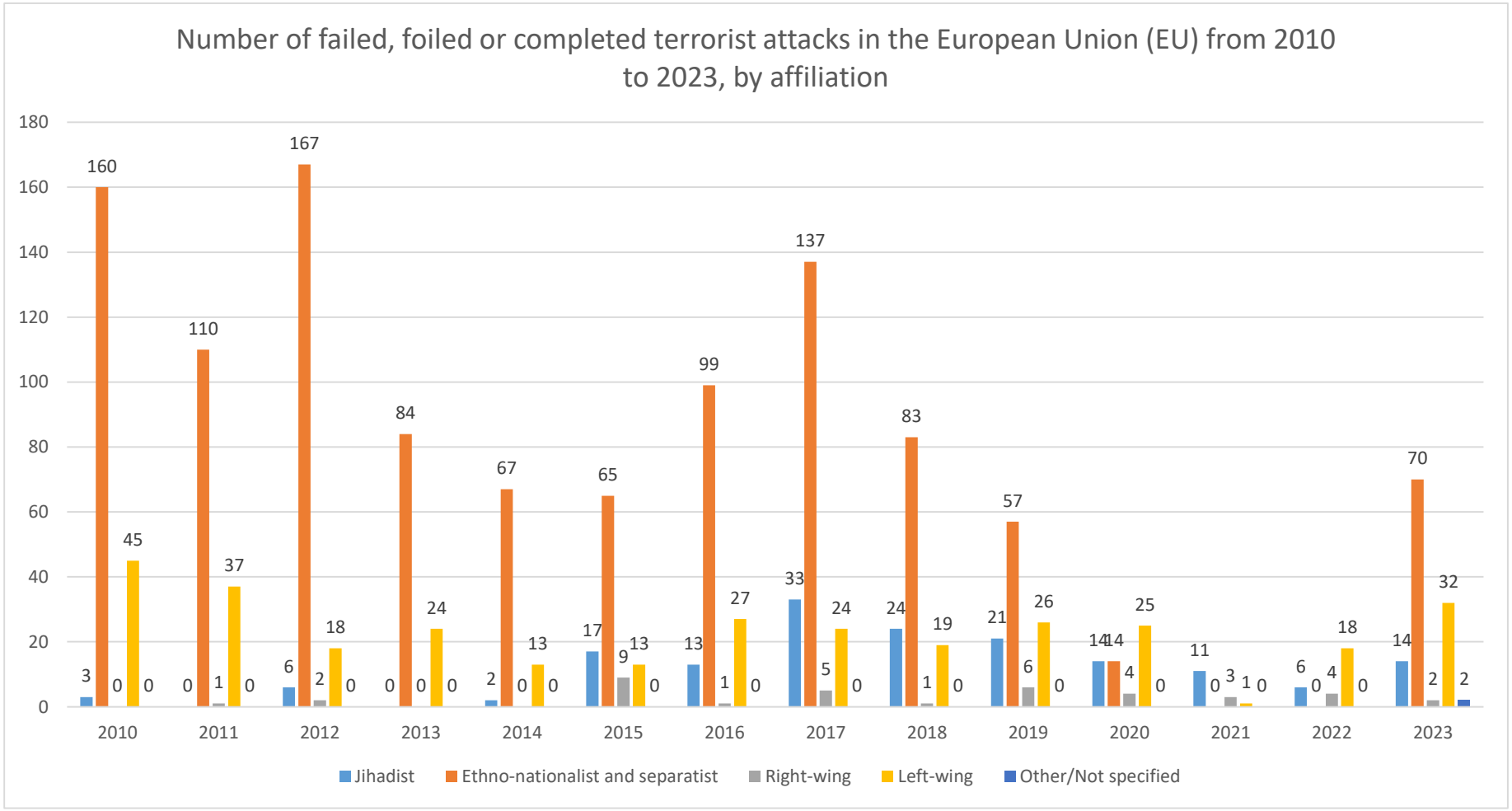

Рис. 4.10. Кількість невдалих, зірваних або завершених терористичних атак у Європейському Союзі (ЄС) з 2010 по 2023 рік за приналежністю [310]

У Європейському Союзі протягом 2010–2023 рр. зафіксовано значне переважання арештів осіб, пов’язаних з джихадистським тероризмом, які у більшості років формують основну частку антитерористичних затримань. Максимальна кількість арештів припадає на 2015–2017 рр., так у 2015 р. їх кількість становила 687 арештів, 2016 р. – 718 арештів, 2017 р. –705 арештів. Саме у цей період Європа переживала хвилю масштабних джихадистських терактів у Парижі, Брюсселі та Ніцці, що спричинило активізацію сил безпеки та зростання превентивної діяльності. Сепаратистські арешти демонструють тенденцію до зменшення. Якщо у 2010–2012 рр. їх кількість становила 349, 247, 257 арештів відповідно, то починаючи з 2013 року їх кількість стрімко зменшується і після 2018 року не перевищує 30 – 50 випадків щорічно. Це пов’язано із поступовим згортанням активності сепаратистського терористичного угруповання «Euskadi Ta Askatasuna» та нормалізацією політичних процесів. Праворадикальні арешти зросли у другій половині досліджуваного періоду, особливо у 2019–2021 рр., коли їх чисельність становила 21–39 осіб щорічно. Арешти ліворадикальних та інших неідентифікованих груп залишаються мінімальними, що свідчить про їх обмежений вплив у сучасному європейському тероризмі.

У 2023 році в Європейському Союзі було зафіксовано 120 терористичних атак та 426 арештів (рис 4.11), що підтверджує високий рівень превентивної ефективності, адже кількість арештів суттєво перевищує кількість завершених або спроб терористичних дій. За кількістю атак лідирує Іспанія, де зафіксовано 84 напади. Це робить її ключовою країною ризику у 2023 році. У Франції та Німеччині зафіксовано відповідно 10 і 15 атак, а в Італії 4 атаки, що відображає відносно низьку активність терористичних груп.

Арешти у 2023 році концентруються у кількох країнах: Франція – 99 арештів, Бельгія – 76, Німеччина – 51, Іспанія – 20. У більшості країн

Центральної та Східної Європи кількість атак і арештів є нульовою або мінімальною (1–3 випадки), що свідчить про значно нижчий рівень терористичної активності у цих регіонах.

Джихадистський тероризм залишається наймасштабнішим джерелом загроз у ЄС у 2023 році (рис 4.12). Найвищі рівні арештів зафіксовано у: Іспанії – 78, Бельгії – 67, Франції – 62, Німеччині – 39, Нідерландах – 17 та Італії – 14. Праворадикальні арешти концентруються здебільшого у Німеччині, Нідерландах, Франції та Бельгії, проте їх кількість є суттєво нижчою та коливаються в межах 5–13 осіб на країну. Етно-націоналістичні та сепаратистські рухи залишаються актуальними переважно для Іспанії та частково Франції, але масштаби арештів значно нижчі, ніж у попередні роки. Ліворадикальні та анархістські групи демонструють мінімальну активність 1–4 арешти лише у кількох країнах, що підтверджує їхній обмежений вплив на загальноєвропейську безпекову ситуацію.

У 2010–2012 рр. провідною категорією були етно-націоналістичні та сепаратистські напади (рис. 4.10) – 160, 110 та 167 випадків відповідно. Після 2013 року кількість таких атак поступово знижується, і вже з 2018 року вони стабілізуються на рівні 24–57 атак, що відображає деескалацію багаторічних регіональних конфліктів. Джихадистські атаки продемонстували різке зростання у 2015–2017 рр., так у 2017 році зареєстровано максимальну кількість випадків – 33, що відповідає періоду найбільшої активності ісламістських осередків у Європі. Після 2018 року їх кількість падає до рівня 0–6 інцидентів на рік. Праворадикальні напади у 2010–2015 рр. майже відсутні, але зростають у 2016–2023 рр., досягаючи у 2023 р. 32 атак, що свідчить про активізацію ультраправих рухів у контексті політичної поляризації та міграційних дискусій. Категорії «ліворадикальні» та «інші/невизначені» залишаються стабільно низькими 1–5 випадків щороку. У 2023 році найбільша кількість атак знову припадає на етно-націоналістичні групи понад 70 нападів, що підтверджує їх збережену, хоча й менш масову активність.

4.2. Структура системи державного управління антитерористичною безпекою країн-членів Європейського Союзу

Державне управління антитерористичною безпекою є складним, адаптивним, мінливим до зовнішніх та внутрішніх факторів механізмом. Важливість забезпечення антитерористичної безпеки обумовлено, тим, що тероризм є загрозою не лише в контексті терористичної атаки, а в цілому щодо нормального розвитку суспільства та функціонування державного апарату. Питання тероризму завжди буде актуальним, адже мінлива політична ситуація та інновації в сфері інформаційного впливу та військової техніки стають інструментом та мотивом для підвищення активності терористичних організацій та появи нових. Терористи, все частіше застосовують новітні технології для організації, фінансування, та власне скоєння терористичних атак, що дозволяє їм впливати на значно більшу кількість громадян країни та світу в цілому. «Терористичні загрози не є новим явищем на європейському континенті, а держави-члени Європейського Союзу неодноразово переживали різні терористичні акти Знання того, що в принципі немає жодної держави, яка в змозі самостійно протистояти цьому типу загрози, дало поштовх до зміцнення співробітництва й інтенсифікації діяльності між різними суб'єктами в галузі запобігання і боротьби з тероризмом» [103].

Кожна країна сьогодні розробила свою політику протидії тероризму, що є основою забезпечення антитерористичної безпеки. Проте ефективність такої політики залежить від участі країни в системі міжнародних відносин, а для України в системі міжнародного співробітництва з країнами-членами Європейського Союзу та міжнародними поліцейськими організаціями Європейського Союзу.

«Явище тероризму в глобальному просторі світової економіки виступає реальною загрозою як для окремих країн, так і для світового співтовариства вцілому. В геополітичному просторі терористичні організації перетворилися у

великі міжнародні корпорації з розвинутою структурою, яка має свої мережі у багатьох країнах, і користується значною фінансовою підтримкою. Масштабність наслідків терористичних злочинів призводить до зниження інвестиційної привабливості цілих регіонів, посилює фактор невизначеності і ризикованості в економіці, сприяє коливанням фондового ринку. Інтенсивність терористичної діяльності напряму залежить від рівня її фінансування і матеріально-технічного забезпечення. Фінансування тероризму і відмивання грошей трансформувалися у глобальну злочинну діяльність, яка здійснюється з використанням фінансових і нефінансових установ. Критичний аналіз терористичних актів показує недостатність можливостей окремих країн завадити проникненню терористів у світову фінансову систему, що актуалізує необхідність координації дії усього світового співтовариства» [25].

Для України на сьогодні є вкрай важливим вирішення декількох завдань в контексті формування власної архітектури державного управління антитерористичною безпекою, а саме:

- забезпечення національної безпеки в умовах російсько-української війни та, в той же час, врахування усіх міжнародних нормативно-правових актів щодо дотримання демократичних прав та свобод громадян;

- виконання вимог євроінтеграційних процесів в усіх сферах так і в сфері протидії тероризму, зокрема, що іноді може реалізуватися досить повільно через відсутність консенсусу в політичних верхівках;

- по-третє, формування власної архітектури державного управління антитерористичною безпекою, зважаючи на властивості сучасного тероризму та тих вимог, які висуваються міжнародною спільнотою.

Зазначене актуалізує вектор наукового дослідження, що полягає у вивченні архітектури державного управління антитерористичною безпекою країн-членів Європейського Союзу.

Питання антитерористичної безпекою країн Європейського Союзу піднімалося в працях вчених: Alix Julie [134], [135]; Balzacq Thierry [145], [144]; Codaccioni, Vanessa [171]; Cousseran Jean-Claude, Hayez Philippe [186], [185]; Frédéric Ocqueteau [321]; Roman Zinigrad, Stephen W. Sawyer [391]; Benbassa Esther, Catherine Troendlé [152]; Bourdon Sébastien, Matthieu Suc [157]; Marine Guéguin [257]; Fernando Reinares [339]; Javier Torregrosa, Joshua Thorbum Raúl Lara-Cabrera, David Camacho, Humberto M. Truiillo [367]; Carvalho C [161]; Javier Torregrosa, Gema Bello-Orgaz, Eugenio Martinez-Camara, Javier Del Ser, David Camacho [366]; Alcaraz Antonia, Malia Politzer [130]; Alessandro Orsini [325]; Francesco Marone [304]; Aldighieri M. [131]; Allievi S. [136]; Vidino L. [378]; Vergani M. [3377]; Vania Patanè [327]; Laura Cervi, Santiago Tejedor, Monica Gracia [163]; Alietti Alfredo, Dario Padovan [133]; Beccaro Andrea, Stefano Bonino [149]; Pasquale Cariello, Marco De Simoni, Stefano Iezzi [149]; Guido Steinberg [356], [358], [357]; Daniel Koehler [276], Verena Fiebig [279]; Holger Marcks [303]; Maik Fielitz, Laura Lotte Laloire [233]; Christian Illgner [267]; Katharina Leimbach [334]; Backes Uwe, Eckhard Jesse [143]; Banerjee, Jyotirmoy [147]; Beelmann, Andreas [150]; Armin Pfahl-Traughber [260]; Augusto Xavier Magalhães Sampaio [302]; Duque R. [208]; Irene Portela [332]; Figueiredo Días, J. [234]; Pereira, R. [328]; Joana Araújo Lopes [138]; Abrantes J. [125]; E.J. Van der Heide, Bart Willem Schuurman [374]; Marieke Liem, Sanneke Kuipers, Jessica Sciarone [297]; Finch Jo; Jonsson H.; Kamali Masoud; McKendrick David [235]; Robin Andersson Malmros [137]; Hernan Mondania, Amir Rostamia, Tina Askanius, Jerzy Sarneckia, Christofer Edlinga [306] та інших.

Наше дослідження побудуємо шляхом вивчення суб'єктної структури державного управління країн членів Європейського Союзу, зокрема; Франції, Іспанії, Португалії, Швеції, Нідерландів, Німеччини та Італії. Варто наголосити, що суб'єктна архітектура системи державного управління антитерористичною безпекою країн-членів Європейського Союзу має свої особливості, що обумовлені досить посиленою міжнародною співпрацею для забезпечення колективної безпеки об'єднання. Варто наголосити, що

національні суб’єкти протидії тероризму співпрацюють як із своїми колегами інших країн-членів Європейського Союзу так і міжнародними правоохоронними організаціями Європейського Союзу, зокрема:

- Європейська поліцейська агенція (Європол). «Метою діяльності Європолу є підвищення ефективності функціонування відповідних компетентних органів влади держав - членів ЄС та зміцнення співробітництва з ними у боротьбі з особливо небезпечними формами міжнародної злочинності у тому випадку, якщо є факти, які вказують на те, що були задіяні структури організованої злочинності або злочин зачіпає інтереси двох та більше держав-членів Європолу. Для досягнення поставленої мети Європол проводить збір та аналіз інформації, що надається національними правоохоронними органами держав-членів ЄС, а також її поширення за допомогою спеціальних засобів, включаючи комп’ютерну систему» [61];

- Євроюст «Для посилення боротьби проти тяжких форм організованої злочинності Рада ЄС погодилася створити орган (Євроюст), що складається з національних прокурорів, магістратів або поліцейських офіцерів аналогічної компетенції, відокремлених від держав-учасниць та їх правової системи. Євроюст має завдання забезпечувати належну координацію національних органів переслідування та підтримувати кримінальні розслідування щодо тяжких злочинів, особливо ґрунтуючись на аналітичній роботі Європолу, а також тісно співпрацювати з Європейською судовою мережею, зокрема, для того, щоб спростити виконання судових доручень» [61].

Питання інтеграції в міжнародні поліцейські організації буде розглянуто при формуванні міжнародно-правового механізму державного управління антитерористичною безпекою. В даному досліджені більше уваги приділимо діяльності суб’єктів протидії тероризму країн-членів Європейського Союзу.

В таблиці 4.3 представлено загальну характеристику суб’єктів державного управління та забезпечення антитерористичної безпеки зазначених країн.

Таблиця 4.3

Загальна характеристика діяльності суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу

Суб'єкт протидії тероризму	Характеристика та повноваження	Підпорядкування
1	*2*	*3*
НІМЕЧЧИНА		
Bundeskriminalamt – Федеральне бюро кримінальної поліції [362]	Федеральне бюро кримінальної поліції має сукупність повноважень щодо реалізації сукупності слідчих завдань за особливо важкими злочинами, а також функцій захисту членів конституційних органів та спеціальні функції щодо міжнародно співробітництва щодо протидії та запобіганню міжнародній злочинності	Федеральне міністерство внутрішніх справ Німеччини
Bundesamt für Verfassungsschutz - Федеральне відомство захисту конституції [196]	Федеральне відомство із захисту Конституції (BfV) відповідає за захист вільного демократичного ладу на федеральному рівні та в 16 земельних урядах	Безпосередньо федеральному містерові внутрішніх справ
Bundesnachric-htendienst – Федеральна розвідувальна служба [290]	Зовнішня розвідка Німеччини, яка підпорядковується Федеральній канцелярії і перебуває під багаторівневим парламентським та юридичним контролем	Федеральному канцлеру
ФРАНЦІЯ		
Direction Générale de la Sécurité Intérieure - Генеральне управління внутрішньої безпеки Міністерства внутрішніх справ Франції [202]	Внутрішня розвідувальна служба Франції, що відповідає за протидію тероризму, екстремізму, шпигунству та іншим загрозам	*Міністерству внутрішніх справ Франції*
La coordination nationale du renseignement et de la lutte contre le terrorisme (CNRLT) - Національний центр розвідувальних операцій та боротьби з тероризмом [285]	Структура, що обслуговує найвищі органи влади та розвідувальне співтовариство, спрямована на реалізацію національних пріоритетів політики державної розвідки	*Рада національної оборони та безпеки*

Продовження табл. 4.3

1	*2*	*3*
Direction générale de la Sécurité extérieure (DGSE) – Головне управління зовнішньої безпеки Міністерства оборони Франції [201]	Головна зовнішня розвідувальна служба Франції, підпорядкована Міністерству оборони на яку покладаються завдання збору, аналізу та використання інформації за кордоном, що стосується національної безпеки Франції	*Міністерство оборони Франції*
*Service de renseignement financier (**Tracfin**) – департамент фінансової розвідки Міністерства економіки, фінансів, промисловості, енергетики та цифрового суверенітету [292]*	Є структурним підрозділом Міністерства економіки, фінансів, промисловості, енергетики та цифрового суверенітету Франції, функції якого полягають в здійснення фінансової розвідки для забезпечення здорової економіки, протидії тіньовим фінансовими мережами, відмиванню коштів та фінансуванню тероризму	*Міністерства економіки, фінансів, промисловості, енергетики та цифрового суверенітету*
Groupe d'intervention de la Gendarmerie nationale - Група втручання Національної жандармерії [255]	Військовим підрозділом забезпечення антитерористичної безпеки Франції, що діє як на території держави так і за її межами	*Національна Жандармерія*
ІТАЛІЯ		
Загальнодержавні суб'єкти		
Polizia di Stato – Національна поліція [330]	Національна поліція Італії має сукупність повноважень в сфері забезпечення правопорядку, що характеризують її універсальну компетенцію. Щодо тероризмом є складовою забезпечення антитерористичної безпеки частинні участі в забезпеченні інформаційної безпеки з одного боку та через функціонування спеціальних антитерористичних підрозділів	*Міністерство внутрішніх справ Італії*
Центральний підрозділ операцій безпеки NOCS [274]	Елітна команда, навчена для операцій високого ризику, таких як порятунок заручників та рейди на злочинців і терористів у будь-яких умовах	*Національна поліція*
Фінансова Гвардія Італії (Guardia di Finanza) [305]	Відповідає за виявлення фінансових злочинів, контрабанди, відмивання грошей, фінансування тероризму, а також митно-фінансову безпеку	*Міністерство економіки та фінансів*

Продовження табл. 4.3

1	*2*	*3*
Arma dei Carabinieri – Національна жандармерія [139]	Є суб'єктом забезпечення громадської безпеки, яка одночасно виконує функції військового та поліцейського характеру (тобто виступає як вид збройних сил Італії так і правоохоронним органом)	*Міністерству внутрішніх справ Італії Міністерство оборони Італії*
Agenzia per la cybersicurezza nazionale - Національне агентство з кібербезпеки [165].	Є суб'єктом забезпечення кібебезпеки та запобіганню кібезлочинам та кібертероризму	*Голова Ради Міністрів*
Зовнішня інформаційно-безпекова агенція (AISE) [279]	Є суб'єктом державної влади, що має завдання збирати та опрацьовувати у сферах своєї компетенції всю інформацію, корисну для захисту незалежності, цілісності та безпеки Республіки — також на виконання міжнародних угод — від загроз, що походять із-за кордону	*Голова Ради Міністрів*
Agenzia informazioni e sicurezza interna (AISI) - Агентство внутрішньої інформації та безпеки [284].	Є суб'єктом державної влади, якому доручено досліджувати та обробляти в межах своєї компетенції всю інформацію, корисну для захисту, зокрема під час виконання міжнародних угод, внутрішньої безпеки Республіки та демократичних інституцій, заснованих Конституцією, що стала її основою, від будь-якої загрози, будь-якої підривної діяльності та будь-якої форми злочинної чи терористичної агресії	*Голова Ради Міністрів*
ІСПАНІЯ		
Centro Nacional de Inteligencia (CNI) — національна розвідувальна служба Іспанії [380]	Державний орган, відповідальний за надання Президенту Уряду та Уряду Нації інформації, аналізу, досліджень або пропозицій, що дозволяють запобігати та уникати будь-якої небезпеки, загрози чи агресії проти незалежності чи територіальної цілісності Іспанії, національних інтересів та стабільності верховенства права та його інституцій [294]	*Міністерство оборони Іспанії*
Cuerpo Nacional de Policía (Policía Nacional) — національна поліція Іспанії [331]	Озброєна установа цивільного характеру, яка має ієрархічну структуру та має місію захищати вільне здійснення прав і свобод громадян, а також гарантувати їхню безпеку	*Міністерство внутрішніх справ Іспанії*
Guardia Civil — Цивільна Гвардія Іспанії [256]	Суб'єкт забезпечення безпеки, якому характерна військова та поліцейська функції із загальнонаціональною юрисдикцією, та має подвійне підпорядкування міністерству оборони та міністерству внутрішніх справ	

Архітектура системи антитерористичної безпеки Німеччини.

До суб'єктного складу системи державного управління антитерористичною безпекою Німеччини входять сукупність правоохоронних органів, що мають специфічні завдання щодо протидії та запобіганню тероризму. Розглянемо більш детальніше їхні завдання та повноваження.

Bundeskriminalamt – Федеральне бюро кримінальної поліції. «Постійні зміни у формах і засобах учинення злочинів, а також у географії злочинної діяльності висувають величезні вимоги до поліції. Федеральне кримінальне відомство (Bundeskriminalamt, BKA) протягом більше ніж 50 років реагує на ці виклики шляхом постійного перегляду та коригування своїх методів роботи та організаційних структур, щоб забезпечити компетентне виконання своїх обов'язків у будь-який час. Перші роки діяльності були відзначені формуванням BKA як національного центрального поліцейського органу та розвитком міжнародного співробітництва. У 1970–1980-х роках терористична діяльність «Фракції Червоної армії» (RAF) не лише суттєво вплинула на роботу Федерального кримінального відомства, але й тримала всю країну в напрузі. Починаючи з середини 1980-х років, окрім продовження боротьби з тероризмом, Федеральне кримінальне відомство зосередило свою увагу насамперед на протидії зростанню міжнародної торгівлі наркотиками та поширенню організованої злочинності. На початку нового тисячоліття Федеральне кримінальне відомство постало перед викликами, пов'язаними з стрімким прогресом у сфері інформаційних та комунікаційних технологій, які злочинці також активно використовують для своїх цілей. Крім того, після терористичних нападів у Сполучених Штатах 11 вересня 2001 року боротьба з міжнародним тероризмом стала центральним елементом політики безпеки в усьому світі. Нова структура підрозділу державної безпеки BKA значно посилює наш потенціал у розслідуванні міжнародного тероризму. Створення в грудні 2004 року

«Спільного центру протидії тероризму» (GTAZ) у Берліні, де інформація про міжнародний тероризм збирається і аналізується різними відомствами, стало важливим кроком уперед у боротьбі з терористичною загрозою. Ці заходи були доповнені заснуванням у січні 2005 року нового підрозділу «Міжнародна координація», який має на меті подальше вдосконалення співпраці з нашими міжнародними партнерами» [362].

За офіційними даними Bundeskriminalamt є багатопрофільним органом із сукупністю повноважень щодо реалізації сукупності слідчих завдань за особливо важкими злочинами, а також функцій захисту членів конституційних органів та спеціальні функції щодо міжнародно співробітництва щодо протидії та запобіганню міжнародній злочинності. На сьогодні кадровий штат Bundeskriminalamt налічує понад 7000 співробітників із 70 різних професійних груп.

Щодо повноважень та функціональної ролі Bundeskriminalamt то їх можна охарактеризувати за наступними блоками:

- слідча діяльність. В частинні слідчої діяльності варто наголосити на особливості статусі Bundeskriminalamt, адже даний суб'єкт проводить самостійне слідство лише у певних сферах міжнародних та тяжких злочинів. В окремих випадках може проводити слідчі дії поза межами свої компетенції за дорученням відповідного суб'єкту центральної виконавчої влади. Склад повноважень щодо розслідувань знаходиться в предметній області певних видів злочинів: «1) міжнародної організованої незаконної торгівлі зброєю, боєприпасами чи вибуховими речовинами, наркотичними засобами, новими психоактивними речовинами або лікарськими препаратами; 2) міжнародно організованого виготовлення чи розповсюдження фальшивих грошей, а також пов'язаних з цим злочинів, включно з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом; 3) міжнародного організованого тероризму; 4) особливо тяжких випадків комп'ютерного саботажу» [215]. Варто наголосити, що важливе

значення Bundeskriminalamt має в системі забезпечення антитерористичної безпеки, адже такі розслідування здійснюються за доручення генерального федерального прокурора при Федеральному суді;

- міжнародна функція. Щодо реалізації міжнародної функції варто наголосити, що саме Bundeskriminalamt є: 1) національним центральним бюро Інтерполу; 2) національним центральним офісом Шенгенської інформаційної системи; 3) національним підрозділом Європолу, що виконує роль пункту зв'язку. Більш детальніше характеристика міжнародно-правового механізму протидії тероризму буде розкрито в подальших дослідженнях;

- завдання із забезпечення захисту та профілактики. Система захисту, що реалізується в межах повноважень Bundeskriminalamt полягає в наступному: 1) забезпечує особисту охорону та безпеку членів федеральних конституційних органів Німеччини (Федеральний президент, Німецький Бундестаг, Бундесрат, Федеральний уряд, Федеральні збори, Спільний комітет та Федеральний конституційний суд); 2) забезпечує безпеку та охорону іноземних гостей федеральних конституційних органів; 3) забезпечує захист свідків та їхніх сімей у ході власних розслідувань; 4) забезпечення безпеки подій та об'єктів; 5) консультації щодо безпеки, охорони та захисту. Реалізація зазначених повноважень покладається відділу «Група безпека» (Abteilung «Sicherungsgruppe» (SG));

- адміністративні функції. Bundeskriminalamt характерні як загальні адміністративні функції правоохоронних органів так і спеціальні повноваження. Ключовим напрямком реалізації адміністративних функцій є наділення повноважень щодо реалізації законодавства про зброю. В даному напрямку виділяються наступні функції: 1) класифікація (ідентифікація) предметів у сфері законодавства про зброю (рішення про встановлення статусу); 2) дозвільна діяльність щодо використання, зберігання та придбання зброї; 3) визначення допустимості використання вогнепальної зброї для спортивної стрільби. Крім

того, до адміністративних функцій Bundeskriminalamt належить дозвільна діяльність щодо азартних ігор. Даний суб'єкт «є компетентним органом для видачі довідок про відсутність заперечень щодо так званих інших ігор із можливістю виграшу. Йдеться про так звані ігри на вправність, які зазвичай здійснюються у формі автоматів для ігор на спритність. Власник (експлуатант) таких автоматів повинен подати довідку про відсутність заперечень, видану BKA, до відділу у справах підприємницької діяльності в межах реєстрації підприємства, щоб отримати відповідний дозвіл. У сфері правового регулювання ігор BKA тісно співпрацює з Ігровим комітетом, який складається з чотирьох фахових представників земельних управлінь кримінальної поліції та одного представника Фізико-технічного федерального інституту (PTB)» [353];

- повноваження щодо запобігання загрозам громадській безпеці. Дана компетенція в більші мірі характеризується попередженням та запобіганням терористичним загрозам, які знаходяться в колі повноважень земель. Зокрема Bundeskriminalamt здійснює зазначенні повноваження лише в обмежених випадках, зокрема: існування міжрегіональної загрози тероризму; неможливість визначення компетентного органу земельної поліції; звернення вищого земельного органу щодо передачі повноважень.

Зазначенні повноваження Bundeskriminalamt передбаченні законодавством та реалізуються завдячуючи відповідною організаційною структурою, яку очолює президенти та три віце-президенти. Основними структурними підрозділами є наступні: організаційний підрозділ; департамент протидії кіберзлочинності; відділ інформаційних технологій; відділ міжнародного співробітництва; відділ протидії релігійно-мотивованому тероризму; відділ криміналістики; відділ оперативної та слідчої підтримки; департамент державної безпеки; департамент протидії серйозній організованій злочинності; відділ «Група безпеки»; центральна інформаційно-слідча служба.

Федеральне відомство захисту конституції (Bundesamt für Verfassungsschutz) є однією із трьох федеральних служб на які покладаються розвідувальні функції. У випадку із Bundesamt für Verfassungsschutz мається на увазі саме внутрішня розвідка. «Федеральне відомство захисту Конституції (BfV), як внутрішня розвідувальна служба Німеччини, є ключовим компонентом архітектури безпеки країни. Збираючи та аналізуючи інформацію про екстремістську та терористичну діяльність, а також діяльність іноземних розвідувальних служб, воно здійснює життєво важливе раннє попередження та спостереження. Це має важливе значення для захисту вільного демократичного порядку та, як наслідок, усіх людей, які проживають у Німеччині» [142]. Відповідно до законодавства, зокрема Закон про співробітництво між федеральним урядом і землями у питаннях конституційного захисту та про Федеральне відомство із захисту Конституції, ключовими повноваженнями, Федерального відомства захисту конституції Німеччини є наступні:

«- федеральне відомство захисту конституції має право обробляти інформацію, необхідну для виконання своїх завдань, включно з персональними даними, якщо цьому не суперечать застосовні положення Федерального закону про захист даних або спеціальні норми цього Закону; обробка також допускається, якщо суб'єкт даних дав свою згоду. Запит Федерального відомства захисту конституції про передачу персональних даних може містити лише ті персональні дані, які є необхідними для надання відповідної інформації. Законні інтереси особи, якої стосується обробка, можуть бути обмежені лише в тій мірі, в якій це не можна уникнути;

- Федеральне відомство захисту конституції має право застосовувати методи, засоби та інструменти таємного отримання інформації, такі як залучення довірених осіб і агентів, зовнішнє спостереження, фото- та аудіофіксація, використання документів і номерних знаків прикриття. Втручання в індивідуальні права допускається лише на підставі спеціально передбачених повноважень. У всіх інших

випадках застосування засобів, зазначених у реченні 1, не повинно спричиняти шкоди, яка очевидно непропорційна значенню обставин, що підлягають з'ясуванню. Ці засоби повинні бути визначені у службовій інструкції, яка також регулює порядок їх застосування та компетенцію щодо їх санкціонування. Службова інструкція потребує затвердження Федеральним міністерством внутрішніх справ, яке інформує про це Парламентський контрольний комітет;

- Федеральне відомство захисту конституції не має поліцейських повноважень і повноважень видавати вказівки; воно також не може просити поліцію здійснювати заходи у порядку адміністративної допомоги, на які саме не уповноважене.

- якщо персональні дані збираються у суб'єкта даних за його відома, необхідно вказати мету збору. Особу слід поінформувати про добровільність надання даних.

- якщо існує кілька можливих заходів, Федеральне відомство захисту конституції має обрати той, що найменше обмежує суб'єкта даних. Захід не повинен завдавати шкоди, яка очевидно непропорційна очікуваному результату» [243].

Виконання покладених завдань на Федеральне відомство захисту конституції забезпечується через ефективність організаційної структури. «Федеральне відомство із захисту Конституції очолює президент Сінан Селен. У виконанні його обов'язків йому допомагає віце-президентка докторка Сілке Віллемс. Крім того, кілька штатних підрозділів у складі керівництва агентства забезпечують ефективне внутрішнє управління завданнями, займаються парламентськими справами та відповідають за зв'язки з пресою та зовнішні комунікації. Головний технічний директор, який відповідає за загальне управління та розвиток розвідувальних технологій та IT у Федеральному відомстві, також входить до структури управління агентства» [197]. Організаційна структура представлена в таблиці 4.4.

Таблиця 4.4

Організаційна структура Федерального відомства захисту конституції Німеччини

<table>
<tr><th colspan="4">ВІДДІЛИ ЗІ СПЕЦІАЛІЗОВАНИМИ ЗАВДАННЯМИ</th></tr>
<tr><td colspan="4">спеціалізовані відділи збирають та оцінюють інформацію про екстремістські та терористичні структури</td></tr>
<tr><td colspan="2">Департамент 2</td><td colspan="2">Відділ 5</td></tr>
<tr><td colspan="2">Правий екстремізм / правоекстремістський тероризм</td><td colspan="2">Лівий екстремізм / екстремізм, пов’язаний із іноземними державами</td></tr>
<tr><td colspan="2">Відділ 6</td><td colspan="2">Департамент 4</td></tr>
<tr><td colspan="2">Ісламізм та ісламістський тероризм</td><td colspan="2">Контррозвідка та захист від розповсюдження зброї масового знищення / Кіберзахист</td></tr>
<tr><th colspan="4">ВІДДІЛИ ОПЕРАТИВНОЇ СПЕЦІАЛІЗОВАНОЇ ПІДТРИМКИ</th></tr>
<tr><td colspan="2">Департамент 3</td><td colspan="2">Департамент O</td></tr>
<tr><td colspan="2">Здійснює заходи щодо обмеження таємниці листування, поштових відправлень та телекомунікацій</td><td colspan="2">Центральний підрозділ для координації та проведення зовнішнього спостере-ження для всіх спеціалізованих відділів</td></tr>
<tr><th colspan="4">ВІДДІЛИ З СЕРВІСНИМИ ЗАВДАННЯМИ</th></tr>
<tr><td colspan="4">сервісні підрозділи опікуються центральними питаннями, загальними міжвідомчими, інформаційними технологіями, питаннями безпеки, а також підвищенням кваліфікації</td></tr>
<tr><td>Відділ Z - Центральні служби</td><td>Відділ 1 - Фахова підтримка</td><td colspan="2">Відділ S – Безпека</td></tr>
<tr><td>розвиток персоналу, підбір кадрів, підтримка персоналу, первинна та підвищувальна підготовка, юридичне забез-печення, аналіз та оптимі-зація робочих процесів, фор-мування бюджету, управлі-ння нерухомістю та охорона праці</td><td>міжвідомчі завдання з професійної підтримки; проводяться правові експертизи та забезпечується дотримання стандартів захисту даних; знаходяться контактні особи для взаємодії з громадськістю</td><td colspan="2">займається питаннями охо-рони державної та службової таємниці; здійснює перевірки безпеки власного персоналу та бере участь у відповідних перевірках для зовнішніх установ; професійний контроль підрозділів збору й аналізу інформації</td></tr>
<tr><td colspan="2">Відділ TX - Технічна інфраструктура, базові та міжвідомчі IT-рішення</td><td colspan="2">Відділ TA - Технічний аналіз і розвідувальне отримання даних</td></tr>
<tr><td colspan="2">забезпечує технічну інфраструктуру і надає базові та загальні IT-системи</td><td colspan="2">забезпечує необхідні оперативні технічні засоби</td></tr>
<tr><td colspan="2">Академія захисту конституції</td><td colspan="2">Центр розвідувальної підготовки та підвищення кваліфікації</td></tr>
<tr><td colspan="2">спільним освітнім закладом органів захисту конституції Федерації та земель, а також Федерального відомства військової контррозвідки (BAMAD), де проводяться професійні навчальні курси та семінари</td><td colspan="2">відповідає за проведення теоретичних етапів спільної кар’єрної підготовки Федеральної розвідувальної служби (BND) та Федерального відомства захисту конституції (BfV).</td></tr>
</table>

Основними напрямками діяльності Федерального відомства захисту конституції Німеччини є наступні:

*1. Протидія екстремізму***.** Досить вагома увага даного відомства прикута до протидії лівому та правому екстремізму. Розглянемо особливості діяльності Bundesamt für Verfassungsschutz в контексті протидії даним видам екстремізму:

- правий екстремізм. Праві екстремісти вважають, що приналежність до відповідної нації чи етнічної групи визначає цінність людини та її прерогативи, що призводить до расизму та антисемітизму, що в свою чергу суперечить конституційним положенням Німеччини. В Німеччині правий антисемітизм представлений ультраправими партіями, нацистами, правими екстремістами, що перебувають під впливом субкультури та іншими праворадикальними екстремістами. Статистичні дані щодо протидії правому екстремізму представлено в табл. 4.5

Таблиця 4.5

Статистичний аналіз право радикального екстремізму в Німеччині на основі діяльності Федерального відомства захисту конституції

Динаміка потенціалу праворадикальних екстремістів у 2019–2024 роках						
Напрямок	*2019*	*2020*	*2021*	*2022*	*2023*	*2024*
Потенційні праворадикальні екстремісти	32080	33300	33900	38800	40600	50250
включаючи праворадикальних екстремістів, орієнтованих на насильство	13000	13300	13500	14000	14500	15300
Динаміка правоекстремістських злочинних та насильницьких дій у 2019–2024 роках						
Кримінальні злочини	*2020*	*2021*	*2022*	*2023*	*2024*	
Кримінальні злочини	22357	20201	20967	25660	37835	
включаючи акти насильства	1023	945	1016	1148	1281	
Динаміка правоекстремістських музичних подій у 2019–2024 роках						
Події	*2019*	*2020*	*2021*	*2022*	*2023*	*2024*
Музичні події	133	55	59	92	132	130
Інші музичні події	114	59	67	130	152	148
Концерти	64	27	18	35	39	29

Продовження табл. 4.5

Динаміка правоекстремістських демонстрацій з 2019 по 2024 рік						
Die Heimat (vorm. NPD)/JN («Партія "Батьківщина" (раніше NPD) / Молодіжне крило "Юні націоналісти" (JN))	17	27	17	10	4	11
DIE RECHTE «Партія «Праві»)	25	17	20	8	5	5
Der III. Weg («Третій Шлях»)	20	9	13	12	13	9
Freie Sachsen (Рух «Вільні саксонці»)	0	0	0	82	198	177
Neue Stärke Partei (Партія Нова сила)	0	0	0	4	4	3
Neonazis/sonstige Rechtsextremisten (неонацисти та інші праворалдикальні сили)	124	180	38	29	143	155
Разом	**163**	**233**	**88**	**145**	**367**	**360**

Джерело: складено автором на основі [390]

Зазначене свідчить про важливість протидії правому екстремізму, що може перерости в терористичну загрозу. Для Німеччини, дане питання є вкрай важливим, зважаючи на історичне минуле середини XX століття.

- лівий екстремізм. На офіційному сайти Федерального відомства захисту конституції Німеччини зазначено, що «Ліві екстремісти хочуть скасувати існуючий державний та суспільний лад, а отже, вільний та демократичний лад. Натомість вони уявляють собі комуністичну систему або «бездержавне», анархістське суспільство – де соціалізм слугуватиме перехідною фазою, залежно від їхньої ідеологічної орієнтації. Залежно від їхньої ідеологічної орієнтації, ця перехідна фаза буде замінена або комуністичною системою, або «бездержавним», анархістським суспільством. Існує загальна згода, що з «капіталізмом» потрібно боротися та його необхідно знищувати як з «коренем усього зла» … Заборона

об’єднань є важливим інструментом у боротьбі з політичним та релігійним екстремізмом і вираженням нашої стійкої демократії. Федеральне відомство із захисту Конституції (внутрішня розвідувальна служба Німеччини) заздалегідь закладає основну основу для заборон, часто за допомогою великих колекцій матеріалів. Дізнайтеся більше тут про попередні заборони екстремізму, пов’язаного з іноземними державами, на федеральному рівні» [298]. Поширення лівого екстремізму за офіційними даними Федерального відомства захисту конституції Німеччини представлено в таблиці 4.6.

Таблиця 4.6

Поширення лівого екстремізму за офіційними даними Федерального відомства захисту конституції Німеччини

ПОТЕНЦІЙНІ ЛІВОРАДИКАЛЬНІ ЕКСТРЕМІСТИ У 2022–2024 РОКАХ			
Екстремісти	**2022**	**2023**	**2024**
Ліві екстремісти, орієнтовані на насильство	10 800	11 200	11 200
з яких автономні	8 300	8 300	8 600
Ненасильницькі догматичні ліві екстремісти та інші ліві екстремісти	27 600	27 800	28 800
Разом	**38 400**	**39 000**	**40 000**
Після вирахування кількох членств	36 500	37 000	38 000

ДИНАМІКА ЛІВОЕКСТРЕМІСТСЬКИХ ЗЛОЧИННИХ ТА НАСИЛЬНИЦЬКИХ ДІЙ МІЖ 2013 ТА 2024 РОКАМИ				
	2013	**2014**	**2015**	**2016**
Злочини	4491	4424	5620	5230
включаючи акти насильства	1110	995	1608	1201
	2017	**2018**	**2019**	**2020**
Злочини	6393	4622	6449	6632
включаючи акти насильства	1648	1010	921	1237
	2021	**2022**	**2023**	**2024**
Злочини	6142	3847	4248	5857
включаючи акти насильства	987	602	727	532

Джерело: складено автором на основі [390]

Досить важливе значення Федеральне відомство захисту конституції Німеччини приділяє питанням протидії екстреміському руху «Reichsbürger» (Рейхсбюргерів). «Рейхсбюрґери» та «Самоврядувальники» — це групи та окремі особи, які з різних мотивів і на основі різних обґрунтувань — зокрема, посилаючись на історичну Німецьку імперію, конспірологічні аргументаційні моделі або самостійно визначене «природне право» — заперечують існування Федеративної Республіки Німеччина та її правової системи, не визнають легітимність демократично обраних представників, або навіть повністю визначають себе як таких, що перебувають поза правовим порядком, у зв'язку з чим виникає побоювання, що вони можуть вчиняти порушення правового порядку» [151]. На офіційному сайті Федерального відомства захисту конституції Німеччини представлено дані злочинців та насильницькі дії даного напрямку екстремізму в Німеччині (таблиця 4.7).

Таблиця 4.7

Злочинність спричинена рухом «Reichsbürger»

Вид злочину	2020	2021	2022	2023	2024
Кримінальні злочини	599	1011	1358	1070	774
Включаючи акти насильства	125	184	286	149	105

З представлених даних кримінологічна характеристика свідчить про важкість даних злочинів та їх насильницьких діях, що визначає напрям діяльності досліджуваної структури протидії тероризму.

2. Протидія ісламізму та ісламському тероризму. «Ісламізм – це форма політичного екстремізму, яка постулює існування божественно встановленого абсолютного порядку, вищого за порядки, створені людиною. Цей термін охоплює різні рухи, що відрізняються своїми ідеологічними передумовами, географічною орієнтацією, стратегіями та методами. Ісламізм прагне встановити соціальний та політичний лад, заснований на Корані. Такий лад призвів би до скасування вільного та демократичного ладу Федеративної Республіки

Німеччина, а також численних фундаментальних цінностей, закріплених в Основному Законі … Заборона об'єднань є важливим інструментом у боротьбі з політичним та релігійним екстремізмом і вираженням нашої стійкої демократії. Вона дозволяє послабити організовані структури та конфіскацію фінансових і матеріальних ресурсів. Таким чином ускладнюється відкрита антиконституційна діяльність проти вільного демократичного ладу, як і продовження скоєння кримінальних злочинів. Крім того, заборона об'єднань має стримуючий ефект, особливо на членів та потенційних симпатиків. Це регулярно змушує відповідну екстремістську сцену вдаватися до інших форм організації та дій» [376]. В таблиці 4.8 представлено терористичні акти, вчені особами ісламської ідеології.

Таблиця 4.8

Терористичні актив в Німеччині, що скоєні особами або групами осіб, що переслідують ісламіську ідеологію

Дата	Подія	Дані про втрати
1	*2*	*3*
23 серпня 2024 року	26-річний сирійець завдав ножових поранень кільком людям на міському фестивалі в Золінгені; відповідальність за напад взяла на себе "Ісламська держава".	3 загиблих, 8 поранених
31 травня 2024 року	25-річний афганець напав з ножем на ісламофобського активіста, перехожих та поліцейських на ринку в Мангаймі.	1 загиблий, 5 поранених
9/18 квітня 2023 року	У Дуйсбурзі нападник убив одну людину ножем та серйозно поранив чотирьох інших, деякі з них у критичному стані. Він стверджував , що діяв від імені ІДІЛ .	1 загиблий, 4 поранених
6 листопада 2021 року	27-річний сирійський чоловік напав з ножем на трьох пасажирів поїзда між Регенсбургом та Нюрнбергом.	3 поранених
4 жовтня 2020 року	20-річний сирійський чоловік напав з ножем на двох чоловіків у старому місті Дрездена. Його вважають симпатиком "Ісламської держави".	1 загиблий, 1 поранений
27 квітня 2020 року	Серія нападів на людей турецького походження у Вальдкрайбурзі, скоєних 25-річним чоловіком, який називав себе прихильником ІДІЛ	6 поранених
28 липня 2017 року	Напад з використанням ножа в продуктовому магазині в Гамбурзі; підозрюваного вважають симпатиком "Ісламської держави".	1 загиблий, 6 поранених

Продовження табл. 4.8

1	*2*	*3*
19 грудня 2016 року	Напад вантажівки на різдвяному ярмарку в Берліні; невдовзі після цього відповідальність за напад взяла на себе "Ісламська держава".	13 загиблих, 61 поранений
24 липня 2016 року	Теракт, здійснений смертником в Ансбаху; нападник нібито був симпатиком "Ісламської держави", яка взяла на себе відповідальність за теракт.	1 загиблий (злочинець), 14 поранених
18 липня 2016 року	Напад із застосуванням холодної зброї на регіональний поїзд поблизу Вюрцбурга; відповідальність за напад взяла на себе "Ісламська держава".	1 загиблий (злочинець), 5 поранених
16 квітня 2016 року	Вибух бомби в сикхському храмі в Ессені; підозрювані є ймовірними симпатиками "Ісламської держави".	3 поранених
26 лютого 2016 року	Напад ножем на поліцейського в Ганновері; підозрюваний є симпатиком "Ісламської держави".	1 поранений

3. Екстремізм пов'язаний із іноземними державами або зовнішній екстремізм. Німеччина приділяє даному питанню досить вагому увагу, та вважає зовнішній екстремізм загрозою національній безпеці, адже екстремізм в зарубіжних країнах, що обумовлений конфліктом між окремими групами, може перенестися до Німеччини та призвести до насильства серед послідовників. Це в першу чергу пов'язано із значною кількістю мігрантів в країні. Характеристика даного виду загроз представлено в таблиці 4.9.

Таблиця 4.9

Статистична характеристика екстремізм пов'язаний із іноземними державами в Німеччині

Потенційні особи, причетні до екстремізму, пов'язаного з іноземними державами			
	2022	**2023**	**2024**
«Робоча партія Курдистану» (РПК)	14 500	15 000	15 000
Турецькі праворадикальні екстремісти	12 100	12 500	12 900
Турецькі ліві екстремісти	2550	2500	2500
Світський палестинський екстремізм	200	250	1000
Інше	400	400	1100
сума	**29 750**	**30 650**	**32 500**
Екстремістські злочини, що виникають з «іноземної ідеології»			
Акти насильства та інші кримінальні правопорушення			
Вбивства (завершені)	0	1	0
Замахи на вбивство	0	2	2

Продовження табл. 4.9

Тілесні ушкодження	141	219	304
Підпал	9	10	9
Спричинення вибуху	0	1	0
Порушення миру	16	23	83
Небезпечні перешкоди для залізничного, повітряного, морського та автомобільного руху	4	4	3
Позбавлення волі	0	1	0
Пограбування	4	8	15
шантаж	2	4	2
Опір	50	56	189
Загальна кількість насильницьких злочинів	**226**	**329**	**607**
Пошкодження майна	382	638	803
Примус / Погроза	146	121	174
Пропагандистські правопорушення	198	370	9
Підбурювання до ненависті	112	665	841
Порушення Закону про зібрання	59	35	55
Порушення Закону про об'єднання	88	81	98
Використання символіки неконституційних або терористичних організацій	196	363	1033
Членство в іноземній терористичній організації або її підтримка	14	24	14
Інші злочини	553	466	900
Загальна кількість усіх інших правопорушень	1748	2763	3 927
Загальна кількість усіх злочинів	1974	3 092	4 534

5. Протидія шпигунству та розповсюдженню зброї масового ураження. «Шпигунство становить цілком реальну загрозу для німецьких інтересів. Наприклад, коли конфіденційні дипломатичні переговорні позиції витікають через розвідувальні операції, що підриває зовнішню політику Німеччини. Або коли демократичні процеси прийняття рішень надмірно зазнають впливу іноземних держав. Це також включає проникнення та підрив опозиційних груп з третіх країн, або навіть напади на критиків режиму в Німеччині з боку іноземних розвідувальних служб. Крім того, втрата ноу-хау та економічна шкода, завдана шпигунством, є величезними. Шпигунство з боку іноземних держав завжди порушує національний суверенітет Німеччини. Тому виявлення та запобігання шпигунській діяльності іноземних розвідувальних служб – контррозвідка – є одним із центральних завдань внутрішньої

розвідки Німеччини» [344]. Відповідно на Федеральне відомство захисту конституції Німеччини покладаються завдання щодо завчасного виявлення, аналізу та захисту від потенційних спроб шпигунства.

6. Захист державної таємниці та протидія саботажу. «Персональний і матеріальний захист державної таємниці й протидія саботажу є маловідомим широкому загалу, але дуже широким і важливим напрямом діяльності органів захисту конституції, який робить суттєвий внесок у підтримання громадської безпеки в нашій країні» [237]. За офіційними даними діяльність федерального відомства в даному напрямку характеризується наступними положеннями:

- у 2024 році Федеральне відомство захисту Конституції провело базові перевірки допуску до секретної інформації 16483 особи у сфері безпеки секретної інформації, а також було проведено 14878 оновлень, що охопили перевірки 22114 осіб;

- у 2024 році Федеральне відомство захисту Конституції провело 23537 розширених перевірки допуску до секретної інформації осіб у сфері захисту секретної інформації та 9787 перевірок в сфері захисту від диверсій;

- у 2024 році Федеральне відомство захисту Конституції провело 1563 розширенні перевірки допуску до секретної інформації з розслідуваннями безпеки у сфері захисту секретної інформації.

7. Кіберзахист. «Іноземні розвідувальні служби використовують кібератаки проти Німеччини для збору інформації про її роль у європейській та світовій політиці, а також про її політику в галузі оборони, безпеки та енергетики. Політична сфера та федеральна адміністрація в минулому особливо часто ставали мішенню атак, спонсорованих державою. Але німецька економіка також страждає, оскільки експертиза та інновації вважаються критичними факторами успіху в міжнародній конкуренції» [129].

Отримана кіберугрупованнями інформація використовується для підтримки економічних інтересів держави або для реалізації зовнішньополітичних цілей. Зокрема, розвідувальні служби російської федерації, Китайської Народної Республіки, Ірану та Північної Кореї здійснюють кібератаки проти органів влади Німеччини. Такі атаки, що проводяться цілеспрямовано та під централізованим контролем, становлять серйозну загрозу через їхній масштаб і рівень технічного опрацювання. Об'єкти атак зазвичай обираються відповідно до політичних пріоритетів відповідної держави. Крім кібершпигунства, подібні операції можуть слугувати підготовкою до актів саботажу. Отримавши доступ до IT-системи, нападник здатний виконувати широкий спектр дій, включно з такими, що порушують стабільність і доступність цільової інфраструктури.

8. Захист економіки та науки. «Захист німецької економіки та науки є частиною законного превентивного мандату Федерального відомства захисту конституції. Метою є підтримка підприємств і науково-дослідних установ шляхом надання інформації та підвищення обізнаності, щоб вони могли ефективно захищатися від економічного шпигунства та саботажу, а також від екстремістських і терористичних загроз. Федеральне відомство захисту конституції володіє специфічними знаннями про можливих нападників, їхні цілі та методи. Підрозділ превенції (захист економіки та науки) опрацьовує цю інформацію відповідно до потреб підприємств і науково-дослідних установ, тим самим підтримуючи їх у проведенні аналізу ризиків та захисті ключових активів» [195]. Важливе значення даний напрям діяльності відомства займай в контексті економічної злочинності в цілому та протидії фінансуванню тероризму зокрема. Адже фінансування тероризму є основою забезпечення діяльності терористичних організацій, а також організації та здійснення терористичного акту.

Bundesnachrichtendienst – Федеральна розвідувальна служба. На Федеральну розвідувальну службу Німеччини покладається широкий спектр завдань, що пов'язані із забезпеченням національної безпеки в контексті протидії загрозам, що пов'язані із політичними подіями на Далекому Сході, тероризмом, хакерськими групама, розробкою та виробництвом нового озброєння в різних країнах світу та іншим. Відповідно ключовою метою є інформування федерального уряду про важливі події, пов'язані з його зовнішньою політикою та політикою безпеки.

Відповідно до законодавства повноваження Федеральної розвідувальної служби визначаються наступним чином: «Федеральна розвідувальна служба збирає та аналізує інформацію про закордон, яка має зовнішньополітичне або безпекове значення для Федеративної Республіки Німеччина. Федеральна розвідувальна служба має право обробляти необхідну інформацію, включно з персональними даними, якщо цьому не суперечать положення Федерального закону про захист даних або спеціальні норми цього Закону, а саме: для захисту своїх співробітників, установ, об'єктів і джерел інформації від діяльності, що загрожує безпеці або має розвідувальний характер; для проведення перевірки безпеки осіб, які працюють або мають працювати в службі; для перевірки інформаційних каналів, необхідних для виконання завдань; щодо процесів за кордоном, які мають зовнішньополітичне або безпекове значення для ФРН, якщо інформацію можна отримати лише таким чином і жоден інший орган не є компетентним для її збору» [242].

Реалізація зазначених завдань та повноважень визначили специфіку організаційної структури Федеральної розвідувальної служби Німеччини, що представлено в табл. 4.10.

Таблиця 4.10

Організаційна структура Федеральної розвідувальної служби Німеччини

ПРЕЗИДЕНТ		
Віце-президент з центральних завдань та заступник президента	Віце-президент	Віце-президент та старший співробітник
ВІДДІЛИ		
Відділ аналітичної діяльності	Відділ збору розвідувальної інформації	Відділ розвідувальних можливостей
Відділ технічної підтримки	Відділ підтримки	Відділ інноваційних технологій, дослідження та підготовки кадрів

Щодо протидії тероризму федеральна розвідувальна служба Німеччини здійнює сукупність заходів, зокрема: «німецькі служби безпеки тісно співпрацюють для обміну інформацією та запобігання нападам. Завдання Bundesnachrichtendienst полягає в тому, щоб якомога раніше розпізнавати загрози з-за кордону та, наприклад, виявляти потенційних нападників, які повертаються до Німеччини з Сирії. Щоб запобігти терористичним актам, Bundesnachrichtendienst також активізувала співпрацю з міжнародними партнерами, як у Західній півкулі, так і в кризових зонах. У разі нападу ми використовуємо ці зв'язки, щоб допомогти у переслідуванні замовників, тим самим запобігаючи подальшим злочинам» [273]. На сьогодні дана служба є однією із найефективніших серед подібних організацій в країнах світу.

Архітектура системи антитерористичної безпеки Франції.

Французька система антитерористичної безпеки представлена сукупністю суб’єктів, що виконують функції правоохоронного та безпекового характеру. До даних суб’єктів належать: Direction générale de la Sécurité inteérieure (DGSI) – Генеральне управління внутрішньої безпеки Міністерства внутрішніх справ Франції; Direction générale de la Sécurité extérieure (DGSE) – Головне управління зовнішньої безпеки Міністерства оборони Франції; Service de renseignement

financier – департамент фінансової розвідки Міністерства економіки, фінансів, промисловості, енергетики та цифрового суверенітету; Centre national des operations de renseignement et de lutte contre le terrorisme - Національний центр розвідувальних операцій та боротьби з тероризмом Ради національної оборони та безпеки; Groupe d'intervention de la Gendarmerie nationale - Група втручання Національної жандармерії. Зазначенні суб'єкти виконують як загальні функції так і спеціальні, як процесуальні так і силові. Розглянемо більш детальніше діяльність зазначених суб'єктів державного управління.

Direction générale de la Sécurité inteérieure (DGSI) – Генеральне управління внутрішньої безпеки Міністерства внутрішніх справ Франції. Генеральне управління внутрішньої розвідки є спеціалізованою розвідувальною службою Франції. Дане управління було створено 30 квітня 2014 року при Міністерстві внутрішніх справ Франції. Відповідно Декрету № 2014-445 від 30 квітня 2014 року щодо місій та організації Генерального управління внутрішньої безпеки [192], до завдань Генерального управління безпеки належать:

- забезпечує запобігання та сприяє припиненню всіх форм іноземного втручання;

- сприяє запобіганню та припиненню актів тероризму або актів, що загрожують національній безпеці, територіальній цілісності чи безперервності інституцій Республіки. Є головним агентством для служб, відповідальних за боротьбу з терористичними загрозами проти національної території. У цій якості він ініціює, спрямовує та координує дії, що здійснюються цими службами для виявлення та запобігання цим загрозам;

- бере участь у моніторингу осіб та груп з радикальними уподобаннями, які можуть вдаватися до насильства та загрожувати національній безпеці;

- сприяє запобіганню та припиненню дій, що порушують таємниці національної оборони, або тих, що ставлять під загрозу економічний, промисловий чи науковий потенціал країни;

- сприяє запобіганню та припиненню діяльності, пов’язаної з придбанням або виготовленням зброї масового знищення;

- сприяє моніторингу діяльності, що здійснюється міжнародними злочинними організаціями та може вплинути на національну безпеку;

- сприяє запобіганню та припиненню злочинів, пов’язаних з інформаційно-комунікаційними технологіями.

Його компетенція знаходиться в предметному полі забезпечення загальних розвідувальних компетенцій щодо протидії та запобіганню усім видам загроз, що можуть нашкодити або негативно вплинути на національні інтереси та національну безпеку. Основними напрямками діяльності DGSI є:

- протидія тероризму та насильницькому екстремізму. «Разом зі своїми партнерами місія DGSI полягає у забезпеченні: виявлення мереж або осіб, які можуть вчиняти насильницькі дії на національній території, та їх моніторинг у рамках судового розгляду; поточна оцінка ризиків, пов'язаних з присутністю на національній території бойовиків-джихадистів, навчених у театрах бойових дій джихадистів для підготовки насильницьких дій; аналіз явищ насильницької радикалізації» [286]. З 2012 року внаслідок терористичних атак у Франції загинуло 275 людей та ще більша кількість отримали поранення. Зазначимо, що з 2024 року DGSI запобігла 15 запланованим нападам, зокрема 6 у 2025 році. Особливістю DGSI є її подвійна компетенція, що полягає в тому, що: по-перше, управління є розвідувальною службою, яка виконує сукупність завдань, які пов’язані із збором, обробкою, зберіганням та передачею інформації про терористичні загрози; по-друге, управління є службою судової поліцій, адже відповідно до кримінально-процесуального законодавство наділені функціями,

що полягають у виявленні кримінальних правопорушень щодо тероризму та збором доказів. Варто наголосити на значних повноваженням DGSI щодо міжнародної діяльності. Так, DGSI може обмінюватися оперативною інформацією з конкретною іноземною розвідувальною службою, і обидві можуть взаємно користуватися досвідом один одного щодо тероризму.

- контррозвідка. «Збір конфіденційної інформації іноземними державами на території Франції може бути спрямований на економічний, енергетичний, військовий або стратегічний сектори. Для моніторингу та протидії шпигунським операціям DGSI (Генеральний директорат внутрішньої безпеки) вживає превентивних заходів та підвищує обізнаність серед тих, хто є жертвою спроб втручання та розкрадання їхніх ресурсів» [183]. «DGSI, французька служба безпеки, щодня працює над захистом наших фундаментальних інтересів. Контррозвідка становить її історичну місію та полягає у протидії спробам втручання, що здійснюються іноземними організаціями та державами на території Франції, захищаючи наших громадян, наші знання та наш суверенітет. Робота спирається як на класичні, аналітичні та оперативні методи, так і на підвищення обізнаності серед приватних та державних суб'єктів, до яких можуть звернутися іноземні розвідувальні служби» [141].

- кіберзахист. «Шпигунство, саботаж, вимагання та маніпулювання громадською думкою – це лише деякі з нових загроз, що поширюються завдяки безкордонним можливостям, що пропонуються кіберпростором. Агенти DGSI, тісно співпрацюючи з агентами ANSSI та DGSE, поєднують свій подвійний досвід у розвідці та високих технологіях, щоб передбачати та намагатися запобігти кібератакам разом із цільовими компаніями та установами» [190].

Діяльність DGSI як суб'єкта протидії тероризму та забезпечення національної безпеки підлягає контролю з боку сукупності органів державної влади (табл. 4.11).

Таблиця 4.11

Характеристика міжвідомчого контролю за діяльністю Генерального управління внутрішньої безпеки Міністерства внутрішніх справ Франції

Рівень контролю	Характеристика	Суб'єкт
Внутрішній адміністративний та ієрархічний контроль	Директорат підлягає, перш за все, контролю з боку генерального інспекторату, а також з боку наглядового міністерства	Міністерство внутрішніх справ
Парламентський контроль	парламентська делегація з питань розвідки (DPR) здійснює нагляд за діяльністю уряду у сфері розвідки та оцінює державну політику в цій галузі. У цьому контексті вона може отримувати певну інформацію в межах, визначених законом, а також заслуховувати генерального директора внутрішньої безпеки та керівників служб. Паралельно DGSI також підлягає контролю Комісії з перевірки спеціальних фондів (CVFS) - парламентського органу, відповідального за нагляд за використанням коштів, призначених для фінансування чутливих операцій	Парламентська делегація з питань розвідки (DPR) Комісії з перевірки спеціальних фондів (CVFS)
Контроль з боку незалежних адміністративних органів	Контроль здійснюється незалежними адміністративними органами, які обізнані з діяльністю DGSI в межах своєї компетенції	Національна комісія з питань інформатики та свобод (CNIL)
Нагляд за інспекцією розвідувальних служб	IPP (Інспекція розвідувальної служби) може проводити інспекції всередині розвідувальних служб, а для виконання своїх обов'язків її члени мають доступ до всіх місць, інформації та документів, що стосуються виконання їхнього мандату	Інспекція розвідувальної служби (IPP), що підзвітна Прем'єр-міністру

La coordination nationale du renseignement et de la lutte contre le terrorisme (CNRLT) - Національний центр координації розвідувальних операцій та боротьби з тероризмом [285]. «Указ від 14 червня 2017 року про створення національної координації розвідки та боротьби з тероризмом ознаменував важливу подію, доручивши йому два завдання: з одного боку, координацію розвідувальних служб у їхній загальній діяльності, а з іншого боку, управління всіма службами, що сприяють боротьбі з тероризмом» [285]. Пріоритетними напрямками діяльності є наступні:

- комплексний аналіз загроз для формування пропозицій щодо напрямів та пріоритетів координації дій розвідувальних організацій та суб'єктів протидії тероризму;

- контроль виконання рішень та інструктування розвідувальних організацій та суб'єктів протидії тероризму;

- координація дії розвідувальних служб та забезпечення ефективного співробітництва між ними;

- сприяння обміну розвідувальними даними, використанню розвідувальних методів та об'єднанню технологій та ресурсів;

- координація та розвиток ініціативи, що здійснюється Францією у сфері європейського та міжнародного співробітництва;

- представлення розвідувальних служб на міжнародному рівні;

- звітування про діяльність розвідувальних служб не лише Національній раді розвідки (CNR) та Раді національної оборони та безпеки (CDSN), але й зовнішнім контролюючим органам: Парламентській делегації з питань розвідки (DPR), Комісії з перевірки спеціальних коштів (CVFS), Національній комісії з контролю за методами розвідки (CNCTR) та Рахунковій палаті.

Діяльність CNRLT дозволяє вирішити сукупність завдань управлінського характеру в сфері національної безпеки в цілому та протидії тероризму зокрема:

- по-перше, забезпечує зв'язок між розвідувальними службами різного профілю, що дозволяє уникнути дублювання, покращити обмін інформацією та реагувати на загрози більш погоджено;

- по-друге, дозволяє ефективно планувати безпекові та розвідувальні заходи та визначати пріоритети здійснення розвідувальної та антитерористичної діяльності.

Direction générale de la Sécurité extérieure (DGSE) – Головне управління зовнішньої безпеки Міністерства оборони Франції [201] – це головна зовнішня розвідувальна служба Франції, підпорядкована Міністерству оборони на яку

покладаються завдання збору, аналізу та використання інформації за кордоном, що стосується національної безпеки Франції. На сьогодні кількість агентів DGSE, що працюють за межами країни налічує 7200 осіб за офіційними даними, що вказує на значну агентурну мережу та приділення даному питанню вагомого значення.

«У Франції розвідка зараз є регульованою та контрольованою державною політикою. Законом від 9 жовтня 2007 року було створено Парламентську делегацію з питань розвідки (ДПР), спільну для Сенату та Національних зборів, для контролю за діями уряду в питаннях розвідки та оцінки політики, що проводиться в цій сфері. Закони від 24 липня та 30 листопада 2015 року створили захисну та вимогливу правову базу для розвідувальних служб. Вона відповідає найвищим європейським стандартам гарантій та захисту свобод. Ця законодавча база забезпечує фундаментальний баланс між двома імперативами: захистом конфіденційності, з одного боку, та захистом та просуванням фундаментальних інтересів нації, з іншого. Контроль над розвідувальними службами забезпечується, зокрема, різними органами, включаючи Комісію з перевірки спеціальних фондів (CVFS), Інспекцію розвідувальних служб (ISR) та Національну комісію з контролю за методами розвідки (CNCTR), яка контролює законність розвідувальних методів, що застосовуються службами» [200]. Функціональна спрямованість та організаційна характеристика Головного управління зовнішньої безпеки представлена в таблиці 4.12.

Зазначена структура виконує сукупність функцій щодо протидії тероризму в країні, адже на сьогодні питання діяльності, фінансування, організації та скоєння терористичних актів, є транснаціональною злочинністю.

Таблиця 4.12

Характеристика діяльності Головного управління зовнішньої безпеки (DGSE)

<table>
<tr><td colspan="3">МЕТА DGSE, ЯК</td></tr>
<tr><td>Розвідувальної служби</td><td>Спеціальної служби</td><td>Комплексного сервісу</td></tr>
<tr><td>- отримання захищеної інформації, до якої немає безпосереднього доступу, шляхом збору, зіставлення, аналізу розвідувальних даних для представлення уряду та обґрунтування державно-управлінських рішень в сфері забезпечення національної безпеки</td><td>- здійснення необхідних таємних операцій, за полягають в сукупності дій або протидій за межами державного кордону Франції для забезпечення національних інтересів безпеки та оборони</td><td>- підтримка збору інформації шляхом використання сучасних технічних засобів, методів розвідувальних операцій та співпраці з іншими національними службами та службами іноземних держав</td></tr>
<tr><td colspan="3">ЦІЛІ</td></tr>
<tr><td>Надавати Уряду достовірну інформацію для обґрунтування його дій</td><td>Виявляти та запобігати за межами національної території загрозам, спрямованим проти Франції та французів</td><td>Просувати та захищати національні інтереси за кордоном у політичних, економічних та безпекових питаннях</td></tr>
<tr><td colspan="3">ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА</td></tr>
<tr><td colspan="3">Механізм підпорядкування</td></tr>
<tr><td>Президент Франції</td><td>Прем’єр-міністр</td><td>Міністр оборони</td></tr>
<tr><td colspan="3">Структурні підрозділи</td></tr>
<tr><td colspan="2">Управління справами</td><td>Генеральний секретаріат з аналізу і стратегії</td></tr>
<tr><td colspan="2">- адміністративна підтримка DGSE;
- управління людськими і фінансовими ресурсами;
- організація навчальних програм
- управління стратегією DGSE у сфері нерухомості (будівництво, реконструкція та обслуговування портфеля нерухомості)
- забезпечення логістичної підтримки всіх компонентів DGSE</td><td>- координація, синтез та підтримка стратегічного напрямку DGSE
- забезпечення якості та актуальності розвідувальних даних, що поширюються серед національних органів влади;
- забезпечення узгодженості відносин з національними та міжнародними партнерами DGSE
- формування прогнозів</td></tr>
<tr><td>Місійні центри</td><td>Управління досліджень та операцій</td><td>Технічний та інноваційний центр</td></tr>
<tr><td>- відповідають за збір та викори-стання розвідувальних даних;
- керують усіма людськими, технічними та операційними ресурсами DGSE;
- поширюють відповідну розвідувальну інформацію серед державних органів</td><td>- відповідає за розвиток можливостей DGSE у сфері людської та оперативної розвідки;
- впроваджує відповідні оперативні засоби для виконання покладених на неї завдань.</td><td>- відповідає за розвиток інженерно-технічних розвіду-вальних можливостей DGSE;
- впроваджує інноваційну інфраструктуру, передові технології;
- сприяє розвитку національних можливостей кіберзахисту.</td></tr>
</table>

Продовження табл. 4.12

Ключові напрями діяльності		
Запобігання та протидія тероризму	*Запобігання та протидія розповсюдженню зброї масового знищення*	*Забезпечення кіберзахисту*
- запобігання нападам на національній території або проти французьких інтересів за кордоном - виявлення терористичних груп, вивчення їх поведінки та організації; встановлення особливостей вербування; - виявлення коренів тероризму	- виявлення мережі придбання зброї та зростаючі потоки товарів подвійного призначен-ня (цивільного та військового) з метою їхнього припинення; - виявлення держав, які прагнуть розробити або придбати зброю масового знищення всу-переч міжнародним договорам	- виявити винуватців та спонсорів кібератак, спрямованих проти Франції, во коли ці атаки походять від держави, наміри якої пов'язані зі шпигунством або дипломатією залякування - передбачити та запобігати кіберзагрозам, спрямованим проти французьких інтересів
Протидія спробам іноземного втручання	*Попередження геополітичних криз*	
- виявлення агресивних структур, їхніх цілей, завдань та методів, для реакції влади; - обмеження ризиків дестабілізації, ослаблення або захоплення стратегічних активів у міжнародній конкуренції; - запобігання зловмисним діям, спрямованим проти політичних, стратегічних, економічних, наукових чи промислових інтересів	- виявлення ризиків політичної нестабільності та надання Франції можливість розробити стратегію впливу в міжнародних органах, щоб забезпечити виконання мирних угод або угод про допомогу; - виявлення осіб, політичні рухи та повстанські групи, чия організація, стратегія та засоби можуть дестабілізувати регіони чи штати та загрожувати інтересам Франції.	
НАПРЯМИ ВЗАЄМОДІЇ ІЗ ІНШИМИ СПЕЦІАЛЬНИМИ СЛУЖБАМИ		
Генеральний директорат внутрішньої безпеки (DGSI)	Управління розвідки та безпеки оборони (DRSD)	Управління військової розвідки (DRM)
Національне управління митної розвідки та розслідувань (DNRED)	Служба обробки розвідувальних даних та дій проти таємних фінансових схем (Tracfin)	

Джерело: сформовано автором на основі [202]; [289]; [199]; [198]; [368]

Service de renseignement financier (Tracfin) – департамент фінансової розвідки Міністерства економіки, фінансів, промисловості, енергетики та цифрового суверенітету [292] - є структурним підрозділом Міністерства економіки, фінансів, промисловості, енергетики та цифрового суверенітету Франції, функції якого полягають в здійснення фінансової розвідки для забезпечення здорової економіки, протидії тіньовим фінансовими мережами, відмиванню коштів та фінансуванню тероризму. «Указом від 9 травня 1990 року у складі Міністерства економіки,

фінансів та бюджету було створено координаційний підрозділ, відповідальний за обробку розвідувальних даних та вжиття заходів проти таємних фінансових схем (Tracfin). Указом від 6 грудня 2006 року Tracfin став національною службою, закріпленою за Міністром економіки та Міністром бюджету. Tracfin наразі організований навколо Генерального штабу, Генерального секретаріату та кількох оперативних відділів. Станом на 1 січня 2024 року служба складається з майже 200 агентів, включаючи 7 офіцерів зв'язку, наданих Tracfin їхньою початковою адміністрацією (поліція, жандармерія, митна служба, DGFiP, ACOSS та ACPR)» [292]. Пріоритетними цілями департаменту є: запобігання та протидія кримінальним правопорушенням в сфері економіки та фінансів; запобігання та протидія шахрайству та махінаціям в сфері публічних фінансів; захист національних інтересів в сфері економіки. Зазначене здійснюється шляхом збору, аналізу, удосконалення та використання інформації, яка дозволяє встановити походження та призначення фінансових транзакцій. Відповідно Департамент використовує сукупність слідчих засобів, які пов'язанні із налагодженням зав'язків, використанням баз даних та методами розвідки.

В межах свої повноважень Tracfin має право:

- доступу інформації від суб'єктів державного управління та місцевого самоврядування та отримувати інформацію за запитом від будь-якого суб'єкта, що виконує публічні функції;

- надавати запити та отримувати відповіді щодо фінансових транзакцій від суб'єктів на яких поширюються правила щодо відмивання коштів;

- заборони на здійснення фінансової транзакції, якщо вона не завершена, на підставі повідомлення про її підозрілість щодо можливості легалізації коштів чи фінансування тероризму.

Французьким законодавством про діяльність Tracfin [174] встановлено перелік суб'єктів фінансового на нефінансового секторів, які зобов'язані повідомляти про підозрілі фінансові операції (табл. 4.13).

Таблиця 4.13

Перелік суб'єктів, які зобов'язані повідомляти про підозрілі фінансові транзакції Tracfin відповідно до Валютно-фінансового-кодексу Франції [174]

Фінансовий сектор	Нефінансовий сектор
Банки, кредитні установи та аналогічні організації	Дилери або посередники у торгівлі творами мистецтва та антикваріату
Платіжні установи	Казино та ігрові клуби
Установи електронних грошей	Онлайн-ігри та ігри з виключними правами
Страхові компанії	Канцелярії торгових судів
Пункти обміну валюти (обмінники)	Фахівці з нерухомості
Пункти обміну валюти (обмінники)	Фахівці з нерухомості
Пункти обміну валюти (обмінники)	Фахівці з нерухомості
Фінансові компанії	Судові пристави
Взаємні страхові товариства та установи соціального забезпечення	Адміністратори та судові керуючі (арбітражні/ліквідаційні керівники)
Постачальники послуг, пов'язаних із цифровими активами	Аудитори-бухгалтери (експерти-бухгалтери)
Страхові посередники	Аудитори
Інвестиційні підприємства	Спортивні агенти
Посередники у сфері краудфандингу (фінансування спільнотою)	Компанії з надання послуг юридичної адреси (домиціляції)
Фінансові інвестиційні консультанти	CARPA (фонди клієнтських коштів адвокатів)
Компанії з управління портфелями	Адвокати
Посередники в операціях банку	Торговці товарами
Адміністратори/зберігачі фінансових інструментів	Оператори добровільних продажів (аукціонні доми)
Учасники системи розрахунків	Транспортні компанії
Постачальники послуг із краудфандингового фінансування	Торговці дорогоцінними металами та коштовним камінням
Інші постачальники інвестиційних послуг	Нотаріуси
Учасники системи розрахунків	Транспортні компанії
Консультанти з участі в інвестиціях	Особи, уповноважені відповідно до пункту I статті L-621-18-5 кодексу (CMF)
Емісійні інститути (емісійні банки)	

В межах своєї діяльності співпрацює із сцукупністю міжнародних організацій зокрема: ФАТФ, Група Егмонт. Крім того, Tracfin тісно співпрацює з суб'єктами Європейського Парламенту та Європейської комісії.

Groupe d'intervention de la Gendarmerie nationale - Група втручання Національної жандармерії [255]. «Події 1972 року спонукають у багатьох країнах роздуми щодо проблем боротьби з терористичними нападами. Найяскравішим каталізатором цього стає захоплення заручників, що відбулося у вересні 1972 року на Олімпійських іграх у Мюнхені (Німеччина). Але ці роздуми вже деякий час були в повітрі, і вже в листопаді того ж року жандармерія пропонує створити в паризькому регіоні командо, призначене для боротьби з авіаційним піратством, сформоване «зі спортивно підготовлених бійців» і «чия участь може запитуватися на всій національній території»» [164]. Відповідно роком створення GIGN є 1974. Цього ж року Група була розподілена на дві групи: GIGN 1 (місце базування - Мезон-Альфор (Валь-де-Марн)), яка включала Регіональну групу командос інтервенції та GIGN 4 (місце базування - Мон-де-Марсані (Ланди)), яка включала парашутну ескадрилью мобільної жандармерії. Значному реформуванню GIGN піддалася у 2007 році, коли її склад був розширений шляхом включення EPIGN (Взвод спеціального втручання Національної жандармерії), загін жандармерії GSPR (Група президентської безпеки) та GISA (Група спеціального втручання жандармерії). У 2021 році розширилась структура GIGN, шляхом утворення спеціального технічного підрозділу відповідального за використання високотехнологічних ресурсів.

На сьогодні GIGN нараховує більше 1000 військовослужбовців, які працюють в різних структурних підрозділах. Організаційна структура має наступний вигляд (табл. 4.14).

Діяльність GIGN регулюється законодавством про національну Жандармерію, а тому діє в межах загальних нормативних актів, що регулюють повноваження силових / правоохоронних органів Франції. GIGN, як підрозділ Gendarmerie, може дії на території Франції, а також — за потреби — брати участь у закордонних операціях у координації з збройними силами Франції.

Таблиця 4.14

Організаційна структура GIGN

Центральний GIGN (*місце базування - Версаль-Саторі)*		
спеціалізується на кризовому менеджменті та небезпечних місіях, що потребують спеціальних знань		
Група президентської безпеки (GSPR)	**Дирекція технічних служб (DT)**	**Сили спостереження та досліджень (FOR)**
відповідає за захист глави держави та його родини як під час виконання ним службових обов'язків, так і в приватному житті	***Підрозділи:*** спеціальний ресурсів; оперативний; перспективних інновацій; радіолекстронної боротьби; технічної підтримки; цифрових інфраструктурних послуг; операційної адаптації;	спеціалізується на зборі розвідувальних даних, полягає не в проведенні рейдів, а у відстеженні та моніторингу своїх цілей, не будучи виявленим
Силова охорона безпеки (FSP)	**Сили втручання (F.I.)**	**Місцеві та закордонні загони**
Розгорнута в найнебезпечніших країнах світу, вона відповідає за охорону дипломатичних місій у державах, що перебувають у стані війни або кризи	Покладаються штурмові функції за наступними напрямками: авіаційний та морський контр тероризм; інтервенції (на будівлях під час масштабних захоплень заручників; на поїздах); дії в особливих середовищах	Забезпечують регіональну підтримку управління антитерористичною безпекою

В цілому можна зазначити, що архітектура державного управління антитерористичної безпеки Франції включає сукупність суб’єктів протидії тероризму, які мають статус як органу державної влади так і правоохоронного органу та військового формування. Дані суб’єкти мають сукупність слідчих, розвідувальних, бойових та службових повноважень, що дозволяють оперативно реагувати на терористичні загрози.

Архітектура системи антитерористичної безпеки Італії.

Архітектура державного управління антитерористичною безпекою Італії представлена сукупністю суб’єктів державного управління та суб’єктів спеціального бойового призначення. В таблиці 4.3 надана загальна характеристика зазначених суб’єктів Розглянемо більш детальніше їх повноваження, що передбачена законодавством:

Національна поліція Італії (Polizia di Stato) має сукупність повноважень, що забезпечують цивільну безпеку держави.

Загальні повноваження визначенні законом [319]:

- гарантує здійснення свобод і прав громадян та забезпечує дотримання законів, регламентів і актів публічної влади;

- забезпечує підтримання громадського порядку та громадської безпеки, а також здійснює заходи з попередження та припинення кримінальних правопорушень;

- виконує функції громадської допомоги й втручається у разі стихійних лих, катастроф або інших подій, що потребують термінового реагування

Структура національної поліції в контексті реалізації слідчих функцій може бути представлена у наступному вигляді (табл. 4.15).

Більш детальніше приділимо увагу Центральному управлінню антитерористичної поліції як структурного підрозділу забезпечення антитерористичної безпеки Італії. Дане управління спеціалізується на антитерористичній діяльності, боротьбі з екстремізмом, а також на загальній превенції тяжких злочинів і кримінальних загроз. Відповідно основними завданнями є наступні: «1) запобігання та розслідування терористичних актів (внутрішніх та міжнародних), екстремістської діяльності, радикалізації; 2) координація заходів безпеки по всій Італії, зокрема через регіональні офіси поліції, забезпечення моніторингу екстремістських груп, контррозвідувальну діяльність та оперативну готовність; 3) підтримка антитерористичних, кримінальних і превентивних дій, включно з аналізом загроз, інформаційним забезпеченням, спецопераціями, протидією організованій злочинності та насильницьким екстремістським групам» [26]. До організаційної структури Центральному управлінню антитерористичної поліції Національної поліції Італії належать наступні (табл. 4.14).

Таблиця 4.15

Характеристика слідчих підрозділів Національної поліції Італії

Підрозділ	Характеристика	Структура
1	*2*	*3*
Центральне управління кримінальної поліції	- займається координацією розслідувань кримінальної поліції в Італії та міжнародною співпрацею у боротьбі зі злочинністю шляхом обміну інформацією та оперативними стратегіями; - відповідає за програми співпраці зі свідками та координацію загальної політики запобігання злочинам та контролю території на національному рівні	Службу міжнародного поліцейського співробітництва
		Служба кримінального аналізу
		Центральна служба захисту свідків
Центральне управління боротьби зі злочинністю	боротьба з тяжкою злочинністю та організованою злочинністю	Центральна операційна служба
		Служба контролю території
		Судово-медична поліцейська служба
Центральне управління антитерористичної поліції	- боротьба з тероризмом покладена на це Центральне управління (DCPP) на центральному рівні та на підрозділи DIGOS, що діють у кожному поліцейському управлінні; - діяльність DCPP зосереджена на боротьбі з політичним екстремізмом, тероризмом, груповим насильством, включаючи насильство на спортивних заходах	
Центральне управління з питань боротьби з наркотиками	міжвідомча організація (укомплектована співробітниками Державної поліції, карабінерів та Фінансової поліції), яка координує та планує поліцейські операції, пов'язані з наркотиками, в Італії, а також міжнародні розслідування щодо наркотиків	
Центральне управління дорожньої поліції, залізничної поліції, поштової та комунікаційної поліції та спеціальних підрозділів державної поліції	**Служба дорожньої поліції -** співробітники дорожньої поліції патрулюють 7000 км італійської мережі автомагістралей та основних доріг. Дорожня поліція виконує завдання, пов'язані з запобіганням та встановленням порушень правил дорожнього руху; оцінкою дорожньо-транспортних пригод; проведенням рятувальних операцій; забезпеченням регулярності та безпеки дорожнього руху	
	Служба залізничної поліції – Залізнична поліція запобігає злочинам у поїздах та на залізничних територіях та протидіє їм. Зокрема, співробітники залізничної поліції патрулюють та здійснюють нагляд за поїздами, залізничними станціями та залізничними коліями, переслідують правопорушення, пов'язані з безпекою та регулярністю руху залізниць. Залізнична поліція є членом Railpol, міжнародної мережі організацій, відповідальних за патрулювання залізниць у державах-членах ЄС, сприяючи міжнародній співпраці залізничної поліції в Європі, з метою запобігання загрозам та гарантування ефективності заходів проти транскордонної злочинності	

Продовження табл. 4.15

1	*2*	*3*
	Служба поштової та комунікаційної поліції - служба поштової та комунікаційної поліції займається правопорушеннями та порушеннями, пов'язаними з поштою та телекомунікаціями. Її місія включає боротьбу з дитячою онлайн-порнографією, хакерством, захистом авторських прав, комп'ютерним піратством, електронною комерцією, телефонним шахрайством та поштовими злочинами. Співробітники поліції зв'язку беруть участь у роботі кількох постійних робочих груп з боротьби зі злочинами у сфері високих технологій на національному та міжнародному рівнях	
Центральне управління імміграції та прикордонної поліції	Завдання прикордонної поліції включають контроль осіб та перевірку їхніх документів, що посвідчують особу, і багажу під час в'їзду та виїзду з Італії через її сухопутні, морські та повітряні кордони. Співробітники прикордонної поліції також займаються запобіганням та боротьбою зі злочинністю в прикордонних районах	
Управління з розслідувань боротьби з мафією	Міжвідомча слідча організація, що спеціалізується на розслідуваннях діяльності мафії по всій Італії. Місія DIA полягає в координації всіх проактивних розслідувань організованої злочинності в усіх її формах	
Центральне міжвідомче управління особистої безпеки	міжвідомче управління займається захистом осіб, які перебувають у особливих ситуаціях ризику, пов'язаних з тероризмом, організованою злочинністю, незаконним обігом наркотиків, радіоактивними матеріалами, біологічною або хімічною зброєю тощо	

Джерело: складно автором на основі [274]

Таблиця 4.16

Характеристика структурних підрозділів Центрального управління антитерористичної поліції Національної поліції Італії

Підрозділ	Функції
Служба боротьби з екстремізмом і тероризмом	Запобігання та протидія проявам внутрішнього і зовнішнього екстремізму та тероризму
Служба загальної інформації та безпеки	Моніторинг екстремістських і радикальних рухів
Секретаріат Comitato di Analisi Strategica Antiterrorismo (CASA)	забезпечує стратегічний аналіз загроз, координацію аналітичної роботи та підготовку висновків
Підрозділи, що забезпечують підтримку та координацію для DIGOS	Технічна, інформаційна, аналітична, розвідувальна підтримка

Важливою функцією діяльності DCPP є координація антитерористичної діяльності регіональних підрозділів DIGOS на рівні провінцій.

Центральний підрозділ операцій безпеки NOCS. В своєму складі Центральне управління антитерористичної поліції Національної поліції Італії має спеціальний тактичний підрозділ NOCS. Центральний підрозділ операцій безпеки NOCS - елітна команда, навчена для операцій високого ризику, таких як порятунок заручників та рейди на злочинців і терористів у будь-яких умовах. На сьогодні є один із основних силових підрозділів для операцій високого ризику, штурму і контртерористичних дій.

Фінансова Гвардія Італії (Guardia di Finanza). Історія створення прототипів фінансової поліції в істалії сягіє 1774 року, коли за наказом короля Сардинії Вітторіо Амедео III було створено «Legione Troppe Leggere».

В цілому діяльність фінансової гвардії Італії можна охарактеризувати за наступними напрямками, які визначенні законодавством:

«- запобігати, виявляти та переслідувати випадки ухилення від сплати та порушення фінансового законодавства;

- здійснювати нагляд у морських водах для цілей фінансової поліції та брати участь у службах морської поліції, рятувальних та сигнальних операціях;

- сприяти підтриманню громадського порядку та безпеки;

- контролювати, у межах, встановлених окремими законами, дотримання нормативних актів, що мають політико-економічне значення;

- сприяти політико-військовій обороні кордонів та, у разі війни, брати участь у військових операціях;

- виконувати інші служби нагляду та охорони, для яких законом передбачено його участь» [322].

Відповідно до зазначеного Фінансова гвардія сприяє підтримці громадського порядку та безпеки, а також політично-військовій обороні кордонів. Фінансова гвардія Італії організована наступним чином: Генеральне командування; територіальні командування та підрозділи: зони; легіони; підрозділи податкової поліції. На сьогодні організаційна структура фінансової гвардії має наступний вигляд (табл. 4.17).

До складу національної гвардії входять військовослужбовці з наступними званнями:

- офіцерський склад: Генерал-майор; бригадний генерал; полковник; підполковник; майор; капітан; лейтенант; другий лейтенант;

- особовий склад, що обіймає посади унтер-офіцерів, організований за такими ієрархічними рангами: посада «інспектора» (ад'ютант-прапорщик; головний прапорщик; рядовий прапорщик; прапорщик); посада «суперінтенданта» (головний бригадир; бригадир; віце-бригадир);

- особовий склад, що обіймає посаду «капралів та фінансових офіцерів», організований за такими ієрархічними рангами: добірний капрал; капрал; добірний фінансист; фінансист.

Таблиця 4.17

Організаційна структура фінансової гвардії Італії

<table>
<tr><td colspan="3">МІНІСТР ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ ІТАЛІЇ</td></tr>
<tr><td colspan="3">Генеральний командувачі фінансової гвардії</td></tr>
<tr><td colspan="3">Заступник командира</td></tr>
<tr><td colspan="2">Генеральне командування</td><td>Штаб-квартира</td></tr>
<tr><td colspan="2">Логістичний центр</td><td>Спеціальні відділи</td></tr>
<tr><td colspan="2">Національний адміністративний інформаційний центр</td><td>Спеціальні повітряні та військово-морські департаменти</td></tr>
<tr><td colspan="3">Регіональні командування</td></tr>
<tr><td>командування Північно-Західної Італії</td><td>командування Північно-Східної Італії</td><td>командування Центральної та Північної Італії</td></tr>
<tr><td>Регіональне командування Лігурії</td><td>Регіональне командування Фріулі-Венеція-Джулія</td><td>Регіональне командування Емілія-Романья</td></tr>
<tr><td>Регіональне командування Ломбардії</td><td>Регіональне командування Трентіно Альто Адіджe</td><td>Регіональне командування Марке</td></tr>
<tr><td>Регіональне командування П'ємонт - Валле-д'Аоста</td><td>Регіональне командування Венето</td><td>Регіональне командування Тоскани</td></tr>
<tr><td>командування Центральної Італії</td><td>командування Південної Італії</td><td>командування Південно-Західної Італії</td></tr>
<tr><td>Регіональне командування Абруццо</td><td>Регіональне командування Базилікати</td><td rowspan="2">Регіональне командування Калабрії</td></tr>
<tr><td>Регіональне командування Лаціо</td><td>Регіональне командування Кампанії</td></tr>
<tr><td>Регіональне командування Сардинії</td><td>Регіональне командування Молізе</td><td rowspan="2">Сицилійське регіональне командування</td></tr>
<tr><td>Регіональне командування Умбрії</td><td>Регіональне командування Апулії</td></tr>
</table>

Джерело: побудовано автором на основі [323]

Отже, на фінансову Гвардію Італії покладається сукупність функцій слідчого, контрольного, безпекового, оборонного, охоронного, профілактичного характеру, що дозволяє забезпечити відповідний рівень фінансової безпеки зокрема та національної безпеки в цілому.

Щодо місця в архітектурі державного управління антитерористичною безпекою Фінансова Гвардія Італії виступає як військова організація, що виконує поліцейські функції економіко-фінансового профілю, через фінансову, митну,

економічну та кібереконomічну складові протидії фінансуванню тероризму, терористичним актам та діяльності терористичних організацій. Для реалізації зазначеного Фінансова гвардія має сукупність повноважень, зокрема:

- виявлення, ідентифікація та блокування фінансових транзакцій, які пов'язані із терористичними організаціями або групуванням як на території Італії так і за її межами;

- розслідування кримінальних правопорушень щодо легалізації (відмивання) доходів отриманих злочинним шляхом та фінансування тероризму;

- контроль та моніторинг банківських транзакцій, міжнародних переказів та операцій з криптовалютою;

- перевірка та моніторинг діяльності суб'єктів фінансового та нефінансового сектору щодо підозрілих операцій;

- перевірка суден, екіпажів та вантажів для недопущення незаконного транспортування зброї, вибухових речовин, фінансових ресурсів, або ж незаконного перетину кордону особами причетними до діяльності терористичних організацій;

- контроль та перевірка суб'єктів господарювання, які здійснюють експортно-імпортні операцій товарами, які мають або можуть мати подвійне використання;

- виявлення мереж нелегальних каналів міграції та незаконного переміщення осіб і ресурсів;

Для реалізації зазначених функцій Фінансова Гвардія Італії активно співпрацює з міжнародними поліцейськими організаціями (Europol, Frontex, Interpol), митними органами ЄС, міжнародними організаціями фінансової розвідки (FATF / Moneyval).

Arma dei Carabinieri – Національна жандармерія [139] - є суб'єктом забезпечення громадської безпеки, яка одночасно виконує функції військового та поліцейського характеру (тобто виступає як вид збройних сил Італії так і правоохоронним органом). «Витоки карабінерів тісно переплетені з історією самої Італії. Засновані як «Корпус королівських карабінерів» під час наполеонівських війн, їхнє створення було стратегічним кроком для посилення безпеки Королівства Сардинії. Ранні карабінери відігравали життєво важливу роль у підтримці громадського порядку, особливо в сільській місцевості, де були поширені бандитизм та місцеві конфлікти. З об'єднанням Італії в середині 19 століття карабінери стали національною установою, розширивши свій вплив на всю новостворену країну. Під час обох світових воєн карабінери служили з відзнакою, беручи участь у значних військових операціях та роблячи свій внесок у воєнні зусилля Італії. У повоєнний період карабінери розвивалися далі, виконуючи сучасні поліцейські ролі, зберігаючи при цьому свій військовий потенціал» [363].

На відміну від цивільної поліції (Polizia di Stato), Carabinieri — це жандармерія, тобто «мішана» структура, що поєднує в собі поліцейські та військові функції. «Протягом майже 140 років карабінери вважалися частиною армії, але в 2000 році корпус став незалежною гілкою італійських збройних сил. Члени корпусу носять різноманітну форму, від військової форми до ансамблю, що нагадує цивільну поліцію, та повних наполеонівських регалій. Практично вся ця форма включає білий патронташ, наявність якого вказує на те, що офіцер перебуває на службі. Карабінери розміщуються в казармах, і корпус має різноманітні військові обов'язки: він контролює збройні сили, охороняє військові об'єкти, забезпечує дотримання законів про рекрутинг та має конкретні військові обов'язки у разі війни. У цих якостях він підзвітний міністру оборони» [159]. Carabinieri формально

мають подвійне підпорядкування: у частині, що стосується громадського порядку й безпеки громадян — Міністерству внутрішніх справ; у військовій — Міністерству оборони.

Сучасна організаційна структура Національної жандармерії Італії представлена в таблиці 4.18.

Таблиця 4.18

Організаційна структура Національної жандармерії Італії

ЦЕНТРАЛЬНА СТРУКТУРА КАРАБІНЕРІВ		
Головне командування карабінерів		
завдання		
забезпечує діяльність командувача корпусу карабінерів у сфері управління, координації та контролю за діяльністю Корпусу, з особливим акцентом на аналізі кримінальних явищ та координації поточних операцій між його підрозділами	відповідає за взаємодію з різними міністерствами Італії, органами державного управління та міжнародними організаціями; останнє — у необхідних випадках — у співпраці з Міністерством внутрішніх справ	
ТЕРИТОРІАЛЬНА СТРУКТУРА КАРАБІНЕРІВ		
5 міжрегіональних командувань	**19 легіонів**	**102 провінційні командування**
управління		
генерал-лейтенанти	генерал-майори або бригадні генерали	бригадні генерали, полковники або підполковники
особливості діяльності		
здійснюють загальний контроль і координацію регіональних командувань (Легіонами)	здійснюють загальний контроль і координацію діяльності підпорядкованих провінційних командувань, а також забезпечують технічну, логістичну та адміністративну підтримку	відповідають за операції проти організованої злочинності та підтримання правопорядку, координуючи всі підрозділи карабінерів у межах відповідної провінції
13 територіальних департаментських командувань	**5 груп і 527 ротних командувань**	**4 644 станції карабінерів**
управління		
підполковники	підполковники, майори та капітани	перші та другі лейтенанти
особливості діяльності		
підтримують провінційні командування у виконанні їхніх функцій	обладнані для забезпечення цілодобового реагування в надзвичайних ситуаціях і здатні самостійно протидіяти організованій злочинності	відповідають за контроль відповідних територій компетенції та наділені дрібними повноваженнями судової поліції

Продовження табл. 4.18

МОБІЛЬНА ТА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ОРГАНІЗАЦІЯ		
включає відділи, що займаються військовою діяльністю, боротьбою з натовпами та заворушеннями, а також широкий спектр вузькоспеціалізованих завдань, які виконуються індивідуально або на підтримку територіальної організації		
Відділ мобільних підрозділів		
1 -ша мобільна бригада, що базується в Римі	2 -га мобільна бригада, що базується в Ліворно	
Відділ спеціалізованих підрозділів		
Командування охорони здоров'я карабінерів	Командування карабінерів у справах зовнішньої політики	Командування карабінерів захисту культурної спадщини
Командування карабінерів з питань аграрної політики	Командування карабінерів із захисту праці	Командування карабінерів при Банку Італії
Командування карабінерів з протидії підробкам	Командування карабінерів зі судово-наукових розслідувань	Авіаційна група карабінерів
Спеціальна оперативна група карабінерів, що спеціалізується на боротьбі з організованою злочинністю та тероризмом	Командування карабінерів охорони навколишнього середовища	Центр передового досвіду підрозділів стабілізаційної поліції
Підрозділи спеціальних завдань		
Полк корацерів	*Підрозділи, що обслуговують конституційні органи*	
відповідальний за супровід і забезпечення безпеки Президента Італійської Республіки та за охорону палацу Квірінале, який є резиденцією Президента	такі як Президентська адміністрація, Парламент, судова влада, апарат Ради міністрів та Національна рада економіки і праці	
Підрозділи карабінерів, які виконують функції військової поліції та забезпечення безпеки		

Джерело: сформовано автором на основі [160]; [357]; [272]

Отже, національна жандармерія має як загальні територіальні підрозділи (для звичайної поліції), так і спеціалізовані - мобільні бригади, спеціальні одиниці, підрозділи захисту природи та культури, спецпідрозділи для кризових/військових ситуацій, зокрема забезпечують захист населення, державних інституцій, військових об’єктів, беруть участь у забезпеченні нацбезпеки, боротьбі з організованою злочинністю, корупцією, тероризмом. «Роль карабінерів в італійському суспільстві та на міжнародній арені важко переоцінити. Як символ закону, порядку та національної цілісності, вони продовжують адаптуватися до мінливого ландшафту безпеки та правоохоронної

діяльності. Балансуючи свою багату історичну спадщину з вимогами сучасної поліцейської та військової відповідальності, карабінери залишаються ключовим стовпом інституційної структури Італії, присвяченим служінню та захисту як своїх громадян, так і ширшої міжнародної спільноти» [363].

Щодо питаня забезпечення антитерористичної безпеки важливого значення набувають положення Військового кодексу Італії від 15 березня 2010 року, № 66 (DECRETO LEGISLATIVO 15 marzo 2010, n. 66 Codice dell'ordinamento militare) [178] щодо регулювання діяльності Національної Жандармерії, а саме стаття 156 вказує, що національна жандармерія може приймати участь в операцій закордоном щодо забезпечення: міжнародної безпеки, стабілізації територій та відновлення місцевих сил безпеки. Дані операцій прямо пов’язані із протидією діяльності міжнародних терористичних організацій та припиненню терористичної діяльності в кризових зонах. Крім того, терористичних підрозділ (Gruppo di Intervento Speciale) - Спеціальна оперативна група карабінерів, що спеціалізується на боротьбі з організованою злочинністю та тероризмом, виконує наступні функції: звільнення заручників, антиштурмові операції, антитерористична діяльність, ліквідація високого ризику загроз.

Agenzia per la cybersicurezza nazionale - Національне агентство з кібербезпеки [165]. «Агентство було створено Законодавчим декретом № 82 від 14 червня 2021 року: зі створенням якого, дало можливість переосмислити національну архітектуру кібербезпеки. Метою є раціоналізація та спрощення існуючої національної системи експертизи, подальше підвищення кібербезпеки та стійкості, а також з метою захисту національної безпеки в кіберпросторі. Національне агентство з кібербезпеки (ACN) – це національний орган з кібербезпеки, відповідальний за захист національних інтересів у сфері кібербезпеки. Агентство відповідає за забезпечення безпеки та стійкості в кіберпросторі. Воно відповідає за запобігання та пом’якшення якомога більшої

кількості кібератак і сприяння технологічній автономії. Серед основних завдань Агентства – реалізація Національної стратегії кібербезпеки , прийнятої Прем'єр-міністром, яка містить цілі, яких має бути досягнуто до 2026 року» [165]. «Агентство має правосуб'єктність згідно з публічним правом та наділене регуляторною, адміністративною, майновою, організаційною, бухгалтерською та фінансовою автономією в межах, встановлених цим указом. Голова Ради Міністрів та Делегований орган, де він створений, користуються послугами Агентства для здійснення повноважень, визначених цим указом» [194].

Аналізуючи Декрет-Закон від 14 червня 2021 року, № 82 Термінові положення щодо кібербезпеки, визначення національної архітектури кібербезпеки та створення Національного агентства з кібербезпеки. (21G00098) [194] можна ідентифікувати ключові функції:

- забезпечує, відповідно до обов'язків, покладених чинним законодавством на інші адміністрації, без шкоди для повноважень Міністра внутрішніх справ як національного органу громадської безпеки, координацію між державними органами, що займаються питаннями кібербезпеки на національному рівні, та сприяє впровадженню спільних дій, спрямованих на забезпечення кібербезпеки та стійкості для розвитку цифровізації країни;

- готує національну стратегію кібербезпеки;

- здійснює всі необхідні допоміжні заходи для функціонування Підрозділу кібербезпеки;

- бере на себе всі функції сертифікації кібербезпеки;

- бере участь у межах компетенції у координаційній групі;

- виконує всі функції, покладені на Президента Ради Міністрів щодо периметра національної кібербезпеки;

- розвиває національні можливості запобігання, моніторингу, виявлення, аналізу та реагування для запобігання та управління інцидентами кібербезпеки та кібератаками;

- бере участь у національних та міжнародних навчаннях, що передбачають моделювання кіберподій, з метою підвищення стійкості країни;

- контролює та сприяє визначенню та підтримці оновленої та узгодженої національної правової бази у сфері кібербезпеки;

- координує, разом з Міністерством закордонних справ та міжнародного співробітництва, міжнародну співпрацю з питань кібербезпеки;

- підтримує розвиток промислових, технологічних та наукових навичок і можливостей у своїх сферах компетенції шляхом залучення національної університетської та дослідницької системи;

- укладає двосторонні та багатосторонні угоди, зокрема за участю приватного та промислового секторів;

- сприяє, підтримує та координує участь Італії в проектах та ініціативах Європейського Союзу та міжнародних проектах, зокрема шляхом залучення національних державних та приватних організацій, у сфері кібербезпеки;

- здійснює комунікаційну та інформаційно-просвітницьку діяльність у сфері кібербезпеки;

- сприяє навчанню, технічному та професійному зростанню, а також кваліфікації людських ресурсів у сфері кібербезпеки

Виконання зазначених функцій визначило особливості організаційної структури Агентства, яка харакетризується вертикальною організацією, що представлено в табл. 4.19

Варто зазначити, що Національне агентство з кібербезпеки Італії не має слідчих та силових функцій, проте займає важливу роль в забезпеченні антитерористичної безпеки держави, зокрема:

Таблиця 4.19

Організаційна структура Національного агентства з кібербезпеки Італії

<table>
<tr><td colspan="3">ГЕНЕРАЛЬНИЙ ДИРЕКТОР
визначає політику та стратегічні пріоритети, підзвітний Президентові Ради Міністрів</td></tr>
<tr><td colspan="2">Заступник генерального директора</td><td>Секретаріат</td></tr>
<tr><td colspan="2">координує окремі служби і підрозділи, виконує функції керівництва у відсутність директора</td><td>забезпечує координацію між відділами агенції, органами влади, міжнародними партнерами</td></tr>
<tr><td colspan="3">ПІДРОЗДІЛИ</td></tr>
<tr><td>CSIRT-Italia</td><td>Служба сертифікації кібербезпеки</td><td>Служба моніторингу і аналізу кіберзагроз</td></tr>
<tr><td>національний центр реагування на кіберінциденти, відповідає за прийом повідомлень про атаки, реагування на інциденти, координацію відповіді, аналіз та відновлення безпеки</td><td>перевірка і сертифікація ІТ-інфраструктур (особливо «хмарних» сервісів для держуправління), забезпечення відповідності стандартам безпеки</td><td>збір інформації, аналіз ризиків, профілактика атак, розробка заходів зі зміцнення кіберстійкості</td></tr>
<tr><td colspan="2">Регуляторна і координаційна служба</td><td>Міжсекторові та міжнародні взаємозв’язки</td></tr>
<tr><td colspan="2">встановлює політики, стандарти, проводить регуляторну діяльність, координує державні і приватні структури, формує нормативи і стратегії кібербезпеки</td><td>співпраця з державними органами, приватним сектором, міжнародними партнерами (ЄС, НАТО, інші національні агентства) задля спільного реагування на загрози та підвищення кіберстійкості</td></tr>
</table>

Джерело: сформовано автором [224]; [128]; [126]; [127]

- відповідає за захист національного кіберпростору, зокрема стратегічних інформаційних систем, інфраструктури, державних і критичних об’єктів від кібезратак терористів;

- забезпечує діяльність національного центру реагування на інциденти інформаційної безпеки, зокрема атаки, інциденти, спроби саботажу чи кібератаки на інфраструктуру країни;

- координує національну політику кібербезпеки, через реалізацію Національної стратегії кібербезпеки, що передбачає заходи для запобігання та реагування на кібератаки, які можуть бути частиною терористичних або гібридних загроз;

- запобігає використанню уразливого або скомпрометованого програмного забезпечення, яке терористи можуть використати для дестабілізації;

- здійснює моніторинг, попередження, захист, реагування на кіберзагрози на національному рівні, включно з критичною інфраструктурою, державним сектором, службами безпеки, що робить його важливою складовою системи протидії тероризму в кіберсфері;

- здійснює координацію між державними структурами, приватним сектором та міжнародними партнерами задля підвищення кібербезпеки, обміну інформацією, колективного реагування на загрози.

Agenzia Informazioni e Sicurezza Esterna (AISE) — зовнішня розвідувальна служба. «Агенство уповноважене досліджувати та обробляти в межах своєї компетенції всю інформацію, корисну для захисту незалежності, цілісності та безпеки Республіки, зокрема для виконання міжнародних угод, від загроз, що походять з-за кордону» [349]. Відповідно до законоадвства покалдаються наступні завдання:

«- діяльність у сфері протидії розповсюдженню стратегічних матеріалів;

- розвідувальна діяльність з питань безпеки, що здійснюється за межами національної території, з метою захисту політичних, військових, економічних, наукових та промислових інтересів Італії;

- виявлення і протидія за межами національної території діяльності зі шпигунства, спрямованої проти Італії, та діяльності, що має на меті завдати шкоди національним інтересам» [283].

Agenzia informazioni e sicurezza interna (AISI) - Агентство внутрішньої інформації та безпеки [284]. Агентство «досліджує та обробляє в межах своєї компетенції всю інформацію, корисну для захисту, зокрема під час виконання міжнародних угод, внутрішньої безпеки Республіки та демократичних інституцій, заснованих Конституцією при її заснуванні, від будь-якої загрози, будь-якої підривної діяльності та будь-якої форми злочинної чи терористичної агресії (стаття 7 Закону від 3 серпня 2007 року, № 124). Зокрема, до юрисдикції

AISI належать: діяльність у сфері безпеки та розвідки, що здійснюється на національній території для захисту політичних, військових, економічних, наукових та промислових інтересів Італії; виявлення та протидія на національній території як шпигунській діяльності, спрямованої проти Італії, так і тій, що має на меті завдати шкоди національним інтересам. AISI може проводити операції за кордоном лише у співпраці з AISE, якщо такі операції тісно пов'язані з внутрішньою діяльністю AISI. З цією метою Генеральний директор DIS забезпечує необхідну координацію та обмін інформацією, а також для уникнення функціонального або територіального дублювання» [284].

Таким чином, Контртерористична діяльність в Італії розподілена між кількома органами — поліцією (Polizia di Stato), жандармерією (Carabinieri), фінансовою поліцією (Guardia di Finanza), розвідувальними та кіберслужбами. Це багаторівнева система з різною спеціалізацією (від оперативних штурмів до інформаційного моніторингу й фінансового контролю). Спеціальні тактичні підрозділи, як NOCS або підрозділи Carabinieri, призначені для операцій високого ризику — штурмів, звільнення заручників, контртерористичних дій, арештів. Розвідувальні служби (AISE) та служби безпеки (ACN) беруть на себе стратегічну і превентивну роботу — збір інформації, контррозвідку, кібербезпеку, захист від зовнішніх і внутрішніх загроз.

Архітектура системи антитерористичної безпеки Іспанії представлена сукупністю розвідувальних, правоохоронних та адміністративних суб'єктів державного управління, зокрема: Centro Nacional de Inteligencia (CNI) - національна розвідувальна служба Іспанії [380]; Cuerpo Nacional de Policía (Policía Nacional) - національна поліція Іспанії [331]; Guardia Civil - жандармерія / військова поліція Іспанії.

Centro Nacional de Inteligencia (CNI) - національний розвідувальний центр Іспанії [380] – «це державний орган, відповідальний за надання Президенту

Уряду та Уряду Нації інформації, аналізу, досліджень або пропозицій, що дозволяють запобігати та уникати будь-якої небезпеки, загрози чи агресії проти незалежності чи територіальної цілісності Іспанії, національних інтересів та стабільності верховенства права та його інституцій» [294].

Відповідно до законодавства центр має сукупність повноважень, які передбаченні законодавством [294] є наступними:

- отримувати, оцінювати та інтерпретувати інформацію й поширювати розвідувальні відомості, необхідні для захисту та просування політичних, економічних, промислових, комерційних і стратегічних інтересів Іспанії, діючи як на території країни, так і поза її межами;

- запобігати, виявляти та забезпечувати нейтралізацію діяльності іноземних служб, груп або осіб, які створюють ризик, загрозу або посягання на конституційний порядок, права і свободи громадян Іспанії, суверенітет, цілісність і безпеку держави, стабільність її інституцій, національні економічні інтереси та добробут населення;

- сприяти встановленню відносин співпраці та взаємодії зі службами розвідки інших держав або міжнародних організацій з метою кращого виконання поставлених завдань;

- отримувати, оцінювати та інтерпретувати сигнальний трафік стратегічного характеру для виконання визначених Центру розвідувальних цілей;

- забезпечувати дотримання нормативних положень щодо захисту секретної (класифікованої) інформації;

- гарантувати безпеку та захист власних приміщень, інформації, матеріальних засобів та персоналу;

- координувати діяльність різних органів державного управління, які використовують засоби чи процедури шифрування; гарантувати безпеку інформаційних технологій у цій сфері; надавати рекомендації щодо узгодженого

придбання криптологічного обладнання та здійснювати підготовку персоналу - як власного, так і з інших державних структур - спеціалізованого у цій галузі для забезпечення належного виконання місій Центру.

Зазначенні функції лягають на сукупність структурних підрозділів центру, що представлено в табл. 4.20.

Таблиця 4.20

Організаційна структурна національного розвідувального центру Іспанії

ГОЛОВНЕ КЕРІВНИЦТВО	
ДИРЕКТОР	**СЕКРЕТАРІАТ**
Управління агентством, стратегічне керівництво, визначення політики, координація	
Національний Криптологічний Центр	**Національний Офіс Безпеки**
Займається криптографією, захистом інформаційних систем, безпекою комунікацій, ICA / SIGINT-активностями	Відповідає за стандарти безпеки, захист секретної інформації, координацію форматів безпеки, контроль за інформаційною безпекою
Оперативні / розвідувальні підрозділи	**Підрозділи підтримки**
Проведення зовнішньої та внутрішньої розвідки, контррозвідки, аналіз інформації, робота з джерелами	Забезпечення функціонування агентства: персонал, документообіг, технічне оснащення, безпека інфраструктури

Джерело: складено автором на основі [351]

Відповідно до зазначеного національна розвідувальна служба Іспанії поєднує у собі функції зовнішньої і внутрішньої розвідки, контррозвідки та криптобезпеки, що дає змогу інтегровано реагувати на загрози: від класичних - шпіонажу та тероризму, до сучасних кібератак. Оперативні підрозділи здійснюють збір, аналіз і обробку інформації, готують розвідувальні продукти для уряду та правоохоронних служб, підтримуючи антитерористичну безпеку.

Cuerpo Nacional de Policía (Policía Nacional) — національна поліція Іспанії [331]. «Іспанська національна поліція — це озброєна установа цивільного характеру, яка має ієрархічну структуру та має місію захищати вільне здійснення прав і свобод громадян, а також гарантувати їхню безпеку. Її сфера діяльності охоплює всю національну територію» [124]. Організаційна структура національної поліції Іспанії представлена в табл. 4.21.

Таблиця 4.21

Організаційна структура національної поліції Іспанії

<table>
<tr><td colspan="4">МІНІСТР ВНУТРІШНІХ СПРАВ ІСПАНІЇ</td></tr>
<tr><td colspan="4">ГЕНЕРАЛЬНИЙ ДИРЕКТОРАТ ПОЛІЦІЇ</td></tr>
<tr><td colspan="4">директор–генерал - відповідає за політику, кадри, бюджет, операції</td></tr>
<tr><td colspan="2">Піддиректорат персоналу і підготовки</td><td>Піддиректорат логістики та інновацій</td><td>Піддиректорат оперативної діяльності</td></tr>
<tr><td colspan="4">ЦЕНТРАЛЬНИЙ РІВЕНЬ</td></tr>
<tr><td colspan="4">Головне управління інформації</td></tr>
<tr><td colspan="2">Контррозвідка</td><td>Боротьба з тероризмом</td><td>Аналіз загроз</td></tr>
<tr><td colspan="2">Головне управління судової поліції</td><td>Управління імміграції та кордонів</td><td>Управління загальної безпеки і громадський порядок</td></tr>
<tr><td colspan="4">СПЕЦІАЛІЗОВАНІ ПІДРОЗДІЛИ</td></tr>
<tr><td colspan="4">Спеціальна оперативна група</td></tr>
<tr><td colspan="2">антитероризм</td><td>звільнення заручників</td><td>спецоперації високого ризику</td></tr>
<tr><td colspan="2">Спеціальні оперативні групи безпеки</td><td colspan="2">Підрозділ поліцейського втручання</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вибухотехнічний підрозділ</td><td colspan="2">Підрозділ протидії хімічним/біозагрозам</td></tr>
<tr><td colspan="4">ТЕРИТОРІАЛЬНІ ПІДРОЗДІЛИ</td></tr>
<tr><td>Регіональні управління</td><td>Провінційні управління</td><td>Місцеві комісаріати</td><td>Дільничні/громадські пункти</td></tr>
</table>

В цілому аналізуючи нормативно-правові акти та офіційні сайти можна визначити наступні загальні функції національної поліції [331], [296], [295]:

- забезпечення вільного здійснення прав і свобод громадян та гарантування громадської безпеки;

- кримінальні розслідування, запобігання злочинності, здійснення судово-поліцейських дій;

- контроль за імміграцією; перевірки іноземців, біженців, екстрадиція та депортація;

- протидія злочинам, пов’язаним із наркотиками, азартними іграми, незаконною міграцією, контрабандою, торгівлею людьми, іншими важкими злочинами та організованою злочинністю;

- видача і контроль документів, що посвідчують особу;

- співпраця з міжнародними поліцейськими організаціями, правоохоронними органами зарубіжних країн щодо протидії транснаціональній злочинності та міжнародному тероризму.

Окрім загальних функцій на національну поліцію покладають спеціальні функції щодо запобігання та протидії тероризму, зокрема:

- розслідування підозр у терористичній діяльності;

- переслідування осіб, які можуть становити загрозу;

- екстрадиція, депортація осіб пов'язаних із терористичною діяльністю;

- координації з міжнародними поліцейськими організаціями;

- проведення превентивних заходів, операцій проти терористичних організацій.

Guardia Civil — Цивільна Гвардія Іспанії [256] - суб'єкт забезпечення безпеки, якому характерна військова та поліцейська функції із загальнонаціональною юрисдикцією, та має подвійне підпорядкування міністерству оборони та міністерству внутрішніх справ.

Щодо забезпечення антитерористичної безпеки Іспанії Цивільна Гвардія виконує сукупність завдань щодо:

- розвідувально-аналітичної діяльності – шляхом співпраці із розвідувальними організаціями здійснює збір, аналіз і розповсюдження інформації, що має значення для безпеки, особливо щодо терористичних загроз, діяльності терористичних організацій та спонсорів тероризму;

- оперативно-штурмова діяльність – спеціалізовані підрозділи Цивільної Гвардії здійснюють антитерористичні операції, штурмові дії, звільнення заручників, затримання озброєних злочинців, охорону осіб та захист об'єктів критичної інфраструктури;

- патрульно-контрольна діяльність - відповідає за охорону кордонів, портів, аеропортів, морських вод — що є ключовим для запобігання контрабанді зброї чи матеріалів, які можуть бути використані у терактах;

- судово-слідча діяльність – здійснює розслідування терористичних злочинів, що пов’язані із підготовкою, фінансуванням, підбурюванням, приховуванням, організацією терористичних актів, а також затримує, арештує, допитує підозрюваних;

- міжнародна діяльність - співпрацює з іншими національними силовими органами та правоохоронними службами у координації щодо запобігання тероризму, обміні розвідувальною інформацією, а також є членом міжнародних поліцейських та безпекових організацій.

Отже, система антитерористичної безпеки Іспанії забезпечується діяльністю розвідувальних, безпекових та правоохоронних органів, які виконують сукупність функцій. Зазначене характеризує високоефективний механізм протидії терористичним загрозам та визначає сукупність специфічних рис, як властиві як законодавству Європейського Союзу так і є відмінними.

Таким чином, дослідження діяльності суб’єктів забезпечення антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу (Італія, Іспанія, Франція, Німеччина) вказує на приділення значної уваги до даного питання з боку держав. Варто наголосити, що система протидії тероризму в даних країнах реалізується в наступних напрямках безпекової діяльності: розвідувальна (реалізується службами внутрішньої та зовнішньої розвідки); слідча, оперативна, штурмова діяльність (реалізується правоохоронними та військовими організаціями, які мають як одноособове підпорядкування так і подвійне підпорядкування Міністерству внутрішніх справ та Міністерству оборони); протидія фінансуванню тероризму (реалізується спеціальними службами, які можуть виконувати як поліцейську, військову так і адміністративну функцію).

4.3. Державне регулювання антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу

Питання державного регулювання антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу є вкрай важливою складовою наукового дослідження та власне реалізації на практиці євроінтеграційних процесів. В контексті наукового дослідження важливість визначається наступними положеннями:

- по-перше, порівняльне правознавство формує нове наукове знання про розвиток різних правових систем та методів державного регулювання антитерористичної безпеки;

- по-друге, вивчення зарубіжного досвіду правового забезпечення антитерористичної безпеки дозволяти сформувати теоретичне підґрунтя наукового дослідження.

Практична сторона дослідження полягає в потребі:

- по-перше, визначити євроінтеграційні вектори трансформації управління антитерористичною безпекою України;

- по-друге, сформувати нові інформаційно-комунікаційні механізми міжнародної співпраці щодо протидії тероризму вітчизняних правоохоронних органів із зарубіжними в рамках двосторонніх відносин;

- по-третє, встановити напрями взаємодії із міжнародними поліцейськими організаціями Європейського Союзу в забезпеченні антитерористичної безпеки України та її інтеграції в безпековий простір Європейського Союзу.

Зазначене актуалізує питання вивчення особливостей державного регулювання антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу для формування інтеграції України в безпековий простір Європейського Союзу.

Питання державного регулювання системи протидії тероризму в зарубіжних країнах в цілому та країнах-членах Європейського Союзу викладені

в працях зарубіжних та вітчизняних вчених. Зокрема серед зарубіжних вчених зазначенні питання піднімали: Alix Julie [134], [135]; Balzacq Thierry [145], [144]; Codaccioni, Vanessa [171]; Cousseran Jean-Claude, Hayez Philippe [186], [185]; Frédéric Ocqueteau [321]; Roman Zinigrad, Stephen W. Sawyer [391]; Benbassa Esther, Catherine Troendlé [152]; Bourdon Sébastien, Matthieu Suc [157]; Marine Guéguin [257]; Fernando Reinares [339]; Javier Torregrosa, Joshua Thorbum Raúl Lara-Cabrera, David Camacho, Humberto M. Truiillo [367]; Carvalho C [161]; Javier Torregrosa, Gema Bello-Orgaz, Eugenio Martinez-Camara, Javier Del Ser, David Camacho [366]; Alcaraz Antonia, Malia Politzer [130]; Alessandro Orsini [325]; Francesco Marone [304]; Aldighieri M. [131]; Allievi S. [136]; Vidino L. [378]; Vergani M. [377]; Vania Patanè [327]; Laura Cervi, Santiago Tejedor, Monica Gracia [163]; Alietti Alfredo, Dario Padovan [133]; Beccaro Andrea, Stefano Bonino [149]; Pasquale Cariello, Marco De Simoni, Stefano Iezzi [146]; Guido Steinberg [356], [358], [357]; Daniel Koehler [276], Verena Fiebig [279]; Holger Marcks [303]; Maik Fielitz, Laura Lotte Laloire [233]; Christian Illgner [267]; Katharina Leimbach [334]; Backes Uwe, Eckhard Jesse [143]; Banerjee, Jyotirmoy [147]; Beelmann, Andreas [150]; Armin Pfahl-Traughber [260]; Augusto Xavier Magalhães Sampaio [302]; Duque R. [208]; Irene Portela [332]; Figueiredo Días, J. [234]; Pereira, R. [328]; Joana Araújo Lopes [138]; Abrantes J. [125]; E.J. Van der Heide, Bart Willem Schuurman [374]; Marieke Liem, Sanneke Kuipers, Jessica Sciarone [297]; Finch Jo; Jonsson H.; Kamali Masoud; McKendrick David [235]; Robin Andersson Malmros [137]; Hernan Mondania, Amir Rostamia, Tina Askanius, Jerzy Sarneckia, Christofer Edlinga [306] та інші. Серед вітчизняних вчених, що здійснили вагомий внесок в розвиток антитерористичної безпеки, варто відзначити: Л.В. Сергієнко, Д.О. Грицишен, В.В. Євдокимов, О.В. Грабчук, С.П. Лисак, Т.В. Барановська, А.П. Дикий, В.В. Ковальчук, В.В. Савіцький, І.В. Супрунова та інші.

Питання державного регулювання антитерористичної безпеки Німеччини, варто розглядати шляхом правового аналізу сукупності нормативно-правових актів. Такий аналіз здійснимо за двома напрямками: по-перше, правова оцінка та вивчення досвіду правового регулювання діяльності суб'єктів протидії тероризму; по-друге, здійснимо кримінально-правову оцінку нормативно-правових актів, що встановлюють кримінальну відповідальність за тероризм.

До нормативно-правових актів, які регулюють діяльність суб'єктів протидії тероризму в Німеччині належать:

1. Закон про Федеральне управління кримінальної поліції [241]. Даним законом визначенні наступні правові положення щодо регулювання Bundeskriminalamt (Федеральне бюро кримінальної поліції):

- загальні положення, що визначають повноваження Bundeskriminalamt: завдання центральних установ для співробітництва у кримінально-поліцейських справах та завдання Федерального кримінального відомства; міжнародна роль та особливості міжнародного співробітництва Bundeskriminalamt; слідчі повноваження та завдання з кримінального переслідування, що належать до компетенції федерального кримінального відомства; особливості протидії міжнародному тероризму; діяльність щодо захисту працівників конституційних органів та керівництва федерального кримінального відомства; діяльність щодо захисту свідків; забезпечення безпеки Федерального кримінального відомства та внутрішній захист установи;

- повноваження щодо обробки даних: порядок збору даних Федеральним кримінальним відомством та передача даних від інших органів; порядок надання даних за запитом Bundeskriminalamt від постачальників телекомунікаційних та телемедійних послуг; особливості отримання даних про абонентів мобільного зв'язку; перевірка персональних даних; порядок передачі даних іншим органам; особливості збору даних за різними видами кримінального переслідування

(зокрема загроз міжнародного тероризму); особливості збору даних для захисту осіб та об'єктів; процедура обробки даних; процедура зберігання, обмеження доступу та видалення даних;

- спеціальні форми збору та обробки даних: автоматизований доступ до інформаційних систем інших органів; спільні інформаційні системи; автоматизований доступ до спільних файлів поліції; використання даних для навчання, дослідження та тестування технічних систем;

- спеціальні заходи втручання: спостереження за телекомунікаціями; спостереження за використанням інформаційно-технічних систем; культурно- та релігійно-чутливі дані; спостереження з використанням технічних засобів у житлових приміщеннях; використання автоматизованих інструментів для аналізу даних; співпраця з іншими органами Федерації та земель; передача даних органам інших держав; участь іноземних органів у спільних операціях на території Федерації; співробітництво з Європолом; співробітництво з Інтерполом; співробітництво у прикордонних районах та прикордонні координаційні центри; право доступу до даних; внесення даних; протоколювання збору, використання та передачі даних;

- права осіб та контроль обробки даних: інформування суб'єкта даних; право доступу суб'єкта даних до інформації; виправлення, блокування і видалення даних; оскарження та судовий захист; Контроль обробки даних; обов'язок взаємодії з контролюючими органами.

2. Закон про співробітництво між федеральним урядом і землями у питаннях конституційного захисту та про Федеральне відомство із захисту Конституції [243]. Характеризуючи положення даного закону варто наголосити на наступних положеннях:

- розділ 1 – «Співпраця, завдання вітчизняних розвідувальних органів» визначає: а) обов'язки співпраці, зокрема зобов'язує співпрацювати, взаємно

підтримувати та допомагати один одному федеральних та земельних суб'єктів щодо захисту конституції; б) особливе значення, статус та підпорядкування Федерального відомства з захисту конституції; в) задання органів конституційного захисту; г) сфери діяльності щодо захисту Конституції; д) обов'язки Федерального відомства із захисту Конституції; д) порядок взаємного інформування органів конституційного захисту; е) права федерального Уряду щодо регулювання захисту Конституції;

- розділ 2 – «Федеральне відомство із захисту Конституції» включає положення, які регулюють його: повноваження; процедуру спеціальних запитів; процедуру спеціальних форм збору даних; процедуру зберігання, зміни та використання персональних даних; процедуру виправлення, видалення та обмеження обробки персональних даних у файлах; процедуру використання та виправлення персональних даних у файлах; порядок ведення файлів; порядок захисту Конституції через державну освіту;

- розділ 3 – «Правила передачі інформації», що регулює наступні аспекти даної процедури: допустимість запитів (про надання інформації); передача інформації органам захисту конституції; передача інформації внутрішнім державним органам з метою відвернення небезпеки; передача інформації внутрішнім державним органам для захисту правових інтересів в адміністративній сфері; передача інформації органам досудового розслідування з метою кримінального переслідування; передача інформації внутрішнім державним органам без здійснення обтяжливих заходів із зовнішньою дією; передача інформації внутрішнім недержавним (приватним) установам; спільні проектні інформаційні бази (файли); створення спільних інформаційних баз з іноземними розвідувальними службами; участь у спільних інформаційних базах з іноземними розвідувальними службами; заборона передавання інформації; захист неповнолітніх при внутрішньому передаванні інформації; подальша обробка інформації отримувачем; передача інформації іноземним, наддержавним

та міждержавним органам; передача інформації для захисту особи, якої вона стосується; передача персональних даних з загальнодоступних джерел; обов'язок повідомлення після передачі інформації; передача органами земельних служб захисту конституції органам кримінального переслідування та безпеки;

- розділ 4 – «Заключні положення» визначає особливості: спеціальних повноважень щодо самозахисту; захисту основної зони; застосування закону про захист даних; незалежний контроль захисту даних; обмеження основних прав.

3. Закон про Федеральну розвідувальну службу [242] регулює наступні аспекти зовнішньої розвідки в цілому та протидії тероризму зокрема:

- завдання та повноваження: визначає сукупність завдань щодо зовнішньої розвідки та повноваження діяльності федеральної розвідувальної служби та також особливості збору інформації;

- обробка інформації: містить положення, що визначають процедуру зберігання, зміни та використання персональних даних; виправлення, видалення та обмеження обробки персональних даних; ведення файлів; інформації суб'єкту даних;

- передача даних: регулює питання та загальні положення щодо передачі персональних даних BND; передачу даних до BND та з відкритих джерел; передачу з не публічних джерел внутрішнім установам; передачу з не публічних джерел іноземним та міжнародним установам; ведення спільних баз даних;

- технічна розвідка: регулює обробку персональних даних у межах стратегічної закордонної телекомунікаційної розвідки; співробітництво в межах стратегічної телекомунікаційної розвідки; особливі форми технічної розвідки;

- захист даних: містить положення щодо незалежного контролю за захистом даних; застосування Федерального закону про захист даних; політичне інформування та публічна комунікація;

- захист секретних матеріалів у BND;

- кримінальні та адміністративні положення: містить положення, що визначають кримінальні норми та адміністративно-штрафні положення.

Структура нормативно-правового регулювання державного управління антитерористичною безпекою Франції містить сукупність нормативно-правових документів, які регулюють діяльність суб'єктів протидії тероризму та законодавчих актів, які визначають кримінально-правові положення протидії тероризму. Зважаючи на представлену в попередніх дослідження суб'єктну структуру державного управління антитерористичної безпеки її регулювання здійснюється наступними нормативно-правовими актами:

- Декрет № 2014-445 від 30 квітня 2014 року щодо місій та організації Генерального управління внутрішньої безпеки [192], що містить наступні положення: 1) мету (Генеральне управління внутрішньої безпеки є активним підрозділом Національної поліції. Воно відповідає на всій території Республіки за збір, централізацію та аналіз розвідувальних даних, що стосуються національної безпеки або фундаментальних інтересів країни. У межах своєї компетенції воно сприяє виконанню обов'язків судової поліції на всій території відповідно до умов, передбачених статтею 15-1 Кримінально-процесуального кодексу) та завдання діяльності управління (були розглянуті при характеристиці діяльності управління); 2) порядок взаємодії із службами управління національною безпекою; 3) особливості організаційної структури та управління діяльністю (Генеральний директорат внутрішньої безпеки складається з центральної адміністрації та регіональних відділень, деякі з яких можуть мати зональну або міжвідомчу юрисдикцію. Регіональні відділення, як у метрополії Франції, так і на заморських територіях, підпорядковуються виключно Генеральному директору. Їхні керівники звітують про свою діяльність територіально компетентному представнику держави або за власною ініціативою, або на його прохання, в межах принципу «обов'язкова інформація»);

4) особливості взаємодії із національними та іноземними розвідувальними службами; 5) особливості кадрової політики та керівництва;

- Кодекс оборони [172] в частинні регулювання діяльності La coordination nationale du renseignement et de la lutte contre le terrorisme (CNRLT) (Національного центру розвідувальних операцій та боротьби з тероризмом), зокрема статті: 1) R 1122-8 (Призначений указом Ради Міністрів, національний координатор з питань розвідки та боротьби з тероризмом консультує Президента Республіки з питань розвідки та боротьби з тероризмом. Він координує діяльність спеціалізованих розвідувальних служб, а також, за потреби та виключно з метою збору розвідувальних даних та боротьби з тероризмом, інших розвідувальних служб. Він передає доручення Президента Республіки міністрам, відповідальним за ці служби, та забезпечує їх виконання. За сприяння Генерального секретаря з питань оборони та національної безпеки він звітує про свою діяльність Раді оборони та національної безпеки та Національній раді розвідки. Він готує засідання останньої. Він контролює виконання рішень щодо розвідувальних служб, прийнятих цими органами); 2) R 1122-8-1 (Національний координатор з питань розвідки та боротьби з тероризмом забезпечує належну співпрацю між службами, з метою сприяння обміну інформацією та ефективності дій, особливо перед обличчям терористичної загрози. Він контролює координацію цих послуг між міністерствами. У кожному міністерстві він забезпечує створення та ефективність, під керівництвом кожного міністра, внутрішніх механізмів координації та обміну інформацією. З цією метою він може, на спеціальній основі та за потреби, брати участь у нарадах, організованих міністерствами з цих питань. Він звітує про це Президенту Республіки та Прем'єр-міністру. Керівники спеціалізованих служб, а також, за потреби, керівники інших розвідувальних служб, повідомляють йому інформацію, яка має бути доведена до відома Президента Республіки та Прем'єр-міністра, і звітують йому про свою діяльність.

Він відповідає за загальний аналіз загроз і на основі цього аналізу пропонує Президенту Республіки керівні принципи розвідувальної та контртерористичної діяльності, а також пріоритети для скоординованих дій, які Президент потім встановлює для розвідувальних служб. Під керівництвом Прем'єр-міністра та спільно з відповідними міністерствами він забезпечує міжвідомчу координацію політики у сфері людських ресурсів у цих службах. Разом з відповідними міністерствами він координує та розвиває в галузі розвідки та боротьби з тероризмом ініціативи, що здійснюються Францією в рамках європейського та міжнародного співробітництва);

- Кодекс оборони [172] щодо регулювання зовнішньої розвідки та діяльності DGSE, зокрема статті: 1) D3126-1 (Генеральний директорат зовнішньої безпеки підпорядковується Генеральному директору, який звітує безпосередньо перед Міністром оборони та призначається указом Ради Міністрів); D3126-4 (Генеральний директорат зовнішньої безпеки організовує та забезпечує матеріальні ресурси та послуги, необхідні для виконання своїх місій. Його організація та порядок роботи визначаються наказом Міністра оборони);

- Закон «Про розвідку» 2015 року (Loi 2015-912). «Закон встановлює рамки, в яких розвідувальні служби уповноважені використовувати методи доступу до інформації. Методи збору розвідувальних даних, що наразі дозволені в судовому контексті, будуть поширені на розвідувальні служби: відстеження транспортних засобів, встановлення прослуховування приватних приміщень (мікрофони), відеоспостереження в приватних місцях, перехоплення комп'ютерних даних та доступ до мереж операторів телекомунікацій для моніторингу осіб, ідентифікованих як такі, що становлять терористичну загрозу. Засоби моніторингу комунікацій ув'язнених, доступні адміністрації в'язниці, посилені. Національні збори внесли зміни до системи автоматизованого аналізу даних («чорні скриньки»), яку постачальники інтернет-послуг (ISP) повинні будуть

встановити для моніторингу трафіку та виявлення підозрілої поведінки. Хостингові провайдери можуть самі відокремлювати метадані (дані про з'єднання) від контенту. Розвідувальні служби можуть отримувати доступ лише до метаданих. Цей метод збору розвідувальних даних може бути дозволений лише в боротьбі з тероризмом. Аналогічно, Національні збори обмежили використання імітаторів веж стільникового зв'язку («IMSI-ловців»), які дозволяють перехоплювати розмови в межах певної зони, індивідуально призначеними та уповноваженими агентами» [300].

- Декрет № 2017-1095 від 14 червня 2017 року щодо національного координатора з питань розвідки та боротьби з тероризмом, національної координації розвідки та боротьби з тероризмом та національного центру боротьби з тероризмом [193] містить сукупність положень, зокрема щодо: 1) внесення змін до Кодексу оборони про національного координатора з питань розвідки та боротьби з тероризмом; 2) внесення змін до кодексу внутрішньої безпеки Франції; 3) відповідальність суб'єктів державного управління за виконання зазначеного Декрету.

- Кодекс внутрішньої безпеки Франції (Code de la sécurité intérieure) [173]. Аналіз змісту та структури дозволяє визначити ключові напрямки протидії тероризму. Зокрема даному питанню присвячений Розділ II Другої Книги - Боротьба з тероризмом та посяганнями на основні інтереси нації (Статті L221-1 - L223-9). Даними статтями передбачено наступне: 1) питання протидії фінансуванню тероризму визначенні у Валютно-фінансову кодексі Франції [176], яким передбачено такі положення як обов'язки, пов'язані з боротьбою з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму; 2) порядок доступу національної поліції та жандармерії до автоматизованої адміністративної обробки та до даних, що зберігаються приватними операторами; 3) впровадження систем відеоспостереження;

- Валютно-фінансовий кодекс Франції (Code monétaire et financier) [175] містить наступні положення, які регулюють питання протидії фінансуванню тероризму (Книга 5, Розділ 6, Секція 1 – Зобов'язання щодо боротьби з відмиванням грошей та фінансування тероризму): 1) Особи, на яких поширюється обов'язок повідомлення прокурору Республіки (стаття L561-1); 2) Особи, які підпадають під обов'язки щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (статті L561-2 — L561-4); 3) Обов'язки щодо перевірки (належної обачності) стосовно клієнтури (статті L561-4-1 — L561-14-2); 4) Обов'язок подання повідомлень та інформування (статті L561-15 — L561-22); 5) Національний фінансовий розвідувальний підрозділ (статті L561-23 — L561-31-2); 6) Процедури та внутрішній контроль (статті L561-32 — L561-35); 7) Контрольні органи та адміністративні санкції (статті L561-36 — L561-44); 8) Право непрямого доступу до даних (стаття L561-45); 9) Інформація про кінцевих бенефіціарних власників (статті L561-45-1 — L561-50);

Італійська система антитерористичної безпеки регулюється наступними нормативно-правовими актами:

1. Закон від 1 квітня 1981 року, № 121 Про Нова організація Адміністрації громадської безпеки (Nuovo ordinamento dell'Amministrazione della pubblica sicurezza) [320] урегульовує наступні питання:

- забезпечення громадської безпеки та координація поліцейських сил (повноваження міністра внутрішніх справ; охорона громадського порядку та безпеки; адміністрація громадської безпеки; департамент громадської безпеки; координація та єдине керівництво поліцейськими силами; характер та обсяг зібраних даних та інформації; центр обробки даних; елементи керування; процедури; санкції; префект; квестор; місцеві органи громадської безпеки; поліцейські сили; функції та послуги судової поліції; національний комітет громадського порядку та безпеки; повноваження національного комітету;

обласний комітет з питань громадського порядку та безпеки; зв'язки та спільні оперативні справи між поліцейськими силами; школа поліцейської підготовки);

- організація адміністрації громадської безпеки (Персонал Адміністрації громадської безпеки; Інституційні обов'язки Державної поліції; Співробітники державної поліції; Передача завдань та відповідальності; Прапори та прикраси; ресурси; Угоди та конвенції зі збройними силами; Зброя та уніформа; Штаб-квартира поліції та пов'язані з нею управління; Мобільні відділи; Скасування Управління з боротьби з наркотиками);

- організація персоналу (організація персоналу; кваліфікаційні вимоги до ролі інспекторів та відповідний персонал; класифікація персоналу; присвоєння кваліфікацій; ролі цивільної адміністрації внутрішніх справ; представництва персоналу в раді директорів; призначення на посаду генерального менеджера громадської безпеки рівня b, а також призначення та класифікація на посаду префекта; економічне забезпечення; зобов'язання щодо призову на військову службу);

- прийом, освіта та підготовка персоналу (вікові обмеження; психофізична та професійна придатність; призначення на посаду слухача-агента поліції; призначення на посаду інспектора поліції; вищий інститут поліції; фінансове забезпечення слухачів та порядок проведення конкурсів; освіта та професійна підготовка; доступ до посад, відмінних від посад персоналу, що виконує поліцейські функції);

- права та обов'язки (урочиста обіцянка та присяга; режим робочого часу; обов'язок перебування на службі та доступності; обов'язки підлеглості; ієрархічний порядок та функціональні відносини; залучення (використання на службі) осіб, що належать до державної поліції; обов'язки поза службою для осіб, які належать до адміністрації громадської безпеки; духовна опіка);

- дисциплінарні та кримінальні норми (дисципліна та дисциплінарне провадження; юрисдикція; залишення місця служби; заколот; об'єднання (змова) з метою вчинення злочину заколоту; несанкціонований рух (переміщення) військового підрозділу; колективні демонстрації з використанням засобів чи озброєння поліції; зміну конструкції зброї чи боєприпасів, носіння зброї, що не перебуває на службовому забезпеченні; самовільне використання трудових послуг; негайний (прискорений) розгляд справи);

- норми політичної поведінки — представництва та профспілкові права (норми політичної поведінки; профспілкові права; профспілки державної поліції; заборона на реалізацію права на страйк; національна рада поліції; склад національної ради поліції; вибори делегатів і членів національної ради поліції; відпустка (звільнення від служби) з профспілкових підстав; фінансове забезпечення персоналу, який перебуває у відпустці з профспілкових підстав; відсутність на службі, дозволена з профспілкових підстав; фінансове забезпечення представників, які відсутні на службі з профспілкових підстав; надання стінних інформаційних площ (дошок/стендів) та приміщень для профспілкової діяльності; доручення (довіреність) на стягнення профспілкових внесків; профспілкові угоди).

2. Закон від 23 квітня 1959 р., № 189 Про Устрій (організація) Корпусу фінансової гвардії (Ordinamento del Corpo della guardia di finanza) [322], яким визначено: підпорядкування та повноваження Фінансової Гвардії Італії; склад посад військовослужбовців як формують особовий склад Фінансової Гвардії; обрання та функції генерального командувача; структура генерального командування; кількісний склад підрозділів та їх функції; порядок призначення офіцерів; підготовка кадрового складу Фінансової Гвардії; військово-дисциплінарні правила;

3. Військовий кодекс Італії від 15 березня 2010 року, № 66 (DECRETO LEGISLATIVO 15 marzo 2010, n. 66 Codice dell'ordinamento militare) [178]. Даним нормативним актом врегульовано діяльність Національної жандармерії Італії. Зокрема передбачено наступні положення (CAPO V – ARMA DEI CARABINIERI):

- утворення та функції Національної жандармерії: «Arma dei Carabinieri займає автономне місце в межах Міністерства оборони, має статус Збройної сили і є військовою силою поліції загальної компетенції на постійній службі публічної безпеки, зі спеціальними повноваженнями, передбаченими чинним законодавством» [178];

- військові завдання Національної Жандармерії, що розподіленні на внутрішні (бере участь у мобілізаційних заходах Збройних сил; сприяє інтегрованій обороні національної території; бере участь у військових операціях за кордоном) та щодо міжнародних операцій (забезпечують підготовку, допомогу, спостереження і відновлення місцевих поліцейських структур);

- функції національної жандармерії, які поділяються на: інституційні (підтримання громадського порядку, безпеки громадян і захист власності; виконання функцій оперативної структури служби цивільного захисту; виконання інших завдань, передбачених законодавством); особливі (здійснюють службу при Президентові Республіки, почесного ескорту та при органах правосуддя); функції судової поліції та безпеки (судова охорона, забезпечення публічної безпеки та поліцейські функції в сферах екології, лісового фонду та агропродуктів);

- структура підрозділів для спеціальних потреб;

- діяльність органів військової поліції;

- формування особового складу.

4. Декрет-Закон від 14 червня 2021 року, № 82 Термінові положення щодо кібербезпеки, визначення національної архітектури кібербезпеки та створення

Національного агентства з кібербезпеки. (21G00098) [194]. Законом врегульовано наступні напрями забезпечення кібербезпенки та протидії кібертероризму: а) сфера застосування закону; б) повноваження субєктів державного управління щодо забезпечення кібербезпеки (Голови Ради Міністрів; Делеговані повноваження; Міжвідомчого комітету з питань кібербезпеки; Національного агентства з кібербезпеки); в) Організація Національного агентства з кібербезпеки; г) функції національного агентства з кібербезпеки; д) підрозділи кібербезпеки; е) Управління кризовими ситуаціями з урахуванням аспектів кібербезпеки; є) фінансування та звітування агентства.

5. Закон від 3 серпня 2007 року, № 124 Інформаційна система безпеки Республіки та нові правила щодо секретності [348] включає наступні положення:

- структура інформаційної системи безпеки республіки (повноваження голови ради міністрів; інформаційна система безпеки республіки; делеговані повноваження; департамент розвідки та безпеки; міжвідомчий комітет з питань безпеки республіки; агентство зовнішньої розвідки та безпеки; агентство внутрішньої розвідки та безпеки; ексклюзивність функцій, що надаються DIS, AISE та AISI);

- організаційні положення (адміністративний захист конфіденційності та допуск до секретної інформації; центральне архівне управління; навчання та тренінги; співпраця збройних сил та поліції; запитується співпраця з державними адміністраціями та суб'єктами, що надають комунальні послуги);

- функціональні гарантії, правовий статус персоналу та правила обліку (сфера застосування функціональних гарантій; процедури санкціонування діянь, передбачених законом як злочин; заперечення особливої підстави для виправдання судовій владі; кримінальні санкції; спеціальний контингент особового складу; виключення кваліфікації офіцера або агента судової поліції та громадської безпеки);

- парламентський контроль (Парламентський комітет з питань безпеки Республіки; Контрольні функції Парламентського комітету з питань безпеки Республіки; Консультативні функції Парламентського комітету з питань безпеки Республіки; Зобов'язання щодо звітності перед Парламентським комітетом з питань безпеки Республіки; Звіти Парламентського комітету з питань безпеки Республіки; Зобов'язання щодо конфіденційності; Внутрішня організація; Звіт Парламенту);

- дисципліна таємництва (Державна таємниця; Захист державної таємниці; Заборона на повідомлення фактів, що охоплюються державною таємницею; Грифи секретності).

Нормативно-правовими актами, які регулюють діяльність суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки Іспанії є наступні:

1. Закон 11/2002 від 6 травня, що регулює діяльність Національного розвідувального центру (Ley 11/2002, de 6 de mayo, reguladora del Centro Nacional de Inteligencia) [294], передбачає сукупність положень щодо:

- загальних положень, визначенні правового статус Національного розвідувального центру, принципів діяльності, мети, функцій, специфіки діяльності та управління:

- організаційних положень і правового забезпечення визначено питання координації розвідувальної діяльності, організаційні, кадрові та фінансові засади функціонування Центру, управління персоналом, а також повноваження директора й державного секретаря Центру;

- контролю, зокрема парламентського та судового.

2. Закон про Сили та органи безпеки (Ley Orgánica 2/1986 de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad) [158] містить положення, які:

- визначають перелік сил безпеки держави, включно з Національною поліцією та Цивільною Гвардією як державних правоохоронних органів;

- встановлює юрисдикцію, підпорядкування (Міністерство внутрішніх справ), основні функції, обов'язки і рамки діяльності для поліції на всіх територіях держави;

- регламентує правоохоронну і судово-поліцейську діяльність, функції публічної безпеки, контроль міграції, документообіг, а також питання, пов'язані з громадським порядком.

Представлена сукупність нормативно-правових актів в більшій мірі характеризує діяльність суб'єктів забезпечення антитерористичної безпеки країн членів Європейського Союзу (Німеччина, Італія Іспанія, Франція) та відповідно визначає інституційну спроможність В свою чергу питання протидії та запобігання тероризму визначенні в кримінальному законодавстві зазначених країн. В таблиці 4.22 представлено результати правового аналізу кримінального законодавства досліджуваних країн-членів Європейського Союзу.

Аналізуючи кримінальні кодекси досліджуваних країн-членів Європейського Союзу варто наголосити на їх особливостях, які визначаються національними специфічними рисами правової, політичної та економічної систем, а також становленням системи державного устрою та відповідно державного управління. Спільними властивостями усіх досліджуваних кримінальних законів є криміналізація злочинів, які пов'язані із тероризмом, при чому покаранню підлягають злочини, які власне пов'язанні із діяльністю терористичних організацій та здійсненням терористичних актів, так і злочинів які скоєнні для їх забезпечення, зокрема фінансування, сприяння, підбурювання.

Таблиця 4.22

Характеристика кримінальної відповідальності за тероризм в країнах-членах Європейського Союзу

Стаття	Кримінальні санкції	Обтяжуючі обставини	Пом'якшуючі обставини
1	*2*	*3*	*4*
НІМЕЧЧИНА [359]			
§ 89a – «Підготовка тяжкого насильницького злочину, що загрожує державі (включно з терористичним актом)»	до 10 років позбавлення волі	наявність матеріалів/засобів для здійснення нападу (вибухівка, зброя, отруйні речовини)	добровільна відмова від доведення злочину до кінця
		планування групою	сприяння розкриттю злочину
		підготовка нападу на значні об'єкти (держустанови, інфраструктуру)	
§ 89b — Установлення або підтримка контакту з терористичною організацією з метою підготовки злочину	до 3 років позбавлення волі або штраф	Намір отримати інструкції	Відсутність фактичних дій
		Контакт з іноземними терористичними структурами	Звернення до правоохоронних органів
		Отримання ресурсів/підтримки	
§ 91 – Поширення інструкцій або матеріалів для терористичних або тяжких злочинів, що загрожують державі	до 3 років позбавлення волі або штраф	Створення інструкцій для нападу	Неусвідомлення цільового призначення матеріалів
		Виготовлення, зберігання або розсилання таких матеріалів	
§ 129a – Створення терористичної організації або участь у ній	від 1 до 10 років позбавлення волі	Керівництво організацією	Вихід з організації і допомога органам слідства
		Фінансування	
		Вербування учасників	
		Планування тяжких злочинів	
§ 129b – Підтримка іноземних терористичних організацій	від 1 до 10 років позбавлення волі	Співпраця з міжнародними терористичними структурами	Припинення участі та розкриття зв'язків спецслужбам
		Фінансування або пропаганда	
		Координація нападів	

Продовження табл. 4.22

1	*2*	*3*	*4*
ФРАНЦІЯ [177]			
Art. 421-1 – Визначення терористичної діяльності (широка категорія)[1]	Покарання за основний злочин суттєво обтяжується (наприклад, з 20 років до довічного ув'язнення).	Діяльність проти держави	Активне сприяння слідству
		Спрямованість на залякування населення	
		Організована група	Відмова від участі
Art. 421-2 – Участь в терористичному об'єднанні	до 10 років позбавлення волі (до 20 років для керівників)	Запровадження логістики групи	Добровільне повідомлення органів
		Вербування	
		Фінансування	З'явлення з повинною
Art. 421-2-1 – Фінансування Тероризму	до 10 років позбавлення волі та штраф	Наявність вибухівок	Перешкоджання реалізації плану
		Планування проти критичної інфраструктури	
Art. 421-2-5 – Заохочення тероризму	до 7 років позбавлення волі та штраф	Неповнолітні як ціль	Видалення матеріалів
		Масове поширення	
		Використання вибухових чи отруйних речовин	
Art. 421-2-6 – Вербування та Навчання	до 10 років позбавлення волі		
ІТАЛІЯ [179]			
Ст. 270-біс - Об'єднання з метою тероризму, в т.ч. міжнародного, або підриву демократичного порядку	Організатори / Керівники: від 7 до 15 років. Учасники: від 5 до 10 років.	Злочин, вчинений з терористичною метою, тягне збільшення покарання на половину	Якщо особа співпрацює (дисоціація), покарання зменшується від 1/3 до 1/2.
Ст. 270-тер - Надання допомоги членам терористичних об'єднань.	Від 2 до 4 років	-	-
Ст. 270-кваттер - Вербування та Навчання з метою міжнародного тероризму	Від 7 до 15 років	Якщо особа, яку вербували, є неповнолітньою або вразливою	

[1] У Франції тероризм визначається не як окреме діяння, а як обставина, що перекваліфіковує злочин

Продовження табл. 4.22

1	*2*	*3*	*4*
Ст. 270-сексіс -	Самопідготовка (addestramento individuale) до терористичних актів	Від 5 до 10 років	
Ст. 270-септіс - Фінансування тероризму	від 5 до 10 років	Застосовуються спеціальні положення щодо конфіскації майна та фінансових активів	
Ст. 422 - Різанина (Strage) (якщо вчинено з терористичною метою).	довічне ув'язнення	Якщо вчинено з терористичною метою, застосовується загальний режим терористичних злочинів, але покарання залишається довічним	
Ст. 423-біс - Терористичне ураження	від 15 до 24 років		
Ст. 302 - Підбурювання до злочинів, пов'язаних з тероризмом	залежить від тяжкості злочину, до якого підбурюють	Якщо підбурювання здійснюється за допомогою інформаційних технологій	
ІСПАНІЯ			
Ст. 571 - Визначення терористичної діяльності	не встановлює покарання, а дає правову кваліфікацію	Дії, вчинені з метою підірвати конституційний лад, серйозно порушити громадський спокій, або примусити владу шляхом залякування чи терору	
Ст. 572 - Вчинення тяжких злочинів з терористичною метою	Залежить від тяжкості основного злочину, але максимально можливі строки у межах кодексу (часто від 15 до 40 років)	- Терористична мета автоматично застосовується як кваліфікуюча обтяжуюча ознака до основного злочину	- Співпраця зі слідством
Ст. 573 - Участь у терористичній організації або групі	Керівники / Організатори: від 8 до 14 років. Члени / Учасники: від 6 до 12 років	-	-
Ст. 574 - Співпраця з терористичною організацією	від 5 до 10 років	-	-

Продовження табл. 4.22

1	*2*	*3*	*4*
Ст. 575 - Вербування, підготовка та навчання з терористичною метою	від 5 до 10 років	Використання соціальних мереж або поширення матеріалів для самопідготовки та вербування	-
Ст. 576 - Фінансування тероризму	від 5 до 10 років та штраф у п'ятикратному розмірі від суми фінансування	-	-
Ст. 578 - Вихваляння тероризму (enaltecimiento) або приниження жертв тероризму	від 1 до 3 років та штраф	Якщо діяння вчинене з використанням засобів масової інформації (зокрема, інтернету).	-

Кримінальне законодавство Іспанії, Італії, Франції та Німеччини визначає кримінальні санкції за діяння, які пов'язані із вербуванням, навчанням, самопідготовкою та поширенням матеріалів для терористичної діяльності. Варто наголосити, що усі країни визначають як пом'якшуючу обставину співпрацю зі слідством. Дані спільні риси пов'язані із тим, що країни-члени Європейського Союзу, прийняли Рамкове рішення ЄС про боротьбу з тероризмом та міжнародним конвенціям. Зважаючи на історичні передумови, міжнародні трансформації кожна країна має ряд особливостей щодо встановлення кримінальних санкції за тероризм, зокрема: 1) у французькому кримінальному законодавстві встановлено, що тероризм визначається як кваліфікуюча ознака, тобто будь-який злочин буде вважатися терористичним, якщо його метою було залякування населення, держави або окремої особи; 2) Кримінальним Кодексом Італії передбачено спеціальну обтяжуючу обставину для загальних злочинів (в той же час передбачено терористичні злочини), якщо злочин скоєно з терористично метою то покарання збільшується на 50 %; 3) найбільш суворі покарання щодо тероризму міститься в кримінальному праві Іспанії, в то й же час в даній країні криміналізовані такі діяння як вихваляння тероризму та приниження його жертв.

Висновки до 4-го розділу

1. Встановлено, що найбільш значні показники терористичної активності та безпекових ризиків у Європейському Союзі характерні для Франції, Німеччини та Іспанії, що зумовлено історичною концентрацією джихадистських, праворадикальних і етно-націоналістичних форм тероризму, тоді як Італія стабільно належить до групи країн із мінімальним або дуже низьким рівнем впливу тероризму, що підтверджується її позиціями у глобальному рейтингу.

2. Обґрунтовано, що зниження кількості завершених терористичних атак у країнах Європейського Союзу після 2017 року не свідчить про повну нейтралізацію загроз, а відображає трансформацію тероризму у напрямі децентралізованих, індивідуально мотивованих та ідеологічно фрагментованих форм насильства. При цьому домінуючою ідеологічною складовою сучасного тероризму в ЄС залишається джихадистський тероризм, водночас простежується зростання праворадикальної активності, насамперед у Німеччині та Нідерландах, що формує нові виклики для системи антитерористичної безпеки.

3. У роботі подано характеристику суб'єктів державного управління та забезпечення антитерористичної безпеки досліджуваних країн. До суб'єктного складу системи державного управління антитерористичною безпекою Німеччини належить сукупність правоохоронних, безпекових і розвідувальних органів, що мають спеціалізовані повноваження у сфері запобігання та протидії тероризму, зокрема Федеральне відомство кримінальної поліції (BKA), Федеральне відомство з охорони конституції (BfV) та Федеральна розвідувальна служба (BND). Протидія тероризму в Німеччині здійснюється в межах федеративної дворівневої моделі, що базується на тісній міжвідомчій взаємодії розвідувальних і правоохоронних структур. Ключовим елементом координації виступає Спільний центр протидії тероризму, який забезпечує щоденний обмін інформацією та координацію діяльності понад 40 федеральних і земельних установ. Водночас система характеризується жорстким розмежуванням повноважень між розвідувальною діяльністю та кримінальним переслідуванням, що спрямовано на забезпечення внутрішнього контролю та дотримання прав людини. Система протидії тероризму в Іспанії представлена комплексом розвідувальних, правоохоронних та адміністративних суб'єктів державного управління, до яких належать Національний розвідувальний центр Іспанії (CNI), Національна поліція Іспанії та Цивільна гвардія. Антитерористична безпека забезпечується інтегрованою діяльністю зазначених органів, які поєднують розвідувальні, превентивні, оперативно-

розшукові та силові функції. Такий підхід формує високоефективний механізм протидії терористичним загрозам, що поєднує загальноєвропейські стандарти правового регулювання з національними особливостями інституційної організації.

4. Французька система антитерористичної безпеки представлена сукупністю суб'єктів, що виконують функції правоохоронного та безпекового характеру. До даних суб'єктів належать: Генеральне управління внутрішньої безпеки Міністерства внутрішніх справ Франції; Головне управління зовнішньої безпеки Міністерства оборони Франції; Департамент фінансової розвідки Міністерства економіки, фінансів, промисловості, енергетики та цифрового суверенітету; Національний центр розвідувальних операцій та боротьби з тероризмом Ради національної оборони та безпеки; Група втручання Національної жандармерії. Зазначені суб'єкти виконують як загальні, так і спеціалізовані функції, поєднуючи процесуальні, оперативні та силові повноваження. Загалом архітектура державного управління антитерористичною безпекою Франції характеризується інституційною інтеграцією органів державної влади, правоохоронних органів і військових формувань, які наділені слідчими, розвідувальними, бойовими та адміністративними повноваженнями, що забезпечує високий рівень оперативного реагування на терористичні загрози.

5. Архітектура державного управління антитерористичною безпекою Італії представлена сукупністю органів державного управління та спеціалізованих підрозділів бойового призначення. Контртерористична діяльність розподілена між поліцейськими структурами, жандармерією, фінансовою поліцією, розвідувальними та кібербезпековими службами, що формує багаторівневу систему з чіткою функціональною спеціалізацією – від оперативно-штурмових дій до інформаційного моніторингу та фінансового контролю. Спеціальні тактичні підрозділи, зокрема NOCS та окремі підрозділи Carabinieri, призначені для операцій підвищеного ризику (штурми, звільнення заручників, контртерористичні операції, затримання). Водночас розвідувальні служби (AISE) та Агентство з національної кібербезпеки (ACN)

здійснюють стратегічну та превентивну діяльність, спрямовану на збір і аналіз інформації, контррозвідку, забезпечення кібербезпеки та захист від зовнішніх і внутрішніх загроз.

6. Встановлено, що системи протидії тероризму в країнах – членах Європейського Союзу реалізують свої безпекові функції за взаємопов'язаними напрямами, зокрема розвідувальним, який здійснюється службами внутрішньої та зовнішньої розвідки; слідчим, оперативним і штурмовим, що реалізується правоохоронними та військовими організаціями з односібним або подвійним підпорядкуванням Міністерству внутрішніх справ і Міністерству оборони; а також у сфері протидії фінансуванню тероризму, що забезпечується спеціалізованими органами, наділеними поліцейськими, військовими та адміністративними повноваженнями. Водночас з'ясовано, що кримінальні кодекси країн – членів ЄС, попри наявність національних особливостей, уніфіковані рамковими правовими актами Європейського Союзу у сфері протидії тероризму, що проявляється у криміналізації широкого спектра діянь, пов'язаних із терористичною діяльністю – від фінансування та вербування до безпосереднього вчинення терористичних актів; при цьому національні правові системи демонструють диференційовані підходи до санкційної політики: Франція застосовує терористичну мету як кваліфікуючу ознаку будь-якого злочину, Італія – як обтяжуючу обставину, що зумовлює посилення покарання, тоді як Іспанія вирізняється найбільш суворими кримінально-правовими санкціями, зокрема криміналізацією публічного вихваляння тероризму.

РОЗДІЛ 5
МЕХАНІЗМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

5.1. Правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграції

Європейська інтеграція України висуває високі вимоги у сфері антитерористичної безпеки та загалом правоохоронної взаємодії. Протидія тероризму стала одним із ключових напрямів співпраці між Україною та ЄС, особливо після набуття Україною статусу країни-кандидата на вступ до ЄС у 2022 році. Європейський Союз має розгорнуту нормативно-стратегічну базу для боротьби з тероризмом, яка включає як двосторонні зобов'язання України за Угодою про асоціацію, так і внутрішні стратегії ЄС, законодавчі акти та механізми оперативної співпраці. Для успішної інтеграції до ЄС Україна має адаптувати своє законодавство й інституції до європейських стандартів, а також демонструвати прогрес у їх впровадженні на практиці.

Розвиток та напрями трансформації правового регулювання антитерористичної безпеки України представлено в працях вітчизняних вчених: Антипенко В.Ф., Бисага К.В., Серкевич І.Р., Ємельянов В.П., Канцір В.С., Малахов Г.Б., Мокляк В.В., Бабій А.Ю., Гожій В.Д., Дорохін Д.В., Ірха Ю.Б., Яремчук В.В., Карвацька С.Б., Бабенко А.М., Підгородинський В.М., Позігун І.О., Фрідман-Козаченко М.М.,

Короткова Є.О., Кирєєва І.В., Денисов А.І., Євтушок В.А., Кущенко В.О., Бондаренко В.А., Кравчук М.Ю., Носач А.В., Назимко Є.С., Гожій В.Д., Тіточка Т.І., Кравчук М.Ю., Данильченко Ю.Б., Литвинов О.М., Костенко О.М., Корнякова Т.В., Денисова Т.А., Чумак В.В., Шатрава С.О., Писаренко В.В., Панов В.М., Луценко Ю.В., Лук'янюк Ю.В., Скоморовський В.Б., Кончаковська В.В., Кравчук А.С., Шпіляревич В.В., Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є. та інші.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС, яка набрала чинності у 2017 році, є фундаментом двосторонніх зобов'язань у сфері юстиції, свободи та безпеки. Розділ ІІІ Угоди «Юстиція, свобода та безпека» визначає напрями співпраці у протидії злочинності, зокрема тероризму та суміжним загрозам [106]. Нижче розглянуто ключові статті Розділу ІІІ, що стосуються боротьби з тероризмом та пов'язаними сферами, а також відповідні положення дорожньої карти імплементації Угоди.

Головними статтями Угоди, які стосуються питань антитерористичної безпеки є три статті, а саме: Стаття 20: «Запобігання відмиванню коштів та фінансуванню тероризму», Стаття 22: «Боротьба зі злочинністю та корупцією», Стаття 23: «Співробітництво в боротьбі з тероризмом» (рис. 5.1).

Згідно норм Статті 20, ЄС і Україна зобов'язуються спільно протидіяти відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, посилюючи співпрацю на міжнародному та оперативному рівні. Сторони мають імплементовувати міжнародні стандарти, зокрема рекомендації Групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), та стандарти ЄС [106]. Положення Стаття 20 зобов'язує Україну привести свою систему фінансового моніторингу у відповідність до найкращих європейських практик, аби унеможливити використання фінансової системи для терористичних цілей.

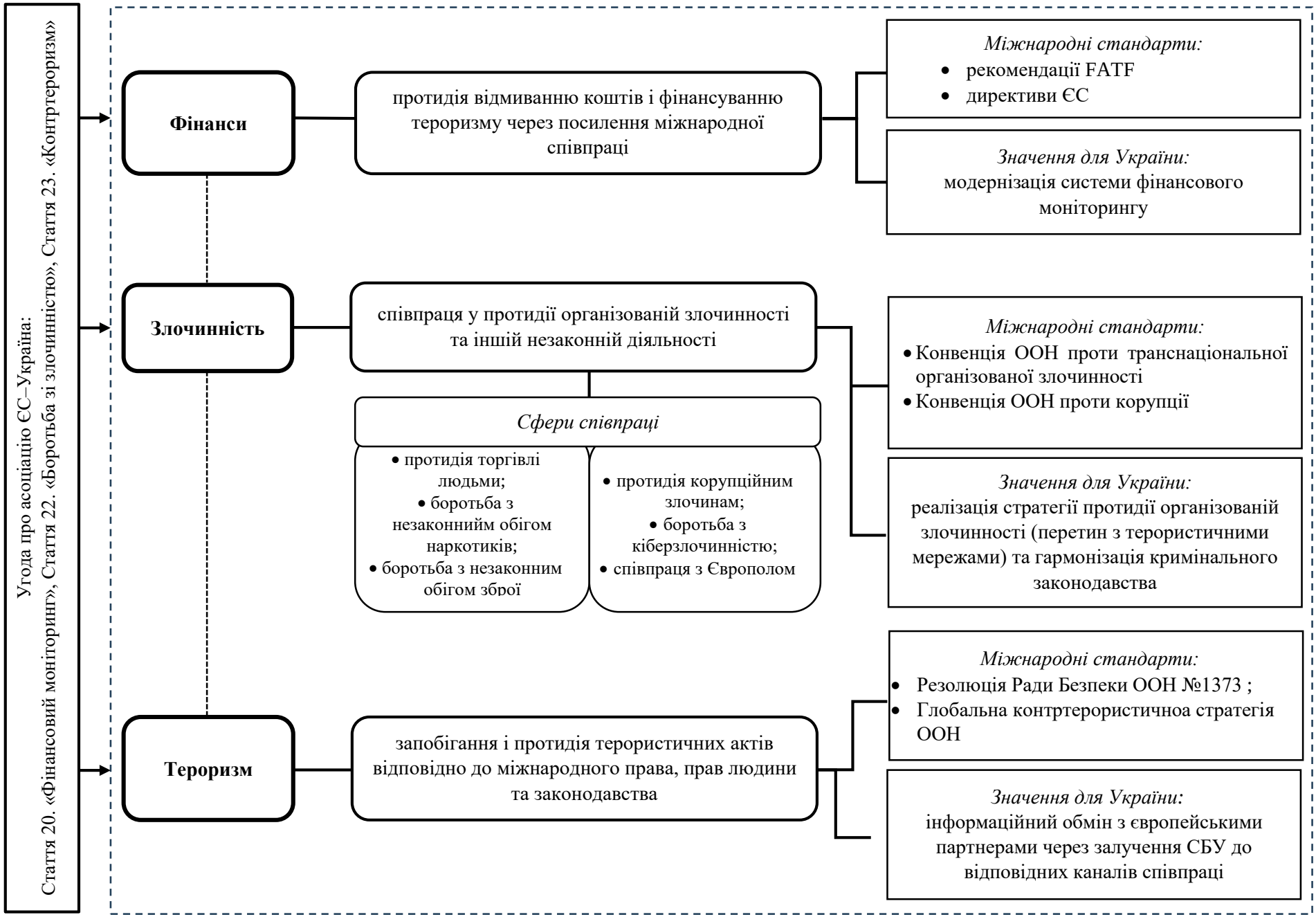

Рис. 5.1. Структура статей Угоди про асоціацію ЄС-Україна щодо антитерористичної безпеки

В Статті 22. «Боротьба зі злочинністю та корупцією» встановлено, що Україна та ЄС співпрацюють у протидії організованій злочинності та іншим незаконним діянням. Перелічено конкретні сфери, серед яких торгівля людьми, незаконний обіг наркотиків та зброї, корупція, кіберзлочинність тощо [106]. Тероризм прямо не згаданий у цій статті, але окреслюється тісний зв'язок з організованою злочинністю та необхідність співпраці, у т.ч. із залученням Європолу [26]. Виконання норм Статті 22 вимагає від України впровадження всеосяжної стратегії протидії організованій злочинності, що часто перетинається з терористичними мережами, та гармонізації свого кримінального законодавства з міжнародними конвенціями: ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. [33], ООН проти корупції 2003 р. [32].

Спеціально присвячена антитерористичній співпраці є Стаття 23: «Співробітництво в боротьбі з тероризмом». Сторони домовляються запобігати і придушувати терористичні акти у відповідності до міжнародного права, прав людини та власного законодавства [106]. Наголошено на повній імплементації Резолюції Радбезу ООН №1373 [341] та Глобальної контртерористичної стратегії ООН [372]. Практичне співробітництво включає обмін інформацією про терористичні групи та їхні мережі підтримки, обмін досвідом щодо тенденцій тероризму, методів боротьби, включаючи технічні аспекти та тренування, а також досвідом у сфері запобігання тероризму [106]. Для України Стаття 23 означає необхідність налагодження інтенсивного інформаційного обміну з європейськими партнерами щодо терористичних загроз, що, зокрема, реалізовано через залучення Служби безпеки України до відповідних каналів співпраці.

Виконуючи зобов'язання за Угодою про асоціацію, Україна протягом останніх років здійснила ряд законодавчих та інституційних кроків. У 2023 році було прийнято Закон України №2997-IX для гармонізації з європейськими

стандартами, зокрема у зв'язку з ратифікацією Протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму [74]. Прийняття Закону розширило можливості СБУ та Антитерористичного центру при СБУ, встановило кримінальну відповідальність за перетин кордону з терористичною метою та проходження терористичного вишколу, а також визначив СБУ контактним пунктом для обміну інформацією про терористів. Тобто, українське законодавство наблизилося до вимог міжнародних договорів і, водночас, до положень Директиви ЄС 2017/541 [204], яка теж вимагає криміналізації поїздок з терористичною метою та навчання тероризму.

У 2019–2020 рр. в Україні оновлено закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» у відповідності до 4-ї Директиви ЄС з протидії відмиванню коштів [76]. Оновлення забезпечило більш прозорий фінансовий контроль та виконання рекомендації FATF. У 2022–2023 рр., попри воєнний стан, Україна продовжила реалізацію Національної оцінки ризиків з відмивання коштів і фінансування тероризму, готує впровадження реєстру банківських рахунків тощо [371]. Вказані кроки прямо відповідають статті 20 Угоди та є основою для недопущення фінансування тероризму.

Для реалізації Статей 22–23 Угоди Україна активізувала взаємодію з агентствами Європейського Союзу. Про угоди з Європолом та Євроюстом було домовлено ще у 2016–2017 рр. Через налагодження механізмів співпраці з європейськими інституціями українські силові структури обмінюються інформацією з колегами з ЄС, беруть участь у спільних операціях та розслідуваннях, що вже на практиці інтегрує Україну в єдину систему безпеки.

Отже, Угода про асоціацію задала рамки, в яких Україна зобов'язана наближувати своє законодавство і практику до стандартів Європейського Союзу у сфері боротьби з тероризмом. Зобов'язання стали імпульсом для законодавчих реформ та налагодження тіснішої співпраці з правоохоронними органами ЄС.

Директива 2017/541 Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2017 року про боротьбу з тероризмом становить ключовий елемент антитерористичного законодавства Європейського Союзу та встановлює мінімальні стандарти для боротьби з тероризмом у державах-членах [204]. Даний правовий акт був прийнятий у відповідь на зростання транснаціональної терористичної загрози, зокрема після серії терористичних атак у Європі у 2015-2016 роках, та імплементує положення Резолюції Ради Безпеки ООН 2178 щодо боротьби з іноземними терористами-бойовиками [345].

Директива запроваджує комплексний підхід до криміналізації терористичних діянь, охоплюючи не лише безпосередні терористичні акти, але й підготовчі дії (вербування, навчання, поїздки з терористичною метою), публічне підбурювання до тероризму, а також участь у терористичних групах. Окрім суто репресивних норм, Директива встановлює вимоги щодо захисту прав жертв тероризму, розширення юрисдикції держав-членів та міжнародної співпраці у сфері протидії тероризму.

Європейська Комісія у своїх щорічних звітах про прогрес України послідовно наголошує на необхідності повної транспозиції положень Директиви у національне законодавство та забезпечення її ефективного застосування.

Імплементація Директиви 2017/541 потребує комплексного підходу, що охоплює три взаємопов'язані виміри:

1. Законодавчий – впровадження норм у національне право.

2. Інституційний – створення або адаптація компетентних органів.

3. Технічний – розробка необхідних систем і процедур.

Вказаний тривимірний аналіз дозволяє об’єктивно оцінити не лише формальну відповідність українського законодавства європейським стандартам, але й спроможність національної системи ефективно застосовувати імплементовані норми на практиці.

Україна досягла певного прогресу у наближенні національного антитерористичного законодавства до стандартів ЄС, зокрема через прийняття Закону України №2997-IX від 2023 року [74], який додатково криміналізував низку терористичних діянь. Водночас залишаються значні прогалини, що потребують системного усунення для забезпечення повної відповідності вимогам Директиви.

Представлений нижче аналіз (табл. 5.1) систематизує конкретні вимоги Директиви 2017/541 [204] за трьома зазначеними вимірами, оцінює стан їх імплементації в Україні, ідентифікує наявні прогалини та формулює рекомендації щодо необхідних заходів.

Запропонований структурований підхід дозволяє не лише зафіксувати поточний стан справ, але й окреслити чіткий план дій для досягнення повної відповідності українського законодавства та правозастосовчої практики європейським стандартам у сфері боротьби з тероризмом.

Проведений тривимірний аналіз імплементації Директиви 2017/541 про боротьбу з тероризмом в Україні засвідчує нерівномірний прогрес у різних аспектах гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами. Загальна оцінка стану відповідності становить приблизно 50-60% для законодавчого виміру, 40-50% для інституційного та лише 20-30% для технічного виміру, що вказує на необхідність подальшої системної роботи у всіх трьох напрямах.

На основі проведеного аналізу можна визначити чотири пріоритетні напрями роботи для досягнення повної відповідності вимогам Директиви 2017/541:

Таблиця 5.1

Законодавчі, інституційні та технічні аспекти імплементації Директиви 2017/541 про боротьбу з тероризмом

Тип вимоги	Вимога Директиви	Стан імплементації в Україні	Недоліки	Необхідні дії
1	*2*	*3*	*4*	*5*
ЗАКОНОДАВЧІ ВИМОГИ				
Криміналізація основних складів	Терористичний акт (ст. 3) Публічне підбурювання (ст. 5) Вербування для тероризму (ст. 6) Надання/отримання навчання (ст. 7) Поїздки з терористичною метою (ст. 9) Організація та участь у терористичній групі (ст. 4) Фінансування тероризму (ст. 11)	ККУ ст. 258: терористичний акт ККУ ст. 258-3: фінансування тероризму Закон №2997-IX (2023): навчання та незаконний перетин кордону ККУ ст. 258-5: участь у терористичній групі	Відсутнє чітке визначення «публічного підбурювання до тероризму» (ст. 5 Директиви) Вербування включене до загальних норм про пособництво, а не окремий склад Відсутність окремої статті про поїздки з терористичною метою	Внести зміни до ККУ: - Нова стаття про публічне підбурювання - Окремий склад «вербування» - Уточнити ст. 258-4 щодо поїздок Узгодити термінологію з Директивою
Відповідальні органи: Верховна Рада (законодавець), Мін'юст (розробка законопроєктів), СБУ, Прокуратура (правозастосування)				
Санкції та покарання	Мінімум 15 років за керівництво терористичною групою Мінімум 8 років за участь у терористичній групі Відповідні покарання за підбурювання, вербування, навчання (пропорційно тяжкості)	ККУ передбачає покарання: - Ст. 258: від 8 до 15 років або довічне ув'язнення; - Ст. 258-3: від 5 до 12 років - Ст. 258-5: від 5 до 15 років	Санкції в цілому відповідають Потребує систематизації у відповідності до структури Директиви	Провести ревізію покарань після повної транспозиції складів злочинів Забезпечити узгодженість санкцій

Продовження табл. 5.1

1	*2*	*3*	*4*	*5*
Відповідальні органи: Верховна Рада, Верховний Суд (судова практика), Суди загальної юрисдикції				
Звільнення від відповідальності	Особи, що відмовились від терористичних намірів та повідомили органи влади, можуть бути звільнені від покарання (ст. 15 Директиви)	ККУ не містить спеціальних норм про звільнення за відмову від терористичних дій та співпрацю Діють загальні норми про дієве каяття (ст. 45 ККУ)	Відсутня спеціальна норма для терористичних злочинів Загальні норми ККУ про дієве каяття недостатньо гнучкі	Запровадити у ККУ спеціальну статтю про звільнення від кримінальної відповідальності за терористичні злочини у разі відмови та співпраці Розробити методичні рекомендації для слідчих
Відповідальні органи: Верховна Рада, СБУ (робота з особами, що співпрацюють), Прокуратура				
Права жертв тероризму	Швидкий доступ до інформації та підтримки Психологічна та матеріальна допомога Компенсації за заподіяну шкоду Захист під час кримінального провадження Спеціалізовані служби підтримки жертв	Закон України "Про боротьбу з тероризмом" (ст. 19): компенсації за рахунок держави Державна програма реабілітації постраждалих Загальні норми КПК про права потерпілих	Немає єдиної спеціалізованої служби для жертв тероризму як у ЄС) Компенсації не завжди виплачуються швидко Психологічна допомога фрагментована Відсутній реєстр жертв тероризму	Створити Національний центр підтримки жертв тероризму Прийняти окремий Закон "Про права жертв тероризму" Створити реєстр постраждалих Забезпечити спеціалізоване навчання психологів Спростити процедури компенсацій
Відповідальні органи: Мінсоцполітики (соціальна підтримка), МОЗ (медична допомога), Мін'юст (компенсації), Фонд соціального захисту постраждалих від терактів, Прокуратура (процесуальні права)				

Продовження табл. 5.1

1	*2*	*3*	*4*	*5*
ІНСТИТУЦІЙНІ ВИМОГИ				
Компетентні органи розслідування	Визначити спеціалізовані органи для розслідування терористичних злочинів Забезпечити їх достатніми повноваженнями та ресурсами Міжвідомча координація	СБУ – основний орган з боротьби з тероризмом Антитерористичний центр при СБУ Національна поліція (окремі підрозділи) Прокуратура (нагляд) ДПСУ (прикордонний контроль)	Дублювання функцій між СБУ та поліцією Недостатня координація між відомствами Обмежені ресурси після 2022 р. Потребує підвищення кваліфікації слідчих	Чітко розмежувати компетенції СБУ та поліції у терористичних справах Посилити Антитерористичний центр Забезпечити регулярні міжвідомчі наради Провести навчання для слідчих за стандартами ЄС
Відповідальні органи: СБУ (основний), Антитерористичний центр при СБУ, Офіс Генпрокурора, Національна поліція, ДПСУ, Міжвідомча антитерористична комісія				
Судова система	Судді з достатньою кваліфікацією для розгляду терористичних справ Швидкий розгляд справ Захист учасників процесу Незалежність суддів	Загальні суди розглядають терористичні справи Вищий антикорупційний суд (для окремих справ) КПК передбачає спеціальні процедури	Недостатній досвід суддів у терористичних справах Тривалі терміни розгляду Потребує посилення безпеки учасників процесу Обмежена кількість спеціалізованих суддів	Організувати спеціалізоване навчання для суддів (за участі експертів ЄС) Створити пули спеціалізованих суддів у великих судах Запровадити прискорені процедури для терористичних справ Посилити захист учасників процесу
Відповідальні органи: Верховний Суд, Апеляційні та місцеві суди, Вища рада правосуддя (кваліфікація суддів), ВАКС (окремі категорії справ)				

Продовження табл. 5.1

1	*2*	*3*	*4*	*5*
Міжнародна співпраця	Ефективна взаємодія з правоохоронними органами ЄС (Європол, Євроюст) Обмін інформацією про підозрюваних Видача осіб, обвинувачених у тероризмі Взаємна правова допомога	Угода про асоціацію Україна-ЄС (2014 Угода про співпрацю з Європолом (2016) Угода про співпрацю з Євроюстом (2017) Участь у міжнародних антитерористичних ініціативах Обмін інформацією через liaison officers	Обмежений доступ до деяких баз даних ЄС (до вступу) Мовні бар'єри Бюрократичні процедури уповільнюють обмін Потрібні більше liaison officers	Поглиблювати співпрацю з Європолом та Євроюстом Призначити додаткових liaison officers Спростити процедури обміну інформацією Забезпечити доступ до баз даних ЄС після вступу Провести мовні курси для співробітників
Відповідальні органи: МВС (міжнародна поліцейська співпраця), СБУ (обмін розвідними), Офіс Генпрокурора (Євроюст), МЗС (дипломатичні канали), Департамент міжнародного поліцейського співробітництва				
ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ				
Системи обліку та моніторингу	Національні бази даних про терористів та підозрюваних Сумісність з системами ЄС (SIS, Європол) Захищені канали обміну інформацією	Інформаційні системи СБУ та МВС Єдиний реєстр досудових розслідувань Інтегровані бази правоохоронних органів	Застарілі ІТ-системи у деяких відомствах Несумісність форматів даних Відсутність інтеграції з SIS II (Шенгенська інформаційна система) Обмежена пропускна здатність	Модернізувати ІТ-інфраструктуру СБУ та МВС Забезпечити сумісність з базами даних ЄС Впровадити стандарти обміну даними ЄС Підготувати інтеграцію з SIS II після вступу Провести навчання ІТ-спеціалістів

Продовження табл. 5.1

1	*2*	*3*	*4*	*5*
Відповідальні органи: СБУ (власні бази), МВС (поліцейські системи), Держспецзв'язку (технічна підтримка), Адміністрація Держспецзв'язку (кібербезпека)				
Навчання персоналу	Регулярне підвищення кваліфікації слідчих, прокурорів, суддів Обмін досвідом з колегами з ЄС Спеціалізовані курси з виявлення радикалізації	Національна академія СБУ Навчальні центри МВС Національна школа суддів Співпраця з CEPOL (Європейська поліцейська академія) Програми TAIEX, Twinning	Недостатнє фінансування навчальних програм Брак викладачів зі спеціалізацією у тероризмі Обмежена кількість міжнародних обмінів Застарілі навчальні матеріали	Розробити спеціалізовані навчальні програми з антитероризму Залучити експертів ЄС як викладачів Збільшити кількість стажувань у країнах ЄС Оновити навчальні матеріали згідно стандартів ЄС Забезпечити регулярність тренінгів
Відповідальні органи: Національна академія СБУ, Національна академія внутрішніх справ, Національна школа суддів України, Прокурорська академія, Міжнародні донори (ЄС, США)				

По-перше, завершення гармонізації законодавства шляхом внесення комплексних змін до Кримінального кодексу України, які мають уточнити визначення терористичних злочинів, запровадити норми про звільнення від відповідальності за відмову від терористичних дій, конкретизувати положення про екстериторіальну юрисдикцію та прийняти окремий Закон України «Про права жертв тероризму». Європейська Комісія у своїх рекомендаціях наголошує на терміновості цих законодавчих змін як передумові відкриття відповідних розділів переговорів про вступ.

По-друге, інституційна оптимізація через чітке розмежування компетенцій між правоохоронними органами, створення спеціалізованих підрозділів у судовій системі, заснування Національного центру підтримки жертв тероризму та посилення механізмів міжвідомчої координації. Заходи мають супроводжуватися збільшенням бюджетного фінансування та залученням міжнародної технічної допомоги.

По-третє, масштабна технологічна модернізація, що включає оновлення інформаційних систем, забезпечення їх сумісності з європейськими платформами, впровадження сучасних аналітичних інструментів на базі штучного інтелекту та створення інтегрованих баз даних з єдиними стандартами обміну інформацією.

По-четверте, систематичне підвищення кваліфікації персоналу через розробку спеціалізованих навчальних програм, збільшення кількості міжнародних стажувань, залучення експертів ЄС як викладачів та створення постійно діючої системи обміну практиками з колегами з держав-членів ЄС.

Водночас слід визнати, що імплементація Директиви 2017/541 є лише одним, хоча й надзвичайно важливим, елементом комплексної гармонізації українського законодавства з acquis communautaire у сфері правосуддя, свободи та безпеки. Паралельно Україна має імплементувати інші ключові акти ЄС, зокрема директиви з протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (Директива 2015/849, Директива 2018/843), директиву про використання даних

про авіапасажирів та регламент про видалення терористичного контенту онлайн. Синергія між цими процесами посилить загальний ефект та забезпечить системну трансформацію національної системи безпеки відповідно до європейських стандартів.

Директива 2015/849 Європейського Парламенту про запобігання використанню фінансової системи для відмивання грошей та фінансування тероризму (четверта Директива про протидію відмиванню коштів) [203] та Директива 2018/843 [205], яка її доповнює (п'ята Директива про протидію відмиванню коштів), становлять фундамент європейської системи фінансового моніторингу та протидії використанню фінансових потоків для терористичних цілей.

Директиви про протидію відмиванню коштів запроваджують ризик-орієнтований підхід до боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму, встановлюють вимоги щодо прозорості бенефіціарного володіння, посилюють контроль за політично значущими особами та поширюють режим фінансового моніторингу на нові сфери, зокрема віртуальні активи (5-та Директива). Для України, яка прагне інтегруватися у європейський фінансовий простір, імплементація цих директив є критичною не лише з точки зору виконання зобов'язань країни-кандидата, але й для забезпечення стабільності національної фінансової системи.

В табл. 5.2 представлений аналіз стану гармонізації українського законодавства з вимогами 4-ї та 5-ї Директив щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму структуровано за трьома вимірами.

Проведений аналіз засвідчує, що Україна досягла найвищого рівня відповідності європейським стандартам саме у сфері протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму порівняно з іншими антитерористичними актами ЄС.

У законодавчій площині Україна успішно транспонувала ключові положення обох директив. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» [76] повноцінно запровадив ризик-орієнтований підхід, встановив вимоги належної перевірки клієнтів, посилив контроль за політично значущими особами та створив правову основу для реєстру бенефіціарних власників. Прийняття Закону «Про віртуальні активи» (станом на листопад 2025 не набрав чинності) [73] забезпечило відповідність вимогам 5-ї AMLD щодо регулювання криптовалютної сфери. Основні прогалини стосуються балансування публічного доступу до реєстру бенефіціарів з правом на приватність (відповідно до практики ЄСПЛ), необхідності створення реєстру банківських рахунків та потреби прийняття комплексного законопроєкту з удосконалення протидії відмивання коштів та фінансування тероризму, який заплановано на четвертий квартал 2025 року.

Технічна інфраструктура фінансового моніторингу функціонує, але потребує суттєвої модернізації. Електронна система подання звітів про підозрілі операції працює, проте обробка великої кількості звітів щорічно перевантажує аналітичні потужності через велику кількість формальних повідомлень низької якості. Аналітичні системи Держфінмоніторингу обмежено використовують сучасні технології штучного інтелекту та машинного навчання.

Найкритичнішою технічною прогалиною залишається відсутність централізованого реєстру банківських рахунків. Реєстр є обов’язковою вимогою директив та ключовим інструментом для швидкого відстеження фінансових потоків, пов’язаних з тероризмом.

Таблиця 5.2

Законодавчі, інституційні та технічні аспекти імплементації Директив 2015/849 та 2018/843 щодо протидії відмивання коштів та фінансування тероризму

Тип вимоги	Вимога Директиви	Стан імплементації в Україні	Недоліки	Необхідні дії
1	*2*	*3*	*4*	*5*
ЗАКОНОДАВЧІ ВИМОГИ				
Ризик-орієнтований підхід	Проведення національної оцінки ризиків відмивання та фінансування тероризму Заходи пропорційні виявленим ризикам Регулярне оновлення оцінки ризиків	Закон «Про запобігання відмиванню доходів...» Національна оцінка ризиків проведена (2022-2023) Ризик-орієнтований підхід закріплений законодавчо	Потребує регулярного оновлення (кожні 2-3 роки) Деякі сектори недостатньо охоплені оцінкою Методологія оцінки потребує вдосконалення	Запровадити регулярний цикл оновлення оцінки ризиків Розширити охоплення всіх секторів (наприклад, NFT, нові фінтех) Вдосконалити методологію за стандартами FATF
Відповідальні органи: Держфінмоніторинг (координація), НБУ (банківський сектор), Нацкомфінпослуг (небанківський сектор), Міністерство фінансів (загальна політика), Міжвідомча комісія з AML/CFT				
Перевірка клієнтів (CDD)	Належна перевірка клієнтів (ідентифікація, бенефіціари) Посилена перевірка для високого ризику (PEP, офшори) Постійний моніторинг операцій Заборона анонімних рахунків та карт	Закон "Про запобігання відмиванню доходів..." встановлює вимоги CDD НБУ та Нацкомфінпослуг випустили детальні інструкції Анонімні рахунки заборонені Ліміт готівкових операцій (400 тис. грн)	Деякі фінустанови формально підходять до CDD Недостатній моніторинг дотримання вимог у небанківському секторі Потребує покращення ризик-профілювання клієнтів	Посилити нагляд за дотриманням CDD у небанківському секторі Запровадити автоматизовані системи ризик-профілювання Проводити регулярні перевірки якості CDD Застосовувати санкції до порушників

Продовження табл. 5.2

1	*2*	*3*	*4*	*5*
Відповідальні органи: НБУ (банки), Нацкомфінпослуг (страхові, інвестиційні компанії), Держфінмоніторинг (методологія), Банки та фінустанови (виконання)				
Віртуальні активи (5-та AMLD)	Розповсюдження вимог AML/CFT на постачальників послуг з віртуальними активами (VASP) Реєстрація/ліцензування VASP Ідентифікація користувачів криптовалют Моніторинг криптовалютних транзакцій	Закон "Про віртуальні активи" (2022) VASP підлягають реєстрації у Мінцифри Поширення вимог AML/CFT на VASP Держфінмоніторинг отримує інформацію про підозрілі криптоопераці	Недостатній досвід регулювання криптосектору Не всі VASP зареєстровані Складність відстеження децентралізованих транзакцій Обмежений технічний потенціал моніторингу	Посилити контроль за реєстрацією VASP Запровадити санкції для незареєстрованих VASP Розробити технічні інструменти для моніторингу блокчейн-транзакцій Провести навчання для регуляторів
Відповідальні органи: Мінцифри (реєстрація VASP), Держфінмоніторинг (моніторинг транзакцій), НБУ (політика щодо криптовалют), VASP (виконання вимог)				
ІНСТИТУЦІЙНІ ВИМОГИ				
Фінансовий розвідувальний підрозділ (FIU)	Створення незалежного FIU з достатніми ресурсами Аналітичні та оперативні функції Доступ до фінансової інформації Міжнародна співпраця з іншими FIU Членство у групі Egmont	Держфінмоніторинг діє як FIU Член групи Egmont з 2008 р. Доступ до фінансової інформації Співпраця з правоохоронцями MoU з 90+ FIU інших країн	Обмежені ресурси (персонал, технології) • Недостатня операційна незалежність (підпорядкування Мінфіну) Потребує посилення аналітичних потужностей Складність інтеграції з новим органом AMLA ЄС	Збільшити бюджет та штат Держфінмоніторингу Розглянути питання посилення незалежності Модернізувати аналітичні системи Провести навчання персоналу Підготувати інтеграцію з AMLA після вступу

Продовження табл. 5.2

1	*2*	*3*	*4*	*5*
Відповідальні органи: Держфінмоніторинг (центральний орган), СБУ, поліція (оперативне використання інформації), Прокуратура (кримінальне переслідування), Регулятори (нагляд)				
Наглядові органи	Ефективний нагляд за дотриманням вимог AML/CFT у всіх секторах Санкції за порушення Перевірки та інспекції Методична підтримка зобов'язаних суб'єктів	НБУ наглядає за банками Нацкомфінпослуг за небанківськими фінустановами Мінцифри за VASP Самоврядні організації (адвокати, нотаріуси, аудитори)	Нерівномірна якість нагляду у різних секторах Слабкий нагляд у небанківському секторі Недостатньо санкцій застосовується Саморегулівні організації не завжди ефективні	Посилити нагляд у небанківському секторі та DNFBP (адвокати, нотаріуси) Забезпечити регулярні інспекції Провести навчання для наглядових органів Стандартизувати підходи до нагляду
Відповідальні органи: НБУ (банківський сектор), Нацкомфінпослуг (страхування, інвестиції), Мінцифри (VASP), Мін'юст (нотаріат), аудиторські палати (саморегулювання)				
Правоохоронні органи	Ефективне розслідування відмивання коштів та фінансування тероризму Спеціалізовані підрозділи Арешт та конфіскація активів Міжнародна співпраця	Департамент стратегічних розслідувань НП (економічні злочини) Фінансові розслідування СБУ Офіс Генпрокурора (нагляд) НАБУ (корупційні схеми з відмиванням) Національне агентство з питань виявлення, розшуку та управління активами (АРМА)	Мало справ доходить до суду Низька ефективність конфіскації Недостатня кваліфікація слідчих у фінансових розслідуваннях Дублювання функцій між відомствами	Збільшити кількість спеціалізованих слідчих Провести навчання з фінансових розслідувань Посилити АРМА (ресурси, повноваження) Покращити координацію між відомствами Спростити процедури арешту та конфіскації
Відповідальні органи: Національна поліція (детективи фінполіції), СБУ (контррозвідка, фінмоніторинг), НАБУ (великі корупційні справи), Офіс Генпрокурора, АРМА (арешт активів), ДПС (податкові аспекти)				

Продовження табл. 5.2

1	*2*	*3*	*4*	*5*
ТЕХНІЧНІ ВИМОГИ				
Реєстр банківських рахунків	Створення централізованого реєстру всіх банківських рахунків Доступ для FIU та правоохоронних органів Можливість швидкого відстеження руху коштів	Проєкт створення реєстру у розробці Частково доступ через прямі запити до банків Планується запуск у 2025-2026 рр.	• Реєстр ще не створений • Технічні та правові виклики (захист даних) • Потребує значних інвестицій • Питання сумісності з європейськими реєстрами	• Завершити розробку та запустити реєстр банківських рахунків • Забезпечити захист персональних даних • Інтегрувати з існуючими системами • Забезпечити доступ для уповноважених органів
Відповідальні органи: НБУ (технічна реалізація), Держфінмоніторинг (доступ та використання), Правоохоронні органи (користувачі), Банки (надання даних)				
Аналітичні системи	Сучасні IT-системи для аналізу великих масивів фінансових даних Використання AI/ML для виявлення підозрілих патернів Інтеграція з міжнародними базами даних Захищені канали обміну інформацією	Держфінмоніторинг має базову аналітичну систему Банки використовують власні системи моніторингу Обмежене використання AI/ML За підтримки ЄС йде модернізація	Застарілі аналітичні системи Обмежені можливості Big Data аналізу Недостатнє використання AI для виявлення схем Несумісність систем між відомствами	Модернізувати аналітичну платформу Держфінмоніторингу Впровадити AI/ML інструменти Забезпечити інтеграцію з банківськими системами Провести навчання персоналу з нових технологій

Продовження табл. 5.2

1	*2*	*3*	*4*	*5*
Відповідальні органи: Держфінмоніторинг (центральна система), Держспецзв'язку (технічна інфраструктура), НБУ (системи банківського нагляду), Банки (внутрішні системи)				
Обмін інформацією	Безперешкодний обмін інформацією між FIU, регуляторами, правоохоронцями Міжнародний обмін з іншими FIU Захищені канали передачі даних Швидкість обміну для реагування	MoU між Держфінмоніторингом та відомствами Участь у мережі FIU.NET (ЄС) як спостерігач Електронний обмін через захищені канали Співпраця з групою Egmont	Іноді затримки у наданні інформації Бюрократичні процедури Обмежений доступ до деяких систем ЄС (до вступу) Мовні бар'єри у міжнародній співпраці	Спростити процедури обміну між відомствами Прискорити реагування на запити Забезпечити повний доступ до FIU.NET після вступу Стандартизувати формати обміну даними
Відповідальні органи: Держфінмоніторинг (координація), СБУ, НП, НАБУ (отримувачі), Офіс Генпрокурора, Іноземні FIU (міжнародний обмін)				

Імплементація Директив 2015/849 та 2018/843 є прикладом успішної гармонізації українського законодавства з acquis ЄС у складній та технічно насиченій сфері. Досягнутий рівень відповідності 70-75% засвідчує, що Україна спроможна ефективно транспонувати європейське законодавство та створювати функціональні інституційні механізми навіть в умовах війни та обмежених ресурсів.

Успіх у сфері протидії відмивання коштів та фінансування тероризму має стратегічне значення, оскільки фінансовий моніторинг є критичним інструментом не лише протидії тероризму, але й боротьби з корупцією, організованою злочинністю та ухиленням від санкцій. Ефективна система фінансового моніторингу підвищує довіру міжнародних партнерів, полегшує доступ до міжнародних фінансових ринків та створює сприятливе середовище для іноземних інвестицій.

Завершення імплементації директив протидії відмивання коштів та фінансування тероризму протягом 2026-2027 років дозволить Україні повністю інтегруватися у європейську систему фінансової безпеки, забезпечить доступ до механізмів протидії відмивання коштів та фінансування тероризму після вступу та зміцнить позиції України як надійного партнера у глобальній боротьбі з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. У свою чергу, стане вагомим аргументом у переговорному процесі щодо членства в Європейському Союзі та підтвердить спроможність України відповідати високим європейським стандартам правової держави та ефективного врядування.

5.2. Інституційний механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграції

В умовах сучасної геополітичної турбулентності та безпрецедентних безпекових викликів, спричинених повномасштабною агресією російської федерації, інституційна архітектура національної безпеки України проходить процес глибинної трансформації. Цей процес характеризується дуалізмом завдань: з одного боку, система повинна забезпечувати негайне та жорстке реагування на екзистенційні загрози (військовий тероризм, диверсійна діяльність, транснаціональна злочинність), а з іншого – вона має еволюціонувати в напрямку гармонізації з правовим полем та стандартами Європейського Союзу в рамках набуття Україною статусу кандидата на членство в ЄС.

Наукове дослідження цього питання вимагає детального аналізу не лише нормативно-правових актів, але й функціональної спроможності, інституційної пам’яті та політичної культури, що формують діяльність українських органів безпеки. Порівняльний аналіз з механізмами ЄС дозволяє виявити як системні розбіжності, зумовлені історичною спадщиною та різними безпековими парадигмами, так і точки дотику, що стають основою для побудови спільного простору безпеки Європи.

Інтеграція України до європейського безпекового простору передбачає перехід від пострадянської моделі «державної безпеки», орієнтованої на захист режиму та території, до європейської моделі «безпеки людини», що базується на верховенстві права, демократичному контролі та превенції.

Фундаментом національної системи протидії тероризму та організованій злочинності є нормативно-правова база, яка визначає понятійний апарат, компетенції суб’єктів та стратегічні цілі держави.

Еволюція українського законодавства у цій сфері відображає перехід від реактивного реагування на окремі загрози до формування комплексної політики національної стійкості.

Основним спеціальним законодавчим актом є Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [71], який визначає правові та організаційні засади боротьби з цим явищем. Закон трактує тероризм як суспільно небезпечну діяльність, яка охоплює свідоме, цілеспрямоване застосування насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, залякування населення та органів влади. Важливою особливістю українського законодавства є те, що воно розглядає тероризм не лише як кримінальний злочин, але і як загрозу національній безпеці, що вимагає залучення широкого кола суб'єктів, включаючи спецслужби та збройні формування.

Аналіз вказує на певні конституційно-правові колізії. На відміну від законодавства окремих європейських країн, Конституція України не містить прямих положень щодо «антитерористичного режиму» як окремого правового стану, що створює ситуацію, коли введення спеціальних обмежень прав і свобод громадян під час проведення антитерористичних операцій потребує складного юридичного обґрунтування, щоб відповідати конституційним нормам. Експерти наголошують на доцільності конституційного закріплення антитерористичного режиму поряд з воєнним та надзвичайним станами для усунення правової невизначеності [17].

Європейський Союз підходить до питань боротьби з тероризмом через призму чотирьох стратегічних принципів, визначених у Стратегії протидії тероризму ЄС на 2020-2025 рр.: «Anticipate» (Упереджувати), «Prevent» (Запобігати), «Protect» (Захищати) та «Respond» (Реагувати) [180].

Порівняльний аналіз демонструє суттєві відмінності у підходах. Якщо українська модель історично тяжіє до силового компоненту (запобігати та реагувати), то європейська стратегія робить величезний акцент на превенції та використанні «м'якої сили». Наприклад, ЄС приділяє значну увагу гендерним аспектам контртероризму та захисту прав людини як фундаментальній основі безпекової політики, що закріплено у висновках Ради ЄС та документах Глобального контртерористичного форуму [373].

Крім того, європейська стратегія активно інтегрує новітні технології та наукові дослідження для передбачення загроз, включаючи використання штучного інтелекту та розширення баз даних, таких як Шенгенська інформаційна система (SIS) та система Prüm (обмін даними ДНК та дактилоскопії) [180]. Також, документи ЄС чітко ідентифікують загрозу ультраправого екстремізму як зростаючий виклик, що вимагає специфічних інструментів реагування, тоді як в українському офіційному дискурсі ця тема є менш артикульованою [291].

Україна здійснює активні кроки щодо імплементації законодавства ЄС, зокрема Директив про «Passenger Name Record» та «Advanced Passenger Information», які є критичними для виявлення переміщень терористів. Однак, судові рішення ЄС, зокрема, щодо GDPR, накладають суворі обмеження на обробку персональних даних, що вимагає від України тонкого балансування між безпекою та приватністю при імплементації цих норм [12]. Українське законодавство потребує подальшого вдосконалення понятійного апарату та розширення переліку складів терористичних злочинів для повної сумісності з правом ЄС.

На рис. 5.2 представлено інституційну систему протидії тероризму в Україні та європейські органи з якими здійснюється співпраця за відповідним напрямом.

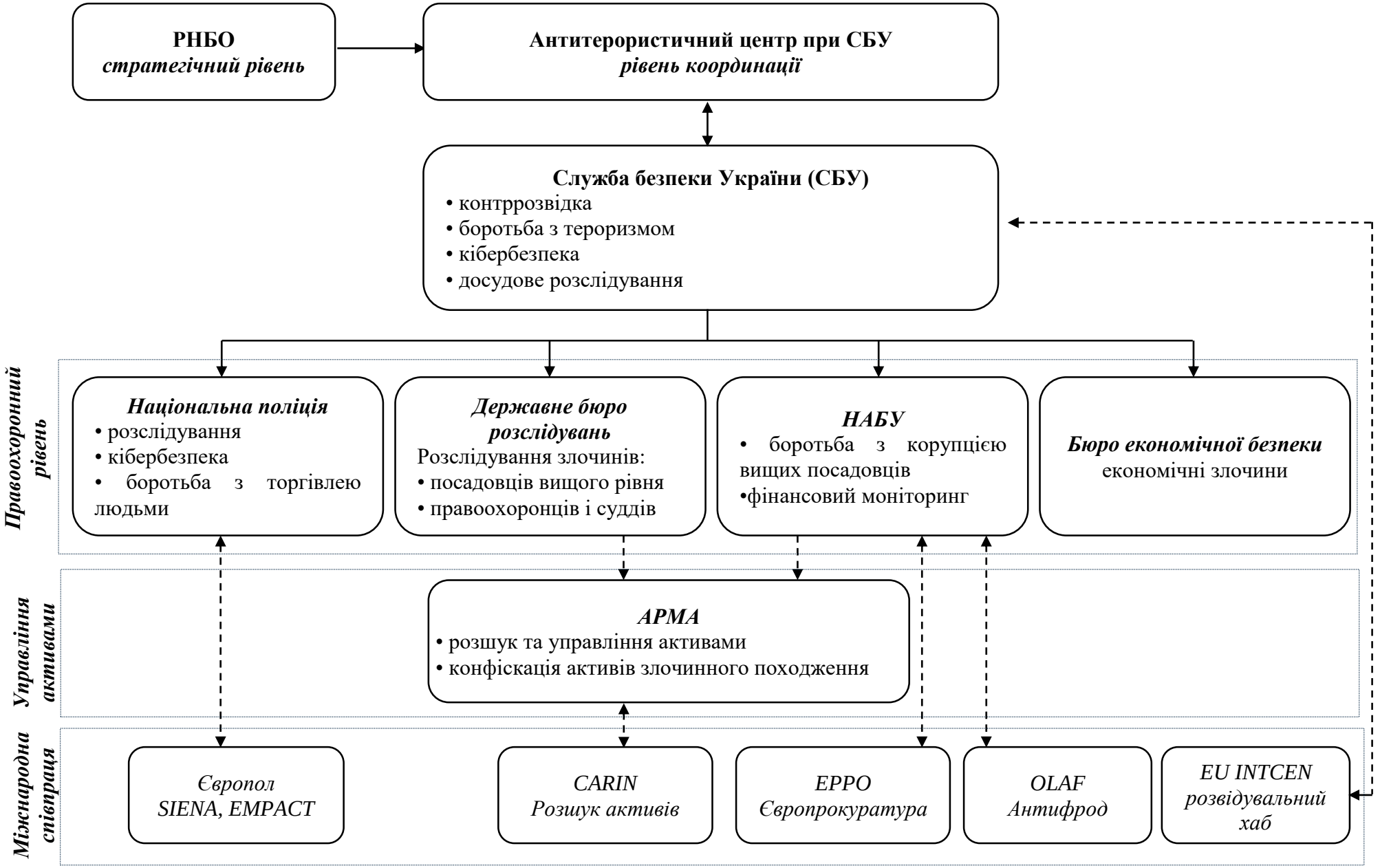

Рис. 5.2. Інституційна система протидії тероризму та організованій злочинності в Україні

Служба безпеки України є ключовим елементом архітектури національної безпеки, історично успадкувавши структуру та функціонал, притаманні радянським органам держбезпеки. Минулий досвід створює унікальну, але й проблемну з точки зору євроінтеграції модель «гібридної спецслужби».

Закон України «Про Службу безпеки України» [86] та Закон «Про національну безпеку» [82] визначають СБУ як державний орган спеціального призначення з правоохоронними функціями. До основних компетенцій СБУ належать:

- контррозвідувальна діяльність – виявлення та нейтралізація розвідувально-підривної діяльності іноземних спецслужб;

- боротьба з тероризмом – СБУ є головним координаційним органом у цій сфері, забезпечуючи оперативне керівництво Антитерористичним центром;

- захист державного суверенітету та конституційного ладу;

- кібербезпека та захист критичної інфраструктури.

Найбільш дискусійним аспектом діяльності СБУ є наявність функцій досудового розслідування та боротьби з організованою злочинністю і корупцією. Критики, як внутрішні, так і міжнародні, вказують на те, що поєднання контррозвідки з правоохоронними функціями створює надмірну концентрацію влади, ризики зловживань та тиску на бізнес. Реформа СБУ, яка передбачає позбавлення її невластивих функцій, особливо в частині проведення розслідування економічних та корупційних злочинів, що є однією з ключових вимог міжнародних партнерів України [244].

У країнах Європейського Союзу та НАТО превалює модель чіткого розмежування функцій розвідки/контррозвідки та правоохоронної діяльності. Наприклад Служба безпеки Великої Британії (MI5) та Федеральне відомство з охорони конституції Німеччини (BfV) є

класичними спецслужбами внутрішньої безпеки. Вони збирають та аналізують інформацію, але не мають поліцейських повноважень. Вони не можуть проводити арешти або обшуки самостійно; для реалізації отриманих розвідданих вони звертаються до поліції.

Британська MI5, яка визнана однією з найефективніших служб світу, налічує близько 4,400 співробітників [244]. СБУ, навіть після запланованих скорочень, залишається значно чисельнішою структурою, яка досі утримує на балансі непрофільні активи (санаторії, медичні заклади тощо), що є атавізмом радянської системи.

На рис. 5.3 наведено моделі роботи СБУ та правоохоронних органів в країнах ЄС-НАТО. Різниця в організації роботи та взаємодії добре ілюструє ключові виклики інтеграції України в ЄС в частині контрерористичної взаємодії.

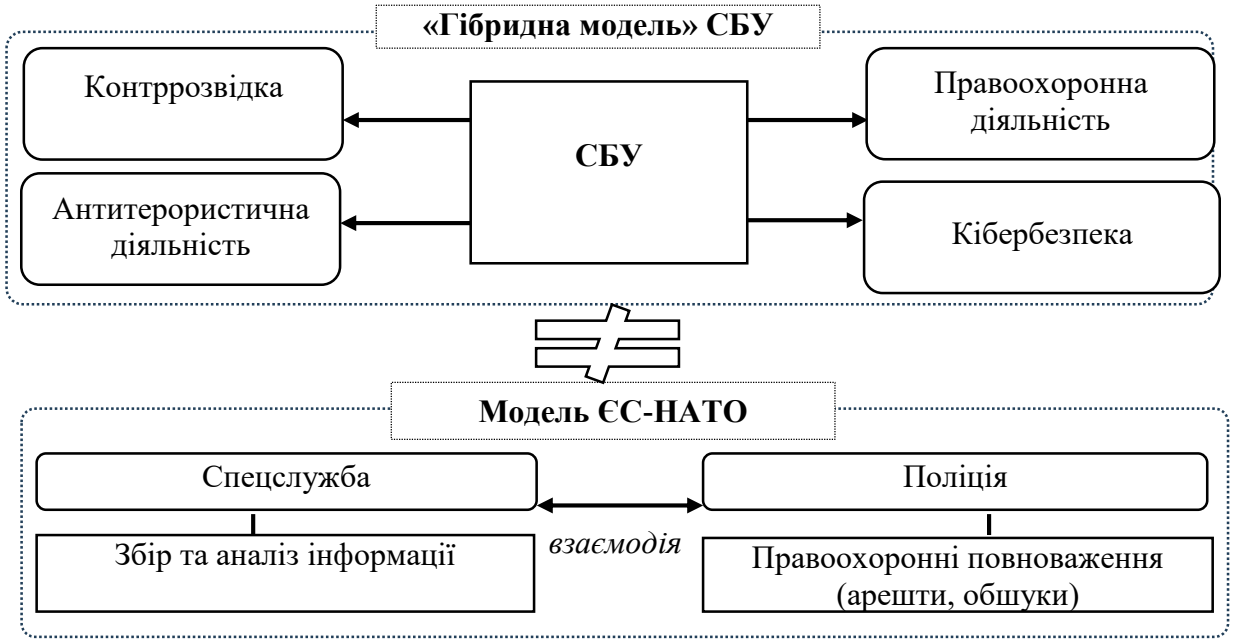

Рис. 5.3. Відмінності моделей роботи СБУ та органів в країнах ЄС-НАТО

Враховуючи вищевикладене, критичний аналіз причин неефективності окремих інституцій виявляє системні проблеми, що виходять за межі технічних недоліків та коріняться в глибинних політекономічних деформаціях пострадянської системи. Ключовою структурною проблемою СБУ залишається не просто «гібридність» моделі, а свідома консервація надмірних повноважень як інструменту політичного впливу. Реформа, що декларується з 2014 року, систематично гальмується через опір всередині самої служби та відсутність політичної волі до створення дійсно незалежної цивільної розвідки. Концентрація контррозвідувальних, правоохоронних та слідчих функцій в одній структурі створює не лише ризики зловживань, але й фундаментальну неефективність: замість фокусування на превенції загроз національній безпеці, значний ресурс витрачається на кримінальні провадження, часто сумнівної якості. Порівняння чисельності СБУ з британською MI5 демонструє не просто кількісну різницю, а якісно іншу філософію. Західні спецслужби є компактними аналітичними центрами, тоді як українська зберігає роздутий апарат з непрофільними функціями, включаючи управління майном та соціальною інфраструктурою, що є прямим спадком радянської моделі «держави в державі».

Попри структурні відмінності, СБУ є важливим партнером для європейських структур в умовах російської агресії. Ключовим механізмом взаємодії на рівні ЄС є «EU Intelligence and Situation Centre» (EU INTCEN).

На практиці EU INTCEN є цивільним розвідувальним органом Європейського Союзу, що входить до складу Європейської служби зовнішніх справ (EEAS) [217]. Центр не має власних оперативних можливостей для збору інформації, а функціонує як аналітичний хаб, що акумулює розвіддані від національних спецслужб держав-членів та партнерів.

Співпраця СБУ з INTCEN та участь у заходах «Counter Terrorism Group» дозволяє обмінюватися стратегічною інформацією про терористичні загрози [270]. Однак, повноцінна інтеграція та довіра стримуються незавершеністю реформи СБУ, зокрема необхідністю встановлення дієвого демократичного цивільного контролю та демілітаризації служби у мирний час.

Національна поліція України виконує основний обсяг роботи у сфері боротьби з загальнокримінальною організованою злочинністю. У її структурі діють спеціалізовані підрозділи: Департамент стратегічних розслідувань, Департамент кіберполіції та Департамент з кримінального аналізу [101].

Інтеграція Національної поліції до європейського правоохоронного простору відбувається значно швидше та системніше, ніж у випадку спецслужб. Основним партнером є Європол.

Критично важливим інструментом в роботі Національної поліції є використання платформи «Secure Information Exchange Network Application» [344]. SIENA – це захищена платформа для обміну оперативною та стратегічною інформацією між країнами ЄС, Європолом та партнерами [344]. Україна є одним з активних користувачів цієї системи, що дозволяє передавати чутливі дані в режимі реального часу, минаючи бюрократичні перепони.

Українські поліцейські беруть участь у днях спільних дій (Joint Action Days) в рамках платформи EMPACT [57]. Іншим прикладом успішної співпраці є операція «Digital Sprint», спрямована на виявлення онлайн-мереж торгівлі людьми, що експлуатують українських громадян. Операція об’єднала 12 країн та використовувала передові методи OSINT [105].

В табл. 5.3 наведено порівняння підходів в роботі Національної поліції та поліцейських служб в країнах ЄС.

Таблиця 5.3

Порівняння підходів НПУ та поліцейських служб ЄС

Характеристика	**Національна поліція України**	**Поліцейські служби країн ЄС (узагальнено)**
Модель розслідування	Змішана (слідчий + оперативник), формалізований КПК	"Intelligence-led policing" (розвідка керує діями поліції), проактивний підхід
Обмін інформацією	Централізований, часто бюрократизований всередині країни	Автоматизований (Prüm system, SIENA), горизонтальні зв'язки
Кібербезпека	Окремий департамент з високою автономністю	Інтегровані кіберцентри (EC3), фокус на цифровій криміналістиці
Міжнародна співпраця	На основі окремих угод та запитів про правову допомогу	Безпосередня взаємодія через офіцерів зв'язку та JITs (Joint Investigation Teams)

Головною відмінністю залишається процедурна частина. В ЄС широко використовується концепція «intelligence-led policing», де аналітика кримінальної розвідки є основою для прийняття рішень про початок розслідувань [229]. В Україні ж домінує «реактивна» модель, прив’язана до реєстрації кримінальних проваджень в ЄРДР.

Корупція на вищому рівні є живильним середовищем для організованої злочинності та тероризму. НАБУ, як незалежний орган, відіграє ключову роль у розриві зв’язків між криміналітетом та політичними елітами.

Діяльність НАБУ інтегрується в європейську систему захисту фінансових інтересів через співпрацю з двома інституціями: OLAF «European Anti-Fraud Office» та EPPO «European Public Prosecutor’s Office».

OLAF проводить адміністративні розслідування шахрайства з бюджетом Союзу. Співпраця з OLAF дозволяє НАБУ отримувати інформацію про рух коштів міжнародної допомоги та виявляти схеми їх розкрадання.

Однак, повноваження OLAF обмежені адміністративним характером, що вимагає подальшого кримінального переслідування на національному рівні [63].

Європейська прокуратура (ЕРРО), створена для кримінального переслідування злочинів проти фінансових інтересів ЄС. Угода про співпрацю між ЕРРО та НАБУ), підписана у 2022 році, стала проривом [388, 62]. Угодою передбачено створення спільних слідчих груп, проведення скоординованих арештів активів та обмін доказами у справах про транскордонне відмивання коштів та шахрайство з ПДВ.

НАБУ активно використовує інструменти фінансового моніторингу, що базуються на стандартах ЄС. Україна імплементує положення 5 AMLD та 6 AMLD Директив ЄС про боротьбу з відмиванням коштів.

У 2024 році ЄС прийняв пакет нових правил, включаючи створення єдиного органу AMLA та 6-ту Директиву [364], що вимагатиме від України ще більшої прозорості фінансового сектору та посилення аналітичних спроможностей для виявлення складних схем легалізації доходів, пов’язаних з фінансуванням тероризму.

Державне бюро розслідувань займає нішу, яка в європейських країнах зазвичай відводиться службам внутрішніх розслідувань або спеціалізованим омбудсменам. Завданням ДБР, згідно Закону України «Про Державне бюро розслідувань», є розслідування злочинів, вчинених вищими посадовими особами, суддями, працівниками правоохоронних органів та військовими [75].

ДБР є повноцінним правоохоронним органом з функціями досудового слідства, що наближає його до моделі спеціалізованої прокуратури або слідчого комітету.

Створення ДБР було підтримано Консультативною місією ЄС (EUAM) як крок до демілітаризації системи та забезпечення незалежного розслідування зловживань силовиків [263]. Однак, аналіз показує, що інституційна незалежність ДБР залишається під питанням через політичні механізми призначення керівництва. Станом на 2024 рік рівень довіри до ДБР складав близько 45%, що є вищим показником, ніж у судової системи, але недостатнім для органу, який має «охороняти охоронців» [360]. Співпраця з ЕРРО також є важливою складовою роботи ДБР, особливо у справах, де фігурують корупційні дії чиновників з коштами ЄС.

Створення Бюро економічної безпеки мало на меті перехід від силового тиску на бізнес до аналітичної роботи з виявлення фінансових злочинів. Реформування застарілої системи відповідає європейській практиці, де фіскальні та економічні злочини розслідуються спеціалізованими службами з акцентом на аналізі даних.

Однією з ключових загроз економічній безпеці ЄС та України є шахрайство з ПДВ («VAT fraud»), зокрема схеми, які часто використовуються організованими злочинними групами для фінансування своєї діяльності.

БЕБ прагне інтегруватися в європейську систему протидії цьому явищу. Важливим кроком стала участь української делегації у саміті TADEUS (Tax Administration EU Summit) у 2025 році, де обговорювалися питання цифровізації та обміну податковою інформацією [114].

На рівні ЄС Єврокомісія ініціювала посилення співпраці між національними податковими органами, мережею Eurofisc, ЕРРО та OLAF для боротьби з транскордонним шахрайством з ПДВ [221]. Для БЕБ

критично важливим є отримання доступу до цих баз даних та аналітичних інструментів, які розробляються «European Tax Observatory» [223]. Однак, ефективність БЕБ досі стримується проблемами з інституційною спроможністю та прозорістю відбору кадрів, що є предметом постійного діалогу з донорами [387].

За розшук та управління активами, що були набуті злочинним шляхом в Україні відповідає Агентство з розшуку та управління активами. АРМА реалізує принцип «crime should not pay» – злочин не повинен оплачуватися, який є центральним у боротьбі з організованою злочинністю в ЄС [187].

АРМА виконує функції національного офісу з розшуку активів. Згідно з законодавством ЄС, кожна держава-член повинна мати такий офіс для швидкого обміну інформацією про активи злочинного походження.

Агентство інтегроване в міжнародну мережу CARIN «Camden Asset Recovery Inter-Agency Network» [116]. Це неформальна, але високоефективна мережа практиків, яка дозволяє відстежувати активи через кордони. Участь АРМА у Генеральній асамблеї CARIN та практичних воркшопах дозволяє українським фахівцям переймати найкращі практики виявлення активів, схованих через складні ланцюжки власності [24].

Особливого значення діяльність АРМА набуває в контексті управління заарештованими російськими активами. Імплементація Директиви 2014/42/EU про заморожування та конфіскацію знарядь і доходів від злочинів є правовою рамкою для цієї діяльності. Співпраця з Євроюстом дозволяє легітимізувати процеси конфіскації активів рф за кордоном, перетворюючи їх на ресурс для відбудови України [181].

Бюро економічної безпеки та АРМА демонструють проблеми «народження в кризі»: створені як відповідь на тиск міжнародних донорів,

ці інституції отримали мандат без достатнього ресурсного та кадрового забезпечення. БЕБ, що мало замінити дискредитовану податкову міліцію, успадкувало частину її токсичної корпоративної культури через механічне перезарахування кадрів без належної люстрації та переатестації. Відсутність чітких KPI та громадського контролю за результатами роботи призводить до того, що бюро балансує між декларованими цілями боротьби з економічними злочинами та реальною практикою тиску на бізнес заради «показових» результатів. АРМА, попри успішну інтеграцію в мережу CARIN, стикається з критичною проблемою відсутності автоматизованих механізмів виявлення активів: на відміну від європейських партнерів, які використовують AI-аналітику для відстеження складних схем власності, українське агентство досі працює переважно на основі ручного аналізу, що робить неможливим ефективне управління мільярдами конфіскованих активів. Ці інституційні слабкості не є випадковими – вони відображають системну проблему реформ без реформування, коли створюються нові структури без демонтажу старих порочних практик та без формування нової інституційної культури, орієнтованої на результат, прозорість та підзвітність громадянському суспільству.

Ефективність системи національної безпеки залежить не лише від спроможності окремих органів, а й від якості координації між ними. Тут спостерігається концептуальна різниця між українською (вертикальною) та європейською (мережевою) моделями.

Координація боротьби з тероризмом в Україні покладена на Антитерористичний центр (АТЦ) при СБУ, створений відповідно до Закону України «Про боротьбу з тероризмом» від 20 березня 2003 року № 638-IV [72] та Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року» [85]. АТЦ є постійно

діючим органом, який включає Міжвідомчу координаційну комісію та штаб, а також регіональні координаційні групи, забезпечуючи трирівневу систему оперативного реагування на терористичні загрози [98].

Інституційна архітектура АТЦ характеризується високим ступенем централізації: керівник АТЦ є за посадою першим заступником Голови СБУ, що закріплює домінуючу роль спецслужби у загальнодержавній системі протидії тероризму [84]. До складу Міжвідомчої координаційної комісії входять представники СБУ, МВС, Національної поліції, Збройних Сил, Національної гвардії, Державної прикордонної служби, розвідувальних органів та інших силових структур, що створює платформу для міжвідомчої взаємодії [98].

Така модель забезпечує жорстку вертикаль управління та оперативність прийняття рішень, що є критично важливим в умовах воєнного стану та реальних терористичних загроз. Водночас, концентрація координаційних функцій в одному відомстві часто призводить до відомчої закритості, обмеженого обміну інформацією та дублювання функцій з іншими правоохоронними органами.

Українська модель контрастує з європейською практикою, де координаційні функції покладено на міжвідомчі платформи з більшою автономією від окремих спецслужб, як-от «Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security» (COSI) в ЄС [355] або «Joint Terrorism Analysis Centre» у Великобританії, які функціонують як незалежні аналітичні центри [386].

Функціональні повноваження АТЦ охоплюють координацію антитерористичних операцій, розробку єдиних стандартів та процедур реагування, організацію спільних навчань та тренінгів, а також забезпечення інформаційного обміну між суб’єктами боротьби з тероризмом. При цьому в умовах російської агресії АТЦ адаптував свою

діяльність до гібридних загроз, розширивши компетенцію на протидію диверсійно-терористичній діяльності противника та координацію контррозвідувальних заходів на звільнених територіях.

Система координації в ЄС є більш горизонтальною та поліцентричною, в основі якої знаходиться спеціальний орган та спеціальний механізм реагування на кризи:

COSI «Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security». COSI є постійно діючим комітетои при Раді ЄС (ст. 71 TFEU) [354], який забезпечує координацію оперативної співпраці між компетентними органами держав-членів. COSI не керує операціями, але оцінює загальний напрямок, виявляє прогалини та надає рекомендації.

IPCR «Integrated Political Crisis Response». Механізм інтегрованого політичного реагування на кризи, який активується у випадку масштабних загроз (теракти, міграційні кризи, пандемії) і дозволяє Раді ЄС швидко приймати політичні рішення на основі інформації, що надходить від усіх інституцій (Комісія, EEAS, агенції) [193].

Україна поки що не має прямого аналогу механізму IPCR, покладаючись на механізми РНБО та Ставки Верховного Головнокомандувача, які є ефективними у воєнний час, але менш гнучкими для реагування на гібридні цивільні кризи.

Варто зазначити, що інтеграція України в безпековий простір ЄС перейшла від декларативної фази до практичної взаємодії.

Спільні операції з Європолом та використання каналів SIENA довели, що українські правоохоронці здатні ефективно працювати в одному ритмі з європейськими колегами. Створення спільних слідчих груп (JITs), особливо у справах про воєнні злочини та кіберзагрози, стало «золотим стандартом» співпраці [230].

Наступним логічним кроком є повна інтеграція України до EMPACT «European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats», що має на меті дозволити Україні не просто долучатися до окремих операцій, а брати участь у визначенні пріоритетів боротьби зі злочинністю на рівні всього континенту.

Важливим напрямком є технічна модернізація та цифровізація шляхом повного приєднання до системи «Prüm» та інтеграція українських баз даних з Шенгенською інформаційною системою.

В дослідженні проведено комплексний порівняльний аналіз інституційної архітектури протидії тероризму та організованій злочинності України та ЄС через призму концептуального переходу від пострадянської парадигми «державної безпеки» до європейської моделі «безпеки людини», що дозволило вперше системно виявити та категоризувати три типи інституційних дисфункцій: структурні (гібридність моделі СБУ), процесуальні та культурні (застаріла корпоративна спадщина). На відміну від попередніх досліджень, що фокусувалися на формально-юридичній гармонізації законодавства, запропонований підхід розкриває глибинні політекономічні механізми консервації неефективних інституцій та обґрунтовує концепцію «асиметричної інтеграції», коли оперативна співпраця (SIENA, EMPACT, CARIN) випереджає стратегічну інституційну конвергенцію, створюючи ризики імітаційної євроінтеграції без фундаментальної трансформації безпекової культури. В дослідженні систематизовано європейські координаційні механізми як альтернативну модель для реформування українського Антитерористичного центру, що пропонує концептуальну рамку поетапної інтеграції через створення проміжних інституційних форм, які поєднують оперативну ефективність вертикальної координації з демократичною підзвітністю горизонтальних мережевих структур.

5.3. Міжнародний механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграції

Питання міжнародного співробітництва в сфері протидії тероризму є ключовим напрямком забезпечення антитерористичної безпеки та реалізації державної політики в сфері національної безпеки в цілому. Актуалізується дане питання, також, зважаючи на євроінтеграційний вектор, який обрала Україна 2014 року та значно активізувала з повномасштабним вторгнення держави-спонсора тероризму. Перед Україною поставлено ряд вимог з боку Європейського Союзу, досягнення яких має відбуватися як з позиції дотримання національних інтересів на міжнародну рівні так і з позиції забезпечення антитерористичної безпеки. Адже, євроінтеграція це не лише досягнення певних вимог та сукупність переваг, це ще й сукупність ризиків політичного, безпекового, економічного та соціального характеру. Саме тому формування нових теоретичних, методологічних та організаційних положень міжнародного механізму є важливим напрямком розробки концепції державного управління антитерористичною безпекою, ключовими векторами якого є співпраця з правоохоронними органами країн-членів Європейського Союзу та співпраця з організаціями Європейського Союзу, повноваження яких знаходяться в полі інтересів протидії тероризму.

Питання діяльності європейський міжнародних організацій в сфері протидії тероризму розкриті в працях вітчизняних та зарубіжних вчених: Д.О. Грицишена, К.В. Малишева, В.В. Ноніка, В.В. Євдокимова, І.В. Супрунової, Т.В. Барановської, А.П. Дикого, І.О. Драгана, Eugenio Orlandi, Andoura S., Timmermann P., Davies K. Та інших.

Суб'єкти протидії тероризму в Європейському Союзі. «Європейський Союз є політичним утворенням змішаного типу: частково міжурядовим, частково наднаціональним. Для реалізації політик Європейський Союз спирається на обмежений штат посадовців — близько 24

тисяч осіб, що є менше, ніж кількість службовців у міській адміністрації Бірмінгема. При цьому вони забезпечують функціонування Союзу з населенням понад 446 мільйонів жителів і щорічним бюджетом приблизно 1% ВНП ЄС. У межах процесів реформування державного управління, пов'язаних із концепцією New Public Management, ЄС поступово створював спеціалізовані децентралізовані агентства. Частина з них була тимчасовою, частина — стала постійними установами, розташованими в різних країнах-членах і наділеними певною автономією. З плином часу кількість таких агентств збільшувалася, що привело до незбалансованості їхніх установчих актів, оскільки вони приймалися в різні періоди й не враховували сучасні управлінські вимоги (прозорість, запобігання конфлікту інтересів, контроль за добросовісністю використання коштів, захист даних тощо)» [324].

Варто зауважить, що формування суб'єктної архітектури забезпечення безпеки Європейського Союзу формувалася та еволюціонувала в продовж десятиліть. А окремі положення переглядаються й нині. «Процес «агенцифікації», тобто активного розмноження агентств Європейського Союзу з 1990-х років, інколи описують як «нову парадигму європейського врядування» і він добре відображений у науковій літературі. Особливу увагу дослідники приділяють питанням щодо мотивів створення агентств та проблемам контролю над ними. Науковці також приділяли увагу тому, як ці новостворені органи взаємодіють з оточенням, передусім із політичними «принципалами», використовуючи модель «принципал–агент». Ця модель припускає, що агент з часом може формувати власні інтереси і вдаватись до стратегій для їх реалізації — наприклад, використовуючи розбіжності між кількома принципалами або навмисно зменшуючи інформаційну асиметрію. Однак раціональність цієї моделі часто не враховує вплив уявлень, норм і цінностей у діяльності агентств, а також погано пояснює їх взаємодію з інституціями, які не мають над ними формальної влади (тобто є неформальними аудиторіями). Модель зосереджується переважно на

вертикальних та ієрархічних взаємозв'язках. Новітні дослідження, що застосовують підхід репутації, пропонують ширший погляд на діяльність агентств, включно з тим, як їх сприймають як формальні, так і неформальні аудиторії. Вони показують, що репутація є багатовимірною та формується в умовах численних очікувань і потенційних звинувачень» [329].

Аналізуючи підходи до агентств Європейського Союзу, їх зарубіжні вченні, класифікують їх наступним чином (табл. 5.4)

Таблиця 5.4

Характеристика функцій та моделей агентств Європейського Союзу

ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ *(на основі моделі «принципал-агент»)*		
система управління		
Принципал		**Агент**
Європейська комісія та рада Європейського Союзу		*Агентства Європейського Союзу (зокрема, Europol)*
Визначає політику, поставлені завдання і очікувані результати		Реалізує доручені завдання, використовуючи делеговані повноваження
ризики управління		
Adverse selection (негативний відбір)		*Moral hazard (моральний ризик)*
принципал не може оцінити компетентність агента до початку діяльності		агент може знижувати ефективність роботи, уникаючи відповідальності
ризик призначення неефективного керівника		зменшення продуктивності або формальне виконання мандату
СИСТЕМА КОНТРОЛЮ ЗА ДІЯЛЬНІСТЮ АГЕНТСТВ		
Рівень	***Орган***	***Методи***
Політичний	Європейський парламент	оцінка діяльності, заслуховування керівництва
Фінансовий	Європейська комісія (DG Budget), Європейська Рахункова палата	аудит, контроль виконання бюджету
Юридичний	Суд ЄС	перевірка законності рішень
Адміністративний	Європейський омбудсмен	контроль за добросовісністю процесів
Прозорість	Громадськість (доступ до документів)	право на отримання інформації
РЕПУТАЦІЯ АГЕНТСТВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ		
Виміри репутації		
Вимір	*Питання*	*Об'єкт оцінки*
Технічний	Чи володіє агентство експертизою та знаннями?	Професійність, компетентність

Продовження табл. 5.4

Результативний (перформативний)	Чи досягає агентство поставлених цілей?	Ефективність, вплив
Правовий / процедурний	Чи дотримується агентство процедур та правил?	Прозорість, підзвітність
Моральний	Чи відповідає діяльність агентства етичним цінностям?	Легітимність, довіра
Аудиторії, з якими взаємодіють агентства		
Формальні аудиторії		Неформальні аудиторії
Європейський парламент; Європейська комісія; Рада Європейського Союзу; Рахункова палата; Європейський омбудсмен		ЗМІ; громадські організації; окремі групи експертів; національні депутати; широка громадськість
Репутаційні загрози		
Технічна компетентність		*Результативність*
- звинувачення в помилках аналізу - неякісні оцінки ризиків		- недостатня ефективність - слабкі результати боротьби зі злочинністю
Процедурність та легальність		*Моральність / етичність*
- порушення правил, процедур, норм GDPR - непрозорість чи слабка підзвітність		- порушення прав людини - зловживання повноваженнями - дискримінаційні підходи

Джерело: сформовано автором на основі [324]; [329].

На сьогодні питання міжнародної поліцейської співпраці в сфері протидії тероризму, а отже забезпечення антитерористичної безпеки як Європейського Союзу так і країн-членів, покладається на два агентства: Європол та Євроюст. Формування зазначених агентств відповідає вище представленій характеристиці. Розглянемо їх повноваження та напрями співпраці, що має стати основою розробки програми євроінтеграції системи антитерористичної безпеки України в Європейський безпековий простір.

Європол. «За 25 років Europol пройшов шлях від невеликого інформаційного офісу до центрального агентства Європейського Союзу з координації правоохоронної співпраці. Його мандат суттєво розширився, зокрема внаслідок реформ 2016 та 2022 років. Сучасний Europol — це: аналітичний центр ЄС, платформа обміну інформацією, оперативний координатор, функціональний хаб між державами-членами, агенціями ЄС, третіми країнами та приватним сектором» [268].

«Європол управляється демократично на основі системи контролю, перевірок та нагляду за управлінням. Міністри юстиції та внутрішніх справ ЄС, депутати Європарламенту, інші органи ЄС, керівна рада, що складається з усіх держав-членів ЄС, та її директорат відіграють важливу роль в управлінні Європолом та забезпеченні його підзвітності. Європол є агентством ЄС з 2010 року. Він підзвітний Раді міністрів юстиції та внутрішніх справ, до складу якої входять відповідні міністри з усіх держав-членів ЄС. Рада відповідає за основний контроль та керівництво Європолом, а також призначає виконавчого директора агентства та заступників директорів. Разом з Європейським парламентом (ЄП) Рада затверджує бюджет Європолу (який є частиною загального бюджету ЄС), а також приймає правила, що стосуються роботи Європолу. ЄП відіграє важливу роль у нагляді за Європолом. Окрім затвердження річного бюджету агентства, ЄП видає рішення про звільнення від виконання обов'язків — рішення, яким він звільняє Європейську Комісію (ЄК) від відповідальності за управління певним бюджетом, вказуючи кінець періоду, протягом якого цей бюджет було виконано. Звільнення надається Парламентом за рекомендацією Ради. З ЄП також проводяться консультації щодо прийняття нових регламентів Ради щодо Європолу» [253].

В останні роки повноваження Європолу значно розширювалися, а прийняті стратегії забезпечення внутрішньої безпеки Європейського Союзу визначають все більшу його роль в протидії терористичним ризикам. З 2017 року значно розширилися функції Європолу та його інституційні можливості. Крім того, посилився контроль за діяльністю. Європолу, зокрема в частині діяльності спільної міжпарламентської групи. 2022 рік ознаменувався розширенням повноважень Європолу в частині отримання та обробки персональних даних та можливості ініціювати внесення інформаційних сигналів (alerts) у Шенгенську інформаційну систему (SIS).

Сучасна система регулювання діяльності Європолу характеризується регламентами Європейського Союзу, до яких відносяться:

- Регламент (ЄС) 2016/794 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про Агентство Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері правоохоронних органів (Європол) та про заміну та скасування рішень Ради 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA та 2009/968/JHA [336]. Даний акт вважається основним засновницьким актом Європолу, відповідно до якого Європейський Союзу визначив йог статус як агентства. Регламент визначає мандат, структуру, функції, бюджет, звітність, правила співпраці між державами.

- Регламент (ЄС) 2016/794 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про Агентство Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері правоохоронних органів (Європол) та про заміну та скасування рішень Ради 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA та 2009/968/JHA [336]. Визначає роль та значення Європолу як агентства Європейського Союзу в сфері правоохоронної та безпекові діяльності.

- Регламент (ЄС) 2022/991 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2022 року про внесення змін до Регламенту (ЄС) 2016/794 щодо співпраці Європолу з приватними сторонами, обробки персональних даних Європолом для підтримки кримінальних розслідувань та ролі Європолу в дослідженнях та інноваціях [182]. Даним документом значено розширюються повноваження Європолу в частині роботи з приватними суб'єктами, обробки великих даних, та інновацій і досліджень.

На сьогодні Європол має складну багаторівневу організаційну структуру, яка визначається представленими нормативно-правовими актами Європейського Союзу (табл. 5.5).

Представлена організаційні структура характеризує діяльність Європолу як складну багаторівневу систему правоохоронного та безпекового характеру, яка характеризуються інституційними, регіональними та глобальними зв'язками.

Таблиця 5.5

Організаційна структура Європол

ПРАВЛІННЯ ЄВРОПОЛ			
склад:			
1 представник від кожної країни ЄС		1 представник від Європеської Комісії	
функції			
ухвалення програми діяльності	затвердження річного бюджету	прийняття звітів про діяльність	
контроль за роботою виконавчого директора	визначення пріоритетних напрямів діяльності	забезпечення ефективності та стратегічної відповідальності	
повноваження			
призначає виконавчого директора		призначає заступників виконавчого директора	
ВИКОНАВЧИЙ ДИРЕКТОР ЄВРОПОЛ			
завдання			
щоденне управління Європол	реалізація рішень Правління	підготовка та виконання бюджету	
організація роботи персоналу		представництво на міжнародному рівні	
відповідальність			
адміністративна відповідальність перед правлінням		політична відповідальність перед правлінням	
СТРУКТУРНІ ПІДРОЗДІЛИ			
Європейський центр боротьби з тероризмом: аналіз терористичних загроз координація розслідувань підтримка країн у запобіганні терактам		**Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю:** кіберрозвідка та онлайн-шахрайства атаки на критичну інфраструктуру дитяча експлуатація в інтернеті	
Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю: протидія організованим групам контрабанди мігрантів протидія транснаціональним мережам торгівлі людьми		**Європейський центр фінансових та економічних злочинів:** відмивання коштів шахрайство корупція кримінальні фінансові потоки	
НАЦІОНАЛЬНІ ПІДРОЗДІЛИ ЄВРОПОЛ			
функції			
єдина точка контакту	передання інформації	координація взаємодії	участь у спільних групах розслідувань
СПІВПРАЦЯ В МЕЖАХ ЄС			
ЄВРОЮСТ (Eurojust)			
спільні слідчі групи	обмін даними про кримінальні провадження		оперативна підтримка в розслідуваннях
ФРОНТЕКС ((European Border and Coast Guard Agency))			
протидія нелегальні міграції	аналіз ризиків на кордонах		обмін оперативними даними
ЄВРОПЕЙСЬКЕ БЮРО З ПИТАНЬ БОРОТЬБИ З ШАХРАЙСТВОМ (OLAF)			
контрабанда	фінансові зловживання		порушення митних правил
МІЖНАРОДНІ ПАРТНЕРИ			
міжнародні організація			
Інтерпол	ООН		НАТО
країни, що не членами ЄС			
стратегічні угоди		оперативні угоди	

При формуванні системи заходів євроінтеграції державного управління антитерористичною безпекою в контексті взаємодії з Європол необхідно врахувати фундаментальні виклики;

- баланс між безпекою та правами людини. Зростання обробки персональних даних створює ризики для приватності, що потребує жорсткого контролю та прозорості;

- управління великими й складними наборами даних. Безпечне використання Big Data, ШІ та аналітичних технологій потребує додаткових гарантій і потужностей.

- взаємодія з третіми країнами. Рамки передачі персональних даних за межі ЄС залишаються складними, особливо у співпраці з країнами з нижчим рівнем захисту даних.

- залежність від держав-членів. Europol має обмеження у власних повноваженнях і залежить від: обсягу інформації, яку держави-члени вирішують передати; політичної підтримки; національних пріоритетів.

- зростаючі загрози. Транснаціональна злочинність продовжує еволюціонувати — кіберзлочинність, гібридні загрози, тероризм, фінансові злочини вимагають постійного оновлення підходів [268].

Зважаючи на зазначене вважаємо, що важливою складовою інтеграції України в діяльність Європол є утворення Центру взаємодії з Європолом, що має бути на порядку денному розширеної оперативної угоди з ЄС. Дана структура має підпорядковуватися Прем'єр-міністру України через координацію міністра внутрішніх справ України. Для ефективності діяльності центру його статус має відповідати статусу органів центральної виконавчої влади. Відповідно даний центр має налагодити тісну взаємодію із такими суб'єктами забезпечення антитерористичної безпеки: Служба Безпеки України; Національна поліція; Держане бюро розслідувань; Бюро економічної безпеки; Державна служба фінансового моніторингу; Державна служба експортного контролю; Головне управління розвідки; Державна прикордонна

служба; Національна гвардія; Державна міграційна служба. В даному контексті нормативно-правовим актом про статус Центру взаємодії із Європолом мають бути визначенні його ключові завдання, а саме: координація усіх запитів держав-членів Європейського Союзу; організація передачі даних до Європолу; забезпечення доступу до баз даних Європолу; гарантувати захист персональних даних.

Євроінтеграційними імперативами трансформації державного управління антитерористичною безпекою щодо взаємодії з Європолом вважаємо є наступні:

1. Правового характеру:

- адаптація кримінального законодавства до вимог ЄС щодо криміналізації усіх злочинів терористичного характеру, що визначені в рамкових угодах;

- врегулювати компетенції СБУ, БЕБ, ДБР, Національної поліції та прокуратури та налагодити тісні взаємозв'язки між ними щодо комунікації з Європолом;

- вснести зміни в законоадвство щодо протидії фінансnуванню тероризму через заморожування активів, санкцій, зкорема відповідальності за порушення національних санкцій та санкцій ЄС;

- врегулювати питання утворення та функціонування спільних слідчих груп щодо розслідування терористичних злочинів.

2. Організаційного характеру:

- посилення інституційної незалежності суб'єктів протидії тероризму, що дозволить підвищити рівень довіри з боку ЄС та країн-членів;

- забезпечення ефективного використання захищених каналів зв'язку Європолу (SIENA) для обміну оперативною інформацією про іноземних бойовиків, підозрюваних у тероризмі, фінансуванні та схеми радикалізації;

- створення національних міжвідомчих команд, які працюватимуть над транскордонними терористичними справами, координуючись через Європол;

- інтегрувати органи протидії фінансуванню тероризму в канали зв'язку з Європолом (НБУ, Держфінмоніторинг, АРМА);

3. Безпекового характеру:

- забезпечення захисту персональних даних та безпеки їх транскордонної передачі в умовах повноцінного обміну інформацією;

- надання Європолу біометричних та інших ідентифікаційних даних про відомих терористів або осіб, пов'язаних із терористичною діяльністю, для завантаження у відповідні бази даних Європолу;

- активізація співпраці з європейським центром боротьби з кіберзлочинністю (ec3) європолу для протидії використанню терористичними групами інтернету та соціальних мереж для вербування та пропаганди;

- розробити механізм доступу національних правоохоронних органів до масивів даних Європол.

Євроюст. Євроюст діє на основі статті 85 Лісабонського договору та Регламенту про Євроюст, який набув чинності 12 грудня 2019 року. «Євроюст – це Агентство Європейського Союзу з питань співробітництва у сфері кримінального правосуддя, яке координує розслідування серйозних транскордонних злочинів у Європі та за її межами. Як центр ЄС з питань судової співпраці, Євроюст надає практичну підтримку національним органам влади, сприяючи обміну інформацією, розробляючи стратегії прокуратури, полегшуючи використання інструментів судової співпраці та впроваджуючи спільні дії. Разом з державами-членами та широкою мережею міжнародних партнерів Євроюст робить Європу безпечнішим місцем для всіх її громадян» [228]. Особлива увага Євроюсту прикута до розслідування таких видів злочинів як: тероризм, кіберзлочинність, торгівля людьми, торгівля наркотиками, злочини проти фінансових інтересів ЄС, нелегальна міграція, екологічні злочини, відмивання грошей, шахрайство.

Лісабонським Договором [182] передбачено наступні повноваження Євроюсту:

- порушення кримінальних розслідувань, а також пропонування порушення кримінального переслідування, що здійснюється компетентними національними органами, зокрема тих, що стосуються злочинів проти фінансових інтересів Союзу;

- координація розслідувань та кримінального переслідування, зазначених у попередньому пункті;

- зміцнення судової співпраці, зокрема шляхом вирішення конфліктів юрисдикцій та тісної співпраці з Європейською судовою мережею.

Співпраця України та Євроюсту регулюється Угодою про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції [108]. Співпраця з Євроюстом у сфері протидії тероризму фокусується на координації судових розслідувань транснаціонального характеру. Тому головними суб'єктами є Офіс Генерального прокурора (як прокурорський орган) та СБУ (як основний правоохоронний та контррозвідувальний орган, відповідальний за боротьбу з тероризмом). На сьогодні найбільш результативними є наступні напрями співпраці:

1. Запобігання та протидія міжнародним злочинам, що скоєні на території України в результаті російського вторгнення, зокрема воєнні злочини, геноцид, екоцид. Між Україною та країнами-членами Європейського Союзу (Литва, Естонія, Латвія, Польща, Румунія, Словаччина), а також Європолу, Євроюсту та Офіс Прокурора МКС, було утворено спільну слідчу групу (Joint Investigation Team) [108], [107], функцією якої є координація збору доказів та розслідування злочинів, що пов'язані із російською агресією.

На базі Євроюсту (м. Гаага) 3 липня 2023 році було утворено Міжнародний центр з переслідування злочину агресії проти України (ICPA) [30]. Метою діяльності цієї групи є збір, аналіз та обмін доказами, а також узгодження спільної стратегії розслідування та обвинувачення щодо злочину агресії росії проти України. Фактично центр виступає платформою співпраці українських прокурорів із прокурорами інших країн. «ICPA є унікальним судовим центром, інтегрованим

в Євроюст для сприяння національним розслідуванням злочину агресії, пов’язаного з війною в Україні. Завдяки ICPA незалежні прокурори з різних країн зможуть щодня співпрацювати в єдиному місці, швидко та ефективно обмінюватися доказами та узгоджувати спільну стратегію розслідування та обвинувачення. ICPA сприятиме ефективній підготовці справ і братиме участь в будь-якому майбутньому судовому переслідуванні за злочин агресії, незалежно від юрисдикції, до якої будуть подані на розгляд справи. Учасники ICPA отримають індивідуальну оперативну, технічну, логістичну та фінансову підтримку Євроюсту. База даних доказів основних міжнародних злочинів (CICED), якою керує Євроюст, відіграватиме головну роль у забезпеченні діяльності ICPA. Докази, які вже були подані до бази CICED в контексті інших міжнародних злочинів (злочинів геноциду, злочинів проти людяності та воєнних злочинів), можуть бути актуальними для розслідування злочину агресії. У CICED також можна буде зберігати національні докази , надані майбутніми учасниками ICPA, для подальшого аналізу» [30]. Прокурори узгоджують єдину стратегію розслідування та обвинувачення, що є критично важливим для побудови справи проти вищого політичного та військового керівництва. Фактично ICPA є ключовим інструментом для забезпечення відповідальності керівництва рф за злочин агресії, який Міжнародний кримінальний суд наразі не може розслідувати через обмеження своєї юрисдикції.

23 лютого 2023 року розпочала свою діяльність База даних доказів основних міжнародних злочинів (CICED). Призначення даної бази є збереження, зберігання та аналіз доказів щодо найтяжчих міжнародних злочинів (воєнні злочини, злочини проти людяності, геноцид та злочин агресії). «На основі CICED Євроюст може: підтримувати повний огляд усіх зібраних доказів; посилити координацію національних та міжнародних розслідувань; виконувати цілеспрямований пошук доказів, пов’язаних із певною подією чи місцем; виявити прогалини в доказах; виявити паралельні розслідування; консультувати щодо стратегій судового переслідування;

сприяти обміну доказами та інформацією щодо основних міжнародних злочинів; готувати тематичні звіти щодо конкретних аспектів розслідувань основних міжнародних злочинів (наприклад, щодо сексуального та гендерно зумовленого насильства)» [184]. CICED є основою для роботи Міжнародного центру з переслідування злочину агресії проти України (ICPA) та Спільної слідчої групи (JIT).

2. Інституційна присутність. Україна має свого прокурора зв'язку, який працює у штаб-квартирі Євроюсту в Гаазі. Це забезпечує прямий та оперативний обмін інформацією і координацію справ. Євроюст надає фінансову та логістичну підтримку роботі JIT та ICPA (наприклад, фінансування, переклади, координаційні зустрічі).

3. Запобігання та протидія транскордонній злочинності. Особливої уваги в контексті співпраці Євроюст-Україна набувають питання протидії таким видам транскордонних злочинів, які пов'язані із тероризмом: організована злочинність – протидія контрабанді зброї для терористичних цілей та наркотиків як основи фінансування діяльності терористичних організацій; кібертероризм - обмін інформацією та координація дій проти кіберзлочинних угруповань; економічна злочинність – протидія відмиванню доходів та фінансуванню тероризму.

В контексті підвищення ефективності співпраці України з Євроюстом є необхідність прийняття сукупності державно-управлінських рішень, які стосуватимуться як підвищення рівня інституційної спроможності так і правового, організаційного, інформаційного та економічного забезпечення. Відповідно розвиток механізму має відбуватися наступним чином:

- розробка Програми адаптації законодавства стандартів ЄС в сфері кримінального правосуддя для ефективної антитерористичної діяльності;

- врегулювання діяльності прокурора зв'язку через затвердження положення про Прокурора зв'язку із Євроюстом. Офіцер зв'язку України (який є прокурором, делегованим Офісом Генерального прокурора) працює

безпосередньо у штаб-квартирі Євроюсту в Гаазі, Нідерланди. Його призначення це забезпечення оперативного зв'язку та спрощення судового співробітництва між компетентними органами України та органами держав-членів ЄС;

- забезпечення безпеки та належності ідентифікації і збереження доказів в CICED для можливості їх використання в країнах-партнерах шляхом розробки програми навчання відповідальних осіб;

- налагодити обмін інформацією щодо кібератак та координацію розслідувань проти кіберзлочинних груп, що пов'язані із тероризмом шляхом розробки комунікаційної карти між національними суб'єктами протидії кіберзлочинності з прокурором зв'язку та Євроюстом;

- забезпечити інформаційну безпеку комунікацій прокурора зв'язку та інших суб'єктів протидії тероризму із Євроюстом щодо слідчих дій, збору та збереження доказів, розшуку активів та осіб через розробку положення про інформаційну гігієну учасників комунікації;

- адаптація процесуальних механізмів до вимог ЄС (європейський ордер на арешт і розслідування), що можливо шляхом внесення відповідних змін до Кримінально-процесуального кодексу України;

- забезпечити процедуру швидкого заморожування та конфіскацію активів;

- запобігання нелегальному руху зброї та матеріалів подвійного використання через державний кордон або транзит через країни Європейського Союзу шляхом розробки положення Про участь Державної служби експортного контролю в комунікації з Європолом.

Суб'єкти протидії фінансуванню тероризму в Європейському Союзі.

Питання міжнародного співробітництва щодо забезпечення антитерористичної безпеки країни в умовах інтеграції в регіональний безпековий простір Європейського Союзу потребує вивчення діяльності сукупності спеціальних міжнародних організацій, діяльність яких направлена на протидії фінансуванню тероризму, зокрема:

- FATF. «Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), незалежний міжурядовий орган, була створена в 1989 році на саміті G7 у Парижі. Її мандат полягав у розробці стандартів та просуванні стратегій боротьби з відмиванням грошей, а з 2001 року – і з фінансуванням тероризму. FATF, яка наразі налічує 39 членів, тісно співпрацює з 9 регіональними групами за типом FATF, функція яких полягає у сприянні визнанню та оцінці ефективного впровадження міжнародних стандартів своїми членами. Зіткнувшись із постійною еволюцією методів відмивання грошей та фінансування тероризму, що використовуються злочинцями, FATF регулярно виявляє нові загрози, а також нові методи діяльності, які вони можуть використовувати. Також, з метою підвищення обізнаності серед тих, хто бере участь у боротьбі з відмиванням грошей, FATF регулярно публікує типологічні звіти, які описують та пояснюють виявлені нові процеси. Загалом «мережа FATF» охоплює понад 200 країн та юрисдикцій, які взяли на себе зобов'язання боротися з міжнародними фінансовими злочинами» [287].

- Група Егмонт. «Заснована в 1995 році, Егмонтська група – це глобальна організація, яка об'єднує понад 170 підрозділів фінансової розвідки (ПФР) по всьому світу. Її метою є розвиток оперативної співпраці та обміну фінансовою інформацією між її членами, а також обмін передовим досвідом. Як оперативний форум для обміну інформацією між підрозділами фінансової розвідки, Егмонтська група регулярно публікує типологічні випадки, розроблені за допомогою її членів. Група Егмонт зосереджується на трьох основних напрямках діяльності: 1) збагатити роботу підрозділів фінансової розвідки (ПФР)-членів шляхом покращення їхнього розуміння ризиків відмивання коштів/фінансування тероризму; 2) заохочувати та сприяти обміну фінансовою інформацією та міжнародній співпраці; 3) впровадження міжнародних стандартів шляхом підтримки зусиль міжнародних партнерів та інших зацікавлених сторін. Егмонтська група не проводить фінансових розслідувань. Ними займаються національні поліцейські та судові органи» [288].

- Комітет з питань запобігання відмиванню грошей та фінансуванню тероризму (CPMLTF) Генерального директорату з питань внутрішнього ринку та послуг Європейської Комісії. «Створений для впровадження 3-ї Європейської директиви щодо боротьби з відмиванням грошей у 27 державах-членах, цей комітет контролює міжнародну роботу, пов'язану з боротьбою з відмиванням грошей та фінансуванням тероризму, з метою адаптації європейських стандартів до норм, що змінюються, координації впровадження національного законодавства та прийняття скоординованої європейської позиції у FATF» [293].

Міжнародна співпраця з правоохоронними, розвідувальними, військовими, фінансовими суб'єктами протидії тероризму країн ЄС. Питання міжнародної співпраці із суб'єктами протидії тероризму зарубіжних країн є вкрай важливим та охоплює коло ключових напрямків. Попри наявні проблеми, Україна демонструє низку успішних практик у сфері антитерористичної діяльності та активно інтегрується у європейський безпековий простір. Особливе значення має двостороння співпраця з провідними європейськими країнами, яка набула інституційного характеру через укладення безпекових угод.

Співпраця з Німеччиною базується на Угоді про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку, підписаній 16 лютого 2024 року. Документ передбачає посилення співпраці у галузі розвідки та безпеки, спільну роботу над захистом ІТ-інфраструктури від кібератак, підтримку розвитку та реформування архітектури безпеки та розвідки України [111]. Німеччина взяла на себе провідну роль у Коаліції спроможностей «Інтегрована протиповітряна і протиракетна оборона» та здійснює значний внесок в інші коаліції, включаючи «Артилерію», «Бронетехніку», «Морську безпеку», «Інформаційні технології», «Безпілотники» і «Розмінування» [113]. У 2024 році Німеччина надала фінансові кошти на військову допомогу Україні на загальну суму 7,1 млрд євро. Важливим аспектом співпраці є боротьба з організованою злочинністю, проведення спільних операцій з виявлення та припинення діяльності організованих злочинних угруповань.

Франція підписала Угоду про співробітництво у сфері безпеки з Україною також 16 лютого 2024 року. У 2024 році Франція надала військову допомогу на 3 мільярди євро [112]. Угода передбачає обмін розвідданими, співпрацю у сфері кібербезпеки, медичну та військову підготовку, оборонно-промислове співробітництво. Франція підтримує створення оборонних підприємств на території України, що сприяє розвитку власного оборонно-промислового комплексу. Важливим є механізм екстрених консультацій протягом 24 годин у разі можливого майбутнього збройного нападу росії, що забезпечує оперативне реагування на нові загрози [112].

Італія уклала безпекову угоду з Україною 24 лютого 2024 року. Італія забезпечує навчання та підготовку інструкторів для правоохоронних органів, зокрема Національної гвардії України та Державної прикордонної служби, надає матеріальну допомогу партнерським відомствам у правоохоронній сфері [110]. Італійська сторона також надає підтримку в медичній підготовці та протезуванні. Угода передбачає реформування сектору безпеки і оборони України, зміцнення демократичного цивільного контролю над безпековими структурами, підвищення ефективності та прозорості безпекових інституцій.

Іспанія підписала безпекову угоду з Україною 27 травня 2024 року. У 2024 році Іспанія надала Україні 1 млрд євро військової допомоги [115]. Міністерство внутрішніх справ Іспанії передало Україні технологічні матеріали та транспортні засоби на суму понад 1,5 млн євро з метою посилення оперативних спроможностей України в боротьбі з організованою злочинністю й торгівлею людьми та зброєю [109]. Іспанія приєдналася до кількох коаліцій спроможностей в рамках формату «Рамштайн», включаючи коаліції з морської безпеки, артилерії, наземної ППО і розмінування [271]. Важливим напрямом співпраці є боротьба з небезпечною організованою злочинністю, обмін інформацією та аналітикою.

Імплементація стандартів Європейського Союзу у сфері антитерористичної діяльності здійснюється через інтеграцію принципів Контртерористичної програми ЄС 2020 року [346]. СБУ та Національна поліція

України активно обмінюються інформацією з Європолом, що дозволяє отримувати оперативні дані про міжнародні терористичні організації, підозрюваних осіб, нові методи та способи вчинення терористичних актів. Україна бере участь у виявленні та видаленні терористичного контенту в онлайн-просторі, що є важливим елементом превентивної діяльності.

Практичні результати міжнародної співпраці включають: підвищення технічної оснащеності антитерористичних підрозділів; впровадження сучасних методів аналізу та прогнозування терористичних загроз; підготовку спеціалістів за міжнародними стандартами; доступ до баз даних про терористичні організації та осіб, причетних до терористичної діяльності; отримання експертної підтримки в розслідуванні складних справ, пов’язаних з тероризмом. Важливим досягненням є інтеграція Антитерористичного центру при СБУ у європейські контртерористичні структури, що забезпечує постійний обмін інформацією та координацію дій на міжнародному рівні [2].

Унікальний досвід України у протидії гібридним загрозам та державному тероризму представляє значний інтерес для європейських партнерів. Українські антитерористичні структури набули безцінного практичного досвіду в умовах реальних бойових дій, що може бути використаний для вдосконалення європейських систем безпеки. Сучасні знання та досвід роблять співпрацю двосторонньою, де Україна не лише отримує підтримку, але й ділиться власним досвідом з європейськими партнерами.

Комплексний міжнародно-правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів. Зважаючи на вище встановлені напрями формування та реалізації міжнародно-правового механізму державного управління антитерористичною безпекою України, вважаємо, що його структура та організаційно-методологічні положення мають відповідати наступним особливостям (табл. 5.6).

Таблиця 5.6

Комплексний міжнародно-правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів

<table>
<tr><th colspan="4">ВИХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ</th></tr>
<tr><th colspan="2">Об’єкт міжнародно-правового механізму</th><th colspan="2">Предмет міжнародно-правового механізму</th></tr>
<tr><td colspan="2">- міжнародна співпраця національних суб’єктів забезпечення антитерористичної безпеки (правоохоронного, розвідувального, військового та фінансового спрямування) з міжнародними організаціями протидії тероризму та суб’єктами іноземних країн (зокрема членів Європейського Союзу) щодо слідчих, розшукових, штурмових, охоронних, моніторингових, інформаційних, консультативних дій щодо запобігання та протидії терористичним актам, діяльності терористичних організацій, фінансуванню тероризму та інших кримінальним правопорушення пов’язаних із тероризмом</td><td colspan="2">- правові, організаційні, інформаційні та економічні положення прийняття державно-управлінських рішень щодо міжнародної співпраці національних суб’єктів забезпечення антитерористичної безпеки (правоохоронного, розвідувального, військового та фінансового спрямування) з міжнародними організаціями протидії тероризму та суб’єктами іноземних країн щодо слідчих, розшукових, штурмових, охоронних, моніторингових, інформаційних, консультативних дій щодо запобігання та протидії терористичним актам, діяльності терористичних організацій, фінансуванню тероризму та інших кримінальним правопорушення пов’язаних із тероризмом</td></tr>
<tr><td>Мета міжнародно-правового механізму</td><td colspan="3">- підвищення ефективності та результативності міжнародної співпраці національних суб’єктів забезпечення антитерористичної безпеки з міжнародними організаціями протидії тероризму та суб’єктами іноземних країн щодо слідчих, розшукових, штурмових, охоронних, моніторингових, інформаційних, консультативних дій щодо запобігання та протидії терористичним актам, діяльності терористичних організацій, фінансуванню тероризму та інших кримінальним правопорушення пов’язаних із тероризмом</td></tr>
<tr><th colspan="4">Завдання міжнародно-правового механізму</th></tr>
<tr><td>- реалізація національних інтересів України в частинні забезпечення антитерористичної безпеки на міжнародній арені</td><td>- підвищення результативності комунікації із суб’єктами проти-дії країн-членів Європейського Союзу</td><td colspan="2">- підвищення результативності комунікації із міжнародними суб’єктами проти-дії країн-членів Європейського Союзу</td></tr>
<tr><td>- підвищення рівня довіри міжнародних партнерів до рівня національної безпеки та антитерористичних механізмів</td><td>- забезпечення інтеграції системи управління антитерористичною безпекою в європейський безпековий простір</td><td colspan="2">- підвищення ефективності обміну слідчих, оперативних, комунікаційних процедур щодо протидії тероризму</td></tr>
<tr><th colspan="4">ОБ’ЄКТНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СПІВПРАЦІ</th></tr>
<tr><td>- протидія діяльності терористичних організацій</td><td>- розшук активів осіб причетних до терористичної діяльності</td><td colspan="2">- протидія нелегальному експорту зброї для цілей терористичної діяльності</td></tr>
<tr><td>- протидія фінансуванню тероризму та терористичних організацій</td><td>- протидія поширенню виправлення тероризму в інформаційному просторі</td><td colspan="2">- протидія терористичним актам в різних сферах</td></tr>
<tr><td>- забезпечення захисту критичної інфраструктури</td><td>- протидія нелегальній міграції та перетину кордну особами причетними до тероризму</td><td colspan="2">- розслідування злочинів пов’язаних із тероризмом</td></tr>
</table>

Продовження табл. 5.6

<table>
<tr><td colspan="2">- забезпечення охорони особи та групи осіб</td><td colspan="2">- розшук осіб причетних до тероризму</td><td colspan="2">- екстрадиція осіб причетних до тероризму</td></tr>
<tr><td colspan="6">СУБ’ЄКТНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ</td></tr>
<tr><td colspan="3">Суб’єкти реалізації міжнародно-правового механізму в Україні</td><td colspan="3">Міжнародні безпекові і поліцейські інститути протидії тероризму</td></tr>
<tr><td colspan="2">Міністерство внутрішніх справ України</td><td colspan="2">Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації</td><td colspan="2" rowspan="2">ЄВРОЮСТ - європейське агентство, що співпрацює з судовими та поліцейськими органами країн-членів ЄС.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Агентство з розшуку та менеджменту активів України</td><td colspan="2">Державна служба фінансового моніторингу України</td></tr>
<tr><td colspan="2">Головне управління розвідки</td><td colspan="2">Служба безпеки України</td><td colspan="2" rowspan="3">FATF - Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей</td></tr>
<tr><td colspan="2">Національна поліція</td><td colspan="2">Державна прикордонна служба</td></tr>
<tr><td colspan="2">Національна гвардія України</td><td colspan="2">Міністерство Оборони України</td></tr>
<tr><td colspan="3">Суб’єкти реалізації міжнародно-правового механізму в країнах ЄС</td><td colspan="3" rowspan="3">ЄВРОПОЛ – поліцейське управління Європейського Союзу</td></tr>
<tr><td colspan="2">Правоохоронні органи</td><td colspan="2">Розвідувальні організації</td></tr>
<tr><td colspan="2">Військові підрозділи</td><td colspan="2">Органи фінансового моніторингу</td></tr>
<tr><td colspan="6">НАПРЯМИ РОЗВИТКУ</td></tr>
<tr><td colspan="6">Міжнародна співпраця з ЄВРОЮСТОМ в умовах євроінтеграції</td></tr>
<tr><td colspan="3">Правові положення</td><td colspan="3">Організаційні положення</td></tr>
<tr><td colspan="2">- адаптація законодавства стандартів ЄС в сфері кримінального правосуддя - розробка Програми адаптації законодавства стандартів ЄС в сфері кримінального правосуддя</td><td colspan="2">- врегулювання діяльності прокурора зв’язку – затвердження положення про Прокурора зв’язку із Євроюстом (має передбачати положення: права та обов’язки, забезпечення, відповідальність)</td><td colspan="2">- забезпечення безпеки та належності ідентифікації і збереження доказів в CICED для можливості їх використання в країнах-партнерах – розробити програму навчання відповідальних осіб</td></tr>
<tr><td colspan="3">Інформаційні положення</td><td colspan="3">Процесуальні положення</td></tr>
<tr><td colspan="2">- налагодити обмін інформацією щодо кібератак та координацію розслідувань проти кіберзлочинних груп, що пов’язані із тероризмом – розробити комунікаційну карту між національними суб’єктами протидії кібезлочинності з прокурором зв’язку та Євроюстом</td><td colspan="2">- забезпечити інформаційну безпеку комунікацій прокурора зв’язку та інших суб’єктів протидії тероризму із Євроюстом щодо слідчих дій, збору та збереження доказів, розшуку активів та осіб – розробити положення про інформаційну гігієну учасників комунікації</td><td>- адаптація процесуальних механізмів до вимог ЄС (європейський ордер на арешт і розслідування) – внесення відповідних змін до Кримінально-процесуального кодексу України
- забезпечити швидке заморожування та конфіскацію активів</td><td>- запобігання нелегальному руху зброї та матеріалів подвійного використання через державний кордон або транзит через країни Європейського Союзу – розробка положення Про участь Державного служби експортного контролю в комунікації з Європолом</td></tr>
</table>

Продовження табл. 5.6

Міжнародна співпраця з ЄВРОПОЛОМ в умовах євроінтеграції				
Утворити Центр взаємодії з ЄВРОПОЛОМ – *стане результатом розширеної оперативної угоди з Європолом*				
Підпорядкування	***Координація***	***Ключова мета***	***Правовий статус***	
Прем'єр-міністр України	Міністерство внутрішніх справ	Взаємодія із ЄВРОПОЛОМ	ОЦВВ	
Взаємодія із компетентними суб'єктами протидії тероризму				
Служба Безпеки України	Національна поліція	Держане бюро розслідувань	Бюро економічної безпеки	Державна служба фінансового моніторингу
Державна служба експортного контролю	Головне управління розвідки	Державна прикордонна служба	Національна гвардія	Державна міграційна служба
Завдання				
- координація усіх запитів держав-членів Європейського Союзу	- організація передача даних до Європолу	- забезпечення доступу до баз даних Європолу	- гарантувати захист персональних даних	
Напрями налагодження співпраці з Європол				
Правового характеру	*Організаційного характеру*	*Безпекового характеру*		
- адаптація кримінального законодавства до вимог ЄС щодо криміналізації усіх злочинів терористичного характеру, що визначенні в рамкових угодах	- посилення інституційної незалежності суб'єктів протидії тероризму, що дозволить підвищити рівень довіри з боку ЄС та країн-члені	- забезпечення захисту персональних даних та безпеки їх транскордонної передачі у мовах повноцінного обміну інформацією		
- врегулювати компетенції СБУ, БЕБ, ДБР, Національної поліції та прокуратури та налагодити тісні взаємозв'язки між ними щодо комунікації є Європолом	- забезпечення ефективного використання захищених каналів зв'язку Європолу (SIENA) для обміну оперативною інформацією про іноземних бойовиків, підозрюваних у тероризмі, фінансування та схеми радикалізації	- надання Європолу біометричних та інших ідентифікаційних даних про відомих терористів або осіб, пов'язаних із терористичною діяльністю, для завантаження у відповідні бази даних Європолу		
- вснести зміни в законоадвство щодо протидії фінанснуванню тероризму через заморожування активів, санкцій, зокрема відповідальності за порішення національних санкцій та санкцій ЄС	- створення національних міжвідомчих команд, які працюватимуть над транскордонними терористичними справами, координуючись через Європол	- активізація співпраці з європейським центром боротьби з кіберзлочинністю (ec3) європолу для протидії використанню терористичними групами інтернету та соціальних мереж для вербування та пропаганди		
- врегулювати питання утворення та функціонування спільних слідчих груп щодо розслідування терористичних злочинів	- інтегрувати органи протидії фінансуванню тероризму в канали зв'язку з Європолом (НБУ, Держфінмоніторинг, АРМА)	- розробити механізм доступу національних правоохоронних органів до масивів даних Європол		

Таким чином, обґрунтовано ключові напрямки міжнародної співпраці з міжнародними інституціями протидії тероризму в Європейському Союзі на основі вивчення становлення та еволюції Європолу та Євроюсту. Зокрема, окреслено передумови їх утворення, визначено функції та особливості управління, встановлені напрями контролю як з боку Європейської Комісії так і з боку країн-членів Європейського Союзу. З'ясовано їх роль та значення в забезпеченні антитерористичної безпеки Європейського Союзу та країн членів. Ідентифіковано ключові завдання Суб'єктів протидії фінансуванню тероризму в Європейському Союзі. Визначено стан, проблеми та напрями їх вирішення щодо міжнародної співпраці України з правоохоронними, розвідувальними, військовими, фінансовими суб'єктами протидії тероризму країн-членів ЄС (Німеччина, Іспанія, Італія, Франція). На основі цього розроблено комплексний міжнародно-правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів, що передбачає: вихідні положення (об'єкт, предмет, мету та завдання); об'єктні характеристики взаємодії та суб'єктний склад; напрями розвитку з Євроюстом (розроблено правові, організаційні, інформаційні та процесуальні положення) та Європолом (обґрунтовано утворення центру взаємодії з Європолом, та встановлені правові, організаційні та безпекові аспекти співпраці).

Висновки до 5-го розділу

1. У дослідженні здійснено комплексний аналіз правових та інституційних засад архітектури антитерористичної безпеки в контексті європейської інтеграції України. Встановлено, що Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом створила нормативну рамку для гармонізації національного законодавства з європейськими стандартами через три взаємопов'язані напрями: протидію відмиванню коштів і фінансуванню тероризму, боротьбу зі злочинністю та безпосереднє антитерористичне співробітництво.

2. Проведено тривимірний аналіз імплементації Директиви 2017/541 про боротьбу з тероризмом, який виявив нерівномірний прогрес у законодавчому, інституційному та технічному вимірах. Законодавчий вимір характеризується відповідністю на рівні п’ятдесяти-шістдесяти відсотків завдяки прийняттю у 2023 році Закону України № 2997-IX, що розширив криміналізацію терористичних діянь. Ідентифіковано критичні прогалини у визначенні публічного підбурювання до тероризму, вербування та поїздок з терористичною метою. Інституційний вимір демонструє відповідність сорока-п’ятдесят відсотків через недостатню міжвідомчу координацію та обмежені ресурси. Технічний вимір характеризується найнижчим рівнем відповідності у двадцять-тридцять відсотків внаслідок застарілості інформаційних систем та відсутності інтеграції з європейськими платформами.

3. Доведено, що імплементація Директив 2015/849 та 2018/843 щодо протидії відмиванню коштів і фінансуванню тероризму досягла найвищого рівня гармонізації у межах сімдесяти-сімдесяти п’яти відсотків. Україна успішно транспонувала ризик-орієнтований підхід, запровадила вимоги належної перевірки клієнтів та створила правову основу для регулювання віртуальних активів.

4. У ході дослідження інституційної архітектури національної безпеки України встановлено, що вона перебуває в стані складної трансформації, обумовленої необхідністю одночасного реагування на екзистенційні загрози російської агресії та виконання вимог щодо вступу до Європейського Союзу. Доведено, що ключовим вектором змін є концептуальний перехід від пострадянської моделі «державної безпеки», орієнтованої на захист режиму, до європейської парадигми «безпеки людини», яка базується на превенції та демократичному контролі. Виявлено нормативно-правові колізії, зокрема відсутність конституційного закріплення «антитерористичного режиму», що ускладнює легітимне застосування спеціальних заходів без введення воєнного стану.

5. З’ясовано, що ефективність нових антикорупційних та економічних інституцій (НАБУ, БЕБ, АРМА) безпосередньо залежить від глибини їхньої співпраці з європейськими структурами (OLAF, EPPO, мережа CARIN), проте стримується внутрішніми проблемами інституційної культури та кадрового забезпечення. Обґрунтовано необхідність реформування системи координації, зокрема трансформації Антитерористичного центру при СБУ з вертикально-ієрархічної структури в більш гнучку міжвідомчу платформу, подібну до європейського комітету COSI або механізму IPCR, що дозволить краще реагувати на гібридні загрози.

6. Обґрунтовано ключові напрямки міжнародної співпраці з міжнародними інституціями протидії тероризму в Європейському Союзі на основі вивчення становлення та еволюції Європол та Євроюст. Зокрема, окреслено передумови їх утворення, визначено функції та особливості управління, встановлені напрями контролю як з боку Європейської Комісії так і з боку країн-членів Європейського Союзу. З’ясовано їх роль та значення в забезпеченні антитерористичної безпеки Європейського Союзу та країн членів. Ідентифіковано ключові завдання Суб’єктів протидії фінансуванню тероризму в Європейському Союзі.

7. Визначено стан, проблеми та напрями їх вирішення щодо міжнародної співпраці України з правоохоронними, розвідувальними, військовими, фінансовими суб’єктами протидії тероризму країн-членів ЄС (Німеччина, Іспанія, Італія, Франція). Унікальний досвід України у протидії гібридним загрозам та державному тероризму представляє значний інтерес для європейських партнерів. Українські антитерористичні структури набули безцінного практичного досвіду в умовах реальних бойових дій, що може бути використаний для вдосконалення європейських систем безпеки. Сучасні знання та досвід роблять співпрацю двосторонньою, де Україна не лише отримує підтримку, але й ділиться власним досвідом з європейськими партнерами.

8. Розроблено комплексний міжнародно-правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів.

Сформовано вихідні положення, зокрема: 1) об’єкт - міжнародна співпраця національних суб’єктів забезпечення антитерористичної безпеки (правоохоронного, розвідувального, військового та фінансового спрямування) з міжнародними організаціями протидії тероризму та суб’єктами іноземних країн (зокрема членів Європейського Союзу) щодо слідчих, розшукових, штурмових, охоронних, моніторингових, інформаційних, консультативних дій щодо запобігання та протидії терористичним актам, діяльності терористичних організацій, фінансуванню тероризму та інших кримінальних правопорушень пов’язаних із тероризмом; 2) предмет - правові, організаційні, інформаційні та економічні положення прийняття державно-управлінських рішень щодо міжнародної співпраці національних суб’єктів забезпечення антитерористичної безпеки (правоохоронного, розвідувального, військового та фінансового спрямування) з міжнародними організаціями протидії тероризму та суб’єктами іноземних країн щодо слідчих, розшукових, штурмових, охоронних, моніторингових, інформаційних, консультативних дій щодо запобігання та протидії терористичним актам, діяльності терористичних організацій, фінансуванню тероризму та інших кримінальних правопорушень пов’язаних із тероризмом; 3) мета - підвищення ефективності та результативності міжнародної співпраці національних суб’єктів забезпечення антитерористичної безпеки з міжнародними організаціями протидії тероризму та суб’єктами іноземних країн щодо слідчих, розшукових, штурмових, охоронних, моніторингових, інформаційних, консультативних дій щодо запобігання та протидії терористичним актам, діяльності терористичних організацій, фінансуванню тероризму та інших кримінальних правопорушень пов’язаних із тероризмом. Обґрунтовано об’єктні характеристики взаємодії та суб’єктний склад. Визначені напрями розвитку міжнародної співпраці з Євроюстом, окрема розроблено правові, організаційні, інформаційні та процесуальні положення. Обґрунтовано утворення центру взаємодії з Європолом, та встановлені правові, організаційні та безпекові аспекти співпраці.

ВИСНОВКИ

1. Результати бібліометричного аналізу досліджень з питань протидії тероризму свідчать про стабільно високий і довготривалий науковий інтерес до цієї проблематики. Визначено, що динаміка публікацій, авторського складу та джерел фінансування відображає широкий спектр дослідницьких напрямів, які охоплюють різні предметні галузі та підтверджують міждисциплінарний характер вивчення тероризму. Доведено, що лідируючі позиції у світових дослідженнях з цієї теми посідають США та Велика Британія, де сформувалися потужні наукові центри й університети, спеціалізовані на проблемах тероризму та безпеки. Обґрунтовано, що висока цитованість публікацій, оприлюднених до 2015 року, засвідчує їх ключову роль у формуванні сучасного академічного дискурсу та створенні теоретичного підґрунтя для подальших наукових досліджень. Результати бібліометричного аналізу підтверджують необхідність застосування мультидисциплінарного підходу та розвитку міжнародного наукового співробітництва як передумови розроблення комплексних і ефективних стратегій протидії тероризму.

2. Обґрунтовано доцільність формування авторської типології тероризму на основі узагальнення та критичного аналізу наукових підходів вітчизняних і зарубіжних учених. Визначено, що запропонована типологія має відкритий і динамічний характер та здатна еволюціонувати й трансформуватися під впливом соціально-економічних, політико-правових і глобальних змін. Систематизовано основні класифікаційні ознаки тероризму за такими критеріями: суб’єкт терористичної діяльності (державний, антидержавний); мотивація (політичний, неполітичний); тактика дій (регресивний, оборонний, наступальний); програмні цілі терористичних організацій (прямий каузальний, непрямий каузальний, пропагандистський); територіальний масштаб (внутрішньодержавний, міжнародний, сепаратистський); напрям терористичної дії (екологічний, кібертероризм,

псевдопартійний, міський партизанський, небулярний (фанатичний), мафіозний, хаотичний, пов’язаний з організованою злочинністю, релігійний); методи реалізації терористичної діяльності (політичні, військові, варіативні); об’єкт нападу (вибірковий, систематичний); форма здійснення (політичний, кримінальний, психологічний, військовий).

3. Системна кластеризація сучасних теорій тероризму здійснюється за п’ятьма основними вимірами (філософсько-етичним, соціально-культурним, психологічним, політологічним і комунікативним) з чітким застосуванням оригінальних принципів відбору – інтердисциплінарності, дуальності тероризму й контртероризму, контекстуальної релевантності, гнучкості та адаптивності. Запропонована п’ятикластерна структура інтегрує різнорідні теоретичні традиції (від класичної філософії Т. Гоббса і Ж.-Ж. Руссо до сучасних лаканівських інтерпретацій С. Жижека та медіатеорій «театру терору» Г. Вейманна) в єдину аналітичну рамку, що одночасно пояснює причини, механізми та наслідки тероризму й відкриває нові можливості для розробки багатокомпонентних стратегій протидії йому. Тероризм розглядається як форма насильства, що відображає нерівність, гегемонію держав (Н. Хомський) чи цивілізаційні розломи (С. Гантінгтон). Також тероризм трактується як динамічний, еволюційний процес, що адаптується до історичних і технологічних змін (від хвиль глобального тероризму Д. Рапопорта до трансформацій від «старого» до «нового» тероризму П. Нойманна). Крім того, тероризм сприймається як психологічний і комунікативний феномен, де індивідуальні механізми (як у психологічних теоріях Ф. Бенслами чи Дж. Хоргана) поєднуються з медійним конструюванням (як у В. Фріндте), перетворюючи акти насильства на спектакль для масової аудиторії, що посилює його вплив і робить медіа співучасниками, а, відповідно, протидію багатовекторною діяльністю з акцентом на делегітимізацію та реінтеграцію.

4. У результаті дослідження інституційної екосистеми безпеки ЄС встановлено, що сучасна архітектура кризового реагування, яка сформувалася в процесі еволюції від Маастрихтського до Лісабонського договорів, базується на трирівневій системі управління (стратегічний, оперативний, технічний рівні), що забезпечує необхідну вертикальну та горизонтальну координацію дій. Доведено, що ключовим інструментом адаптивності цієї моделі є механізм Інтегрованого політичного реагування на кризи (IPCR), який дозволяє ефективно мобілізувати ресурси Спільної політики безпеки та оборони, тоді як російська збройна агресія проти України стала визначальним каталізатором трансформації європейської безпекової архітектури в напрямі поглиблення інтеграції управління та зміцнення стратегічної автономії ЄС.

5. Проведене дослідження трансформації безпекової парадигми ЄС засвідчило фундаментальний перехід від об’єкто-орієнтованого захисту до комплексної концепції системної стійкості, що нормативно закріплено у Стратегії Союзу безпеки на 2020–2025 роки через законодавчу синергію Директиви 2022/2557 про стійкість критичних суб’єктів, Директиви 2022/2555 про кібербезпеку та Регламенту 2022/2065 про цифрові послуги. Доведено, що ефективність нової архітектури базується на автоматичній крос-секторальній взаємодії та функціонуванні транскордонних механізмів реагування на кшталт EU-CyCLONe, тоді як для України імплементація цих європейських стандартів, розпочата прийняттям Закону № 1882-IX, у поєднанні з унікальним національним досвідом трирівневого фізичного захисту енергетичної інфраструктури, виступає стратегічною основою для побудови сучасної системи оборони та повоєнного відновлення за принципом «відбудувати краще».

6. Сучасний тероризм набув системного, транснаціонального та гібридного характеру, а його інтенсивність безпосередньо залежить від наявності збройних конфліктів, рівня інституційної спроможності держав і соціальної фрагментації суспільств. Переважна більшість смертельних

терористичних актів концентрується у зонах активних воєнних протистоянь, зокрема у Сахельському регіоні Африки (Буркіна-Фасо, Малі, Нігер, Нігерія), на Близькому Сході (Сирія, Ірак, Сектор Газа) та у Південній Азії (Афганістан, Пакистан), що свідчить про інтеграцію тероризму у структуру асиметричних воєн. Виявлено чітку регіональну диференціацію рівня терористичної загрози: країни Африки та Азії формують глобальні осередки високого ризику, тоді як країни Європи, Америки та Океанії характеризуються відносно низьким або мінімальним рівнем тероризму. Україна у глобальному вимірі належить до групи держав із помірним рівнем терористичної загрозив, при цьому її показники суттєво зумовлені триваючою збройною агресією російської федерації, що потребує диференційованого підходу до інтерпретації даних глобального індексу тероризму.

7. Динаміка зареєстрованих кримінальних правопорушень за терористичними статтями Кримінального Кодексу України має яскраво виражений воєнно зумовлений характер, з максимальними значеннями у 2014–2016 рр. за статтями 258 «Терористичний акт», 258-3 «Створення терористичної групи чи терористичної організації» та 258-5 «Фінансування тероризму», що безпосередньо пов’язано з активною фазою збройного конфлікту на сході України. Подальше зниження показників зумовлене зміною правової кваліфікації діянь у бік військових злочинів, диверсійної та колабораційної діяльності в умовах повномасштабної збройної агресії. Встановлено, що протидія фінансуванню тероризму є відносно найбільш результативним напрямом кримінально-правового забезпечення антитерористичної безпеки України у порівнянні з іншими терористичними злочинами, що підтверджується стійкою тенденцією до зменшення кількості кримінальних правопорушень за статтею 258-5 КК України після 2015 року, а також розвитком системи фінансового моніторингу, застосуванням санкційних механізмів і розширенням міжнародної співпраці, попри збереження складності доказування та невисокий рівень судових вироків.

9. В дослідженні встановлено, що сучасна система антитерористичної безпеки України перебуває у стані фундаментальної трансформації, зумовленої необхідністю протидії державному тероризму з боку рф, що вимагає зміни парадигми від поліцейської функції до інтеграції в систему національної оборони. Критичний аналіз виявив низку системних дисфункцій, зокрема недостатню міжвідомчу координацію, фрагментарність інформаційних ресурсів та вразливість внутрішньої безпеки, для подолання яких обґрунтовано Стратегічну програму розвитку на 2025–2030 роки. Доведено, що побудова стійкої архітектури безпеки можлива через створення Єдиного національного ситуаційного центру, впровадження систем штучного інтелекту для предиктивного аналізу та гармонізацію національного законодавства з нормами ЄС, що забезпечить перехід до превентивної моделі протидії гібридним загрозам.

10. Країни-члени ЄС загалом характеризуються відносно низьким рівнем терористичної активності, однак історичний досвід масових терактів 2015–2017 років у Парижі, Ніцці, Брюсселі, Берліні, Лондоні та Барселоні суттєво вплинув на трансформацію державної політики у сфері антитерористичної безпеки. Найвищі показники терористичної загрози серед країн ЄС упродовж досліджуваного періоду зафіксовано у Франції та Німеччині, що зумовлено поєднанням джихадистських, праворадикальних та індивідуалізованих форм терористичної діяльності. Виявлено стійку тенденцію трансформації терористичних загроз у країнах ЄС, зокрема в Німеччині, Франції, Бельгії, Швеції, Італії та Нідерландах, де відбулося зміщення від організованого міжнародного тероризму до внутрішнього політично й ідеологічно мотивованого насильства, що реалізується переважно через радикалізацію окремих осіб та активізацію праворадикального екстремізму.

11. Дослідження діяльності суб’єктів забезпечення антитерористичної безпеки країн-членів ЄС (Італія, Іспанія, Франція, Німеччина) вказує на приділення значної уваги до даного питання з боку держави. Варто

наголосити, що система протидії тероризму в даних країнах реалізується в наступних напрямках безпекової діяльності: розвідувальна (реалізується службами внутрішньої та зовнішньої розвідки); слідча, оперативна, штурмова діяльність (реалізується правоохоронними та військовими організаціями, які мають як одноособове підпорядкування так і подвійне підпорядкування Міністерству внутрішніх справ та Міністерству оборони); протидія фінансуванню тероризму (реалізується спеціальними службами, які можуть виконувати як поліцейську, військову так і адміністративну функцію). Це дозволило обґрунтувати багатоваріативність реалізації напрямів трансформації державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграційних процесів.

12. Аналіз кримінальних кодексів країн-членів ЄС (Іспанія, Італія, Франція, Німеччина) варто наголосити на їх особливостях, які визначаються національними специфічними рисами правової, політичної та економічної систем, а також становленням системи державного устрою та відповідно державного управління. Спільними властивостями усіх досліджуваних кримінальних законів є криміналізація злочинів, які пов’язані із тероризмом, при чому покаранню підлягають злочини, які власне пов’язані із діяльністю терористичних організацій та здійсненням терористичних актів, так і злочинів які скоєні для їх забезпечення, зокрема фінансування, сприяння, підбурювання. Кримінальне законодавство Іспанії, Італії, Франції та Німеччини визначає кримінальні санкції за діяння, які пов’язані із вербуванням, навчанням, самопідготовкою та поширенням матеріалів для терористичної діяльності. Варто наголосити, що усі країни визначають як пом’якшуючу обставину співпрацю зі слідством. Дані спільні риси пов’язані із тим, що країни-члени ЄС, прийняли Рамкове рішення ЄС про боротьбу з тероризмом та міжнародними конвенціями. Зважаючи на історичні передумови, міжнародні трансформації кожна країна має ряд особливостей щодо встановлення кримінальних санкції за тероризм, зокрема: 1) у французькому кримінальному законодавстві встановлено, що тероризм визначається як кваліфікуюча ознака,

тобто будь-який злочин буде вважатися терористичним, якщо його метою було залякування населення, держави або окремої особи; 2) Кримінальним Кодексом Італії передбачено спеціальну обтяжуючу обставину для загальних злочинів (в той же час передбачено терористичні злочини), якщо злочин скоєно з терористично метою то покарання збільшується на 50 %; 3) найбільш сурові покарання щодо тероризму міститься в кримінальному праві Іспанії, в то й же час в даній країні криміналізовані такі діяння як вихваляння тероризму та приниження його жертв.

13. У дослідженні здійснено комплексний аналіз архітектури антитерористичної безпеки України в контексті євроінтеграції, за результатами якого встановлено нерівномірний характер імплементації європейських стандартів, передбачених Угодою про асоціацію. Виявлено, що попри успішну гармонізацію законодавства у сфері протидії фінансуванню тероризму завдяки впровадженню ризик-орієнтованого підходу, прогрес у реалізації Директиви 2017/541 про боротьбу з тероризмом залишається фрагментарним: від середнього рівня у нормативній площині, де зберігаються прогалини щодо кваліфікації окремих діянь, до критично низького у технічному вимірі, що зумовлено застарілістю інформаційних систем та відсутністю їх інтеграції з європейськими платформами.

14. Проведено комплексний порівняльний аналіз інституційної архітектури протидії тероризму та організованій злочинності України та ЄС через призму концептуального переходу від пострадянської парадигми «державної безпеки» до європейської моделі «безпеки людини», що дозволило вперше системно виявити та категоризувати три типи інституційних дисфункцій: структурні (гібридність моделі СБУ), процесуальні та культурні (застаріла корпоративна спадщина). На відміну від попередніх досліджень, що фокусувалися на формально-юридичній гармонізації законодавства, запропонований підхід розкриває глибинні політекономічні механізми консервації неефективних інституцій та обґрунтовує концепцію «асиметричної інтеграції», коли оперативна співпраця (SIENA, EMPACT,

CARIN) випереджає стратегічну інституційну конвергенцію, створюючи ризики імітаційної євроінтеграції без фундаментальної трансформації безпекової культури. В дослідженні систематизовано європейські координаційні механізми як альтернативну модель для реформування українського Антитерористичного центру, що пропонує концептуальну рамку поетапної інтеграції через створення проміжних інституційних форм, які поєднують оперативну ефективність вертикальної координації з демократичною підзвітністю горизонтальних мережевих структур.

15. Обґрунтовано ключові напрямки міжнародної співпраці з міжнародними інституціями протидії тероризму в ЄС на основі вивчення становлення та еволюції Європол та Євроюст. Зокрема, окреслено передумови їх утворення, визначено функції та особливості управління, встановлені напрями контролю як з боку Європейської Комісії так і з боку країн-членів ЄС. З'ясовано їх роль та значення в забезпеченні антитерористичної безпеки ЄС та країн членів. Ідентифіковано ключові завдання суб'єктів протидії фінансуванню тероризму в ЄС. Визначено стан, проблеми та напрями їх вирішення щодо міжнародної співпраці України з правоохоронними, розвідувальними, військовими, фінансовими суб'єктами протидії тероризму країн-членів ЄС (Німеччина, Іспанія, Італія, Франція). На основі цього розроблено комплексний міжнародно-правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою в умовах євроінтеграційних процесів, що передбачає: вихідні положення (об'єкт, предмет, мету та завдання); об'єктні характеристики взаємодії та суб'єктний склад; напрями розвитку з Євроюстом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 2014 – офіційно оголошено про початок Антитерористичної операції на сході України. Український інститут національної пам'яті - офіційний веб-сайт. URL: https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/kviten/14/2014-oficiyno-ogolosheno-pro-pochatok-antyterorystychnoyi-operaciyi-na-shodi-ukrayiny

2. Антитерористичний центр при Службі безпеки України — ВУЕ. URL: https://vue.gov.ua/Антитерористичний_центр_при_Службі_безпеки_України

3. Ахромкін Є. М., Кучменко В. О., Заблодська Д. В. Оцінка прозорості та відкритості українських міст. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 3(47). С. 6–13.

4. Ахромкін Є.М., Кучменко В.О. Безпековий аспект розбудови територій зі спеціальним режимом господарювання в умовах мілітарного впливу. Розвиток України в умовах мілітарного впливу: соціально-правові, економічні та екологічні аспекти: тези Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 28 березня 2023 р.). К.: Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної Академії наук України», 2023. Т. 2. С. 201-205.

5. Ахромкін Є.М., Кучменко В.О. Використання ризик-орієнтованого підходу задля економічної безпеки України. Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів: матеріали збірника Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 01 лютого 2023 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2023 С. 15-18.

6. Бабенко А.М., Підгородинський В.М., Позігун І.О. Міжнародно-правові заходи запобігання відмиванню грошей. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. Вип. 12. С. 300–302. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-12/67.3.

7. Бабій А.Ю. Кримінально-правова протидія екстремізму в Україні: дис. …канд. юрид. наук: 12.00.08 / Інститут держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України. Київ, 2021. 247 с.

8. Беньямін В. Щодо критики насильства: статті та есеї. Київ: Грані-Т, 2012. 312 с.

9. Бисага К. В. Нормативно-правове регулювання в Європейському Союзі протидії відмиванню доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та розповсюдження зброї масового знищення (наднаціональний рівень). Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління. 2016. № 3. С. 35-42.

10. Васьків О. Енергооб'єкти в Україні отримали три рівні захисту від ракет і дронів. Суспільне Новини. 2023. URL: https://suspilne.media/621497-energoobekti-v-ukraini-otrimali-tri-rivni-zahistu-vid-raket-i-droniv/

11. Вебер М. Покликання до політики. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика; пер. з нім. О. Погорілого. Київ: Основи, 1998. С. 173-191.

12. Висновок щодо проєкту Закону України «Про використання інформації про пасажирів для протидії тероризму, тяжким та особливо тяжким злочинам». Legislationline. 2025. URL https://legislationline.org/taxonomy/term/27832

13. Вплив COVID-19 на національну безпеку, соціально-економічне середовище країни та здоров’я населення : *монографія* / за заг. ред. А.В. Височиної, Н. Є. Летуновської. Суми : СумДУ, 2022. 529 с.

14. Гоббс Т. Левіафан, або суть, будова і повноваження держави церковної та цивільної: пер. з англ. Р. Доценка; передм. М. Кисельова. Київ. Дух і літера. 2000. 600 с.

15. Гожій В.Д. Адміністративно-правове забезпечення протидії екстремізму в Україні: дис. ...канд. юрид. наук: 12.00.07. Кривий Ріг, 2019. 218 с.

16. Горб В.В. Актуальні питання інформаційної взаємодії Служби безпеки України. Науковий вісник публічного та приватного права. 2023. №. 3. С. 123–128. DOI: https://doi.org/10.32844/2618-1258.2023.3.21

17. Горбаченко О. Порівняльно-правовий аналіз структури зовнішніх функцій України та Угорщини: імплементація досвіду. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. Вип (4). С. 392–397. DOI: https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.70

18. Горбулін В.П., Власюк О.С., Либанова Е.М., Ляшенко О.М. Стратегічний аналіз безпекового середовища України. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: https://niss.gov.ua/news/statti/stratehichnyy-analiz-bezpekovoho-seredovyshcha-ukrayiny

19. Деякі питання об'єктів критичної інфраструктури: Постанова Каб. Міністрів України від 09.10.2020 р. № 1109: станом на 13 берез. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1109-2020-п#Text

20. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2555 від 14 грудня 2022 року про заходи для високого спільного рівня кібербезпеки на всій території Союзу, внесення змін до Регламенту (ЄС) № 910/2014 та Директиви (ЄС) 2018/1972 та скасування Директиви (ЄС) 2016/1148 (Директива NIS 2). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9a3_001-22#Text

21. Директива Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2022/2557 від 14 грудня 2022 року про стійкість критично важливих суб’єктів та скасування Директиви Ради 2008/114/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/9a3_002-22#Text

22. Директива Ради 2008/114/ЄС від 8 грудня 2008 року про ідентифікацію і визначення європейських критичних інфраструктур та оцінювання необхідності покращення їх охорони та захисту : Директива Європ. Союзу від 08.12.2008 № 2008/114/ЄС: станом на 16 січ. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-08#Text

23. Дорохін Д.В. Нормативно-правове регулювання міжнародного співробітництва у сфері протидії релігійному екстремізму. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. Вип. 3. Т. 4. С. 112-117.

24. Другий день участі представників АРМА на щорічній Генеральній асамблеї CARIN: практичний воркшоп та успіх АРМА на міжнародній арені. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів. 2024. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/druhyi-den-uchasti-predstavnykiv-arma-na-shchorichnii-heneralnii-asamblei-carin-praktychnyi-vorkshop-ta-uspikh-arma-na-mizhnarodnii-areni

25. Євдокимов В. В., Супрунова І. В., Лисак С. П. Міжнародна співпраця в сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 9. С. 109–118. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2021/18.pdf

26. Європейський поліцейський офіс (Європол). Посольство України в Королівстві Нідерланди. 2024. URL: https://netherlands.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/spivrobitnictvo-z-mizhnarodnimi-organizaciyami/spivpracya-z-yevropolom

27. Захист від Путіна: Україна отримає 300 млн євро та місце в оборонних програмах ЄС. Телеграф. URL: https://news.telegraf.com.ua/ukr/mir/2025-11-07/5924972-v-blizhayshee-vremya-putin-mozhet-napast-na-nato-v-evrope-gotovyatsya-k-voennym-proektam-s-ukrainoy

28. Зінченко О.І. Протидія кібертероризму як загрозі сучасній національній безпеці держав Європейського регіону»: дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філософії за спеціальністю 052 «Політологія». Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Харків, Україна, 2025. URL: https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/21885

29. Ірха Ю.Б. Окремі проблеми правового регулювання питань протидії екстремізму в Україні. Вісник Академії адвокатури України. 2013. № 1. С. 137-142.

30. Історична подія: в рамках діяльності Євроюст розпочинає роботу Міжнародний центр з переслідування злочину агресії проти України. URL: https://www.eurojust.europa.eu/ua/news/history-making-international-centre-prosecution-crime-aggression-against-ukraine-starts-operations-at-eurojust

31. Калашник П., Крицька І. Бюджет–2024. Більше грошей з держбюджету – на армію та зброю, менше – на пенсії та відновлення. Forbes.ua. URL: https://forbes.ua/money/byudzhet-2024-priynyato-skilki-groshey-ukraina-mae-na-tretiy-rik-velikoi-viyni-a-skilki-shche-potribno-znayti-09112023-17165

32. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції (укр/рос): від 31.10.2003 р.: станом на 18 жовт. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text

33. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності (укр/рос): від 15.11.2000 : станом на 4 лют. 2004 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text

34. Крушеніцький В.С. Органи публічної влади як суб’єкти формування та реалізації політики національної безпеки в інформаційному просторі. Наукові записки. 2024. Вип. 1, №. 17. URL: https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-17-252-256

35. Кудінов С. Антитерористична підготовка як складова національної безпеки України. Освіта і наука у сфері національної безпеки: проблеми та пріоритети розвитку: матеріали ІІ Міжнародної науково-практичної конференції. Національний університет «Острозька академія». URL: https://ippi.org.ua/sites/default/files/osvita_i_nauka_u_sferi_nacionalnoyi_bezpeki_materiali_ii_konf_veb.pdf

36. Кучменко В., Булдиркаєва А. Лідерство на державній службі. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2023. №2. С. 50-55.

37. Кучменко В., Ватульєв М. Цифрова трансформація публічного управління в умовах воєнного стану. Молодий вчений. 2025. Вип. 4 (135). URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-4-135-14.

38. Кучменко В., Шляхов М. Огляд особливостей сучасного розвитку публічного управління в Україні. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти.* Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування» 2023. № 4. С. 104-109.

39. Кучменко В.О. Зарубіжний досвід визначення типології тероризму як загрози національній безпеці. Національна безпека в умовах війни, післявоєнної відбудови та глобальних викликів XXI століття: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 7-8 грудня 2023 р.). Житомир: «Житомирська політехніка». 2023. С. 242-245.

40. Кучменко В.О. Інституційна структура безпекового простору Європейського Союзу в умовах розширення. *Держава та регіони.* Серія: «Публічне управління та адміністрування» 2025. №2. С. 158-166.

41. Кучменко В.О. Механізми децентралізованого управління: Європейський досвід. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 15-17 травня 2019 р.). Житомир: ЖДТУ, 2019. С. 679.

42. Кучменко В.О. Оцінка антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* Науковий журнал 2025. Вип. 45. С. 316-327.

43. Кучменко В.О. Правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах Євроінтеграції. *Економіка, управління та адміністрування.* 2025. №2(112). С. 206–217.

44. Кучменко В.О. Система протидії тероризму в Європейському Союзі як основа трансформації державного управління антитерористичною безпекою

України. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* Науковий журнал 2025. Вип. 46. С. 276-285.

45. Кучменко В.О. Стан системи державного управління в Україні. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 11-15 травня 2020 р.). Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. С. 752.

46. Кучменко В.О., Безбах Р.В. Історичні особливості розвитку державної служби в Україні. *Наукові праці МАУП*. Політичні науки та публічне управління. 2023. № 2(68). С. 88-93.

47. Кучменко В.О., Бондаренко О.В. Забезпечення національної безпеки як основна функція держави. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2024. Вип. 41. С. 184-187.

48. Кучменко В.О., Єнічев М.І. Місце інформаційної безпеки як важливої складової національної безпеки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Том 35(74) № 4. С.159-163.

49. Кучменко В.О., Ковальчук В.В. Проблеми протидій міжнародному тероризму як об'єкт наукових досліджень: розвиток публікаційної активності. *Society and Seciruty*. 2024. № 1(2). С. 46-58.

50. Кучменко В.О., Козловська Л.Ф. Роль громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки під час збройного конфлікту. *Національні інтереси України*. 2025. Вип. 8(13). С. 915-923.

51. Кучменко В.О., Мельник А.С. Проблеми формування культури державної служби в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: тези III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Херсон, 19 листопада 2019 р.). Херсон: ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», 2019. С.143-145.

52. Кучменко В.О., Тишкул Я.А. Оцінка сучасного стану національної безпеки України. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Вип. 4. С. 25-30.

53. Кучменко В.О., Фесенко П.В. Вплив конфлікту інтересів на розвиток державної служби в Україні. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 3(69). С. 85-90.

54. Кучменко В.О., Чупахіна Н.Ю. Механізми підвищення довіри громадян до інститутів публічної влади в умовах війни. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. Вип. 9(17). С.673-681.

55. Кучменко В.О., Яцкулинець Т.М. Основи діджиталізації в публічному управлінні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.* Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Том 34 (73) № 4. С.70-75.

56. МВС України. Безпека Європи невіддільна від безпеки в Україні, тому наша співпраця – це спільний внесок зміцнення європейської безпекової архітектури. 24.03.2023. URL: https://mvs.gov.ua/news/bezpeka-jevropi-neviddilna-vid-bezpeki-v-ukrayini-tomu-nasa-spivpracia-ce-spilnii-vnesok-zmicnennia-jevropeiskoyi-bezpekovoyi-arxitekturi-oleksii-sergjejev

57. Міжнародна операція EMPACT Joint Action Days із боротьби з торгівлею людьми: результати України позитивно відзначили серед 32 країн-учасниць. Офіційний вебпортал Національної поліції України. 2025. URL: https://npu.gov.ua/news/mizhnarodna-operatsiia-empact-joint-action-days-iz-borotby-z-torhivleiu-liudmy-rezultaty-ukrainy-pozytyvno-vidznachyly-sered-32-krain-uchasnyts

58. Місюра А.О. Іноземний досвід протидії тероризму: висновки для України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. 2017. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/inozemniy-dosvid-protidii-terorizmu-visnovki-dlya-ukraini

59. Мітряєва С.І. Європейська безпека і Україна. Навчальний посібник. Серія «Євроінтеграція: український вимір». 2008. Вип. 8. 222 с. URL: https://www.uzhnu.edu.ua/en/infocentre/get/3708

60. Мокляк В.В. Протидія терористичній діяльності в Україні: монографія. Харків: Юрайт, 2021. 204 с.

61. Монаєнко А.О. Адміністративно-правовий статус Європолу та Євроюсту у сфері протидії деяким видам правопорушень в ЄС. Нове українське право.2023. Вип. 2. С. 46-54. URL: http://newukrainianlaw.in.ua/index.php/journal/article/view/454/406

62. На захисті фінансових інтересів ЄС та України: Європейська прокуратура та НАБУ підписали угоду про співпрацю. НАБУ офіційний вебсайт. URL: https://nabu.gov.ua/news/na-zakhist-f-nansovikh-nteres-v-s-ta-ukra-ni-vropeis-ka-prokuratura-ta-nabu-p-dpisali-ugodu-pro-sp-vpratciu/

63. НАБУ координуватиме зусилля з ЄС у сфері боротьби з шахрайством. НАБУ офіційний вебсайт. URL: https://nabu.gov.ua/news/novyny-nabu-koordynuvatyme-zusyllya-z-yes-u-sferi-borotby-z-shahraystvom/

64. Національна безпека та оборона - головний пріоритет державного бюджету на 2023 рік. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/229977.html

65. Національна поліція України. Офіційний вебпортал. URL: https://npu.gov.ua/diyalnist/zvitnist/richni-zviti

66. Національний інститут стратегічних досліджень. Сучасна архітектура загальноєвропейської безпеки: тенденції, виклики та перспективи. Аналітична записка. URL: https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/suchasna-arkhitektura-zagalnoevropeyskoi-bezpeki-tendencii-vikliki

67. Писаренко В.В. Адміністративно-правові засади діяльності Державної служби боротьби з економічною злочинністю МВС України : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Запоріжжя, 2012. 199 с.

68. Пономаренко А.Ю. Стратегія Європейського Союзу у протидії тероризму: сучасний стан та перспективи розвитку. Академічні візії. 2023. Випуск 26. URL: https://zenodo.org/records/12798585

69. Працював на Росію: СБУ затримала керівника штабу Антитерористичного центру. Суспільне. 12.02.2025. URL: https://suspilne.media/946767-pracuvav-na-rosiu-sbu-zatrimala-kerivnika-stabu-antiteroristicnogo-centru/

70. Представництво України при Європейському Союзі. Східне партнерство. URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/shidne-partnerstvo

71. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV. станом на 9 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text

72. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20.03.2003 р. № 638-IV (зі змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15

73. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 р. № 2074-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text

74. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України у зв'язку з ратифікацією Додаткового протоколу до Конвенції Ради Європи про запобігання тероризму, а також до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення боротьби з тероризмом: Закон України від 21.03.2023 р. № 2997-IX : станом на 9 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2997-20#Text

75. Про Державне бюро розслідувань: Закон України від 12.11.2015 р. № 794-VIII : станом на 25 жовт. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-19#Text.

76. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню

розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX : станом на 9 січ. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text

77. Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків: Постанова Каб. Міністрів України від 18.02.2016 р. № 92: станом на 17 лют. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-п#Text

78. Про затвердження Положення про Національну поліцію. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 877. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/248607704

79. Про затвердження Порядку електронної інформаційної взаємодії Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України та центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ України : Наказ Служби безпеки України від 13.10.2022 р. № 360/657. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1327-22#Text

80. Про затвердження Правил антитерористичної безпеки: Постанова Каб. Міністрів України від 15.10.2024 р. № 1172. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1172-2024-п#Text

81. Про критичну інфраструктуру: Закон України від 16.11.2021 р. № 1882-IX : станом на 21 верес. 2024 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text

82. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII : станом на 1 груд. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text

83. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VIII : станом на 19 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text

84. Про Положення про Антитерористичний центр та його координаційні групи при регіональних органах Служби безпеки України : Указ Президента України від 14.04.1999 р. № 379/99 : станом на 11 черв. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/379/99#Text

85. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року "Про Стратегію воєнної безпеки України": Указ Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661

86. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-XII : станом на 31 лип. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text

87. Протидія фінансуванню тероризму в системі управління національною безпекою України: *монографія* / За загальною редакцією В.В. Євдокимова, Д.О. Грицишена. – Житомир: Видавничий дім «Бук-Друк», 2023. 232 с.

88. Рада асоціації - Органи асоціації - European integration portal. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/authorities/sections/rada-asotsiatsiyi/.

89. Романюк І.О. Антитерористична політика ЄС: аналіз законодавчих ініціатив та їх вплив на безпекову ситуацію. Український політико-правовий дискус. 2024. №3-4. URL: https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/20/18

90. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або принципи політичного права; пер. з фр. та ком. О. Хома. Київ: Port-Royal, 2001. 349 с.

91. Свірко С., Власюк Т., Дикий А., Кучменко В., Тростенюк Т. Економічна безпека як важлива складова національної безпеки України: стан та проблеми нормативно-правового забезпечення. Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю заснування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, 31 травня 2024 р. – 01 червня 2024 р.). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. Т.2. 294 с. С. 62-65.

92. Свірко С., Власюк Т., Довгалюк В., Кучменко В., Тростенюк Т. Розвиток міжнародних бюджетних принципів в умовах сучасних світових суспільних трендів: безпекова, стратегічна та інформаційна детермінанти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Вип. 2(55). С. 299–316

93. Свірко С., Довгалюк В., Кучменко В., Тростенюк Т., Сидоренко О. Організація залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги у сфері оборони. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2024. №1(32). С. 253-275.

94. Свірко С., Кучменко В., Сидоренко О., Загурський В. Розвиток принципів належного врядування в контексті євроінтеграційних процесів. Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (м. Івано-Франківськ, 31 травня 2024 р.) / за наук. ред. проф. І. І. Чудика, Д. І. Дзвінчука, І. П. Лопушинського; упоряд. Л. С. Мосора. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2024. С.789-793.

95. Свірко С.В., Довгалюк В.В., Кучменко В.О., Тростенюк Т.М. Військові бюджети країни G20: структура та напрями удосконалення. *Економіка, управління та адміністрування.* 2024. Вип. 2 (108). С.65-77.

96. Свірко С.В., Кучменко В.О. Фінансове забезпечення в системі державного управління: реалії, виклики та перспективи. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 червня 2022 р.). Київ, 2022. С. 309-312.

97. Свірко С.В., Кучменко В.О. Формалізація механізмів державного управління в умовах розбудови місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 7 грудня 2021 р.). Полтава, 2021. С. 397-401.

98. Служба безпеки України. Антитерористичний центр при Службі безпеки України. Офіційний веб-сайт. URL: https://ssu.gov.ua/antyterorystychnyi-tsentr-pry-ssu

99. Слюсар В., Кучменко В., Оксютович М., Слюсар М., Коршак В. Гносеологічний потенціал сучасних соціально-психологічних теорій тероризму та контртероризму. *Society and Security*. 2025. № 4 (10). С. 64–70.

100. Соколов О.Є. Механізми подолання кризи публічного управління в Україні. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2021. Том 32. № 3. С. 298-303. URL: https://www.hist.vernadskyjournals.in.ua/journals/2021/3_2021/46.pdf

101. Структура Національної поліції. Офіційний вебпортал Національної поліції України. URL: https://npu.gov.ua/pro-policiyu/struktura-nacionalnoyi-policiyi

102. Сухідля О.М., Желіховський В.М., Литвиненко О.В. Організаційні та правові аспекти забезпечення безпеки і стійкості критичної інфраструктури України. Національний інститут стратегічних досліджень. 2019. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2019-05/Dopov_Suchodolya_print.pdf

103. Сягровець В.А. Міжнародне співробітництво у сфері протидії тероризму в ЄвропіЖ аналіз нормативно правової бази. Південноукраїнський правничий часопис. 2017. Вип. 2. С. 9-12. URL: http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/2/5.pdf

104. Телелим В. М. Операція Об’єднаних сил. Енциклопедія Сучасної України. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2022. URL: https://esu.com.ua/article-75556.

105. У Європолі пройшов цифровий спринт із запобігання сексуальної експлуатації громадян України. Офіційний вебпортал Національної поліції України. 2025. URL: https://npu.gov.ua/news/u-ievropoli-proishov-tsyfrovyi-sprynt-iz-zapobihannia-seksualnoi-ekspluatatsii-hromadian-ukrainy

106. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода Україна від 27.06.2014 : станом на 14 жовт. 2025 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

107. Угода про продовження на два роки діяльності Спільної слідчої групи з розслідування ймовірних основних міжнародних злочинів в Україні. URL: https://www.eurojust.europa.eu/ua/news/uhoda-pro-prodovzhennya-na-dva-roky-diyalnosti-spilnoyi-slidchoyi-hrupy-z-rozsliduvannya

108. Угода про співробітництво між Україною та Європейською організацією з питань юстиції: від 27.06.2016. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_024-16#n2

109. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Іспанією. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-91145

110. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Італією. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89245

111. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Німеччиною: основні пункти. Слово і Діло. URL: https://www.slovoidilo.ua/2024/02/16/novyna/polityka/uhoda-pro-spivrobitnycztvo-sferi-bezpeky-mizh-ukrayinoyu-ta-nimechchynoyu-osnovni-punkty

112. Угода про співробітництво у сфері безпеки між Україною та Францією. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-mizh-ukrayinoyu-ta-89005

113. Угода про співробітництво у сфері безпеки та довгострокову підтримку між Україною та Федеративною Республікою Німеччина. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/news/ugoda-pro-spivrobitnictvo-u-sferi-bezpeki-ta-dovgostrokovu-p-88985

114. Україна вперше взяла участь у Саміті податкових інституцій ЄС: говорили про безпеку та стійкість в умовах глобальних викликів. Державна податкова служба України. 2025. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-vpershe-vziala-uchast-u-samiti-podatkovykh-instytutsii-ies-hovoryly-pro-bezpeku-ta-stiikist-v-umovakh-hlobalnykh-vyklykiv

115. Україна уклала двосторонню безпекову угоду з Іспанією – Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: https://www.president.gov.ua/news/ukrayina-uklala-dvostoronnyu-bezpekovu-ugodu-z-ispaniyeyu-91153

116. Українська АРМА – лідер мережі CARIN за підсумками 2024 року - arma.gov.ua. Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів - arma.gov.ua. URL: https://arma.gov.ua/news/typical/ukrainska-arma-lider-merezi-carin-za-pidsumkami-2024-roku

117. Уряд України схвалив звіт про виконання Державного бюджету на 2023 рік: видатки на оборону та безпеку становили 2,65 трлн гривень. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-ukrainy-skhvalyv-zvit-pro-vykonannia-derzhavnoho-biudzhetu-na-2023-rik-vydatky-na-oboronu-ta-bezpeku-stanovyly-265-trln-hryven.

118. Фанон Ф. Гнані голодні; пер. з фр. Київ: Вперед, LAT & K, 2016. 227 с.

119. Фрідман-Козаченко М.М., Короткова Є.О. Міжнародне співробітництво під час запобігання та протидії легалізації доходів злочинного

походження. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. Вип. 4. С. 552-554. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-4/1

120. Чумак В.В. Організаційно-правова модель діяльності поліції країн Балтії щодо протидії тероризму: перспективи реалізації позитивного досвіду в Україні. Вісник кримінологічної асоціації України. 2016. № 3 (14). С. 22-30.

121. Шатрава С.О. Адміністративно-правові засади діяльності спеціальних підрозділів міліції : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Харків, 2007. 231 с.

122. A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond. Document 52020DC0795. EUR-Lex. 2020. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52020DC0795

123. A Guide to the NIS2 Directive. PAM solutions, Key Management Systems, Secure File Transfers / SSH. URL: https://www.ssh.com/academy/compliance/nis2-directive

124. About the police. Portal web de la Policía Nacional. URL: https://www.policia.es/_es/idioma_en_policia.php?utm_source=chatgpt.com

125. Abrantes J. O Problema da Legitimidade do Uso de Escutas Telefónicas pelos Serviços de Informações como meio de prevenção do terrorismo. Dissertação de Mestrado, Faculdade de Direito da Universidade de Coimbra. 2018. URL: https://eg.uc.pt/bitstream/10316/85730/1/Dissertação.pdf

126. ACN – Agenzia per la cybersicurezza nazionale. URL: https://www.puntocominformatica.it/acn-agenzia-per-la-cybersicurezza-nazionale/?utm_source=chatgpt.com

127. Agenzia Per La Cybersicurezza Nazionale (ACN) (National Cybersecurity Agency). URL: https://database.cyberpolicyportal.org/en/entity/1xhftzg7mtq?utm_source=chatgpt.com

128. Agenzia per la cybersicurezza nazionale. URL: https://www.acn.gov.it/portale/home?utm_source=chatgpt.com

129. Akteure und Angriffsmethoden. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/cyberabwehr/akteure-und-angriffsmethoden/akteure-und-angriffsmethoden_node.html

130. Alcaraz A., Politzer M. Islamophobia in the Spanish Press: An analysis of the media coverage of the Charlie Hebdo attacks. Estudios sobre el Mensaje Periodistico. 2020. Vol. 26. pp. 253.

131. Aldighieri M. La ragazza padovana nell'Isis: «Sono pentita ora ho paura». Il Gazzettino, 21 February 2016. URL: http://www.ilgazzettino.it/nordest/padova/la_ragazza_padovana_nell_isis_pentita_h o_paura_padova_meriem-1565571.html.

132. Alex P. Schmid Defining Terrorism. 2023. URL: https://www.icct.nl/sites/default/files/2023-03/Schmidt%20-%20Defining%20Terrorism_1.pdf

133. Alietti A., Padovan D. Religious racism: Islamophobia and antisemitism in Italian society. Religions. 2013. Vol. 4. pp. 584–602.

134. Alix J. Terrorisme et droit pénal. Étude critique des incriminations terroristes, Paris, Dalloz, 2010. Vol. 91.

135. Alix J., Cahn O. Propos introductifs. L'hypothèse de la guerre contre le terrorisme, implications juridiques, Paris, Dalloz, 2017. p. 1-12.

136. Allievi S. Immigration, religious diversity and recognition of differences: The Italian way to multiculturalism. Identities: Global Studies in Culture and Power 21. 2014. No. 6. pp. 724-737.

137. Andersson Malmros R. Prevention of terrorism, extremism and radicalisation in Sweden: a sociological institutional perspective on development and change. European Security. 2022. Vol. 31. Iss. 2. pp. 289-312. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09662839.2021.1974403?utm_source=chatgpt.com

138. Araújo Lopes J. Definição e Resposta ao Terrorismo na UE e em Portugal: o Que Fazer das Mulheres e Crianças Afiliadas ao Daesh? Nação e Defesa. 2019. №154. pp. 109-144. URL: https://revistas.rcaap.pt/nacao/article/view/30844/22056/?utm_source=chatgpt.com

139. Arma dei Carabinieri. URL: https://www.carabinieri.it/?utm_source=chatgpt.com

140. Artur J. Dubiel. Typologia-terroryzmu. 2018. URL: https://mil.link/en/wp-content/uploads/2018/01/Typologia-terroryzmu.pdf

141. Au service de nos concitoyens pour protéger les intérêts de la France. URL: https://www.dgsi.interieur.gouv.fr/decouvrir-dgsi/nos-missions/contre-espionnage/au-service-de-nos-concitoyens-pour-proteger-interets

142. Auftrag und Arbeits-weise. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/verfassungsschutz/auftrag-und-arbeitsweise/auftrag_node.html

143. Backes U., Eckhard J. Vergleichende Extremismusforschung. Baden-Baden: Nomos, 2025.

144. Balzacq T. Théories de la sécurité, les approches critiques, Paris, Presses de Sciences Po. 2016.

145. Balzacq T. Violence et rationalité expressive. Réflexions sur les études critiques du terrorisme. Les Champs de Mars. 2011. № 22. Vol. 2. p. 51-84.

146. Banca d'Italia Banca d'Italia 2025-2026. URL: https://uif.bancaditalia.it/pubblicazioni/quaderni/2024/quaderno-22-2024/quaderno-22-2024.pdf?utm_source=chatgpt.com

147. Banerjee J. Jihad and Counter-Jihad in Germany. Jadavpur Journal of International Relations. 2014. Vol. 18(2). pp. 103–136.

148. Batrachenko T., Lehan I., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Mazurenko O. Cybercrime in the context of the digital age: analysis of threats, legal challenges and strategies. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024. Vol. 6. 2024ss0212. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/msj/article/view/1860/1057

149. Beccaro A., Stefano B. Terrorism and Counterterrorism: Italian Exceptionalism and Its Limits. Studies in Conflict & Terrorism. 2019. Pp. 1–18.

150. Beelmann A. Grundlagen einer entwicklungsorientierten Prävention des Rechtsextremismus. In Gutachten im Rahmen des Wissenschafts-Praxis-Dialogs zwischen dem Landespräventionsrat Niedersachen und der Friedrich-Schiller-Universität Jena.2017. URL: http://lpr.niedersachsen.de/html/download.cms?id=2596&datei=Gutachten-LPR+Niedersachen-Version3.pdf.

151. Begriff und Erscheinungsformen. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/reichsbuerger-und-selbstverwalter/begriff-und-erscheinungsformen/begriff-und-erscheinungsformen_artikel.html

152. Benbassa E., Troendlé C. Désendoctrinement, Le Désembrigadement et La Réinsertion Des Djihadistes En France et En Europe (Les Politiques de «Déradicalisation» En France: Changer de Paradigme). Paris: Commission des lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel, du Règlement et d'administration générale, Assemblée nationale. 2017

153. Benslama F. Déclaration d'insoumission. À l'usage des musulmans et de ceux qui ne le sont pas. Paris, Flammarion, 2005. 97 p.

154. Benslama F. La guerre des subjectivités en islam. Paris: Nouvelles Éditions Lignes, 2014. 384 p.

155. Benslama F. La psychanalyse à l'épreuve de l'Islam. Paris: Flammarion, 2002. 334 p.

156. Benslama F. Un furieux désir de sacrifice : le surmusulman. Paris: Seuil, 2016. 160 p.

157. Bourdon S., Matthieu S. Des néonazis font carrière dans l'armée française. Mediapart. 2020. August 7. URL: https://www.mediapart.fr/journal/france/080720/des-neonazis-font-carriere-dans-l-armee-francaise.

158. CAPITULO IV. De la Policía. Ley Orgánica 2/1986, de 13 marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad. URL: https://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo2-1986.html

159. Carabiniere. Italian police. URL: https://www.britannica.com/topic/Carabiniere?utm_source=chatgpt.com

160. Carabinieri. Italian Republic. URL: https://www.nspcoe.org/about-us/sponsoring-nations/italian-republic/carabinieri/?utm_source=chatgpt.com

161. Carvalho C. Okhti'online. Spanish Muslim women engaging online jihad-a Facebook case study. Online-Heidelberg Journal of Religions on the Internet. 2014. Vol. 6. pp. 24-42.

162. CER and NIS-2 Directives enter into force to strengthen EU's Resilience. 2022. URL: https://ec.europa.eu/newsroom/cipr/items/764849/en

163. Cervi L., Tejedor S., Gracia M. What Kind of Islamophobia? Representation of Muslims and Islam in Italian and Spanish Media. Religions. 2021. Vol. 12(6). P. 427. URL: https://www.mdpi.com/2077-1444/12/6/427?utm_source=chatgpt.com

164. Chatgpt. URL: https://chatgpt.com/c/692810e6-62ac-8328-8cdf-e72e08ad965f

165. Chi siamo. Agenzia per la cybersicurezza nazionale. URL: https://www.acn.gov.it/portale/chi-siamo

166. Chojnowski L. On terrorism and its typologies. Security dimensions. 2020. No. 33. Pp. 22–39 DOI: https://bibliotekanauki.pl/articles/1807878.pdf

167. Chomsky N. Hegemony or survival: America's quest for global dominance. New York: Metropolitan Books, 2003. 231 p.

168. Chomsky N. Pirates and Emperors, Old and New: International Terrorism in the Real World. London: Pluto Press, 1986. URL: https://library.uniteddiversity.coop/More_Books_and_Reports/Noam_Chomsky-Pirates_and_Emperors_Old_and_New.pdf

169. Chomsky N. The Culture of Terrorism. London: Pluto Press, 1988. 269 p

170. Chorośnicki M. Zagrożenia i instytucje bezpieczeństwa międzynarodowego / Wydawca: Ofi cyna Wydawnicza AFM, Kraków 2016. DOI: https://repozytorium.ka.edu.pl/server/api/core/bitstreams/dcf54a77-a51b-465c-aeb6-76eba458f34d/content

171. Codaccioni V. La légitime défense. Homicides sécuritaires, crimes racistes et violences policières, Paris, CNRS Éditions. 2018.

172. Code de la défense. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006071307/LEGISCTA000034939884/?utm_source=chatgpt.com

173. Code de la sécurité intérieure. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000025503132/2012-05-01?utm_source=chatgpt.com

174. Code monétaire et financier. Section 2 : Personnes assujetties aux obligations de lutte contre le blanchiment des capitaux et le financement du terrorisme. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000020196698

175. Code monétaire et financier. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006072026/2025-12-01

176. Code monétaire et financier. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGISCTA000036365190

177. Code penal. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/section_lc/LEGITEXT000006070719/LEGISCTA000006149845/?utm_source=chatgpt.com

178. Codice dell'ordinamento militare. DECRETO LEGISLATIVO 15 marzo 2010, n. 66. URL:

https://www.gazzettaufficiale.it/dettaglio/codici/ordinamentoMilitare?utm_source=chatgpt.com

179. Codice Penale:bTesto coordinato ed aggiornato del Regio Decreto 19 ottobre 1930, n. 1398. Aggiornato al 01.10.2024 con Decreto Legge n. 137 in vigore dal 02 ottobre 2024. URL: https://www.nuovocodicedellastrada.it/files/Codice-Penale-2024-libro-I.pdf

180. Communication on a counter-terrorism agenda for the EU. Legislative Train Schedule. European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-a-new-era-for-european-defence-and-security/file-eu-agenda-on-counter-terrorism

181. Consolidated Annual Activity Report 2024. Europol Public Information - European Parliament. 2025. URL: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/296825/Europol%20CAAR%202024.pdf

182. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. Document 12016E/TXT. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/991/oj/eng?utm_source=chatgpt.com

183. Contre-espionnage. URL: https://www.dgsi.interieur.gouv.fr/dgsi-a-vos-cotes/contre-espionnage

184. Core International Crimes Evidence Database. URL: https://www.eurojust.europa.eu/core-international-crimes-evidence-database

185. Cousseran J.-C., Hayez Ph. Leçons sur le renseignement, Paris, Odile Jacob. 2017. 440 p.

186. Cousseran J.-C., Hayez Ph. Renseigner les démocraties, renseigner en démocratie, Paris, Odile Jacob. 2015. 376 p.

187. Crime does not pay. EUR-Lex. Access to European Union law. URL: https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/summary/crime-does-not-pay.html

188. CrimeDataLab. Статистика протидії злочинності в Україні (2013-2024). URL: https://crimedatalab.shinyapps.io/platform

189. Critical Entities Resilience Directive (CER) / Updates, Compliance, Training. URL: https://www.critical-entities-resilience-directive.com/

190. Cyberdéfense. URL: https://www.dgsi.interieur.gouv.fr/dgsi-a-vos-cotes/cyberdefense

191. de Miguel Beriain I., Atienza-Macías E., Armaza E. A. The European Union Integrated Political Crisis Response Arrangements: Improving the European Union's Major Crisis Response Coordination Capacities. Disaster Medicine and Public Health Preparedness. 2015. Vol. 9. no. 3. P. 234–238. URL: https://doi.org/10.1017/dmp.2015.10

192. Décret n° 2014-445 du 30 avril 2014 relatif aux missions et à l'organisation de la direction générale de la sécurité intérieure. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000028887486/

193. Décret n° 2017-1095 du 14 juin 2017 relatif au coordonnateur national du renseignement et de la lutte contre le terrorisme, à la coordination nationale du renseignement et de la lutte contre le terrorisme et au centre national de contre-terrorisme. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000034938469

194. Decreto-legge 14 giugno 2021, n. 82 Disposizioni urgenti in materia di sicurezza informatica, definizione dell'architettura nazionale di sicurezza informatica e istituzione dell'Agenzia nazionale per la sicurezza informatica. (21G00098). URL: https://www.normattiva.it/esporta/attoCompleto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2021-06-14&atto.codiceRedazionale=21G00098

195. Der Verfassungsschutz. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/wirtschafts-wissenschaftsschutz/wirtschafts-wissenschaftsschutz_node.html

196. Der Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/?utm_source=chatgpt.com

197. Die Amtsleitung. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/verfassungsschutz/bundesamt-fuer-verfassungsschutz/amtsleitung/amtsleitung_node.html

198. Direction du renseignement et de la sécurité de la défense (DRSD). URL: https://www.drsd.defense.gouv.fr/

199. Direction du renseignement militaire. URL: https://www.defense.gouv.fr/drm

200. Direction générale de la sécurité extérieure. Nos missions. URL: https://www.dgse.gouv.fr/fr/nous-connaitre/nos-missions

201. Direction générale de la sécurité extérieure. Nous sommes un service unique. URL: https://www.dgse.gouv.fr/fr/nous-connaitre/qui-sommes-nous

202. Direction Générale de la Sécurité Intérieure. URL: https://www.dgsi.interieur.gouv.fr/

203. Directive (EU) 2015/849 of the European Parliament and of the Council of 20 May 2015 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, amending Regulation (EU) No 648/2012 of the European Parliament and of the Council, and repealing Directive 2005/60/EC of the European Parliament and of the Council and Commission Directive 2006/70/EC. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/2015/849/oj

204. Directive (EU) 2017/541 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on combating terrorism and replacing Council Framework Decision 2002/475/JHA and amending Council Decision 2005/671/JHA. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/2017/541/oj

205. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU. URL: http://data.europa.eu/eli/dir/2018/843/oj

206. Direzione Centrale della Polizia di Prevenzione. Polizia di stato. URL: https://www.poliziadistato.it/articolo/direzione-centrale-della-polizia-di-prevenzione?utm_source=chatgpt.com

207. Distribution of European Union citizens perceiving the threat of terrorism as the most important issue facing the EU in 2024, sorted by country. URL: https://www.statista.com/statistics/546413/perception-of-terrorism-as-the-most-import-issue-facing-the-eu/

208. Duque R. Terrorismo: um olhar sobre a evolução e as particularidades desta forma de violência. Segurança Contemporânea, Coord. Raquel Duque, Diogo R. Noivo e Teresa A. e Silva, Lisboa: Pactor, 2016. pp. 131-149.

209. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Melnyk V., Hrab M. The Influence and Effectiveness of the Activities of International Organizations in the Formation, Provision and Strengthening of the World Legal Order. Journal of Law and Sustainable Development. 2023. № 11(11). e2004. URL:: https://ojs.journalsdg.org/jlss/article/view/2004/830.

210. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Melnyk V., Hrab M. The role of international institutions in stabilising the global legal order: Assessing impact and effectiveness. *Multidisciplinary Reviews*, 2024. Vol. 7(10), 20242747. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/3840/1985

211. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Salamakha I., Serohina N., Savitskyi V. The Role of Defense Forces in Ensuring National Military Potential: A Comparative Analysis of Countries. *Economic Affairs*. 2024. Vol. 69 (1). Pp. 725-734.

212. EEAS. Crisis Management and Response. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/crisis-management-and-response_en

213. EEAS. Підтримка України з боку ЄС та безпекова архітектура у Європі. 9 січня 2022. URL: https://www.eeas.europa.eu/delegations/ukraine/%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%82%D1%80%D0%B8%D0%BC%D0%BA%D0%B0-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8-%D0%B7-

%D0%B1%D0%BE%D0%BA%D1%83-%D1%94%D1%81-%D1%82%D0%B0-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0-%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D1%82%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D1%80%D0%B0-%D1%83-%D1%94%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%BF%D1%96_uk

214. EIB. EIB provides €86 million to protect Ukraine's energy infrastructure from Russian attacks. European Investment Bank. URL: https://www.eib.org/en/press/all/2024-529-eib-provides-eur86-million-to-protect-ukraine-s-energy-infrastructure-from-russian-attacks

215. Ermittlungen. URL: https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Aufgabenbereiche/Ermittlungen/ermittlungen_node.html

216. EU Council PACE Crisis Management Exercise Plan 11256-17. Statewatch. URL: https://www.statewatch.org/media/documents/news/2017/jul/eu-council-pace-crisis-management-exercise-plan-11256-17.pdf

217. EU INTCEN Factsheet. Statewatch. 2015. URL: https://www.statewatch.org/media/documents/news/2016/may/eu-intcen-factsheet.pdf

218. EU Monitor. Recommendation 2017/1584 - Coordinated response to large-scale cybersecurity incidents and crises. URL: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j4nvk6yhcbpeywk_j9vvik7m1c3gyxp/vkhu5onftzzl

219. EU Security Union Strategy: connecting the dots in a new security ecosystem. European Commission - European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1379

220. EUR-Lex. Commission Recommendation (EU) 2017/1584 of 13 September 2017 on coordinated response to large scale cybersecurity incidents and

crises. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32017H1584

221. European Commission strengthens cooperation of Eurofisc, EPPO and OLAF to combat fraud. Taxation and Customs Union. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/news/european-commission-strengthens-cooperation-eurofisc-eppo-and-olaf-combat-fraud-2025-11-12_en

222. European Commission. EU Solidarity Fund. URL: https://ec.europa.eu/regional_policy/funding/solidarity-fund_en

223. European Commission. TaxIDEAS – Creating the EU Tax Observatory: Independence, Democracy, Equity, Advocacy, Sustainability – Grant-award summary by Directorate-General Taxation and Customs Union (TAXUD/2020/CFP-01). Bruxelles, 2020. URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/document/download/16dd435c-8009-4d2b-802c-36da3b899e82_en

224. European Cybersecurity Competence Centre and Network. URL: https://cybersecurity-centre.europa.eu/italy-ncc_en?utm_source=chatgpt.com

225. European Defence Agency. Permanent Structured Cooperation (PESCO). URL: https://www.eda.europa.eu/what-we-do/EU-defence-initiatives/permanent-structured-cooperation-(PESCO)

226. European External Action Service. EU Strategic Partnerships. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/eu-strategic-partnerships_en

227. European Parliament. The Common Security and Defence Policy (CSDP). URL: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/159/the-common-security-and-defence-policy-csdp-

228. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. About us. URL: https://www.eurojust.europa.eu/about-us

229. Europol and the European Criminal Intelligence Model: A Non-state Response to Organised Crime (ARI). Elcano Royal Institute. URL:

https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/europol-and-the-european-criminal-intelligence-model-a-non-state-response-to-organised-crime-ari/

230. Europol's solidarity with Ukraine. Europol. URL: https://www.europol.europa.eu/europols-solidarity-ukraine

231. Fanon F. Black Skin, White Masks; translated by Charles Lam Markmann. London: Pluto Press, 1986. 232 p.

232. Fedotov O. Combating terrorism. Classification of terrorist acts. SECURITY DIMENSIONS INTERNATIONAL & NATIONAL STUDIES. 2014. No. 12. pp. 29-33. URL: https://bibliotekanauki.pl/articles/1861719.pdf

233. Fielitz M., Lotte Laloire L. (eds.) Trouble on the Far Right Contemporary Right-Wing Strategies and Practices in Europe October 2016, 208 p. URL: https://www.transcript-verlag.de/media/pdf/80/b6/06/tstw3720_1Pirg5E0L4PczC.pdf?utm_source=chatgpt.com

234. Figueiredo Días J. "Organizações terroristas", en Figueiredo Días, J. (director) Comentário Conimbricense do Código Penal – Parte Especial. Portugal: Coimbra Editora. 1999.

235. Finch J., Jonsson J.H., Kamali M., McKendrick D. Social work and countering violent extremism in Sweden and the UK. European Journal of Social Work. 2022. Vol. 25. No. 1. pp. 119-130. URL: https://researchonline.gcu.ac.uk/ws/portalfiles/portal/27723540/Swedish_Comparative_article_pre_published_version_.pdf

236. Frindte W., Haußecker N. (Hrsg.) Inszenierter Terrorismus. Mediale Konstruktionen und individuelle Interpretationen. Wiesbaden: VS-Verlag, 2010. 362 s.

237. Geheim- und Sabotageschutz. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/geheim-und-sabotageschutz/geheim-und-sabotageschutz_node.html

238. Geifman A. Death Orders: The Vanguard of Modern Terrorism in Revolutionary Russia. Santa Barbara, CA: Praeger, 2010. 229 p.

239. Geifman A. La mort sera votre Dieu: du nihilisme russe au terrorisme islamiste. Paris: La Table Ronde, 2005. 221 p.

240. Geifman A. Thou Shalt Kill: Revolutionary Terrorism in Russia, 1894 – 1917. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1993. 376 p.

241. Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten (Bundeskriminalamtgesetz - BKAG) vom 01. Juni 2017. URL: https://www.bka.de/DE/DasBKA/GesetzlicherAuftrag/gesetzlicherauftrag_node.html#doc20666bodyText2

242. Gesetz über den Bundesnachrichtendienst (BND-Gesetz - BNDG). Ausfertigungsdatum: 20.12.1990. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bndg/BJNR029790990.html?utm_source=chatgpt.com

243. Gesetz über die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in Angelegenheiten des Verfassungsschutzes und über das Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/bverfschg/

244. Getting Ukraine’s security service reform right. Atlantic Council. URL: https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/getting-ukraines-security-service-reform-right/

245. Girard R. Mensonge romantique et vérité romanesque. Paris: Grasset Bernard, 2001. 320 p.

246. Girard R. Violence and the Sacred. London: Athlone Press, 1995. 333 p.

247. Global Terrorism Index 2020. URL: https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2023/12/Indice-global-de-terrorismo-2020-briefing-web.pdf

248. Global Terrorism Index 2020. URL: https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2023/12/GTI-2019-web.pdf

249. Global Terrorism Index 2022. URL: https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2023/12/GTI-2022-web.pdf

250. Global Terrorism Index 2023. URL: https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2023/12/GTI-2023-web.pdf

251. Global Terrorism Index 2024. URL: https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2024/02/GTI-2024-web-290224.pdf

252. Global Terrorism Index 2025. Institute for Economics & Peace. URL: http://www.economicsandpeace.org/report/global-terrorism-index-2025/

253. Governance & Accountability. Europol. URL: https://www.europol.europa.eu/about-europol/governance-accountability

254. Gricishen D.O., Kuchmenko V.O., Zablodska D.V. Economic security of the region in the context of its positioning. Economics and law. Section «Economics»: Socio-economic Problems of Regional Development. Economics and Law. 2021. № 4(63). Pp. 94-100.

255. Groupe d'intervention de la Gendarmerie nationale. URL: https://www.gendarmerie.interieur.gouv.fr/gign/

256. Guardia Civil. URL: https://web.guardiacivil.es/

257. Guéguin M. French normalisation of exceptional powers as a response to terrorism post-Paris attacks. Critical Studies on Terrorism. 2025. Vol. 18. Issue 1. pp. 269-294. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/17539153.2024.2440948?utm_source=chatgpt.com

258. Hardt M., Negri A. Empire. Cambridge, Massachusetts; London: Harvard University Press, 2000. 478 p.

259. Hardt M., Negri A. Multitude: War and Democracy in the Age of Empire. New York: The Penguin Press, 2004. 426 p.

260. Hochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung. URL: https://www.hsbund.de/SharedDocs/Downloads/2_Zentralbereich/20_Referat_W/Publikationen/20_Schriften_Extremismus_Terrorismusforschung/band_07.pdf?__blob=publicationFile&v=5&utm_source=chatgpt.com

261. How does the Integrated Political Crisis Response (IPCR) mechanism work? Consilium. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/ipcr/

262. How the Council coordinates the EU response to crises. Consilium. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/ipcr-response-to-crises/

263. How the EU Helps Ukraine Reform Police and Justice. EUAM Ukraine. URL: https://www.euam-ukraine.eu/news/opinion/how-the-eu-helps-ukraine-reform-police-and-justice/

264. How the EU responds to crises and builds resilience. Consilium. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-crisis-response-resilience/

265. Huntington S.P. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. New York: Simon & Schuster, 1996. 367 p.

266. Huntington S.P. The Clash of Civilizations? Foreign Affairs. 1993. Vol. 72, № 3. Pp. 22-49.

267. Illgner C. Extremismus und Justizvollzug. Elektronische Schriftenreihe der Kriminologischen Zentralstelle e.V. (KrimZ). Band 10. URL: https://krimpub.krimz.de/frontdoor/deliver/index/docId/38/file/bm-online10-anhang.pdf?utm_source=chatgpt.com

268. Immenkamp B., Constantinou E. Europol: The EU law enforcement cooperation agency. URL:

https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2025/767208/EPRS_BRI%282025%29767208_EN.pdf?utm_source=chatgpt.com

269. Integrating Ukraine's Energy Sector into the EU Forging Ties that Will Hold in the Future. Clingendael Policy Brief. 2024. URL: https://www.clingendael.org/sites/default/files/2024-09/EU-Ukraine_Energy_Cooperation.pdf

270. Intelligence Support for EU Security Policy. Stiftung Wissenschaft und Politik (SWP). URL: https://www.swp-berlin.org/publikation/intelligence-support-for-eu-security-policy

271. Interfax-Ukraine. Іспанія візьме участь у кількох коаліціях у рамках "Рамштайн" для підтримки України. Інтерфакс-Україна. URL: https://interfax.com.ua/news/general/962655.html

272. International Association of Gendarmeries and Police Forces with Military Status. URL: https://www.fiep.org/member-forces/italian-carabinieri/?utm_source=chatgpt.com

273. International Terrorism. BND. https://www.bnd.bund.de/EN/Mission-areas/International-Terrorism/international-terrorism_node.html

274. Investigations. Polizia di stato. URL: https://www.poliziadistato.it/articolo/investigations-1?utm_source=chatgpt.com

275. Joint investigation teams. European Union Agency for Criminal Justice Cooperation. URL: https://www.eurojust.europa.eu/ua/taxonomy/term/548

276. Koehler D. Preventing violent radicalisation: programme design and evaluation. URL: https://www.cidob.org/sites/default/files/2024-11/91-98_DANIEL%20KOEHLER.pdf?utm_source=chatgpt.com

277. Koehler D. Right-wing extremism and terrorism in Europe. Prism. 2016. Vol. 6, № 2. С. 84 – 105.

278. Koehler D. Understanding Deradicalization: Methods, Tools and Programs for Countering Violent Extremism. London; New York: Routledge, Taylor and Francis Group, 2016. 322 p.

279. Koehler D., Fiebig V. Knowing What to Do: Academic and Practitioner Understanding of How to Counter Violent Radicalization. Perspectives on terrorism. 2019. Volume 13, Issue 3. P. 44-62. URL: https://pt.icct.nl/sites/default/files/2023-06/04---koehler-and-fiebig.pdf?utm_source=chatgpt.com

280. Kryshtanovych M., Lyubomudrova N., Bondar H., Motornyy V., Kuchmenko V. An Intelligent Multi-Stage Model for Countering the Impact of Disinformation on the Cybersecurity System. *Ingénierie des Systèmes d'Information*. 2023. Vol. 28 (1). Pp. 41-47.

281. Kuchmenko V. Assessment of Ukraine's counterterrorism security based on the Global Terrorism Index. *Public Policy and Accounting*. 2025. №1(11). Pp. 56–63.

282. Kuchmenko V., Biloshytskyi O., Hovda R., Shevchenko S. Sokha, S. The Role of the Prosecutor's Office in Legal Relations: Analysis of Functions and Impact on the Judicial System. *Economic Affairs.* 2024. Vol. 69 (Special Issue). Pp. 53-60.

283. L'Agenzia informazioni e sicurezza esterna (AISE). URL: https://www.sicurezzanazionale.gov.it/chi-siamo/organizzazione/aise

284. L'Agenzia informazioni e sicurezza interna (AISI). URL: https://www.sicurezzanazionale.gov.it/chi-siamo/organizzazione/aisi

285. La coordination nationale du renseignement et de la lutte contre le terrorisme. URL: https://www.elysee.fr/cnrlt?utm_source=chatgpt.com

286. La lutte anti-terroriste. URL: https://www.dgsi.interieur.gouv.fr/decouvrir-dgsi/nos-missions/lutte-contre-terrorisme-et-extremismes-violents/lutte-anti-terroriste

287. Le GAFI. URL: https://www.economie.gouv.fr/tracfin/lactivite-internationale-de-tracfin/le-gafi

288. Le Groupe Egmont. URL: https://www.economie.gouv.fr/tracfin/lactivite-internationale-de-tracfin/le-groupe-egmont

289. Le portail de la direction générale des douanes et droits indirects. URL: https://www.douane.gouv.fr/

290. Leadership. The President and the Vice Presidents of the Bundesnachrichtendienst. URL: https://www.bnd.bund.de/EN/About-BND/leadership/Leadership_node.html

291. Leidig E., Van Mieghem C. The US National Strategy on Countering Domestic Terrorism as a model for the EU. International Centre for Counter-Terrorism (ICCT). 2022. URL: https://icct.nl/sites/default/files/2022-12/EU-US-Counter-Terrorism-Leidig_VanMieghem.pdf

292. Les missions, l'organisation et les pouvoirs de Tracfin. URL: https://www.economie.gouv.fr/tracfin/comprendre-tracfin/les-missions-lorganisation-et-les-pouvoirs-de-tracfin

293. Les travaux au sein de l'Union européenne. URL: https://www.economie.gouv.fr/tracfin/les-travaux-au-sein-de-lunion-europeenne

294. Ley 11/2002, de 6 de mayo, reguladora del Centro Nacional de Inteligencia. «BOE» núm. 109, de 07.05.2002. URL: https://www.boe.es/eli/es/l/2002/05/06/11/con

295. Ley Orgánica 2/1986, de 13 marzo, de Fuerzas y Cuerpos de Seguridad. URL: https://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/lo2-1986.t2.html#c4

296. LEY ORGANICA 211986, DE 13 DE MARZO, DE FUERZAS Y CUERPOS DE SEGURIDAD («BOE», num . 63, de 14 de marzo de 1986). URL: https://www.congreso.es/constitucion/ficheros/leyes_espa/lo_002_1986.pdf?utm_source=chatgpt.com

297. Liem M, Kuipers S., Sciarone J. Terrorist threats in the Netherlands: risk perception and possibilities for risk communication. 2018. URL: https://www.universiteitleiden.nl/binaries/content/assets/governance-and-global-affairs/isga/summary-terrorist-threat-in-the-netherlands.pdf?utm_source=chatgpt.com

298. Links-extremismus. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/linksextremismus/linksextremismus_node.html

299. Löckinger G. Terrorismus, terrorismusabwehr, terrorismusbekämpfung. 2005. URL: https://www.bmlv.gv.at/pdf_pool/publikationen/05_ttt_01_ttt.pdf

300. Loi du 24 juillet 2015 relative au renseignement. URL: https://www.vie-publique.fr/loi/20737-securite-loi-relative-au-renseignement?utm_source=chatgpt.com

301. Lorenz K. On Aggression; translated by Marjorie Kerr Wilson. London, New York: Routledge Classics, 2002. 306 p.

302. Magalhães Sampaio A.X., Beleza da Silva R. 'Não é uma prioridade': Uma análise da prevenção do terrorismo em Portugal. Coleç. Meira Mattos, Rio de Janeiro. 2022. Vol. 16. N. 55. pp. 133-151. URL: https://repositorio.iscte-iul.pt/bitstream/10071/24663/1/article_87612.pdf?utm_source=chatgpt.com

303. Marcks H., Pawelz J. From Myths of Victimhood to Fantasies of Violence: How Far-Right Narratives of Imperilment Work. Terrorism and Political Violence. 2022. Vol. 34(7). pp. 1415-1432. URL: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09546553.2020.1788544?utm_source=chatgpt.com

304. Marone F. Italy's Jihadists in the Syrian Civil War. URL: https://icct.nl/sites/default/files/import/publication/ICCT-Marone-Italys-Jihadists-in-the-Syrian-Civil-War-August2016-1.pdf?utm_source=chatgpt.com

305. Ministero dell'Economia e delle Finanze. URL: https://www.gdf.gov.it/it

306. Mondani H., Rostami A., Askanius T., Sarnecki J., Edling Ch. Women in violent extremism in Sweden. URL: https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2%3A1544201/FULLTEXT05.pdf?utm_source=chatgpt.com

307. Navigating the EU Critical Entities Resilience Directive. Deloitte. URL: https://www.deloitte.com/global/en/services/consulting-risk/perspectives/navigating-the-eu-critical-entities-resilience-directive.html

308. Neumann P.R. Negotiating with Terrorists. Foreign Affairs. 2007. Volume 86, Issue 1. P. 128-138.

309. Neumann P.R. Old and New Terrorism. Cambridge: Polity, 2009. 218 p.

310. Number of failed, foiled or completed terrorist attacks in the European Union (EU) from 2010 to 2023, by affiliation. URL: https://www.statista.com/statistics/746562/number-of-arrested-terror-suspects-in-the-european-union-eu/

311. Number of fatalities due to terrorist attacks in the European Union from 2010 to 2023. URL: https://www.statista.com/statistics/1178596/number-of-fatalities-from-terrorism-eu/

312. Number of suspects arrested for terrorism in the EU 2010-2023. URL: https://www.statista.com/statistics/746578/number-of-arrested-terror-suspects-eu/

313. Number of terrorist arrests in the European Union in 2023, by country and ideological affiliation. URL: https://www.statista.com/statistics/1614447/number-of-terrorist-arrests-in-the-eu-by-country-and-affiliation/

314. Number of terrorist attacks and arrests in the EU in 2023, by country. URL: https://www.statista.com/statistics/1614412/number-of-terrorist-attacks-and-arrests-in-eu-by-country/

315. Number of terrorist attacks in France 1972-2022. URL: https://www.statista.com/statistics/541152/incidences-of-terrorism-france/

316. Number of terrorist attacks in Germany 1970-2022. URL: https://www.statista.com/statistics/541198/incidences-of-terrorism-germany/

317. Number of terrorist attacks in Italy from 1970 to 2022/ URL: https://www.statista.com/statistics/541329/incidences-of-terrorism-italy/

318. Number of terrorist attacks in Spain 1970-2022. URL: https://www.statista.com/statistics/541176/incidences-of-terrorism-spain/

319. Nuovo ordinamento dell'Amministrazione della pubblica sicurezza. LEGGE 1 aprile 1981, n. 121. URL: https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:1981-04-01;121&utm_source=chatgpt.com

320. Nuovo ordinamento dell'Amministrazione della pubblica sicurezza. LEGGE 1 aprile 1981 , n. 121. (Vigente al: 15.12.2025). URL: https://www.normattiva.it/esporta/attoCompleto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1981-04-10&atto.codiceRedazionale=081U0121

321. Ocqueteau F. «Guerre au terrorisme»: une croisade morale sous le regard critique des sciences sociales. Revue française d'administration publique. 2019. No170. p. 475-492. URL: https://droit.cairn.info/revue-francaise-d-administration-publique-2019-2-page-475?lang=fr&tab=texte-integral

322. Ordinamento del Corpo della guardia di finanza. LEGGE 23 aprile 1959, n. 189. (Vigente al: 15.12.2025). URL: https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=1959-04-24&atto.codiceRedazionale=059U0189&atto.articolo.numero=0&atto.articolo.sottoArticolo=1&atto.articolo.sottoArticolo1=10&qId=d2a2eff8-fd30-4dbe-b0e0-15f75f89deb4&tabID=0.8639814372864232&title=lbl.dettaglioAtto

323. Organigramma. Ministero dell'Economia e delle Finanze. URL: https://www.gdf.gov.it/it/amministrazione-trasparente/organizzazione/articolazione-degli-uffici/organigramma-generale-del-corpo

324. Orlandi E. Corporate Governance in EU Agencies: The Europol Case. International Journal of Operations Management. 2021. Vol. 1. Iss.4. pp. 33-44. URL: https://scispace.com/pdf/corporate-governance-in-eu-agencies-the-europol-case-2ohuxw527y.pdf?utm_source=chatgpt.com

325. Orsini A. Anatomy of the Red Brigades: The Religious Mind-set of Modern Terrorists Get access Arrow. URL: https://academic.oup.com/cornell-scholarship-online/book/17089?utm_source=chatgpt.com&login=false

326. Palmblad K., Østerby M. EU CER Directive: Compliance, scope & impact - Ramboll. Architecture, engineering and consultancy - Ramboll. URL: https://www.ramboll.com/en-gb/insights/resilient-societies-and-liveability/the-eu-cer-directive-understand-the-basics

327. Patanè V. Recent Italian Efforts to Respond to Terrorism at the Legislative Level. Journal of International Criminal Justice. 2026. Volume 4. Issue 5. P. 1166–1180. URL: https://academic.oup.com/jicj/article-abstract/4/5/1166/835043?utm_source=chatgpt.com&login=false

328. Pereira R. Algumas ideias sobre a reforma da Justiça. Justiça em crise? Crises de Justiça. Lisboa: Dom Quixote. 2000

329. Piquet A. Agencies' Reputational Game in an Evolving Environment: Europol and the European Parliament. Politics and Governance. 2021. Vol. 9. Iss. 3. pp. 85–95. URL: https://www.cogitatiopress.com/politicsandgovernance/article/view/4161/2217

330. Polizia di stato. URL: https://www.poliziadistato.it/?utm_source=chatgpt.com

331. Portal web de la Policía Nacional. URL: https://policia.es/_es/index.php?utm_source=chatgpt.com

332. Portela I. A segurança interna e o combate ao terrorismo: o caso português. Revista Enfoques. 2009. Vol. VII n° 11. pp. 491-514. URL: https://www.redalyc.org/pdf/960/96011647016.pdf?utm_source=chatgpt.com

333. Proposal for additional measures on Critical Infrastructure Protection. Legislative Train Schedule. European Parliament. URL: https://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-promoting-our-european-way-of-life/file-critical-infrastructure-protection

334. Radikalisierung. Springer Nature Link. URL: https://link.springer.com/rwe/10.1007/978-3-658-44905-6_32-2?utm_source=chatgpt.com

335. Rapoport David C. Waves of Global Terrorism: From 1879 to the Present. New York: Columbia University Press, 2022. 448 pp.

336. Regulation (EU) 2016/794 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Law Enforcement Cooperation (Europol) and replacing and repealing Council Decisions 2009/371/JHA, 2009/934/JHA, 2009/935/JHA, 2009/936/JHA and 2009/968/JHA. Document 32016R0794. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/794/oj/eng?utm_source=chatgpt.com

337. Regulation (EU) 2021/784 of the European Parliament and of the Council of 29 April 2021 on addressing the dissemination of terrorist content online. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/784/oj/eng

338. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Single Market For Digital Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj/eng

339. Reinares F. Matanza yihadista en Moscú. URL: https://elpais.com/autor/fernando-reinares/?utm_source=chatgpt.com

340. Reports Institute for Economics and Peace. Institute for Economics & Peace. URL: https://www.economicsandpeace.org/reports/

341. Resolution 1373 (2001) / adopted by the Security Council at its 4385th meeting, on 28 September 2001. URL: https://digitallibrary.un.org/record/449020?ln=en&v=pdf

342. Rohozian Y., Hrechana S., Kuzmenko O., Derzhak N., Kuchmenko V., Plietnov M. Sustainable Development Management of Local Territories in the Eastern Ukraine in Conditions of Military Conflict: Identification Criteria. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. Vol. 9 (3). Pp. 425-442.

343. Rolle des Verfassungsschutzes. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/spionage-und-

proliferationsabwehr/rolle-des-verfassungsschutzes/rolle-des-verfassungsschutzes_artikel.html

344. Secure Information Exchange Network Application (SIENA) – Ensuring the secure exchange of sensitive and restricted information. Europol. URL: https://www.europol.europa.eu/how-we-work/services-support/information-exchange/secure-information-exchange-network-application-siena

345. Security Council Resolution 2178 (2014). S/RES/2178 (2014). Adopted by the Security Council at its 7272nd meeting, on 24 September 2014. New York: United Nations, 2014. 8 p. URL: https://main.un.org/securitycouncil/en/s/res/2178-%282014%29

346. Security Union: A Counter-Terrorism Agenda and stronger Europol to boost the EU's resilience. European Commission. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_2326

347. Şimşek M. Terörizm: kavramsal bir çalişma. Akademik bakiş dergisi. 2016. Vol.54. pp. 319-335. DOI: https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/383318

348. Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica e nuova disciplina del segreto. LEGGE 3 agosto 2007, n. 124. URL: https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:legge:2007;124

349. Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica e nuova disciplina del segreto. LEGGE 3 agosto 2007 , n. 124. (Vigente al: 15.12.2025). URL: https://www.normattiva.it/esporta/attoCompleto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2007-08-13&atto.codiceRedazionale=007G0139

350. Smolík J. Psychologie terorismu a radikalizace: jak se z beránků stávají vlci. Vydavatelství Mendelovy univerzity v Brně, Zemědělská 1, 613 00 Brno. 2020. DOI: https://www.pf.ujep.cz/wp-content/uploads/2020/10/14-Psychologie-terorismu.pdf

351. Sobre el CNI. Organización del CNI. URL: https://www.cni.es/sobre-el-cni/organizacion?utm_source=chatgpt.com

352. SolarWinds Supply Chain Attack. Fortinet. URL: https://www.fortinet.com/resources/cyberglossary/solarwinds-cyber-attack

353. Spielerechtsangelegenheiten. URL: https://www.bka.de/DE/UnsereAufgaben/Aufgabenbereiche/Verwaltungsfunktionen/Spielerechtsangelegenheiten/spielerechtsangelegenheiten_node.html

354. Standing Committee on Internal Security. EUR-Lex – Access to European Union law. URL: https://eur-lex.europa.eu/EN/legal-content/glossary/standing-committee-on-internal-security.html

355. Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security (COSI). Counsil of the European Union. URL: https://www.consilium.europa.eu/en/council-eu/preparatory-bodies/standing-committee-operational-cooperation-internal-security/

356. Steinberg G. German Jihad: On the Internationalization of Islamist Terrorism. New York: Columbia University Press, 2013. 320 p. URL: https://www.swp-berlin.org/en/publication/german-jihad-on-the-internationalization-of-islamist-terrorism?utm_source=chatgpt.com

357. Steinberg G. The Other Vanguard of International Terrorism. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/comments/2016C04_sbg.pdf?utm_source=chatgpt.com

358. Steinberg G. Towards a “Political Turn” in the Fight against Jihadist Terrorism. URL: https://www.swp-berlin.org/publications/products/fachpublikationen/ksSteinberg_Political_Turn.pdf?utm_source=chatgpt.com

359. Strafgesetzbuch. URL: https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/

360. Success or Not? How Ukrainians Assess Law Enforcement Reforms and the EU’s Support. EUAM Ukraine. URL: https://www.euam-

ukraine.eu/news/success-or-not-how-ukrainians-assess-law-enforcement-reforms-and-the-eu-s-support/

361. Svirko S., Dyka O., Dovgalyuk V., Ksendzuk V., Kuchmenko V., Trostenyuk T. Public budget security administration: development of primary mechanisms. *Public Policy and Accounting*. 2024. Vol. 2(10). Pp. 18–32.

362. The Bundeskriminalamt. URL: https://www.bka.de/EN/Home/home_node.html?utm_source=chatgpt.com

363. The Carabinieri. Understanding Italy. URL: https://www.understandingitaly.com/carabinieri.html?utm_source=chatgpt.com

364. The New EU AML Package. Deloitte. URL: https://www.deloittelegal.de/dl/en/services/legal/perspectives/eu-aml-paket-wendepunkt-geldwaeschepraevention.html

365. The NIS 2 Directive / Board Training. Updates, Compliance, Training. URL: https://www.nis-2-directive.com/NIS_2_Directive_Board_of_Directors_Training.html

366. Torregrosa J., Bello-Orgaz G., Martinez-Camara E., Del Ser J., Camacho D. A survey on extremism analysis using natural language processing. URL: https://arxiv.org/pdf/2104.04069

367. Torregrosa J., Thorbum Raúl Lara-Cabrera J., Camacho D., Truiillo H.M. Linguistic analysis of pro-ISIS users on Twitter. URL: https://oa.upm.es/67825/1/INVE_MEM_2019_306349.pdf?utm_source=chatgpt.com

368. Tracfin - Service de renseignement financier. URL: https://www.economie.gouv.fr/tracfin

369. Treaty on European Union (Consolidated version). Official Journal of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012M/TXT

370. Treaty on the Functioning of the European Union. Official Journal of the European Union. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:12012E/TXT

371. Ukraine 2025 Report : Commission staff working document : accompanying the document Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions 2025 Communication on EU enlargement policy / European Commission. Brussels, 2025. (SWD(2025) 759 final). URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/17115494-8122-4d10-8a06-2cf275eecde7_en?filename=ukraine-report-2025.pdf

372. United Nations Global Counter-Terrorism Strategy. Office of Counter-Terrorism. URL: https://www.un.org/counterterrorism/un-global-counter-terrorism-strategy

373. United Nations. Measures to eliminate international terrorism — note by the Secretary-General. 2025. URL: https://www.un.org/en/ga/sixth/79/int_terrorism/eu_e.pdf

374. Van der Heide E.J., Schuurman B.W. Reintegrating Terrorists in the Netherlands: Evaluating the Dutch approach. Journal for Deradicalization. 2018/19. No. 17. pp. 196-238. URL: https://www.researchgate.net/publication/330105143_Reintegrating_Terrorists_in_the_Netherlands_Evaluating_the_Dutch_approach

375. Vasylchyshyn, O., Storozhenko, L., Babkova, T., Kuchmenko, V., Kovalchuk, V. Social media as a factor in the transformation of public administration, justice and legality. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. Vol. 7. 2024spe039. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/3829/1714

376. Verbotene Organisationen und Kennzeichen im Islamismus und islamistischen Terrorismus. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/islamismus-und-islamistischer-terrorismus/verbotene-organisationen/verbotene-organisationen_artikel.html

377. Vergani M. La paura della morte rende estremisti?. Sicurezza, Terrorismo e Società 1. 2015. no. 1. pp. 43-53.

378. Vidino L. Sharia4: From Confrontational Activism to Militancy. Perspectives on Terrorism 9. 2015. No. 2. pp. 2-16.

379. Wałek T. Concept, Origin and Classification of Terrorist Phenomena. 2018 DOI: http://www.ejournals.eu/Securitologia

380. We are the National Intelligence Centre. URL: https://www.cni.es/en/?utm_source=chatgpt.com

381. Weimann G. How Modern Terrorism Uses the Internet. Special report. United States Institute of Peace. 2004. № 35. Pp. 1 – 12. URL: https://www.usip.org/sites/default/files/sr116.pdf

382. Weimann G. Terror on the Internet: The New Arena, the New Challenges. Washington, DC: United States Institute of Peace Press, 2006. 325 p.

383. Weimann G., Winn C. The Theater of Terror: Mass Media and International Terrorism. New York: Longman, 1994. 295 p.

384. What is Crisis Response Mechanism? 12 October 2023. URL: https://www.liberties.eu/en/stories/crisis-response-mechanism/44370

385. What is the Global Terrorism Index? URL: https://www.visionofhumanity.org/maps/global-terrorism-index/#/

386. What is the Joint Terrorism Analysis Centre? Joint Terrorism Analysis Centre. 2025. URL: https://www.mi5.gov.uk/about-us/joint-terrorism-analysis-centre

387. When There Are Means, There Is a Result: International Partners Unite to Support the Reform of Ukraine’s Economic Security Bureau. EUAM Ukraine. URL: https://www.euam-ukraine.eu/news/when-there-are-means-there-is-a-result-international-partners-unite-to-support-the-reform-of-ukraine-s-economic-security-bureau/

388. Working Arrangement Between EPPO and Prosecutor General's Office of Ukraine. Homepage - eucrim. URL: https://eucrim.eu/news/working-arrangement-between-eppo-and-prosecutor-generals-office-of-ukraine/

389. Young M., Maynard P. European Commission Publishes Guidance on NIS2: Interplay with Sector-Specific Laws. Critical Infrastructure, Cybersecurity, European Union. 2023. URL: https://www.insideprivacy.com/critical-infrastructure/european-commission-publishes-guidance-on-nis2-interplay-with-sector-specific-laws/

390. Zahlen und Fakten. Bundesamt für Verfassungsschutz. URL: https://www.verfassungsschutz.de/DE/themen/rechtsextremismus/zahlen-und-fakten/zahlen-und-fakten_node.html

391. Zinigrad R., Stephen W. Sawyer State and Religion: The French Response to Jihadist Violence. Religions. 2023. Vol. 14 (8). P.1010. URL: https://www.mdpi.com/2077-1444/14/8/1010?utm_source=chatgpt.com

392. Žižek S. Robespierre or the «Divine Violence» of Terror. URL: https://www.lacan.com/zizrobes.htm

393. Žižek S. Violence: Six Sideways Reflections. New York: Picador, 2008. 272 p.

394. Žižek S. Welcome to the Desert of the Real!: Five Essays on September 11 and Related Dates. New York: The Wooster Press, 2001. 208 p.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, які відображають основні наукові результати дисертації:

Монографії

1. Вплив COVID-19 на національну безпеку, соціально-економічне середовище країни та здоров'я населення : монографія / за заг. ред. А.В. Височиної, Н. Є. Летуновської. – Суми : СумДУ, 2022. – 529 с. *Особистий внесок: розкрито особливості національної безпеки з позиції біологічних загроз.*

2. Протидія фінансуванню тероризму в системі управління національною безпекою України: *монографія* / За загальною редакцією В.В. Євдокимова, Д.О. Грицишена. – Житомир: Видавничий дім «Бук-Друк», 2023. 232 с. *Особистий внесок: розкрито кримінально-правову характеристику злочинам пов'язаним із фінансуванням тероризму*

Статті, які опубліковані у наукових виданнях, що індексуються в наукометричних базах Scopus/ Web of Science

3. Batrachenko T., Lehan I., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Mazurenko O. Cybercrime in the context of the digital age: analysis of threats, legal challenges and strategies. *Multidisciplinary Science Journal*. 2024. Vol. 6. 2024ss0212. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/msj/article/view/1860/1057 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями еволюції терористичних загроз в умовах інформатизації суспільних відносин.*

4. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Salamakha I., Serohina N., Savitskyi V. The Role of Defense Forces in Ensuring National Military Potential: A Comparative Analysis of Countries. *Economic Affairs*. 2024. Vol. 69 (1). Pp. 725-734 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено місце тероризму в системі загроз національні безпеці.*

5. Kryshtanovych M., Lyubomudrova N., Bondar H., Motornyy V., Kuchmenko V. An Intelligent Multi-Stage Model for Countering the Impact of Disinformation on the Cybersecurity System. *Ingénierie des Systèmes d'Information*. 2023. Vol. 28 (1). Pp. 41-47 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями протидії кіберзлочинності як виду терористичних загроз.*

6. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Melnyk V., Hrab M. The role of international institutions in stabilising the global legal order: Assessing impact and effectiveness. *Multidisciplinary Reviews*, 2024. Vol. 7(10), 20242747. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/3840/1985 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями розвитку міжнародно-правового механізму державного управління національною безпекою.*

7. Kuchmenko V., Biloshytskyi O., Hovda R., Shevchenko S. Sokha, S. The Role of the Prosecutor's Office in Legal Relations: Analysis of Functions and Impact on the Judicial System. *Economic Affairs.* 2024. Vol. 69 (Special Issue). Pp. 53-60 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями розвитку правових систем в умовах євроінтеграції.*

8. Rohozian Y., Hrechana S., Kuzmenko O., Derzhak N., Kuchmenko V., Plietnov M. Sustainable Development Management of Local Territories in the Eastern Ukraine in Conditions of Military Conflict: Identification Criteria. *European Journal of Sustainable Development.* 2020. Vol. 9 (3). Pp. 425-442 **(Scopus, Web of Science)** *Особистий внесок: розкрито особливості управління безпекою територій*

9. Vasylchyshyn, O., Storozhenko, L., Babkova, T., Kuchmenko, V., Kovalchuk, V. Social media as a factor in the transformation of public administration, justice and legality. *Multidisciplinary Reviews*. 2024. Vol. 7. 2024spe039. URL: https://malque.pub/ojs/index.php/mr/article/view/3829/1714 **(Scopus)** *Особистий внесок: визначено напрями трансформації системи публічного управління в сучасних умовах.*

10. Свірко С., Власюк Т., Довгалюк В., Кучменко В., Тростенюк Т. Розвиток міжнародних бюджетних принципів в умовах сучасних світових суспільних трендів: безпекова, стратегічна та інформаційна детермінанти. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2024. Вип. 2(55). С. 299–316 **(Scopus, Web of Science)** *Особистий внесок: встановлено напрями розвитку фінансового забезпечення безпекової функції держави.*

Статті, які опубліковані у наукових фахових виданнях України

11. Кучменко В.О., Козловська Л.Ф. Роль громадянського суспільства у забезпеченні національної безпеки під час збройного конфлікту. *Національні інтереси України*. 2025. Вип. 8(13). С. 915-923. *Особистий внесок: визначено напрями взаємодії із громадським суспільством в умовах криз.*

12. Kuchmenko V. Assessment of Ukraine's counterterrorism security based on the Global Terrorism Index. *Public Policy and Accounting*. 2025. №1(11). Pp. 56–63.

13. Кучменко В.О. Правовий механізм державного управління антитерористичною безпекою України в умовах Євроінтеграції. *Економіка, управління та адміністрування.* 2025. №2(112). С. 206–217.

14. Кучменко В.О. Інституційна структура безпекового простору Європейського Союзу в умовах розширення. *Держава та регіони.* Серія: «Публічне управління та адміністрування» 2025. №2. С. 158-166.

15. Слюсар В., Кучменко В., Оксютович М., Слюсар М., Коршак В. Гносеологічний потенціал сучасних соціально-психологічних теорій тероризму та контртероризму. *Society and Security*. 2025. № 4 (10). С. 64–70. *Особистий внесок: визначено вплив теорій тероризму на національну безпеку.*

16. Кучменко В.О. Оцінка антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* Науковий журнал 2025. Вип. 45. С. 316-327.

17. Кучменко В.О. Система протидії тероризму в Європейському Союзі як основа трансформації державного управління антитерористичною безпекою України. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* Науковий журнал 2025. Вип. 46. С. 276-285.

18. Кучменко В.О., Єнічев М.І. Місце інформаційної безпеки як важливої складової національної безпеки. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Том 35(74) № 4. С.159-163. *Особистий внесок: встановлено особливості забезпечення інформаційної безпеки держави.*

19. Кучменко В.О., Чупахіна Н.Ю. Механізми підвищення довіри громадян до інститутів публічної влади в умовах війни. *Суспільство та національні інтереси*. 2025. Вип. 9(17). С.673-681. *Особистий внесок: визначено особливості довіри громадян до безпекових інституцій.*

20. Кучменко В.О., Ковальчук В.В. Проблеми протидій міжнародному тероризму як об'єкт наукових досліджень: розвиток публікаційної активності. *Society and Seciruty*. 2024. № 1(2). С. 46-58. *Особистий внесок: представлено результати бібліографічного аналізу досліджень з проблем протидії тероризму.*

21. Кучменко В.О., Бондаренко О.В. Забезпечення національної безпеки як основна функція держави. *Публічне управління і адміністрування в Україні.* 2024. Вип. 41. С. 184-187. *Особистий внесок: обґрунтовано особливості безпекової функції держави*

22. Свірко С., Довгалюк В., Кучменко В., Тростенюк Т., Сидоренко О. Організація залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги у сфері оборони. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2024. №1(32). С. 253-275. *Особистий внесок: встановлено вплив фінансової підтримки зарубіжних країн на безпекову функцію держави.*

23. Свірко С.В., Довгалюк В.В., Кучменко В.О., Тростенюк Т.М. Військові бюджети країни G20: структура та напрями удосконалення. *Економіка, управління та адміністрування.* 2024. Вип. 2 (108). С.65-77. *Особистий внесок: визначено напрями удосконалення військових бюджетів.*

24. Svirko S., Dyka O., Dovgalyuk V., Ksendzuk V., Kuchmenko V., Trostenyuk T. Public budget security administration: development of primary mechanisms. *Public Policy and Accounting*. 2024. Vol. 2(10). Pp. 18–32. *Особистий внесок: обґрунтовано напрями розвитку механізмів забезпечення бюджетної безпеки держави.*

25. Кучменко В.О., Тишкул Я.А. Оцінка сучасного стану національної безпеки України. *Таврійський науковий вісник*. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Вип. 4. С. 25-30. *Особистий внесок: визначено впив терористичних загроз на національну безпеку,*

26. Кучменко В.О., Безбах Р.В. Історичні особливості розвитку державної служби в Україні. *Наукові праці МАУП*. Політичні науки та публічне управління. 2023. № 2(68). С. 88-93. *Особистий внесок: визначено еволюцію підходів до функцій державної служби.*

27. Кучменко В.О., Яцкулинець Т.М. Основи діджиталізації в публічному управлінні. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського.* Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Том 34 (73) № 4. С.70-75. *Особистий внесок: встановлено ризики та загрози діджиталізації державного управління.*

28. Кучменко В., Шляхов М. Огляд особливостей сучасного розвитку публічного управління в Україні. *Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти.* Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування» 2023. № 4. С. 104-109. *Особистий внесок: визначено особливості публічного управління в умовах сьогодення.*

29. Кучменко В.О., Фесенко П.В. Вплив конфлікту інтересів на розвиток державної служби в Україні. Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2023. Вип. 3(69). С. 85-90. *Особистий внесок: визначено напрями врегулювання конфлікту інтересів на державній службі.*

30. Кучменко В., Булдиркаєва А. Лідерство на державній службі. *Публічне управління та місцеве самоврядування*. 2023. №2. С. 50-55. *Особистий внесок: визначено вплив лідерства на розвиток державної служби.*

31. Ахромкін Є. М., Кучменко В. О., Заблодська Д. В. Оцінка прозорості та відкритості українських міст. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 3(47). С. 6–13 *Особистий внесок: визначено вплив прозорості українських міст на їх безпеку.*

Статті, які опубліковані в інших наукових виданнях

32. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Melnyk V., Hrab M. The Influence and Effectiveness of the Activities of International Organizations in the Formation, Provision and Strengthening of the World Legal Order. Journal of Law

and Sustainable Development. 2023. № 11(11). e2004. URL:: https://ojs.journalsdg.org/jlss/article/view/2004/830. *Особистий внесок: визначено напрями функціонування міжнародних поліцейських організацій.*

33. Gricishen D.O., Kuchmenko V.O., Zablodska D.V. Economic security of the region in the context of its positioning. Economics and law. Section «Economics»: Socio-economic Problems of Regional Development. Economics and Law. 2021. № 4(63). Pp. 94-100. *Особистий внесок: встановлено особливості економічної безпеки регіону в умовах трансформації економічних відносин.*

34. Кучменко В., Ватульєв М. Цифрова трансформація публічного управління в умовах воєнного стану. Молодий вчений. 2025. Вип. 4 (135). URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-4-135-14. *Особистий внесок: визначено напрями використання цифрових технологій на державній службі.*

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

35. Свірко С., Власюк Т., Дикий А., Кучменко В., Тростенюк Т. Економічна безпека як важлива складова національної безпеки України: стан та проблеми нормативно-правового забезпечення. Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю заснування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка (м. Суми, 31 травня 2024 р. – 01 червня 2024 р.). Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. Т.2. 294 с. С. 62-65. *Особистий внесок: обґрунтовано правове забезпечення економічної безпеки.*

36. Свірко С., Кучменко В., Сидоренко О., Загурський В. Розвиток принципів належного врядування в контексті євроінтеграційних процесів. Публічне управління та адміністрування в Україні: євроінтеграційний поступ: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (м. Івано-Франківськ, 31 травня 2024 р.) / за наук. ред. проф. І.І. Чудика, Д. І. Дзвінчука, І. П. Лопушинського; упоряд. Л. С. Мосора. Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2024. С.789-793. *Особистий внесок: встановлено вплив належного урядування та євроінтеграційні процеси в Україні.*

37. Ахромкін Є.М., Кучменко В.О. Використання ризик-орієнтованого підходу задля економічної безпеки України. Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів: матеріали збірника Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 01 лютого 2023 р.). Житомир: Поліський національний університет, 2023 С. 15-18. *Особистий внесок: визначено особливості управління економічною безпекою на основі нових підходів.*

38. Ахромкін Є.М., Кучменко В.О. Безпековий аспект розбудови територій зі спеціальним режимом господарювання в умовах мілітарного впливу. Розвиток України в умовах мілітарного впливу: соціально-правові, економічні та екологічні аспекти: тези Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 28 березня 2023 р.). К.: Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної Академії наук України», 2023. Т. 2. С. 201-205. *Особистий внесок: обґрунтовано особливості забезпечення безпеки територій.*

39. Кучменко В.О. Зарубіжний досвід визначення типології тероризму як загрози національній безпеці. Національна безпека в умовах війни, післявоєної відбудови та глобальних викликів XXI століття: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 7-8 грудня 2023 р.). Житомир: «Житомирська політехніка». 2023. С. 242-245.

40. Свірко С.В., Кучменко В.О. Фінансове забезпечення в системі державного управління: реалії, виклики та перспективи. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 7-8 червня 2022 р.). Київ, 2022. С. 309-312. *Особистий внесок: обґрунтовано особливості фінансового забезпечення державного управління.*

41. Кучменко В.О. Стан системи державного управління в Україні. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції аспірантів, молодих учених та студентів, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 11-15 травня 2020 р.). Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2020. С. 752.

42. Свірко С.В., Кучменко В.О. Формалізація механізмів державного управління в умовах розбудови місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування в Україні та світі: теорія і практика: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Полтава, 7 грудня 2021 р.). Полтава, 2021. С. 397-401. *Особистий внесок: визначено впив безпекових факторів на державне управління.*

43. Кучменко В.О. Механізми децентралізованого управління: Європейський досвід. Тези Всеукраїнської науково-практичної on-line конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених, присвяченої Дню науки (м. Житомир, 15-17 травня 2019 р.). Житомир: ЖДТУ, 2019. С. 679.

44. Кучменко В.О., Мельник А.С. Проблеми формування культури державної служби в системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації. Публічне управління та адміністрування у процесах економічних реформ: тези III Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (м. Херсон, 19 листопада 2019 р.). Херсон: ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет», 2019. С.143-145. *Особистий внесок: визначено особливості управління кадрами державної служби.*

ЗАТВЕРДЖУЮ

Керівник Департаменту
Бюро економічної безпеки України

Олексій ДРОЗД

03 07 2025 р.

АКТ

про впровадження у практичну діяльність Бюро економічної безпеки України результатів дисертаційного дослідження Кучменка Віталія Олександровича на тему: «Євроінтеграційні імперативи трансформації державного управління антитерористичною безпекою України»

Комісія Бюро економічної безпеки України у складі: керівника відділу Департаменту аналізу інформації та управління ризиками Бюро економічної безпеки України, доктора юридичних наук, професора В. В. Арешонкова; старшого оперуповноваженого в особливо важливих справах відділу Департаменту організаційного забезпечення діяльності Бюро економічної безпеки України, доктора юридичних наук, старшого дослідника К. В. Шкарупи; старшого аналітика відділу Департаменту аналізу інформації та управління ризиками Бюро економічної безпеки України, кандидата економічних наук А. В. Коваленка склала цей акт, що результати наукових досліджень Кучменка В. О. на тему: «Євроінтеграційні імперативи трансформації державного управління антитерористичною безпекою України». використовуються в практичній діяльності Бюро економічної безпеки України.

Отримані в результаті дослідження положення, висновки та пропозиції відображені в опублікованих автором працях:

1. Application of the Construct for the Development of a Town Transport System / V. Kuchmenko, K. Samchuk, I. Suprunova // Edited by: M. Dei, O. Rudenko, V. Lunov Association agreement: driving integrational changes. Collective Monograph. Chicago: Accent Graphics Communications. 2020. 362 p. С. 268-286.
2. Протидія фінансуванню тероризму в системі управління національною безпекою України: монографія / За загальною редакцією В.В. Євдокимова, Д.О. Грицишена. – Житомир: Видавничий дім "Бук-Друк", 2023. 232 с.
3. Batrachenko T., Lehan I., Kuchmenko V., Kovalchuk V., Mazurenko, O. Cybercrime in the context of the digital age: analysis of threats, legal challenges and strategies. Multidisciplinary Science Journal. 2024. Vol. 6. 2024ss0212. DOI: https://doi.org/10.31893/multiscience.2024ss0212.
4. Dzhyhora O., Kuchmenko V., Salamakha I., Serohina N., Savitskyi V. The Role of Defense Forces in Ensuring National Military Potential: A Comparative Analysis of Countries. Economic Affairs. 2024. Vol. 69 (1). pp. 725-734.

5. Dzhyhora, O., Kuchmenko, V., Kovalchuk, V., Melnyk, V., & Hrab, M. (2024). The role of international institutions in stabilising the global legal order: Assessing impact and effectiveness. Multidisciplinary Reviews, 7(10), 20242747. https://doi.org/10.31893/multirev.2024247.

6. Свірко С., Власюк Т., Довгалюк В., Кучменко В., Тростенюк Т. Розвиток міжнародних бюджетних принципів в умовах сучасних світових суспільних трендів: безпекова, стратегічна та інформаційна детермінанти. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2024. Вип. 2(55). С. 299–316. DOI: https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.55.2024.4297

7. Gricishen D.O., Kuchmenko V.O., Zablodska D.V. Economic security of the region in the context of its positioning. Economics and law. Section "Economics": Socio-economic Problems of Regional Development. 2021. NO 4(63). C. 94-100

8. Svirko S., Dyka O., Dovgalyuk V., Ksendzuk V., Kuchmenko V., Trostenyuk T. Public budget security administration: development of primary mechanisms. Public Policy and Accounting. 2024. Vol. 2(10). P. 18–32. URL: https://doi.org/10.26642/ppa-2024-2(10)-18-32

9. Кучменко В., Булдиркаєва А. Лідерство на державній службі. Публічне управління та місцеве самоврядування, 2023. №2. С. 50-55

10. Кучменко В., Ватульєв М. Цифрова трансформація публічного управління в умовах воєнного стану. Молодий вчений. 2025. Вип. 4 (135). URL: https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-4-135-14

11. Кучменко В., Шляхов М. Огляд особливостей сучасного розвитку публічного управління в Україні. Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. Серія «Екологія. Публічне управління та адміністрування» 2023. № 4. С. 104-109.

12. Кучменко В.О., Бондаренко О.В. Забезпечення національної безпеки як основна функція держави. Публічне управління і адміністрування в Україні. 2024. Вип. 41. С. 184-187. URL: https://pag-journal.iei.od.ua/archives/2024/41-2024/27.pdf

13. Кучменко В.О., Івченко О.М., Герасимчук О.М. Публічне управління в сфері правоохоронної діяльності. Економіка, управління та адміністрування. 2019.№4 (90) С. 199-206.

14. Кучменко В.О., Тишкул Я.А. Оцінка сучасного стану національної безпеки України. Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2024. Вип. 4.

15. Кучменко В.О., Чупахіна Н.Ю. Механізми підвищення довіри громадян до інститутів публічної влади в умовах війни. Суспільство та національні інтереси. Вип. 9(17). 2025. С.673-681. URL: https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-9(17)-673-681

16. Кучменко В.О., Яцкулинець Т.М. Основи діджиталізації в публічному управлінні. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2023. Том 34 (73) № 4. С.70-75

17. Свірко С., Довгалюк В., Кучменко В., Тростенюк Т., Сидоренко О. Організація залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги у сфері оборони. Геополітика України: історія і сучасність. 2024. №1(32). С. 253-275. DOI: https://doi org/10.24144/2078-1431.2024.1(32).253-275

18. Ахромкін Є.М., Кучменко В.О. Використання ризик-орієнтованого підходу задля економічної безпеки України. Матеріали збірника Всеукраїської науково-практичної конференції "Економіка та підприємництво в умовах сучасних викликів" Секція 1: Сучасні економічні теорії та концепції моделей економічного розвитку, 01 лютого 2023 року. Житомир: Поліський національний університет, 2023 С. 15-18

19. Свірко С., Власюк Т., Дикий А., Кучменко В., Тростенюк Т. Економічна безпека як важлива складова національної безпеки України: стан та проблеми нормативно-правового забезпечення. Матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю заснування Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка у 2-х томах «Реалії та перспективи розбудови правової держави в Україні та світі», 31 травня 2024 р. – 01 червня 2024 року. Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2024. Т.2. 294 с. С. 62-65.

Зазначені результати дисертаційного дослідження В. О. Кучменка мають високий науковий та практичний рівень розробки, дозволяють підвищити ефективність оцінювання ризиків у сфері економіки, а також можуть бути використані під час проведення занять в системі службової підготовки, вдосконалення методичних розробок, пов'язаних із даним напрямом, а також розробки стратегії інституційного розвитку та плану її реалізації.

Члени комісії: _____ **Віталій АРЕШОНКОВ**

_____ **Костянтин ШКАРУПА**

_____ **Артем КОВАЛЕНКО**

ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ЖИТОМИРСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ
УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА КОМУНІКАЦІЙ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

майдан імені С.П.Корольова, 1, м. Житомир, 10014, тел. (0412) 42-21-08
e-mail:infomation@igdep.zht.gov.ua, код за ЄДРПОУ 38190747

23.07.2025 № 410\02-07

Спеціалізованій вченій Раді

Довідка
про впровадження результатів дисертаційного дослідження

Матеріали дисертаційної роботи Кучменка Віталія Олександровича, докторанта кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка», на тему «Євроінтеграційні імперативи трансформації державного управління антитерористичною безпекою України», що подається на здобуття ступеня доктора наук з державного управління, були застосовані в роботі Житомирської обласної військової адміністрації при опрацюванні та запровадженні положень щодо євроінтеграційних процесів та забезпечення громадської безпеки.

Зокрема до уваги були прийняті наступні положення дисертаційного дослідження:

- результати правового аналізу директив Європейського Союзу щодо забезпечення міжнародної та регіональної безпеки та протидії тероризму;
- результати оцінки діяльності суб'єктів державного управління та місцевого самоврядування щодо забезпечення антитерористичної безпеки країн-членів Європейського Союзу (Німеччина, Італія, Франція, Іспанія).

Запровадження розроблених вищеперерахованих авторських положень сприяло підвищенню ефективності діяльності Житомирської обласної військової адміністрації.

Начальник **Ірина ДЕМБІЦЬКА**

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ
В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ЖИТОМИРСЬКЕ РАЙОННЕ
УПРАВЛІННЯ ПОЛІЦІЇ №1
вул. Лесі Українки, 17, м. Житомир, 10011
тел. (0412) 40-74-75, 47-39-18
ел. пошта zhrup@zt.police.gov.ua
29 липня 2025 №_____
_____ від _____

Спеціалізованій вченій Раді

Про впровадження результатів
дисертаційного дослідження

Наступним повідомляю, що результати дисертаційної роботи Кучменка Віталія Олександровича, докторанта кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка», на тему «Євроінтеграційні імперативи трансформації державного управління антитерористичною безпекою України» були застосовані в процесі реалізації профільної діяльності Житомирського РУП №1 ГУНП в Житомирській області задля удосконалення організації та процесуального керівництва досудових розслідувань в сфері протидії тероризму.

Запровадження у практику розробленого автором Законодавчих, інституційних та технічних аспектів імплементації Директив 2015/849 та 2018/843 щодо протидії відмивання коштів та фінансування тероризму сприятиме підвищенню ефективності діяльності органів прокуратури за відповідним спрямуванням.

Заступник начальника **Євгеній ЗАРУБЕНКО**

Головне управління Національної поліції в Житомирській області
ДЛЯ ДОВІДОК
ХІІІ

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ
Управління Служби безпеки України в Житомирській області
вул. Фещенка-Чопівського, 7, м. Житомир, 10008, тел./факс (0412) 47-21-52
www.ssu.gov.ua, e-mail: usbu_zhr@ssu.gov.ua Код ЄДРПОУ 20001510

12.08.2025р. № _____ На № _____ від _____

Спеціалізованій вченій раді Д 14.052.03
Державний університет
«Житомирська політехніка»
(10005, м. Житомир, вул. Чуднівська, 103)

Щодо впровадження результатів дослідження

Результати дисертаційної роботи Віталія Олександровича Кучменка на тему «Євроінтеграційні імперативи трансформації державного управління антитерористичною безпекою України» були прийняті до уваги в діяльності Управління СБ України в Житомирській області в частині:

- правового аналізу нормативно-правових актів щодо протидії тероризму країн-членів Європейського Союзу, зокрема Німеччини, Італії, Франції та Іспанії;
- порівняльного аналізу принципів Програми боротьби з тероризмом Європейського Союзу.

Зазначенні положення дозволяють сформувати підґрунтя прийняття рішень щодо протидії тероризму в контексті виконання вимог Європейського Союзу, а також посилення міжнародного співробітництва.

Інформуємо для використання в науково-практичній діяльності.

Начальник Управління Володимир КОМПАНИЧЕНКО

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ КІБЕРПОЛІЦІЇ
ВІДДІЛ ПРОТИДІЇ КІБЕРЗЛОЧИНАМ В ЖИТОМИРСЬКІЙ ОБЛАСТІ
вул. Героїв Чорнобиля, 2, м. Житомир,
тел. 0443631898, zt@cyberpolice.gov.ua

Спеціалізованій вченій Раді

08.08.2025 року № _____/38/108-2025

На №_____від _____

Про надання інформації

Повідомляємо вам, що розробки та результати дисертаційної роботи Кучменка Віталія Олександровича, докторанта кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування, на тему: «Євроінтеграційні імперативи трансформації державного управління антитерористичною безпекою України» знайшли своє застосування в діяльності ВПК в Житомирській області ДКП НП України.

Зокрема, на практиці використанні результатів правового аналізу нормативно-правових актів країн-членів Європейського Союзу, щодо положень обміну інформацією при здійснення спеціальних антитерористичних та розвідувальних операцій, забезпечення інформаційної безпеки та збору інформації та збереження даних.

Начальник
полковник поліції **Віталій БИКОВ**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Ministry of Education and Science of Ukraine, Zhytomyr Polytechnic State University
вул. Чуднівська,103, м. Житомир, 10005
103, Chudnivska Str., Zhytomyr, Ukraine, 10005
Phone./fax: (0412) 24-14-22, 24-14-23, e-mail: rector@ztu.edu.ua, https://ztu.edu.ua, код ЄДРПОУ 05407870
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ВІДПОВІДАЄ ДСТУ ISO 9001:2015 та ДСТУ ISO 21001:2019
QUALITY MANAGEMENT SYSTEM ISO 9001:2015 and ISO 21001:2019

Від 25.02.2025 № 44-18.00/262
На № _____ від _____

Довідка
про впровадження результатів наукового дослідження
Кучменка Віталія Олександровича
в освітній процес Державного університету «Житомирська політехніка»

Науково-практичні результати Кучменка В.О., які в сукупності вирішують наукову проблему реалізації механізмів державного управління антитерористичною безпекою України в умовах євроінтеграційних трансформацій, були використані в освітньому процесі Державного університету «Житомирська політехніка» при розробці методичного забезпечення з навчальних дисциплін «Міжнародний тероризм та міжнародна безпека» для підготовки фахівців зі спеціальності «Національна безпека» за освітнім ступенем «магістр» та «Тероризм та антитероризм у міжнародних відносинах» для підготовки фахівців зі спеціальності «Національна безпека» за освітнім ступенем «бакалавр».

Використання результатів дослідження В.О. Кучменка свідчить про їх завершеність, реальність і можливість впровадження в освітній процес закладів вищої освіти.

Довідка видана для представлення до Спеціалізованої вченої ради.

Перший проректор Оксана ОЛІЙНИК

StrikePlagiarism.com

Звіт не був оцінений

Звіт подібності

Метадані

Назва організації	підрозділ
State University "Zhytomyr Polytechnic"	State University "Zhytomyr Polytechnic"

Заголовок

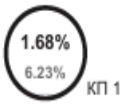
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНІ ІМПЕРАТИВИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ УКРАЇНИ

Автор	Науковий керівник / Експерт
В.О. Кучменко	Zhytomyr Polytechnic

Кількість слів	Кількість символів	Дата звіту	Дата редагування	ІД документу
73839	602040	12/17/2025	12/17/2025	332885079

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності визначає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.

25	73839	602040
Довжина фрази для коефіцієнта подібності 2	Кількість слів	Кількість символів

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОЖЛИВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	ß	27
Інтервали	A→	0
Мікропробіли	¶	1621
Білі знаки	ß	1
Парафрази (SmartMarks)	a	144

Джерела

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз	Колір тексту

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	376 0.51 %
2	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	355 0.48 %
3	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	250 0.34 %
4	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	233 0.32 %
5	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	161 0.22 %

6	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	150 0.20 %
7	https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/u-gaazi-rozpochynaye-robotu-mizhnarodnyj-tsentr-z-peresliduvannya-zlochynu-agresiyi-proty-ukrayiny/	143 0.19 %
8	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	142 0.19 %
9	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	134 0.18 %
10	https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1	104 0.14 %

з програми обміну базами даних (0.00 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗАГОЛОВОК	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)

з Інтернету (6.23 %)

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ДЖЕРЕЛО URL	КІЛЬКІСТЬ ІДЕНТИЧНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
1	**https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8539/8.pdf?sequence=1**	**3359 (42) 4.55 %**
2	**https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/u-gaazi-rozpochynaye-robotu-mizhnarodnyj-tsentr-z-peresliduvannya-zlochynu-agresiyi-proty-ukrayiny/**	**159 (3) 0.22 %**
3	**https://ztu.edu.ua/site/files/1/docs/%D0%A3%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8/14.052.03/2025/aref_%D0%93%D1%83%D1%89%D0%B0.pdf**	**124 (6) 0.17 %**
4	**http://www.investplan.com.ua/pdf/9_2021/18.pdf**	**109 (3) 0.15 %**
5	**https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/17705/1/konferens-25-06-2015.pdf**	**97 (9) 0.13 %**
6	https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3828030-bezpekova-ugoda-miz-ukrainou-ta-nimeccinou-povnij-tekst.html	69 (7) 0.09 %
7	**http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8281/Ferdman.pdf?sequence=1**	**66 (3) 0.09 %**
8	**http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/749/1/%D0%9A%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%80%20%D0%92.%D0%A1.%20%D0%B4%D0%B8%D1%81.pdf**	**65 (3) 0.09 %**
9	**https://ztu.edu.ua/site/files/1/docs/%D0%A3%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%82/%D0%A1%D0%BF%D0%B5%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%96%20%D0%B2%D1%87%D0%B5%D0%BD%D1%96%20%D1%80%D0%B0%D0%B4%D0%B8/14.052.03/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%B3%D1%83%D0%BA_%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0_%D0%9A%D1%80%D0%B8%D1%88%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87_%D0%9C_%D0%A4_%D0%AE%D0%BD%D0%B3%D0%B5%D1%80.pdf**	**65 (5) 0.09 %**
10	**http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/2/2_2017.pdf**	**48 (2) 0.07 %**
11	**http://academy.gov.ua/pages/dop/138/files/4988ffd4-8590-48b3-a11c-18307ab02f53.pdf**	**43 (3) 0.06 %**
12	https://docplayer.net/76023440-Protidiya-teroristichniy-diyalnosti-mizhnarodniy-dosvid-i-yogo-aktualnist-dlya-ukrayini.html	37 (4) 0.05 %
13	https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%80_%D0%A1%D0%91%D0%A3	37 (3) 0.05 %
14	https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/15936	26 (4) 0.04 %
15	https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1533071	24 (3) 0.03 %

16	http://www.oda.te.gov.ua/data/upload/news/borshchivska/ua/199514/dod1.doc	24 (4) 0.03 %
17	http://idpnan.org.ua/files/2019/krivoruchko-i.-o.-protidiya-diyalnosti-teroristichnih-organizatsiy-v-ukrayini-zasobami-kriminalnoyi-yustitsiyi-_2_.doc	23 (3) 0.03 %
18	https://niss.gov.ua/en/node/2073	23 (2) 0.03 %
19	http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/17435/1/Kotov.pdf	23 (2) 0.03 %
20	https://fiu.gov.ua/pages/dijalnist/funkcional/news/prezidentom-ukrajini-pidpisano-novij-zakon-pro-borotbu-z-vidmivannyam-koshtiv.html	20 (1) 0.03 %
21	https://cs.detector.media/community/texts/185050/2022-12-14-chomu-banky-blokuyut-rakhunky-i-tranzaktsii-neprybutkovykh-organizatsiy/	19 (1) 0.03 %
22	https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D1%81%D0%BF%D1%96%D0%B2%D1%80%D0%BE%D0%B1%D1%96%D1%82%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE_%D1%83_%D1%81%D1%84%D0%B5%D1%80%D1%96_%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8_%D0%BC%D1%96%D0%B6_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%BE%D1%8E_%D1%82%D0%B0_%D0%A4%D1%80%D0%B0%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%94%D1%8E	18 (2) 0.02 %
23	http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_low/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=VFEIR&P21DBN=VFEIR&Z21ID=&Image_file_name=DOC/UL0000032.PDF&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1	16 (2) 0.02 %
24	https://ulag.org.ua/wp-content/uploads/2024/03/%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%A4%D0%9B%D0%86%D0%9A%D0%A2-%D0%9D%D0%90-%D0%A1%D0%A5%D0%9E%D0%94%D0%86-%D0%A3%D0%9A%D0%A0%D0%90%D0%87%D0%9D%D0%98-%D0%9F%D0%86%D0%94%D0%A5%D0%9E%D0%94%D0%98-%D0%94%D0%9E-%D0%9A%D0%9B%D0%90%D0%A1%D0%98%D0%A4%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87-%D0%9F%D0%9E%D0%94%D0%86%D0%99-%D0%A2%D0%90-%D0%9A%D0%92%D0%90%D0%9B%D0%86%D0%A4%D0%86%D0%9A%D0%90%D0%A6%D0%86%D0%87-%D0%97%D0%9B%D0%9E%D0%A7%D0%98%D0%9D%D0%86%D0%92.pdf	16 (2) 0.02 %
25	https://ipa.karazin.ua/wp-content/themes/education/filesforpages/science/Referat_AHryapinskij2222222.pdf	14 (1) 0.02 %
26	http://nvppp.in.ua/vip/2017/6/tom_4/vip6-4_2017.pdf	12 (2) 0.02 %
27	https://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/32929/1/%D0%A2%D1%83%D1%80%D0%B5%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%A2%D0%B5%D0%B7%D0%B8.pdf	12 (2) 0.02 %
28	http://www.tnu.in.ua/study/refs/d53/file917700.html	10 (1) 0.01 %
29	http://old2.niss.gov.ua/content/articles/files/Terorizm-a46ca.pdf	9 (1) 0.01 %
30	https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/74611/3/diss_Kosytsia.pdf	7 (1) 0.01 %
31	http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/44111/3/dysertaciyna_robota_na_zdobuttya_naukovogo_stupenya_doktora_yurydychnyh_nauk_yarmol_liliyi_volodymyrivny.pdf	7 (1) 0.01 %
32	https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/61841/mod_folder/content/0/%D0%95%D0%9A%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%9C%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%9C%D0%95%D0%A5%D0%90%D0%9D%D0%86%D0%97%D0%9C%20%D0%B2%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%B4%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%86%D0%A1%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%20%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D1%81%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8C%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%B1%D1%96%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81%D1%83%20%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20.pdf?forcedownload=1	5 (1) 0.01 %
33	http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/12756/1/Yanitska_NB_KR_281_2022.pdf	5 (1) 0.01 %

34	http://mego.info/%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB/%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B4%D1%96%D0%BB-ix-%D0%B7%D0%BB%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D0%B8-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%82%D0%B8-%D0%B3%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D0%B4%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97-%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8-%D1%81%D1%82255-270?page=2	5 (1) 0.01 %
35	https://afu.kiev.ua/getfile.php?page_id=1007&num=1	5 (1) 0.01 %

Список прийнятих фрагментів

ПОРЯДКОВИЙ НОМЕР	ЗМІСТ	КІЛЬКІСТЬ ОДНАКОВИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)
https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/12345...		3359 (4.55%)